

8575

Bibl. Jag.

IV

47

petrole bonum

B. A. B
K III K II K I

Kompens. ubi p. ingre

Transit

petrol p. m. : repica

tree
any boy

petrole bonum

6) ~~sub kolony, retine~~
Stoia - ~~lucina~~ d. i. y. r. d. l. f.

sub kolony, radnie, pethe otuchy i v. p. d. w. w. y. k. (j. d. i. , co byt' p. i. w. k. o. p. e. d. e. n. y.)

imi s. o. i. o. - u. b. o. t. i. - k. o. p. e. d. e. n. y. -
o. p. i. n. y. -

cherekhny
Ozeron.

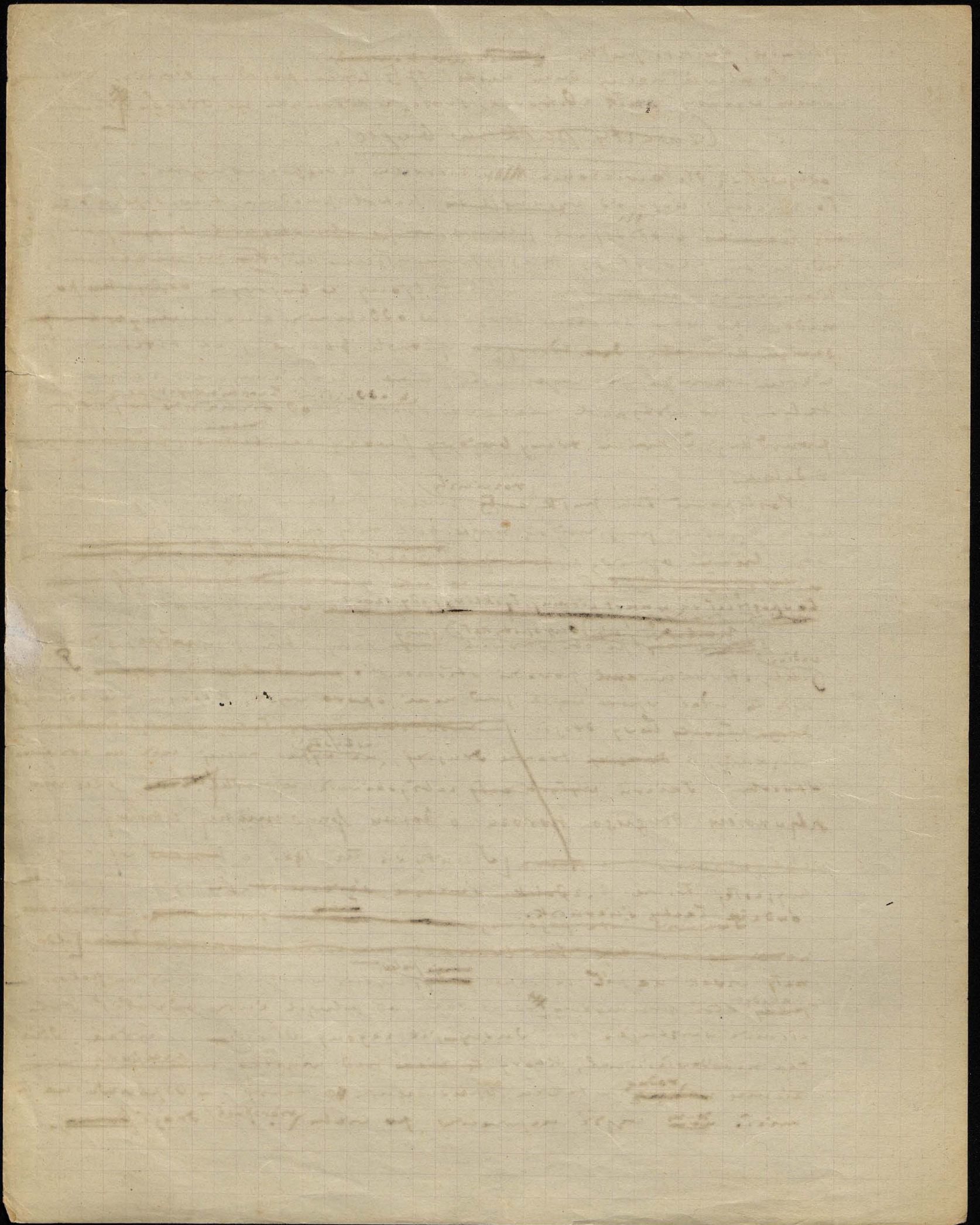
11

11/11/11

Ź działań czwartego pułku.

[Faint, illegible handwriting on a grid background, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, illegible handwriting on a grid background, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, mostly illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[illegible]

The first of these is the fact that the
 world is not a homogeneous whole, but
 is divided into many different parts,
 each of which has its own special
 characteristics and needs. This is true
 of the physical world, as well as of
 the human world. The physical world
 is divided into many different regions,
 each of which has its own special
 characteristics and needs. The human
 world is divided into many different
 nations, each of which has its own
 special characteristics and needs.

[The page contains several lines of handwritten text, which appears to be bleed-through from the reverse side. The handwriting is cursive and somewhat faded.]

[Faint handwritten notes at the bottom of the page, likely bleed-through from the reverse side.]

[illegible]

... in der Natur ...

Taking up the same old story again

Report upon the results of the investigation.

It is a pleasure to report that the results of the investigation have been most satisfactory.

The first object of the investigation was to determine the extent of the disease in the district.

For this purpose a series of inquiries were made of the medical officers of the district.

The results of these inquiries are given in the following table.

It will be seen from this table that the disease is most prevalent in the district.

The second object of the investigation was to determine the causes of the disease.

For this purpose a series of inquiries were made of the medical officers of the district.

The results of these inquiries are given in the following table.

It will be seen from this table that the disease is most prevalent in the district.

The third object of the investigation was to determine the mode of transmission of the disease.

For this purpose a series of inquiries were made of the medical officers of the district.

The results of these inquiries are given in the following table.

[The page contains several lines of extremely faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side.]

[illegible]

- The first thing I noticed when I stepped out of the car was the cold. It was a sharp contrast to the warm blanket I had been sitting under. I looked up at the sky, which was a deep, dark blue, and felt a sense of peace. The air was crisp and clean, and I could hear the distant sounds of the city. I took a deep breath and felt a sense of renewal.

~~Edgaring~~

- Prouze ta bližnj - mój, ~~tylko anglosam, a parasta w kurtce staję~~ - Tył
wypłutek spraw, ~~to~~ i ja ta nie wchodę, skąd co nie co ~~idzie~~. Ale jedy to po
widać... Bo ~~to~~ my to nóż i z rękawicami oholącymi miedzi, więc
jeszcze ta bura nas domi... Czemu to ta kurtka tak nie potrafi pnie
Czy będący nie temu, że Wóck nieczyka i potrudni?

- Rozumie się ~~(francuski)~~ - ~~francuski~~ przez fityczkę!

~~Widocznie~~ Ehen! ~~Widocznie~~ Jisze jedna oryginalna z tej strony białej.

8

13
The first of these is the fact that the
the second is the fact that the
the third is the fact that the

the fourth is the fact that the
the fifth is the fact that the
the sixth is the fact that the

The seventh is the fact that the

the eighth is the fact that the
the ninth is the fact that the
the tenth is the fact that the

the eleventh is the fact that the
the twelfth is the fact that the
the thirteenth is the fact that the
the fourteenth is the fact that the
the fifteenth is the fact that the
the sixteenth is the fact that the
the seventeenth is the fact that the
the eighteenth is the fact that the
the nineteenth is the fact that the
the twentieth is the fact that the

the twenty-first is the fact that the
the twenty-second is the fact that the
the twenty-third is the fact that the
the twenty-fourth is the fact that the
the twenty-fifth is the fact that the
the twenty-sixth is the fact that the
the twenty-seventh is the fact that the
the twenty-eighth is the fact that the
the twenty-ninth is the fact that the
the thirtieth is the fact that the

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and mostly illegible due to fading and the quality of the paper. Some words are difficult to decipher but appear to include "The following", "which", "and", "the", "of", "in", "on", "at", "from", "to", "by", "with", "without", "under", "above", "below", "between", "among", "against", "towards", "from", "to", "by", "with", "without", "under", "above", "below", "between", "among", "against", "towards".

the first part of the paper is devoted to a description of the
the second part of the paper is devoted to a description of the
the third part of the paper is devoted to a description of the

the fourth part of the paper is devoted to a description of the
the fifth part of the paper is devoted to a description of the
the sixth part of the paper is devoted to a description of the

the seventh part of the paper is devoted to a description of the
the eighth part of the paper is devoted to a description of the
the ninth part of the paper is devoted to a description of the

the tenth part of the paper is devoted to a description of the
the eleventh part of the paper is devoted to a description of the
the twelfth part of the paper is devoted to a description of the

the thirteenth part of the paper is devoted to a description of the
the fourteenth part of the paper is devoted to a description of the
the fifteenth part of the paper is devoted to a description of the

the sixteenth part of the paper is devoted to a description of the
the seventeenth part of the paper is devoted to a description of the
the eighteenth part of the paper is devoted to a description of the

the nineteenth part of the paper is devoted to a description of the
the twentieth part of the paper is devoted to a description of the
the twenty-first part of the paper is devoted to a description of the

the twenty-second part of the paper is devoted to a description of the
the twenty-third part of the paper is devoted to a description of the
the twenty-fourth part of the paper is devoted to a description of the

Wieder, obgleich wir schon vorher, zu demselben Zweck, in der
Wiederholung, die gleiche Aufgabe, wiederholt
zu haben.

Wieder, obgleich wir schon vorher, zu demselben Zweck, in der
Wiederholung, die gleiche Aufgabe, wiederholt
zu haben.

Wieder, obgleich wir schon vorher, zu demselben Zweck, in der
Wiederholung, die gleiche Aufgabe, wiederholt
zu haben.

Wieder, obgleich wir schon vorher, zu demselben Zweck, in der
Wiederholung, die gleiche Aufgabe, wiederholt
zu haben.

Wieder, obgleich wir schon vorher, zu demselben Zweck, in der
Wiederholung, die gleiche Aufgabe, wiederholt
zu haben.

Wieder, obgleich wir schon vorher, zu demselben Zweck, in der
Wiederholung, die gleiche Aufgabe, wiederholt
zu haben.

Wieder, obgleich wir schon vorher, zu demselben Zweck, in der
Wiederholung, die gleiche Aufgabe, wiederholt
zu haben.

Wieder, obgleich wir schon vorher, zu demselben Zweck, in der
Wiederholung, die gleiche Aufgabe, wiederholt
zu haben.

Wieder, obgleich wir schon vorher, zu demselben Zweck, in der
Wiederholung, die gleiche Aufgabe, wiederholt
zu haben.

proceeding along a watercourse

[illegible]

١٠٠

1. The first part of the paper is devoted to a discussion of the general principles of the theory of the structure of the atom. The author discusses the various models of the atom proposed by different scientists, and then presents his own model, which is based on the assumption that the atom is a sphere of uniform density.

1. The first part of the paper is devoted to a general discussion of the problem of the origin of life. It is shown that the problem is one of the most important and interesting in the history of science.

Report prepared by the Committee on the
The Board of Directors, dated July 1st,
electing a new board of directors.
There is no record of any action taken

~~The following are the names of the persons who have been appointed to the various committees of the Board of Directors of the New York Public Library, for the year ending June 30, 1908.~~

[illegible]

For more details on the history of the
University of Toronto, see the book by
James H. Stewart, "The University of Toronto: A History",
Toronto: University of Toronto Press, 1964.

— 52 —

[illegible][illegible][illegible]

The above are the names of the persons who have been
 selected to represent the community in the
 election of the members of the
 Board of Directors of the
 City of New York.

1. The first part of the book is devoted to a general survey of the history of the world, from the beginning of time to the present day. It is a very interesting and comprehensive work, and is well worth a read.

These materials, being the same as those used in the preceding experiments, were used in the following experiments.

The patient is a young man, 25 years of age, who has been suffering from a severe attack of influenza for the last few days. He has a high fever, a sore throat, and a cough. He is very weak and has lost his appetite. He has been in bed for the last few days and has not been able to get up. He has been given some medicine, but it has not helped. He is now very ill and needs to be seen by a doctor.

٧

[illegible][illegible]

1. The first part of the paper is devoted to a general discussion of the problem of the origin of life. It is shown that the problem is one of the most important and interesting in the history of science.

more, and for the purpose of
Kearney - Bureau of the
and for the purpose of
Kearney - Bureau of the

(Faint handwritten notes at the bottom of the page)

[illegible]

The first part of the book is devoted to a general survey of the history of the subject, and to a discussion of the various theories which have been advanced to explain the origin of the human mind. The second part is devoted to a detailed examination of the various theories which have been advanced to explain the origin of the human mind. The third part is devoted to a detailed examination of the various theories which have been advanced to explain the origin of the human mind.

[illegible]

The first of these is the fact that the
 second of these is the fact that the
 third of these is the fact that the
 fourth of these is the fact that the
 fifth of these is the fact that the
 sixth of these is the fact that the
 seventh of these is the fact that the
 eighth of these is the fact that the
 ninth of these is the fact that the
 tenth of these is the fact that the
 eleventh of these is the fact that the
 twelfth of these is the fact that the
 thirteenth of these is the fact that the
 fourteenth of these is the fact that the
 fifteenth of these is the fact that the
 sixteenth of these is the fact that the
 seventeenth of these is the fact that the
 eighteenth of these is the fact that the
 nineteenth of these is the fact that the
 twentieth of these is the fact that the
 twenty-first of these is the fact that the
 twenty-second of these is the fact that the
 twenty-third of these is the fact that the
 twenty-fourth of these is the fact that the
 twenty-fifth of these is the fact that the
 twenty-sixth of these is the fact that the
 twenty-seventh of these is the fact that the
 twenty-eighth of these is the fact that the
 twenty-ninth of these is the fact that the
 thirtieth of these is the fact that the
 thirty-first of these is the fact that the
 thirty-second of these is the fact that the
 thirty-third of these is the fact that the
 thirty-fourth of these is the fact that the
 thirty-fifth of these is the fact that the
 thirty-sixth of these is the fact that the
 thirty-seventh of these is the fact that the
 thirty-eighth of these is the fact that the
 thirty-ninth of these is the fact that the
 fortieth of these is the fact that the
 forty-first of these is the fact that the
 forty-second of these is the fact that the
 forty-third of these is the fact that the
 forty-fourth of these is the fact that the
 forty-fifth of these is the fact that the
 forty-sixth of these is the fact that the
 forty-seventh of these is the fact that the
 forty-eighth of these is the fact that the
 forty-ninth of these is the fact that the
 fiftieth of these is the fact that the
 fifty-first of these is the fact that the
 fifty-second of these is the fact that the
 fifty-third of these is the fact that the
 fifty-fourth of these is the fact that the
 fifty-fifth of these is the fact that the
 fifty-sixth of these is the fact that the
 fifty-seventh of these is the fact that the
 fifty-eighth of these is the fact that the
 fifty-ninth of these is the fact that the
 sixtieth of these is the fact that the
 sixty-first of these is the fact that the
 sixty-second of these is the fact that the
 sixty-third of these is the fact that the
 sixty-fourth of these is the fact that the
 sixty-fifth of these is the fact that the
 sixty-sixth of these is the fact that the
 sixty-seventh of these is the fact that the
 sixty-eighth of these is the fact that the
 sixty-ninth of these is the fact that the
 seventieth of these is the fact that the
 seventy-first of these is the fact that the
 seventy-second of these is the fact that the
 seventy-third of these is the fact that the
 seventy-fourth of these is the fact that the
 seventy-fifth of these is the fact that the
 seventy-sixth of these is the fact that the
 seventy-seventh of these is the fact that the
 seventy-eighth of these is the fact that the
 seventy-ninth of these is the fact that the
 eightieth of these is the fact that the
 eighty-first of these is the fact that the
 eighty-second of these is the fact that the
 eighty-third of these is the fact that the
 eighty-fourth of these is the fact that the
 eighty-fifth of these is the fact that the
 eighty-sixth of these is the fact that the
 eighty-seventh of these is the fact that the
 eighty-eighth of these is the fact that the
 eighty-ninth of these is the fact that the
 ninetieth of these is the fact that the
 ninety-first of these is the fact that the
 ninety-second of these is the fact that the
 ninety-third of these is the fact that the
 ninety-fourth of these is the fact that the
 ninety-fifth of these is the fact that the
 ninety-sixth of these is the fact that the
 ninety-seventh of these is the fact that the
 ninety-eighth of these is the fact that the
 ninety-ninth of these is the fact that the
 hundredth of these is the fact that the

Змієвч западѣ.

Bataliony wyszły, wstąpiły u mrok.

Za nami, czerem pręgi, podziemne korytarze. Ciepło tuż się wazy
po błotnych, zepsutych drogach. Już wrońd pustoci pol niewidnych, to
wrońd majtków drzew, ogrodzeń, i rodkim jakiegoś wsi.

Noc ciemna. Jakis' zakrst, ledwie rozednal tor drugi

Żdziej's wazy pod górą. Jęzł jak' ~~niby do obę'szeroki~~, wty do obę'sz'a dworskiego.

А это clearly с'яну парк.

Dróg przez park prowadzić. Przez park grochy, murawy, nieme,
niezabudowane. Poprzedzić plac jęsny, oswieżony paradnym oknem.
północ. Szlak dywizji podobno tu stoi.

2a porción prestrenna, ~~zona~~ ^{zona} ~~variable~~ ^{oblastek} ~~inconstante~~ ^{inconstante}.

nieprzystęp olbrzymi pożar. Jakies' miasteczko, czy ~~zamek~~ wieś,
wszędzie utęsknionych ciemności ~~mały~~ płonące. Boreczów?

Tam ten ma jechać - droga ten prowadzi. Czy nie pomyłka?

Na lewo i na prawo od tego skupiska promieni wytryskuja
nad ziemia bezstrome rakiety ~~bezstrome~~ w wielmozi i gazu.
Oczy powyci w noc ciemna, zrakajsa wroga, baczsa, czy nie kumta
jakiego podrycia.

Coś wielkie, co nie wierzyłem, że przed nim straszenie, co nie
mógłbym się zaciąć w ciemnościach, potęguje grozę nieszczęścia.
Wybitniejszy co chiał...

Wybitniejszą co chwila naturę wyznaczyła do ^{portyck} ~~skrajnie~~
nawych i wroga. Są one ~~zbyt~~ ^{zbyt} ~~wielkie~~, ~~czar-bleko~~ - u młodych.

Sunje tjeu miljenog korenica uprost u to blizina dno
~~rodno~~ rodno u is ^{niespokojne} ~~rodno~~ ptania. Tek, u kornu pomogla.
 dgaru ot stracony. ~~koru ot stracony~~ ~~koru ot stracony~~ ~~koru ot stracony~~
 koru ot stracony.

Zapadły wazy zsolny, w świetle pożaru widoczne. Zapadł, wykrył ze środka ogniska obryzmie ~~to~~ postać ptosiwie białego, jakby ~~z~~ nie wiadomego źródła.

Podpierała łeb pod bramy tego miasto połamane. Ręce
kiedy ~~nie~~ się rozciągały się tuż przed oczami. Dalej trudno
jechać. — Oto nie lewo droga boczna, równoległa do poręczy. Złutka
łeb nie mia, ze jehni' chety, drzewa. Staje.

The first part of the paper is devoted to a discussion of the general principles of the theory of the origin of life. It is shown that the origin of life is a process which has taken place in the history of the earth, and that it is a process which is still going on. The second part of the paper is devoted to a discussion of the special principles of the theory of the origin of life. It is shown that the origin of life is a process which has taken place in the history of the earth, and that it is a process which is still going on.

Chlorine is a greenish-yellow gas with a strong odor. It is highly reactive and is used in the production of many chemicals. It is also used in the treatment of water and in the manufacture of plastics. Chlorine is a toxic substance and should be handled with care.

Chlorine is a greenish-yellow gas with a strong odor. It is highly reactive and is used in the production of many chemicals. It is also used in the treatment of water and in the manufacture of plastics. Chlorine is a toxic substance and should be handled with care.

Chlorine is a greenish-yellow gas with a strong odor. It is highly reactive and is used in the production of many chemicals. It is also used in the treatment of water and in the manufacture of plastics. Chlorine is a toxic substance and should be handled with care.

The first of these is the fact that the
 second of these is the fact that the
 third of these is the fact that the
 fourth of these is the fact that the
 fifth of these is the fact that the
 sixth of these is the fact that the
 seventh of these is the fact that the
 eighth of these is the fact that the
 ninth of these is the fact that the
 tenth of these is the fact that the

[illegible]

the first of these is the fact that the
the second is the fact that the
the third is the fact that the
the fourth is the fact that the
the fifth is the fact that the
the sixth is the fact that the
the seventh is the fact that the
the eighth is the fact that the
the ninth is the fact that the
the tenth is the fact that the

the eleventh is the fact that the
the twelfth is the fact that the
the thirteenth is the fact that the
the fourteenth is the fact that the
the fifteenth is the fact that the
the sixteenth is the fact that the
the seventeenth is the fact that the
the eighteenth is the fact that the
the nineteenth is the fact that the
the twentieth is the fact that the

the twenty-first is the fact that the
the twenty-second is the fact that the
the twenty-third is the fact that the
the twenty-fourth is the fact that the
the twenty-fifth is the fact that the
the twenty-sixth is the fact that the
the twenty-seventh is the fact that the
the twenty-eighth is the fact that the
the twenty-ninth is the fact that the
the thirtieth is the fact that the

132

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and mostly illegible due to the quality of the scan and the nature of the bleed-through. Some fragments are visible, such as "The first", "The second", "The third", "The fourth", "The fifth", "The sixth", "The seventh", "The eighth", "The ninth", "The tenth", "The eleventh", "The twelfth", "The thirteenth", "The fourteenth", "The fifteenth", "The sixteenth", "The seventeenth", "The eighteenth", "The nineteenth", "The twentieth", "The twenty-first", "The twenty-second", "The twenty-third", "The twenty-fourth", "The twenty-fifth", "The twenty-sixth", "The twenty-seventh", "The twenty-eighth", "The twenty-ninth", "The thirtieth", "The thirty-first", "The thirty-second", "The thirty-third", "The thirty-fourth", "The thirty-fifth", "The thirty-sixth", "The thirty-seventh", "The thirty-eighth", "The thirty-ninth", "The fortieth", "The forty-first", "The forty-second", "The forty-third", "The forty-fourth", "The forty-fifth", "The forty-sixth", "The forty-seventh", "The forty-eighth", "The forty-ninth", "The fiftieth", "The fifty-first", "The fifty-second", "The fifty-third", "The fifty-fourth", "The fifty-fifth", "The fifty-sixth", "The fifty-seventh", "The fifty-eighth", "The fifty-ninth", "The sixtieth", "The sixty-first", "The sixty-second", "The sixty-third", "The sixty-fourth", "The sixty-fifth", "The sixty-sixth", "The sixty-seventh", "The sixty-eighth", "The sixty-ninth", "The seventieth", "The seventy-first", "The seventy-second", "The seventy-third", "The seventy-fourth", "The seventy-fifth", "The seventy-sixth", "The seventy-seventh", "The seventy-eighth", "The seventy-ninth", "The eightieth", "The eighty-first", "The eighty-second", "The eighty-third", "The eighty-fourth", "The eighty-fifth", "The eighty-sixth", "The eighty-seventh", "The eighty-eighth", "The eighty-ninth", "The ninetieth", "The ninety-first", "The ninety-second", "The ninety-third", "The ninety-fourth", "The ninety-fifth", "The ninety-sixth", "The ninety-seventh", "The ninety-eighth", "The ninety-ninth", "The hundredth".

1870

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page, is visible at the bottom of the page.

1871

...the ... ..

Otrzymałem rozkaz, by odwieźć karabinowy posterunek do Komendy lej. w Borzechowie i przywieźć dla putki z Komendy odprawę.

Korzystając z tego, że wozy prowiantowe miały wracać prosto przez Borzechów - by podstępnie nie zamierzać polecić na dwa z nich natadować przygotowaną broń i, gdy wieczorem oddział wieczorny trenu z powrotem wyruszał, wsiadłszy na konie, poprowadziłem wozy z ładunkiem do miejscy przeznaczenia.

Komenda mieściła się w południowej stronie Borzechowa, w domku, który z niewieloma sąsiednimi wcałał od zniszczenia (pożaru).

Po wyładowaniu karabinów wozy odjechały.

Nim by sprawę w Komendzie załatwić, nim otrzymałem odprawę, godzina była już późna, jedenasta lub dalej w noc.

Wsiadłem na konia i ruszyłem z powrotem.

Gdy mijalem, jadąc środkiem wsi, zgliszcza świecie i popieliska domów, przysłało mi na uwagę, że akurat o tym czasie przed dwoma dwiema dobami znajdowaliśmy się u wrót tej wsi wobec śimpów ognia. **L**Wydarzała się miastem płonącym - tak ja pożar wzniosł. (Dachy świeciły jako kopuły ogniste.) Słyszeliśmy właścicieli tych domostw znikających: nie dachy igwy. Czarna straż kominów...

Skręciłem na szosę, która przecina wieś, i jechałem stopką pod górę.

Po obu stronach drogi było pole - przebiegało zgasłym światłem ścierni przez ciemność nocy.

Na pewnej wysokości zobaczyłem stojącego koło drogi jeźdźcę. Stał, zwrócony koniem do gospodarza.

Zapewne patrol. Wyglądał jak podszkodowany wierzch.

Przejeżdżając pośrodku, sądziłem, że raptem mi o kłopot. Mierzenie.

razu, nic podobnego nie zauważyłem. Widać było okopy
puste.

Tedy - niewiada jakie jakieś analogie - wyobraziło mi się, że
na lewo od stopy we zboczu wciąż się wany moskal z kara-
binem. Nawet domyślałem się, który. Ten, pod drzewem spot-
kany, o rytej brodzie, nóżkiem, zerwanym czołem i matych, żył
oczka. Wystrząsał się z lasu o zmierzchu i tu się przybliżył...

Karabin w dłoni ścisła, stępcze tentent. Na tej nieba kosa
i ~~je~~ jedynce widoczni i cel dobry.

A teraz wstąpił podniósł do oka karabin i uśmiech...

— Radnie - myśl - strzał.

Schylając się odruchem na grzbiet konia.

DLaczego strzał nie pada?

Wszystko to naraz wydało mi się bardzo śmieszne.

— Ciekawym, czy nie usłyszę jeszcze czegoś takiego. |

Zdaleka obcańcem wyrzucając się w mroku majak
lasu, jakby ścianą gościnne domu. Światła dawno poszły.
Szybko przybył do oboru, pułk spał tuż tuż sokołom.

— — — — —

Nazajutrz dzień został jeszcze upalniejszy. Powietrze, które
już wczoraj dawno się przykro znosiło, stawiało się z godziwą
na godziwą coraz niebezpieczniej. Rozkładał szybko postępować.
Z południa - to już było jak w odzwierciadlenie. Z pola
śmierci były fale trądziki i roznoszący się nad ziemią. Odór
zabijający przewijał w bezwiednym parnem powietrzu ścis-
nami lasu.

There is a very large number of people who are interested in the subject of the day.

Today we have had a very interesting discussion on the subject of the day. The speaker has given us a very good account of the subject and has also given us a very good account of the subject. The speaker has given us a very good account of the subject and has also given us a very good account of the subject.

The speaker has given us a very good account of the subject and has also given us a very good account of the subject.

The speaker has given us a very good account of the subject and has also given us a very good account of the subject.

The speaker has given us a very good account of the subject and has also given us a very good account of the subject.

The speaker has given us a very good account of the subject and has also given us a very good account of the subject.

The speaker has given us a very good account of the subject and has also given us a very good account of the subject.

The speaker has given us a very good account of the subject and has also given us a very good account of the subject.

The speaker has given us a very good account of the subject and has also given us a very good account of the subject.

The speaker has given us a very good account of the subject and has also given us a very good account of the subject.

The speaker has given us a very good account of the subject and has also given us a very good account of the subject.

Z tej przyczyny kaze pułkownik przenieść obóz na drugą stronę lasu, od południa, gdzie nie dochodziły zawiewy trujące.

Rod wieczór się ma, gdy zaczynają ściągać grupy oddziałów na wpatrzonych wprzód miejsca. Napdują się tu miłe partycje lasne z młodzieżą sosniową i wysokimi brzoškami. Teren kwate, ruukowy zapowiada się dość zachęcająco. Koło lasu biegnie droga, mało jezdiona. Napotykanne koło niej zaczątki rowów, doły i pojedyncze zakopy, tak od strony lasu jak i po kraju stoczni, nęgo iżyta, mówią o szybkim posuwaniu się tu walk ku stronie wschodniej.

Krzy droga zatrzymuje wzrok mogiłka samotna żołnierza. Widać wykopał sobie doł w gliniastej ziemi po kraju iżyta, a może nie zdziżył jeszcze zeń wystrzelić i padł, raziony kulą. Kiedy nie mieli czasu kopać grobu — przysypali go w tym dole ziemią, którą on wyrzucił: — jeszcze część kopca została, świadcząc, jako to było. Na mogiłce zatknęli krzyż, naprzód, ce z dwu prostych deszczutek zbity — imienia nie wypisali — na krzyżu zawiesili ~~znaki~~ czapkę infanterysty. Nie wypisali, z uszami na nierówne ramiona krzyża smutnie opadłe. Bezimienny infanterysta — miljon, chodzący od krańca do krańca Europy, gdzieś na obcych drogach w doł własną ręką wygrzebię stoczony — oto los jego. Jak ta czapka.

Staust już w kraju lasu namiot pułkownika. Wyrosło parę innych. Pionierzy, sędziwsi brzoški z liśmici, sporządzą altanę dla sztabu na wieczeres. Spieszą się, bo zmierzają już zachodzi. Orkiestra próbuje instrumentów, poćwica jakos' kawałek —

Navez: jeździć z rozkazem Komendy. Rozkaz

Grani: wymiarz niezwłoczny pod Czorną. Mamy
złusować & porządzić pułk 31.

Altany nie dokonano. Zebrano szybko namioty.
Bataliony już się szykują na drodze za lasem. Tren
w pogotowie.

— — — — —

1861. The above is a list of the names of the persons who have been

admitted to the membership of the Society since the

last meeting of the Executive Committee, and who have been

admitted to the membership of the Society since the

last meeting of the Executive Committee, and who have been

110

The first thing I noticed when I stepped out of the car was the cold. It was a sharp contrast to the warm blanket I had been sitting under. I looked up at the sky, which was a pale, hazy blue. The air was crisp and clean, a welcome change from the stuffy atmosphere of the car. I took a deep breath, feeling the cool air fill my lungs. The sun was just beginning to rise, casting a soft, golden glow over the landscape. The trees were still, their branches bare and reaching out towards the sky. The ground was covered in a thin layer of frost, glistening in the early morning light. I walked slowly, my feet crunching on the ice. The silence was profound, broken only by the occasional rustle of leaves or the distant chirp of a bird. I felt a sense of peace and tranquility, a moment of stillness in a world that was always in motion. The cold was not unpleasant, it was invigorating. It reminded me of the quiet strength of winter, of the resilience of life in the face of adversity. I continued my walk, enjoying the solitude and the beauty of the dawn. The world was waking up, and I was part of it. The first rays of the sun hit my face, warming me from the inside out. I smiled, feeling a sense of hope and renewal. The cold was just a temporary state, a challenge to be overcome. I was here, I was awake, and I was ready to face whatever the day brought. The first step was the hardest, but it was worth it. The world was mine, and I was taking it one step at a time.

Przez pierwsze dwa dni naszego ~~postoju~~ w lesie pod Czorną postojem padał deszcz. Wyścisk też oboru całego skierowany był ku temu, by się od ~~deszczu~~ ^{wilgoci} zabezpieczyć. Rozpięto ^{celty} ~~niebo~~, otaczano je rowkami, którzy z oficerów batalionu III. sporządzili ^{nowe} (przemysłowe schronisko ziemne. — Las namiotów stożkowych wyrosł w przerzedzających lesnych. ^{obrony krajowej} ~~obrony~~)

W środzisku ^{naszym} (stał) jemu pułk 37. ~~Wstrzymamy~~ ^{Wstrzymamy} ~~deszczem~~ od wy-
marszu deszczem. Dowiedziawszy się wraz z kap. Galicz i chor. Świ-
źdrem, że jest w pułku tym porucznik Jakób Zachemski, nasz
krajan Podhalanin, odwiedziliśmy go w jego oświecym nami-
ocie; i tam, w lesie, pod Czorną, odbyliśmy — członkowie
komitetu wykonawczego Podhalan — posiedzenie, gwarząc
o dziwnym losie, który nas ^{niezadowolony} ~~tu~~ ^{przeniosł} ~~zgrupował~~, zadużąc serca
wspomnianiem naszej wysokiej ^{ojczyzny} ~~ziemi~~ i tem, że Podhalę
tak godnie zastępowo, niejwcej z ziem polskich, bo
prawię półtora tysiąca, dając chłopców-ołhotników do
Legionów.

W drugi dzień przyruch obecność swą w Komendzie
pułku naszego na wieczery Ekscelencya Durski. Mimo, że
deszcz lat jak zebra, zjawił się ^{u nas} ~~pułk~~ o zmroku z adju-
tantem swym por. hr. Kresickim, Walszanie, ~~na~~ z obchowy
Kojów sporządzonej, której dach, pomimo pokrycia celtanii,
przeleciał, odbyła się skromna ~~wieczera~~ kolacya z przesłoda-
mi. Ekscelencya przyjmował te niedogody z humorem, po-
krywając wszystko swoją wytworną prostotą. Orkiestra gra-
ła wśród ulewy, poruszał się też chor legionistów
w mroczni lasu. Przy stole, oświecym deszczem, wywodził się
anegdota wesole, ~~opowiadano~~ opowiadano. W końcu we wieczór
opowiadał Ekscelencya naszą ~~leśną~~ ~~trójką~~ kwatery.

spotobność stwierdzić choćby z ^{następującego przypadku.} ~~takiego wypadku~~.
 Przeprowadono koto nas kilka jeńców Moskale, wziętych
 w takich okolicznościach: Półzłami do chaty w pesi
 między poręczami na kury; w tym samym celu wypra-
 wiło się ^{do tychże chaty} kilka rekrutów z brygady - jedno z tą różnicą,
 że ci mieli z sobą karabiny, a Moskale nie. Wzięli
 ich przeto, jak swoich.

Porzta nadniosła gazety. Czytaliśmy też codziennie komun-
 nikaty urzędowe, zatęczane w rozkazach Komendy. Dowie-
 dzieliśmy się z nich, że kilka fortów Dęblina zdobyto, że
 z lewego brzegu Wiśły wysarniają Moskale.

Stało przed nami w onym lesie pod Czotus marzenie:
 Lublin-miasto. Zapewne - i dochodziły nas słuchy o tem -
 Moskale utwierdzają się na wzgórzach przed Lublinem,
 lecz ostatecznie tam, wkręśliśmy, po dwóch trzech tygo-
 dniach walk dojdziemy. Kierunek czoła nasuwa na
 Lublin.

VIII.

Dyspozycja na dzień 29/VIII brzmiała:

„Czwarta armia rozpocznie dalszą ofensywę. Silne oddziały I. brygady w ścisłej łączności z 60. brygadą prze-
kroczą zagłębienie Radawczyk-Babin o świcie 29/VIII. — Jako
rezerva pułk 4. — Wszystkie oddziały Leg. Pol. stać będą
w pogotowiu, aby przejść w danej chwili natychmiast
do ataku, wśladnie — gdyby nieprzyjaciel nie ustąpił — po-
wstrzymać go.”

Żołnierze jeszcze z wieczora na 29. ułożono w pułku
ostre pogotowie. Wydano dyspozycje komendantom
bataljonów i komendantom oddziałów karabinów
maszynowych.

O 3. godzinie w nocy ~~29~~ — alarm. Słychamy: atak
na obu skrzydłach. Posuwają bataljony. Pułk jednak
nie wszedł w bój.

Przez cały dzień 29. stały oddziały pułku w pogotowiu.
Wieczorem ~~ukazały się~~ zanieciły się na skłonie północno-
wschodnim linij dalekie pożarów. ~~Zainteresowanie~~ linij obry-
nia linia z wyjątkiem — zdało się — płonieniu wykwiłta
w stronę Lublina. Mówią: to Lublin się pali...
Judei nie ugarnią berlińczy. Miasto Pragi nie...
nie zdziwimy!

30. sierpnia wczesnym rankiem zarządzone: wymarsz.

Już dwie poprzedniego dane były dyspozycje
odnośnie; to też pułk zwinął się szybko. Godzina
nie uszła, jak wszystko spakowane — pomyślnie uko-
ńczonym pułk wyruszył.

Mija nas sznur konnicy Białej. Słyszemy, że por. Ostoję ze swym oddziałem przejechał. Czyżby jui do Lublina? Nie wskazują na to dyspozycje wydane bataljonowym, żeby murem odbywał się w bojowym przygotowaniu.

Wkraczamy do wsi, gdzie stała brygada pruska. Widać odwieki rowów według rurek i rurek doły okopane ty, ralskich. Łączki, moczary, z których słyszą się ~~po~~ ^{się} potłocze zboże pól.

W polowie wsi bataljon otrzymuje rozkaz ^{się} rozwinąć w kolumny rezerwowe, co gdy wykonają z precyzją, nadechodzą zmiana rozkazu: maszerować dalej na Radawnyk.

Rusłamy więc po górę, mijamy woy trenowe brygady — u ciota wzniesienia napotykanym zakomunikować urzędnika, na porządek rozprawy. Dalej ze przechyleniem cmentarza, z napoty porobizjanyu nagrobkami. Stała tu widać baterja nieprzyjacielska, i nasza artylerja ustrzelowała to miejsce. — Słyszemy, że patrole wyłapują po Lasach (na prawo) Moskale.

W drodze otrzymuje Komenda pułku ^{((do Brygady I.))} odpis rozkazu:

„Nieprzyjaciół na całym froncie 4 armii w odrocie. Komenda armii nakazuje bezwzględny pościg aż do linii potoku Ciemięga. I. Brygada I. stracić się na drodze jedynym cięciem do linii Dobrowice-Prusowice i pułk pojechać do Prusowice. Komenda szwadronów do folwarku Chotycz.”

Daliśmy & dalej, mijając niedkie osady. W Teresinie zarządzono krótki spoczynek obiadowy. Komenda pułku stała przy jakims ~~chacie~~ ^{chacie} koło sadu. Dostałyśmy garnek mleka krowiego, chleb razowy,

masło. Migiem się to mięso. — Kuchnie pułkowe
nadciągają, wydają komuniom obiad.

Odwiada Komendę pułku Eksel. Durski w przejeździe
do Motycz.

Z południa ruszamy dalej wskazując drogę na
Motycz. Bataliony maszerują w pewnych odstępach
za nami.

Dopiero dobieżemy do toru Kolejowego. Komenda pułku
na wysyłkę meldunek: „Sobota 3. popoł. + 4 pułk
przejechał linię Kolejową Trawuszd-dublin.” Mijamy
— ~~na prawo zostaje stacja Konopnica~~
tor jest wytyczony na drogę, idącą z zachodu do Lu-
blina.

Jakże nam przykro, że będąc tak blisko upra-
żonego ~~całego~~ miasta, musimy — podług wskazanego
kierunku postępu — ~~wymusić je~~ wymusić je
i, dwadzieścia wiorst ieno oddalenia, pójść dalej na
północ. /

Zapewne patrol. Wygląda jak posąg odziany w mrok.

Przejeżdżając poprzeden, sędziem, że zapyta mnie o nasco.

Milczenie.

Jechaniem wolno dalej.

Mysle: wieczniejszej nocy było tu lżejsze i jaśniejsze. Tu się

rozrywała bitwa, na tem stoczni, powyżej w górze wznieśli się

na się w obie strony drogi rosyjskie. Jechał opuszczone na pus

puszkiwie. I skusa, jedynie chrząst siodeł w ciszy nocy. Zapewne

w puku już spie. Północ bęga.

I nie wiem skąd przyszła mi na pamięć dawno zapomniana

szkaza w latach czopiości opowieść mój mój, który gdzieś na

szkaza. Osiadł i skuch o nim zapisał.

Skucze w roku 1870 przy ulicach, stak ze szwedzkiem swym

koko szwedzka na wierzach. Dnia pewnego pojechał do sąsiedniego miast

teozka i tam do późna się zabawił. Wrócił w noc do oddziału swego.

Pado mu jechać przez pustą dziać. Ujechał kawał drogi - naraż słyży

za sobą turkot, niby jadącego woźka. Obzierna się : turkot ustaje, i

nikogo na szosie nie widac. Musza koniem - turkot znów się przywraca

I tak po kilkakroć. Odpowiedziło az do wioski, a której stak kwatery.

Na drugi dzień ustają, że na drodze tej zastrelony został ręką nie

wiadomą uknu, który za nim z niasteczka powracak. Tedy powiada - po

wiada - zrozumiałem, że to śmierć za nim jechała, nie dojechałszy.

Mysleć o tej opowieści, dojeżdżam pod wierz wznieśli się

-mijam wstrząsne okopy rosyjskie, które się z obu stron drogi ciemną

wystrząsają smutem...

Napleć -- koni moji kwatery raz się w por. O wiosnem nie

spadł. opowiadaniem do ławie.

[Faint, illegible handwriting]

1. The first part of the paper is a list of names of the
 persons who have been elected to the office of
 the President of the United States, and the
 names of the persons who have been elected to
 the office of Vice President of the United States.
 The names of the persons who have been elected to
 the office of President of the United States are
 George Washington, John Adams, Thomas Jefferson,
 James Madison, James Monroe, John Quincy Adams,
 Andrew Jackson, Martin Van Buren, William Henry
 Harrison, John Tyler, Zachary Taylor, Franklin
 Pierce, James Buchanan, Abraham Lincoln, Andrew
 Johnson, Ulysses S. Grant, Rutherford B. Hayes,
 James A. Garfield, Chester A. Arthur, Grover
 Cleveland, Benjamin Harrison, William McKinley,
 Theodore Roosevelt, Woodrow Wilson, Warren
 G. Harding, Calvin Coolidge, Herbert Hoover,
 Franklin D. Roosevelt, Dwight D. Eisenhower,
 John F. Kennedy, Lyndon B. Johnson, Richard M.
 Nixon, Gerald R. Ford, Jimmy Carter, Ronald
 Reagan, George H. W. Bush, Bill Clinton, George
 W. Bush, Barack Obama, Donald Trump.

[The page contains extremely faint, illegible handwriting throughout.]

24

1. The first part of the paper is devoted to a general
 2. consideration of the subject, and to a statement of the
 3. objects of the present inquiry. It is then divided into
 4. three parts, the first of which is devoted to a
 5. description of the various species of the genus, and
 6. the second to a description of the various species of
 7. the genus. The third part is devoted to a description
 8. of the various species of the genus. The paper is
 9. concluded with a summary of the results of the
 10. investigation.

32
dzie karabin, bagniet, ładownice i moczysianych naboju. Przy kraju lasu kilka sosen wysokich, czepistych-jak widać z drabin pozostałych: gniazda obserwacyjne. - Las świadczy o charakterze walki, jaka się tu rozgrywała. Co chwila dołki, zarzycia, często dopiero zapoczęte. ~~Zołnierz~~ Zolnierz biegł od drzewa do drzewa, przypadał do ziemi, czynił łopatką dołek-osłone, strzelał, podrywał się i znowu naprzód.

Oto trup żołnierza. Łopatkę jeszcze trzyma w dłoni. Dwa razy zdążył szczyptę ziemi podjąć, okopując się, i padł, rażony kulą.

A oto telefonista. Jak skulony za drzewem, trzymał przy uchu słuchawkę - tak został w ruchu tym - telefonuje.

Trzech rannych żołdatów pod drzewem. Jeden ciężko. Twarz straszna, obrzękła, cała w kszepie krwi. Prosi wody oczami. Ktoś schylił się z manierką. Jeden oparty o pień, o nieprzyjemnym wyrazie: ryżej brodzie i małych, złych oczach. - Ci są z pułku aleksiejewskiego. Ktoś mówi: twierdził lekarz Austriacki sztabowy, że biorący w walkach tych udział sybirski pułk dobijał rannych. Uwierzyć trudno, a jednak niema nic niepodobnego.

Najdują się porzucone przez Moskali opatrunki z japońskim stemplem.

Sanitariusze austrijaccy pracują od switu.

Za lasem na niedużym płacie setki trupów-Moskali. Istne pole śmierci. Grzebią od rana, a końca nie widać. Stamtąd zawiewa czasem powietrze słodkawe które o mdłość przygotowuje. Dzień upalny.

stała samotna grusza. - Przerzucenie do następnej ekscelencji,
~~kompanie 3 i 4~~ ^{ka} trzecia i czwarta, kompanie zbierają z ka-
 gołka z pod lasu i, ostrzeliwane gęsto, przysiadły w lasy brzo-
 lowe już wkrótce posunęły się odważnie napród. Wtedy ~~też~~
^{niebawem} w ataku, bojąco dwie kompanie rezerwowe. Wzrost się ~~znowy~~
 ogólnogwiltowy ogień.

A oto meldunki, które w tym ^{dnia} ~~dnia~~ pułkownik do Ko-
 mendy Leg. w Ronsowicach wystawił:

"Dn. 31. VII. Godz. 8 przedpołudniem. Nieprzyjaciół widnił nosy
 Serbow-Lublin silnie obwarowany. Na poręczę te prawa,
 drug atak już od godz. 7. Wrewn skrzydłem zbliżony jest
 do okopów nieprzyjacielskich na 500 i 300 x, natomiast
 lewe skrzydło moje, promienione z 1. pułkiem brygady I.
 znajduje się o 800-1.000 x od linii nieprzyjacielskiej. Dalsze
 posuwanie się ze względu na silny ogień, także arty-
 leryjski, i liczne straty, jest utrudnione. - Na mojem
 prawem skrzydle jest jeszcze cięgieł luka, którą silnymi
 patrolami nieprusturiam, utrzymuję w ten sposób łącz-
 ność z 41. Dywizją. - Roja."

"Dn. 31. VII. Godz. 9. 45m. przedpoł. Moje prawe skrzydło
 jest silnie ostrzeliwane od strony Józefowa. Daje się
 tutaj zauważyć wzmocnienie linii bojowej. Wsławiam tam
 część rezerw pułkowych. - Roja." ^(Kierunek prawy)

~~kompania por. Zulaufa i batalion II. zostaje przesunięta do prawej.~~

"Dn. 31. VII. Godz. 11. przedpoł. ³ Pułk brygady I. wchodzi w atak.
~~niek. przesunął, niejednokrotnie nie w tym, ponieważ można pro-~~
~~ponować~~ ⁴ ~~niek. przesunął, niejednokrotnie nie w tym, ponieważ można pro-~~
 ponować ⁴ ~~niek. przesunął, niejednokrotnie nie w tym, ponieważ można pro-~~
 prawem skrzydłem. Moje prawe skrzydło znajduje się
 obecnie na 200 m. przed okopami nieprzyjacielskimi.
~~naprzeciw Józefowa.~~ Roja."

^{przechodzą w linie}
 Dwie kompanie rezerwowe batalionu I., ~~które~~ ^{które} ~~przesunęły się~~
 już natenczas ku samotnej gruszy.
 już natenczas

Dyżury w soboty

"Dn. 31. VII. Godz. 5. popoł. Rozumieniem takie mój środek na okopach nieprzyjacielskim na odległość 500 kroków. W nocy będą ułożone przesłania linii nieprzyjacielskiej. Dotychczas 4 zabitych i 18 rannych, w tem 1 oficer i 10 rannych. Rojs."

Dyspozycja ^{ataku (Angriffsdisposition)} ~~brygady~~ ~~Witoldkiego~~ wydana przez brygadę Witoldkiego na wieczór tegoż dnia:

» Dąbrowice, 31. VII. Godz. 5³⁰ popołudniu.

1) O godz. 7. wieczór rozpocznie się ogólny atak na froncie I. brygady ^{ad} Leg. Pol.

2) Atakuje:

3 pułk p. z siłą rezerwy ^{na} ~~na~~ prawem skrzydle. Kierunek ataku: ^{na prawo!} Spalone szopa. na wschód od Józefowa + 309.

4 pułk p. wszystkimi siłami zaatakuje nieprzyjacielskie ~~głównie~~ stanowisko (Stützpunkt) pod Józefowem i okopy na północno-zachód stamtąd, wzdłuż drogi. Lewe skrzydło pułku ma mieć kierunek na Justkow. dwór.

1 pułk p. na lewym skrzydle zaatakuje Justków.

3) 2 pułk p. stać będzie w przygotowaniu jako rezerwa odcinka na północnym ~~linii~~ skraju lasu, na północno-wschód od Pouszowic.

4) Przygotowanie artylerji rozpocznie się o godz. 5³⁰ popoł. i trwać będzie do godz. 7¹⁵ popoł.

O godz. 7. wystanie będą z całego frontu patrole

W tym celu należało przede wszystkim
zorganizować odpowiednie struktury
i wyznaczyć osoby odpowiedzialne
za realizację tych zadań.

W tym celu należało przede wszystkim
zorganizować odpowiednie struktury
i wyznaczyć osoby odpowiedzialne
za realizację tych zadań.

W tym celu należało przede wszystkim
zorganizować odpowiednie struktury
i wyznaczyć osoby odpowiedzialne
za realizację tych zadań.

W tym celu należało przede wszystkim
zorganizować odpowiednie struktury
i wyznaczyć osoby odpowiedzialne
za realizację tych zadań.

W tym celu należało przede wszystkim
zorganizować odpowiednie struktury
i wyznaczyć osoby odpowiedzialne
za realizację tych zadań.

W tym celu należało przede wszystkim
zorganizować odpowiednie struktury
i wyznaczyć osoby odpowiedzialne
za realizację tych zadań.

Dla przecinania przewodów drutowych. O godz. 7.
ruszy linia zgromadzenia (Schwarmlinie) przeciw ~~głównemu~~
stanowiskom niepr. pod Józefowem i Jastkowem. — ~~J. Piłsudski~~
~~„J. Piłsudski”~~ „J. Piłsudski”

Polskie baterie 4. i 5. będą trzymały ciszę okopów,
które na wschód Józefowa ~~widnie~~ przebiegały przez, pod
flank^{owym} ogniem.

J. Piłsudski. mp. «

W naznaczonym czasie artyleria zacięła swoją
introdukcyę grzmotową. Mimo piekielnego hukku — bo
i ze strony nieprzyjaciela wzniósł się ogień działowy —
przygotowanie artyleryi do ataku, podług zdania
doświadczonych oficerów, nie było takie gruntowne,
jakby — wobec widnej jesiennej godziny (7me, ^{lipiec} ~~sierpień~~) — mogło
i powinno być.

O godz. 7.me, poprzedzone patrolami, ruszyły dwa bata-
liony pułku czwartego (I. i II.) do ataku. ~~Chociaż potawa~~
~~niej nie potawa i baterie były pierwszy raz w obliczu~~
~~podobnej przeciwności, która była odrazu nieprzewid.~~ Podkre-
sła plutonami na rozkaz swoich ~~komandantów~~ ^{komandantów} i przy-
datka ku siłom, aby się zwrócić znowu, gdy o nich zdawał się
przegasać. ~~7 pułki rozpuściły laty salwy gęste, grały~~
~~z wydźwiękami krótkimi i długimi nacierając, i krótki, który~~
~~śmiały.~~

Teren, jak się już wyżej wspominało, był od dominują-
cych, rozciągających się ku ~~stanowiskom~~
~~ku naszym~~ ^{oddziałom} ~~skłony~~ i do ataku, silnie na wy-
stępnie od drutowanych nieprzyjacielskich stanowisk ku
naszym następującym oddziałom skłony i do ataku
od czego ~~wiele~~ ^{wiele} ~~niedogodny~~ ^{wiele} ~~niedogodny~~.

~~1. The first of these is the fact that the
2. The second is the fact that the
3. The third is the fact that the
4. The fourth is the fact that the
5. The fifth is the fact that the
6. The sixth is the fact that the
7. The seventh is the fact that the
8. The eighth is the fact that the
9. The ninth is the fact that the
10. The tenth is the fact that the~~

[Faint, illegible handwriting]

Zutarcia bataljon I. miał niefortunny płach terenu, bo ośrodek wroga ~~otwarty~~ ~~zdradziwie~~ ~~na~~ ~~prześcierali~~ otwarty i na ~~ogień skrzydłowy~~ ~~od~~ ~~wschodniego~~ ~~przebiegu~~ ~~strony~~ na, raiony. Naprzeciw, ^{u dołu} ~~przed~~ drzew Józefa umieszczona była nieprzyjacielska silna bateria, ~~już od rana~~ ~~czynna~~, ~~obrucająca~~ ~~skrzepelami~~ ~~rozrywając~~ ~~się~~ ~~na~~ ~~poła~~ ~~oddziały~~ ~~i~~ ~~skraj~~ ~~lesu~~, w którym domyślnie ~~są~~ ~~stanowiska~~ ~~rezerywy~~ - teraz, gdy ruch ~~się~~ ~~rozwinął~~ ~~po~~ ~~nowej~~ ~~stronie~~ ~~na~~ ~~skraj~~ ~~leśnym~~ ~~między~~ ~~teren~~ ~~obstrzału~~ ~~głównego~~ ~~nad~~ ~~połami~~ ~~atak~~. - Mimo to miała teren obstrzela widoczny - mogła zasypać skrzepelami ~~przebiegała~~ ~~podbiegała~~ ~~się~~ ~~strefy~~.

Mimo to - i chociaż więcej niż połowa żołnierskiej pułki było pierwszy raz w obliczu podobnej przewrotności, była odważnie naprzód. Podbiegała plutonami na rozkaz swoich dowódców i przepadła na moment niedługo ku ziemi - by się zerwać znów, gdy ogień zdawał się przysychać.

Z porzyci rosyjskich laty salwy gęste - graty zwy. deckami krótkimi karabiny maszynowe - kosiły kosiły śmierci.

Już niektóre kompanie nasze wyderły się naprzód - już niektóre plutony podbiegły w momencie krótkim pod same druty rosyjskie. Ogień straszny, rażący - śmierć i ranienie dowódców - wstrzymali się...

Padł Roliński, chorąży, pluton ~~czwarty~~ ~~pierwszy~~ kompanii ~~x~~ ~~wiodący~~ ~~prowidzcy~~. Padł młodzieńki Bereski - ~~z~~ ~~konu~~ ~~samych~~ ~~wrót~~ ~~piekiet~~ - u zajął drutów - ręką ~~ję~~ ~~nie~~ ~~wy~~ ~~ciągnął~~ ~~skrzep~~ ~~ę~~, ~~wyciągnął~~, ~~z~~ ~~rewolwerem~~ ~~w~~ ~~raci~~ ~~stnie~~ ~~staj~~ ~~dzieli~~ ~~wskazywał~~ ~~drogę~~ ~~swemu~~ ~~plutonowi~~...

Upadł, ranny podwójnie, nieustraszony oficer Bonczera, kompanii pierwszej bataljonu I. wiodący. Zastąpił

Skrećemy przez pole i stajemy w obozie. Rano jasne.
Widac zmianę pewną w nastroju ludzi : odbicie dziłów krwi-
wych nocy. A nawet czuć tę krwawość, świeżą - odór bitwy -
w okolnej atmosferze.

Udział pułku w bitwie minionej, nocą tak się z relacyi
przedstawia :

Późnym wieczorem przyszedł pułk na pozycję pod Majdan bo-
rzechowski i rozwinął się jako pierwsza rezerwa austriackich
stanowisk. Batalion I. kapitana Galicy na przodzie, za nim ba-
taliony II. i III, pod dowództwem kap. Sikorskiego i Szeranca.
Bój wrzak, niezwykle zacięty. Rozwinięte artylerjery podsuwały się
bataliony ku górze po świetle ścierńskiu. Kule gęsto latały. Ze
rzadka stojące kupki snopów dawały tym owym osłone. Dużo pot-
tucha dla chłopców, a ośmieleniem dla nowicjuszków było, iż wi-
dzieli, jak pułkownik przejeżdżał konno wśród kul pomiędzy ty-
raljery, nie dbając zgoła na bezpieczeństwo własne. Równie nie
"dekowali" się oficerowie komendanci. Kap. Galica doprowadził
śmiało swój batalion pod linię ostatnią okopów - i do ataku nie
doszedł tylko przeto, że już wojska austriackie liniję nieprze-
przysiężną przekroczył. Bój przesunął się na przechylenie ku

lasowi, gdzie zaszły walki wręcz dokonczyły dzieła. Wróg cof-
nął się w popłochu.

W komunikatach urzędowych bój pod Borzechowem zaznaczono jako
najkrwawszy na tym odcinku. -

Mieliliśmy sposobność bezpośrednią oglądać część pobojuwiska bo-
rzechowskiego pod Majdanem, w sąsiedztwie lasu, gdzie pułk stał
obozem. Przechodząc przez pole owsa, poza gościńcem, co krok
napotykało się jakieś przedmioty porzucone przez Moskali: koce,
brudne, ziemiste szynle, czapki, tornistry, kociołki, kyzki, ów

Około godziny 10. w nocy przedsięwzięt nieprzyjaciół ruchy kontrataku, ~~przebieg~~ na nasze prawe skrzydło i na lewe 3. pułku ~~brygady I. brygady~~ ~~przebieg~~ próbowali ^{też} ~~co udaremniły~~. Dziel się kolumną pomiędzy I. a III. nasz batalion, ~~co udaremniły~~ ~~schylił~~ tam kompanie rezerwowe ~~III. i VI. batalionu II.~~ pod komendą por. Witozicka; ~~udaremniły~~ ten zaś nie rozwinął zarys kontrataku zezwolił na progu ^{rozpachu} ~~wypada~~ pod ogniem ~~gotowości~~ naszych pocisków. Drugi ustąpił oddał tu ~~komendant~~ ^{na prawym skrzydle} nie oddał karabinów maszynowych, chor. Ajdukiewicz, który ~~ostaniam~~ ~~poprzed~~ ~~ruch~~ ~~odwrotu~~ ~~zbyt~~ ~~wysuniętych~~ ~~oddziałów~~ ~~przy~~ ~~ostatku~~ ~~porostawny~~ ~~po~~ ~~ustaleniu~~ ~~linii~~ ~~na~~ ~~poprzednim~~, wysuniętych daleko stanowisku, jak ~~cały~~ ~~inny~~ ~~w~~ ~~dużej~~ ~~mierze~~ ~~przyjęty~~ się ~~swój~~ ~~gest~~ ~~do~~ ~~podjęcia~~ ~~zamierzonego~~ ~~kontrataku~~. ~~Dopóki~~ ~~cały~~ ~~jak~~ ~~cały~~ ~~inny~~ ~~dopiero~~ ~~o~~ ~~godz.~~ ~~3 1/2~~ ~~nad~~ ~~raz~~, ~~nem~~ ~~cofnął~~ ~~się~~ ~~do~~ ~~na~~ ~~najbliższych~~ ~~okopów~~ ~~pod~~ ~~gruszą~~.

2 Dyspozycja Komendy Legionów na dzień następujący (1/VIII):

- 1/ Dywizja utrzyma w nocy osiągnięte stanowiska.
- 2/ Armia przeprowadzi jutro atak Dalej. 8 Korpus naciera najpierw.
- 3/ Gdyby nieprzyjaciel do skutku nie opuścił swych stanowisk, to zaatakują go Legiony Polskie oraz 41. Dywizja.
- (Dalsze odnośnie do ewent. ^{niebezpieczeństwa} ~~podległych~~).

Depesza telefoniczna ^{Komendy 4. pułku} do Komendy Leg., nadana

1/VIII o godz. 3 15. rano:

„4. pułk zajmuje pozycję, zajęte wczoraj w nocy, na przesłuchaniu: od zachodniego wylotu Pa, nienskiej do zachodniego wylotu Jastkowa.

It is a very common mistake to suppose that the
only way to get a good result is to work hard
and long hours. In fact, the only way to get a
good result is to work smart and to work
at the right time. The first thing to do is to
know what you want to do. Then, you should
know when to do it. The next thing to do is
to know how to do it. The last thing to do is
to know when to stop. If you follow these
rules, you will be able to get a good result
in a short time.

The first rule is to know what you want to do.
The second rule is to know when to do it.
The third rule is to know how to do it.
The fourth rule is to know when to stop.
If you follow these rules, you will be able to
get a good result in a short time.

nieby podpalowały, żeby go wyjsć stamtąd, ale, ~~nie odkrywa~~
na, wobec ognia gęstego nie mogły dojść. Teraz w dzień & niepo-
dobna. Z nastaniem zmroku będziemy próbować. Mam spo-
sob jeden... może się uda. Ach, bracie!

- ~~Siedmiu ~~francuzów~~~~ mi oficerów brak - mówią Salica - kompanie
stopniściy... ~~Chcecie ognia~~. Ale jak wiara jest! żebyś widział...
~~To tożniem!~~ żeby nie ogień z flanki... Bylibyśmy już tam! - wke.
za! ku pomocy waszym.

Wracając tą samą drogą, naszedłem w skrajni lasu re-
zerw, skrył się w niego i bataljon ~~2^{go} pułku~~ ~~skrył się w niego~~ ~~oko-~~
pały. Ludzie wstawili właśnie ze swoich gliniastych grobów.
- Tam spie major Berbecki - wskazano mi u skrył się
rowu doł, zarzucony stonem.

- - - - -
W kwatery komendy pułku - pod dębem. Przed namiotem
stoł ustawiony; śniadanie. Naprężona się nieustannie
nierówny klekot strażów. Kule przenoszą grzbiety i ~~z~~ bry.
Koniem lub świstem ~~przelatują z rądek~~ ~~ok powietrznego pnie~~
cinają z rądek powietrze; niektóre, osłabłe latem, padają
~~z rądek~~ ~~do ziemi~~ w snopy trawy albo lub zarywają się
z rądek ~~do ziemi~~.

Ponizej namiotu w zastępie - kuchnia połowa sztabu.
Jedna z kul przelatujących zranila ponoć kucharke - drugie-
mu ~~znow~~ ~~znow~~ kula wytręciła talerz z ręki. Jedyn jeden z ku-
chery melduje się do raportu: że chciałby iść na linie,
bo w kuchni niebezpieczno!

Przy stole siedzi z nami porucznik Pieracki. Romania,
nawet z Rumorem. Nagle pułkownik wraca się doń:
- Skąd pan tu? Prociwi pan ranny!

Teraz dopiero widzimy jego bladą i całą wysiłek woli.
Roman Piera' ma przetrzeźniał. ~~popadł w atak~~ ~~nocnego~~, pierwszy
opetrunek zainicjowany. Cucka, mówi, na rachunkowego oficera

The following is a list of the names of the persons who have been
 admitted to the membership of the Society since the last meeting.
 The names are given in alphabetical order, and the date of admission
 is given in parentheses. The names of the persons who have been
 admitted to the membership of the Society since the last meeting
 are given in alphabetical order, and the date of admission is given
 in parentheses. The names of the persons who have been admitted
 to the membership of the Society since the last meeting are given
 in alphabetical order, and the date of admission is given in parentheses.

Tak widne od nich

Tak przejasno świeciły,

Two seasons - zimowe Orłony.

~~Twoje wczorajsze skona.~~

Gdzież warszawa milcząca

Depesza telef. z porucy (500x na pół-wielód Jastkowa) do Komendy Leg. w Piotrowicach:

"Dn. 1. VII. Godz. 10⁵⁰ przedpoł. - 4. pułk dotarł tuż pod okopy nieprzyjacielskie nad wchód od Jastkowa. - Roja."

Chwile natężonego oczekiwanie uchodzą. Szum armat po przerwaniu ogrywa się ze wzmożoną siłą. Ciepło się jednak, iż ~~at~~ przygotowanie artyl. ataku za słabe. Myśl leży minuty w twodze.

Godzina jedenasta... Mija. Armaty wciąż. Atak ~~do skutku~~ nie doszedł do skutku.

— . — . — . — . — . — . — . — .

Popołudniu tegoż dnia, pod porucy batalionu III. Siedzimy, półleżąc, we zwoju pod zachyłką wzgórza przy kraju lasu brzoźowego. # Pułkownik kończy o, późniejszy obiad. - Nadchodzi Komendant batalionu, Kap. Szerauc, później Komendant oddziału karabinów maszynowych, por. Kłisiewicz. Mówią o sprawach dnia. A dzień jasny, stojące łagodnie przyswiera - wierzyć się nie chce, że oto bitwa się toczy.

Kule gęsto pnelatują. Nako łowi je, jak różne tony orkiestry, w stale ustatwie skomponowanej. Dźwięki bogate skale ich wystosu, jako i skale uczuć - jest tak rzeźnina. Są różne gatunki, wżyszy przyrodniczo, i myśli ^{mno} ~~zmiennie~~ zindywidualizowane. Jedne brzmią w pnelocie, jak muchy, o nieprzewym, niżej zmiennie; drugie brząkają, jak baki zadgane; inne . . . jak osy zle, kszliwie. Są znowu kule-uzie, która gzechocą w powietrzu, albo świszczą, misając oficers (te zuchne w tonie powszechniej)

Zwolniamy. Wykazanie się miasto w blaskach słońca zachodnich

Różowe wieże i mury nad złotem polem zdoła...

Nie będę opisywał szczegółowo przyjeżdża, jakiego w Lubli

nie doznaliśmy.

Na zawiesz w pamięci serca zostaną te chwile tym, z tego
miejsców którzy mieli szczęście stanąć w Lublinie w pierwszy dzień

po wyjściu Moskali.

Gauko się po martwocie po oziępszej rezerwie Piotro

wa że się do Polski wjechało.

Ulice rojne, tętniące ruchem oswobodzenia twarze radosne

okrzyki witań - szczerze oczu spotykanych - gościnność ot

warta serce entuzjazmem wolności. Młodzież, z piwnic wywarta na

ulocę - już to w szereżach ochotniczych w szarych mundurach str

lekich... Wszystko to w obliczu walki, przy dźwięku huków dział

Wchodzimy do składu aptecznego. Subjekt prosi nas do poko-

ju obok. Zastajemy tam grono osób: kilku księży wojskowych

z okolicy, kilku m. escowych obywateli.

-Prosimy, prosimy. Od rana czekamy.

Przywano nas w ramiona. Wiwat "zdrowia" tokażem - przemo

wy jesteś.

-Dziękuję Bogu i wam, miasto wolało, ledwie poczęło zdoła-

li podpaść.

Doktorowi zaszlifowano na odchodne kilkanaście flaszek

konjaku i starego tokażu dla chorych.

Jesteśmy w składzie wędlin. Po poczynionych dla polku na

lupnych gospodarz zwraca się do nas, że "żona prosi, daliśmy im

lub które z sykiem odradlingu mkus ponad ziemią. Są kul-ptażki, które górs z wysokim śpiewem się niesą, jakby błogosławieści. Są obopadne, przypadkowe, jak kamyczki rzucone z pracy Dawida przesłane. Niektóre grają przedwinnie jakby sen o ukoju śmierci...

W tym - można więc - całą symfonię kul młota się i męci, ci ja, rozbija obójstwy i suchy trusk ekwazytów. Słoto traskają. - Od czasu do czasu zaszeleści ktoś z kul we zbożu, ciapnie o snopiek. Zabawa.

(Wypływa ~~Znasta~~) Ktoś nas ze zboża adiutant Kap. Sierauca, chor. Brzozowski. Ma on wynalazek własny, zdobył tych Dni. Wobec tego, że ~~sobow~~ Moskała salwami witają każdą ukazę, jak się słowem, nauczyli się po zbożu pod wierzchnią fal pty. wać. Posyłany z rożkami ^{ami} do kompanii na skąd, daje mur. ka w zbożu i przy pomocy ~~stwierdzeń~~ wystudowanych wzorów cudownie, lekko ślizga się w słusach sznurach - feno we wstępnym kierunku - po ziemi, i wypływa zupełnie na miejscu przemian. Polca się przytem kogo wopięk, cudotem, a dla pewności i wchodnim bóstwom, których kult wywodzi z Syrii - i ma humor w tem wyprasku: nie utonie.

Melduje się do Kap. Sierauca p. Sierogowie z petroli, z rapor, tem. Putkownik raciekanit się, wypytuje go. Ten składa infor. macje ważne, zwierze. Widać orientacyę bystrą, żywą, inteligentną i coś jeszcze ponadto, co bije światłem z dół niebieskich, a co mogłaby nazwać Duchem ochoczym strzuby.

- Dawno pan w Legionach?

- Od początku, panie putkowniku. Cała kampania Karpacka przeżyłem.

- Czem pan w cyurku?

- Suplent gimnazjalny.

- A Sierogowie?

- Tak jest, panie putkowniku.

- Mianuje pana sieriantem. Będzie w jutrzejszym rozkazie. Nazwisko panie pańskie?

[Faint, illegible handwriting]

1. The first part of the paper is devoted to a general survey of the state of the art in the field of the theory of the structure of the atom. The author discusses the various theories of the structure of the atom, and the experimental results which have been obtained in connection with the study of the structure of the atom.

1. The first of these is the fact that the
 2. second of these is the fact that the
 3. third of these is the fact that the
 4. fourth of these is the fact that the
 5. fifth of these is the fact that the
 6. sixth of these is the fact that the
 7. seventh of these is the fact that the
 8. eighth of these is the fact that the
 9. ninth of these is the fact that the
 10. tenth of these is the fact that the

The above is a copy of the original manuscript of the letter from the Secretary of the Board of Education to the President of the University of California, dated March 10, 1869.

~~—Frost fortinuit, forte fortinuit, Aragus de Konia~~
~~—Frost fortinuit, forte fortinuit, Aragus de Konia~~
~~—Frost fortinuit, forte fortinuit, Aragus de Konia~~

99

oddurów swych przeprowadzić na stronę wschodnią, wznie-
sienia - gdy z przycy, z lewego skrzydła naszego dowożył się
zmieszane okrzyki: „Hurra!” - wzmożła się palba kara-
binów - przesłała w bezwiednym młocku - zapoczął grać kara-
binowy maszynowy... A

Telefon z Kwaterą Komendy pułku dążył dowozić się nie
może odpowiedzi: co się tam dzieje? atak?

Wypadł pułkowy, jak stał, porwał napotkane pod-
laskiem plutony rezerwy i skoczył ku przycyom i re-
zanca. - Alibi dość szybko wyjechał się na. Oto natra-
fiony, który telefon linie linie okopów od strony lewej,
fami może ai od kwater, telefonem cywym podawane, do-
wiedza do naszych stanowisk wrócić (przewiezienie, jak się oka-
zało) o upadku twierdzy Dstlina. Wiera Kurykma: hurra!
Morskale sądzi, że to kurykiatka, pouyli strzelić jak
zeleni. Masz odpowiedzi - i się ~~zakończyło~~

Wicemorem pułkowym rozwinęły się po nacie od potmo-
nego wschodu linie pożarów. [Znak, że Morskale dążyły
się cofnąć, w Pułkowicki alibi ku tak tej się stało. O godzinie
właśnie o godzinie godzinie nad dritanem Kop. Kierunek,
najmiej po prostu cofnąć z zachowaniem się nieprzystanku,
wład do okopów rozprzecz.] A w nocy, nad dritanem
Morskale się cofnęli.

P.S. Chcecie ogłosić kurykiatka. Wypadek
właśnie się, przycy. Bohaterstwo - samitar, wiera.

X

Wczesnym rankiem Dnia 3. sierpnia ruszył pułk wozem, czołowym kierunkiem postępu. — ~~Kierunek~~ nasi podług zarządzenia nie odchodzimy: przeciwny z oddziałem kompanii techn. Komendy Leg. mają przesunąć zbroje, czy rannych lub trupów nie ma, i rozłożyć się grobami.

Przechodzimy opuszczone świeżo porządku rosyjskie. Stąd widać, jak na dźwini, półmłotowe schylenie terenu, który pułk nasz zajmował — stąd się dopiero obejmuje „for” tych porządków.

Nad brzością wozu przy okopach — trup moskiewskiego żoł. data. Jak widać: swarpanelem zabity. Tworzy się, o wydatnych kościach policherkowych, o ~~wydatnych~~ rybiej szczeci brody, zębach ~~ści.~~ zaciętych, drobnych, jak u polnego chomika, drobno siekanych, zaciętych. Ma wyraz zabitego polnego chomika.

Schodzimy na drogę jastkowską. Zarządzony chwilowy spoczynek dla zapocząć się ciągłych polami oddziałów i sniadania. ~~Ma być nas kompania piechoty I. brygady. Przejżdżają~~ Pułkownik, kawalerzy, pojechał do Dworu w Jastkowie, gdzie stała Komenda Korpusu.

Ma być nas oddział piechoty I. brygady. Przejżdżają ciężką sztabu Komendy Legionów. Nadciągają treny.

Pułkownik ^{niebawem} ~~(wraca)~~, zapowiadając odwieziny ^{Jego} Eksel. Komendanta Korpusu, który osobiście pragnie podziękować pułkownikowi za ~~cały dzień~~ jastkowską sprawę.

Jakoś niebawem zjawia się zapowiadany Komendant. Oficerowie i szereg ustawili się kołem obok drogi. Komendant wkracza w koło. ~~Przedstawiamy się koleją~~ ^{od skąd} ~~alim~~ ^{skąd} ~~skąd~~ Jego Ekscelencyja po-
daje przechodzi koleją od skąd. Przedstawiamy się sztabowi.

The following is a list of the names of the persons who have been appointed to the various committees of the Board of Directors of the City of New York, for the year 1901.

Committee	Members
Committee on the Administration of the City	Mr. J. C. Smith, Chairman; Mr. J. D. Jones, Mr. J. E. Brown, Mr. J. F. Green, Mr. J. H. White, Mr. J. K. Black, Mr. J. L. Grey, Mr. J. M. Blue, Mr. J. N. Red, Mr. J. O. Yellow, Mr. J. P. Purple, Mr. J. Q. Brown, Mr. J. R. Green, Mr. J. S. White, Mr. J. T. Black, Mr. J. U. Grey, Mr. J. V. Blue, Mr. J. W. Red, Mr. J. X. Yellow, Mr. J. Y. Purple, Mr. J. Z. Brown.
Committee on the Finance of the City	Mr. J. C. Smith, Chairman; Mr. J. D. Jones, Mr. J. E. Brown, Mr. J. F. Green, Mr. J. H. White, Mr. J. K. Black, Mr. J. L. Grey, Mr. J. M. Blue, Mr. J. N. Red, Mr. J. O. Yellow, Mr. J. P. Purple, Mr. J. Q. Brown, Mr. J. R. Green, Mr. J. S. White, Mr. J. T. Black, Mr. J. U. Grey, Mr. J. V. Blue, Mr. J. W. Red, Mr. J. X. Yellow, Mr. J. Y. Purple, Mr. J. Z. Brown.
Committee on the Public Works of the City	Mr. J. C. Smith, Chairman; Mr. J. D. Jones, Mr. J. E. Brown, Mr. J. F. Green, Mr. J. H. White, Mr. J. K. Black, Mr. J. L. Grey, Mr. J. M. Blue, Mr. J. N. Red, Mr. J. O. Yellow, Mr. J. P. Purple, Mr. J. Q. Brown, Mr. J. R. Green, Mr. J. S. White, Mr. J. T. Black, Mr. J. U. Grey, Mr. J. V. Blue, Mr. J. W. Red, Mr. J. X. Yellow, Mr. J. Y. Purple, Mr. J. Z. Brown.
Committee on the Police of the City	Mr. J. C. Smith, Chairman; Mr. J. D. Jones, Mr. J. E. Brown, Mr. J. F. Green, Mr. J. H. White, Mr. J. K. Black, Mr. J. L. Grey, Mr. J. M. Blue, Mr. J. N. Red, Mr. J. O. Yellow, Mr. J. P. Purple, Mr. J. Q. Brown, Mr. J. R. Green, Mr. J. S. White, Mr. J. T. Black, Mr. J. U. Grey, Mr. J. V. Blue, Mr. J. W. Red, Mr. J. X. Yellow, Mr. J. Y. Purple, Mr. J. Z. Brown.
Committee on the Fire Department of the City	Mr. J. C. Smith, Chairman; Mr. J. D. Jones, Mr. J. E. Brown, Mr. J. F. Green, Mr. J. H. White, Mr. J. K. Black, Mr. J. L. Grey, Mr. J. M. Blue, Mr. J. N. Red, Mr. J. O. Yellow, Mr. J. P. Purple, Mr. J. Q. Brown, Mr. J. R. Green, Mr. J. S. White, Mr. J. T. Black, Mr. J. U. Grey, Mr. J. V. Blue, Mr. J. W. Red, Mr. J. X. Yellow, Mr. J. Y. Purple, Mr. J. Z. Brown.
Committee on the Health of the City	Mr. J. C. Smith, Chairman; Mr. J. D. Jones, Mr. J. E. Brown, Mr. J. F. Green, Mr. J. H. White, Mr. J. K. Black, Mr. J. L. Grey, Mr. J. M. Blue, Mr. J. N. Red, Mr. J. O. Yellow, Mr. J. P. Purple, Mr. J. Q. Brown, Mr. J. R. Green, Mr. J. S. White, Mr. J. T. Black, Mr. J. U. Grey, Mr. J. V. Blue, Mr. J. W. Red, Mr. J. X. Yellow, Mr. J. Y. Purple, Mr. J. Z. Brown.
Committee on the Education of the City	Mr. J. C. Smith, Chairman; Mr. J. D. Jones, Mr. J. E. Brown, Mr. J. F. Green, Mr. J. H. White, Mr. J. K. Black, Mr. J. L. Grey, Mr. J. M. Blue, Mr. J. N. Red, Mr. J. O. Yellow, Mr. J. P. Purple, Mr. J. Q. Brown, Mr. J. R. Green, Mr. J. S. White, Mr. J. T. Black, Mr. J. U. Grey, Mr. J. V. Blue, Mr. J. W. Red, Mr. J. X. Yellow, Mr. J. Y. Purple, Mr. J. Z. Brown.
Committee on the Parks of the City	Mr. J. C. Smith, Chairman; Mr. J. D. Jones, Mr. J. E. Brown, Mr. J. F. Green, Mr. J. H. White, Mr. J. K. Black, Mr. J. L. Grey, Mr. J. M. Blue, Mr. J. N. Red, Mr. J. O. Yellow, Mr. J. P. Purple, Mr. J. Q. Brown, Mr. J. R. Green, Mr. J. S. White, Mr. J. T. Black, Mr. J. U. Grey, Mr. J. V. Blue, Mr. J. W. Red, Mr. J. X. Yellow, Mr. J. Y. Purple, Mr. J. Z. Brown.
Committee on the Public Buildings of the City	Mr. J. C. Smith, Chairman; Mr. J. D. Jones, Mr. J. E. Brown, Mr. J. F. Green, Mr. J. H. White, Mr. J. K. Black, Mr. J. L. Grey, Mr. J. M. Blue, Mr. J. N. Red, Mr. J. O. Yellow, Mr. J. P. Purple, Mr. J. Q. Brown, Mr. J. R. Green, Mr. J. S. White, Mr. J. T. Black, Mr. J. U. Grey, Mr. J. V. Blue, Mr. J. W. Red, Mr. J. X. Yellow, Mr. J. Y. Purple, Mr. J. Z. Brown.
Committee on the Public Utilities of the City	Mr. J. C. Smith, Chairman; Mr. J. D. Jones, Mr. J. E. Brown, Mr. J. F. Green, Mr. J. H. White, Mr. J. K. Black, Mr. J. L. Grey, Mr. J. M. Blue, Mr. J. N. Red, Mr. J. O. Yellow, Mr. J. P. Purple, Mr. J. Q. Brown, Mr. J. R. Green, Mr. J. S. White, Mr. J. T. Black, Mr. J. U. Grey, Mr. J. V. Blue, Mr. J. W. Red, Mr. J. X. Yellow, Mr. J. Y. Purple, Mr. J. Z. Brown.

J. Ekszellenecy podaje każdemu d'ieu, poim wyraia, wrystkim
 oficerom, starcom i żołnierzom 4. pułku najgorzej podję-
 kowania i najwyższe uznanie w imieniu Najwyższej Stryby
 za nieustraszone męstwo i poświęcenie w bitwie pod
 Jastkowem 10 dniach ~~31~~ 31. lipca, 1. i 2. sierpnia, a
 zwłaszcza za przeprowadzenie szturmów 31. i 1. sierpnia,
 podczas których nie tylko nasz front został posunięty ku
 okopom nieprzyjacielskim, ale które nadto spowodowały
 przesunięcie rezerw nieprzyjacielskich przed front 4. pułku,
 ostatecznie przez to nieprzyjacielskie prawe skrzydło, co u nas
stypstwie przełamaniu tej skrzydła spowodowało. ⁴ Podwyżs-
~~szano~~ na rok 1. J. Ekscel. Komendanta Korpusu ~~podano~~ ^{podano} ~~uraz.~~
~~Kam 1. pułku 2 3/4 w. 82 wrystkim~~ ^{3/4 w. 82} ~~leżącym~~ ^{leżącym} ~~nie być wryt.~~
~~Kam 1. pułku 2 3/4 w. 82 wrystkim~~ ^{3/4 w. 82} ~~leżącym~~ ^{leżącym} ~~nie być wryt.~~

Po wypoczynku ruszamy. Kierunek naszym: Krasienin.

We wsi Jastkowie, przez który droga prowadzi, dygnie się
 jeszcze zgłotnąć domostw.

Na jednym obrydku, na którym ^{stercy} ~~kupcy~~ popiołu tleją ko-
 stały zabudowań, które podległy ludem na kupy spasty
 ocalałe: prodek wozu, kilka podług młockarni, beczki z cer-
 niają, ~~dotknięty~~ ^{dotknięty} ~~żółką~~...

Mówił nie może z cisłości, jaka mu pierś uginała. Długo
~~przyszedł~~ ^{przyszedł} ~~sołdatowi~~ ^{sołdatowi} ~~koirubli~~ ^{koirubli}, żeby go nie ~~spalić~~ ^{spalić}, "lećcie
~~nie spalić~~ ^{nie spalić} ~~sołdat~~ ^{sołdat} ~~ale~~ ^{ale} ~~jeureja~~ ^{jeureja}, ~~ssrada~~ ^{ssrada} ~~twego~~ ^{twego}, ~~spas~~ ^{spas}
~~lećcie~~ ^{lećcie} ~~spalić~~ ^{spalić} ~~musisz~~ ^{musisz}." A dom ięda przytykał strach
 do jego chętnym. ~~Przez~~ ^{Przez} ~~postrę~~ ^{postrę} ~~nie~~ ^{nie} ~~potrudzić~~ ^{potrudzić} ~~jak~~ ^{jak}
~~teraz~~ ^{teraz} ~~on~~ ^{on} ~~si~~ ^{si} ~~śmierć~~ ^{śmierć} ~~z~~ ^z ~~z~~ ^z ~~go~~ ^{go} ~~jeszcze~~ ^{jeszcze} ~~chcieli~~ ^{chcieli}, ~~ale~~ ^{ale} ~~si~~ ^{si} ~~im~~ ^{im}
~~ukazy~~ ^{ukazy}.

Z porz opłotków, z opalonych ścian za miedza ukazuje się
 się stępną twarz kobiety starej lub rozsierzonej zalekciem
 wery dziecka. Młodzieńcy nie uświadczyli: ~~nie~~ ^{nie} ~~zabrał~~ ^{zabrał}.

[The page contains faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side.]

The first part of the paper is devoted to a general
 consideration of the problem. It is shown that the
 problem is of great importance and that it is
 necessary to find a solution. The second part of
 the paper is devoted to a detailed study of the
 problem. It is shown that the problem is of great
 importance and that it is necessary to find a
 solution. The third part of the paper is devoted
 to a detailed study of the problem. It is shown
 that the problem is of great importance and that
 it is necessary to find a solution. The fourth part
 of the paper is devoted to a detailed study of the
 problem. It is shown that the problem is of great
 importance and that it is necessary to find a
 solution. The fifth part of the paper is devoted
 to a detailed study of the problem. It is shown
 that the problem is of great importance and that
 it is necessary to find a solution. The sixth part
 of the paper is devoted to a detailed study of the
 problem. It is shown that the problem is of great
 importance and that it is necessary to find a
 solution. The seventh part of the paper is devoted
 to a detailed study of the problem. It is shown
 that the problem is of great importance and that
 it is necessary to find a solution. The eighth part
 of the paper is devoted to a detailed study of the
 problem. It is shown that the problem is of great
 importance and that it is necessary to find a
 solution. The ninth part of the paper is devoted
 to a detailed study of the problem. It is shown
 that the problem is of great importance and that
 it is necessary to find a solution. The tenth part
 of the paper is devoted to a detailed study of the
 problem. It is shown that the problem is of great
 importance and that it is necessary to find a
 solution.

~~Zbić nam zbierać~~, straszły, że Niemcy idą, że nas będą męczyć...
~~A wy co mówicie~~ Ja im na to: „Jui nie trza bawdzić jak wy
~~Ja~~ nas, cholery, męczyć. Nigdzie się z domu swojego nie rusz.”
 Groźby, że gwałtem nas zabiorą – ja nie. Com się miała być z wia-
 duciem, że same są w strachu. Porwały, co im się dało – i w nogi
 – Dawno to było?

– A dziś rano. Jutro się prouchwalały, że wnet wrócą, że was jeno
 wabgają w pułapkę.

– A wy jak myślicie: wrócą?

– Myślę, że nie. Że kóg to pycha ich z tamie.

Poiznawszy rozolutus Kobiet, ruszamy. ^{Przebiegi} Północ
 Północ porwija się dalej. Idą kolumny wzdłuż, rozchodzą się
 na rozwidleniach półdrog, wciągają w napotkany zacieniony las.

Sierżeci nasze brną po piaszczystym gruncie. Rył warstwami po,
 krywa mundurzy siwe.

Dzień upalny. Marsz środre nuzęcy. Lecz świadomość po-
 ścisła zdawia się – myśl wyrwa się do nieznadomego końca drogi.

W szeregu batalionu II., po boku swego plutonu maszeruje
 z torowiskiem na plecach znajomy mi jeszcze z „cywilu” podko-
 rany B., pedagog, docent uniwersytetu, młoty fizyczny, sta-
 biej konstrukcji, zdaje się: padnie przed pod ciężarem torow-
 istwa. A on uśmiecha się, gdy go mijam, i – gdy pot opływa
 mu z czoła, a nogi z trudem przysypują piach – cały wstrząs
 z poca światła okularów wyrzuci jakiś radość, nie można
 zacytować trudu – Pacyt cały kompanii karpacki jako
 zofier, ukonnyj sokoł podchorążych, i kiedy jego kolumny
 awansowali jui dawno, on zostat w cieniu swy skromno-
 ści; z torowiskiem maszeruje. Nie narzeka na trud, nie
 skarży się, w radości pełni swy służby. – Jui razy go mijam,
 zewdy ten uśmiech jego we mgle kurzu widzę. ~~Wtedy~~ Wtedy
~~Wtedy~~ W trudzie jawi się idea legionowa: radosny sekret
 wytrwania.

Ława posługu na chwieł utrzymać.

Noce, na polach pod Majdanem Krasienińskim. Dościsły kuchnie - ludnie mogą się pożyć. Jak wyrażają, z wieczora i do północy noc rozchodzi się po skłonie nieba, seroko, na łunę północno-wschodnią, łuny pożarów.

Na drugi dzień przychodzi wieść o dalszym cofaniu się nieprzyjaciela. Zarządzonej tej dalszy posług.

Idziemy na Stoczek. Po drodze napotykamy namieszdy stawa, mi spuszczeni i dopalający się most na grobli, który pionierzy nasi odbudowują. Obchodimy i podziwiamy dalszy drogami piechoty i wśród spotykanych ~~przedopatek~~ zgliszcz.

Przechodimy przez rozłożoną wzdłuż drogi kłk Krasienińską i ~~z~~ podjeżdżamy do Dąbrówki. Tu także ~~można~~ zerwany most na rzecze koto młynów, staw młynowy jak i przykopy spuszczone. Około kładki ślisk. Przeprowadzają się konwencie. Z trudem przeciska się nasz batalion II. Oddział karabinów maszynowych przeprowadza się w brod przez wodę, która tu jak staw rozlewa. - I dalej ~~do~~ w górę przez wieś, gdzie stojs Komendy węgierskie, północy przez pustak odległą drogą piechoty, ~~w lasach~~ w las.

Bataliony I. i III. zostały. Batalion II. ma podejść na pozycję, pod Kozłową. Tam nieprzyjaciel próbuje oporu.

Długą ulicą wśród ścian lasu posuwa się batalion nasz, nasz batalion naprzód. ~~Do~~ dochodzi do skrytowania dróg leśnych, gdzie się ~~zastawiamy~~ ma okopać jako rezerwa pierwsza oddziałów węgierskich. ~~I paktować~~ ~~rozstrzeliwać~~ ~~przekonywać~~ karabinów. Jedne kompanie, pow. Zulałifa, ma złazować konwencie na przymy skrydło pozycji. ~~W~~

Kutkownik udaje się ku tej pozycji i bierze mis z sobą. Idziemy drogą leśną o wylocie na wschód.

Na prawo las wysoki - na lewo sosnowe zalesie. Gdy to się uciną, biegnie pod kątem prostym do drogi równo pozycji naszych.

Przed oczyma roztwiera się ^(na wschód) przestrzeń widna, o nielich i rzadkich krzakach.

W oddali widać, czubami drzew ^(wzniesionych) rysująca się: Kozłówka.

Przed tą wsią - rozsydnie porzecz. Stamtąd pukają gęsto karabiny, nadlatują śpiewające kule. ~~W~~

Odpowiadają im konweder z nowu przyleśnego.

Schodzimy w nieroznik nowu, skąd biegnie skrótem dla ocum lina ognia: postaci oparte o ścianę gliny, kłęzące, po lufach karabinów na wschód uparcie wpatrzone.

Za chwilę zjawia się ^(koło nas) w kraju ~~ludzi~~ por. Zulauf: melduje pułkownikowi, że kompania jego jest tuż za nim, gotowa do ~~ucieczki~~ zburzenia.

Pułkownik, ostrzegając, by się nie wychylał, daje mu jakoweś dyspozycje, dotyczące zmienny. Potem zebrał się z powrotem przez lasy, ~~nie przebiegając przez sosnowy las.~~ Widać w gęstym sosnowym przesuwające się postaci legionistów.

Nie uchylamy ~~się~~ do czterdziestu kroków, gdy nas wstrząsnęło wstrząśnięcie. To Kpr. Siłkowski strzela pułkownika. Wystrzał był samobójczy. Drogę za nami. ~~Złazili się na nas wychodzący~~ ^(na przedzie lasu...)

Znasta przerywa powietrze charakterystyczny zwińomy świst - - : pska straszał.

- Musieli zauważyć ruch - ktoś mówi.

Świst znów - i odgłos pskania: jeden, drugi, trzeci... Ponad nami.

- Krzyć się! - Komenda do chłopców.

Znajdujemy się wśród ~~krzaków~~ kpr sosenek na trawniku, przez który biegnie rów lesny. Kłoniemy się do onego rowu.

Świsty i detonacje rozlegają się raz po raz nad nami.

N. Jęki - wzywania sanitariuszy - ze stron kilku.

Wywibierają się z krzaków ranny jeden, drugi...

Wreszcie ulewa ognia ~~przez~~ ^{po} oboisków męstwa.

Ostrzeliwano kwadrat lasu, na którym właśnie Kom. ~~franc. Zulauf~~ ^{por.} Zulauf się ~~znajduje~~ ^{znajdował}. ~~Drugi~~

Jeszcze nie wyjechałem z lasu, gdy uderza mnie ~~o~~ niezwykle
ożywienie wśród ~~spotykanych~~ mijanych koło drogi z rzerezw.
Ludzie wybierają na drogę z okopów, krzyczą coś, ^{dalej radim} ~~podaj~~ ~~nie~~
Madrerzy: ~~nie~~ trudno ich zrozumieć. ~~On~~ Niekiedy wywa-
sają się iściami okrzyk: "Ej! Ej!", którego echo po lesie roznosi. Z dala
słychać partyję lasu dolatującą tej kucenne okrzyki. Jakgdy dobra
nowiny dostali — myśli, naspieszają.

Gdy ~~wprowadz~~ do wólki Krasienińskiej, gdzie stała
Komenda Legjonów, zaraz na wstępie wita mnie rucha mł-
czywej. Orkiestra gra — ludzie się kupią przed kwatery
sztabu — na chacie chorągiewki biało-czerwone. ~~Wielu~~ ~~dużo~~
Nastroj świąteczny.

— Co to za uroczystość? — pytam napotkanego z naszego
oficera sztabu.

— Jak to? Wzrost? ... Warszawa wzrasta!

—

26

There are many different kinds of
organisms which are found in the
same place. Some are very small
and some are very large. Some are
very simple and some are very
complex. Some are very common
and some are very rare. Some are
very old and some are very new.
Some are very different from each
other and some are very similar.
Some are very different from each
other and some are very similar.
Some are very different from each
other and some are very similar.
Some are very different from each
other and some are very similar.

Adelie mit schwarze blyvina

the first of these is the fact that the
the second is the fact that the
the third is the fact that the
the fourth is the fact that the
the fifth is the fact that the
the sixth is the fact that the
the seventh is the fact that the
the eighth is the fact that the
the ninth is the fact that the
the tenth is the fact that the

the eleventh is the fact that the
the twelfth is the fact that the
the thirteenth is the fact that the
the fourteenth is the fact that the
the fifteenth is the fact that the
the sixteenth is the fact that the
the seventeenth is the fact that the
the eighteenth is the fact that the
the nineteenth is the fact that the
the twentieth is the fact that the

the twenty-first is the fact that the
the twenty-second is the fact that the
the twenty-third is the fact that the
the twenty-fourth is the fact that the
the twenty-fifth is the fact that the
the twenty-sixth is the fact that the
the twenty-seventh is the fact that the
the twenty-eighth is the fact that the
the twenty-ninth is the fact that the
the thirtieth is the fact that the

the thirty-first is the fact that the
the thirty-second is the fact that the
the thirty-third is the fact that the
the thirty-fourth is the fact that the
the thirty-fifth is the fact that the
the thirty-sixth is the fact that the
the thirty-seventh is the fact that the
the thirty-eighth is the fact that the
the thirty-ninth is the fact that the
the fortieth is the fact that the

the forty-first is the fact that the
the forty-second is the fact that the
the forty-third is the fact that the
the forty-fourth is the fact that the
the forty-fifth is the fact that the
the forty-sixth is the fact that the
the forty-seventh is the fact that the
the forty-eighth is the fact that the
the forty-ninth is the fact that the
the fiftieth is the fact that the

of c. 10. 100. 100.

of c. 10. 100. 100.

of c. 10. 100. 100.

of c. 10. 100. 100.

Chłopak podniósł dłoń prawą. Czterech palców brak. W jednej bitce ucięte, lub też z urodzenia.

- Ja tą ręką lepiej trafię, niżli niektóry zdrową. Przecie ja od pięciu lat - świadkiem wójt - rabuszczę, a nie zdarzyło mi się chybić

Wójt przyświadczył z uznaniem.

- Prawda. Ale co poradzić, kie taki przepis.

W sali szkolnej pracuje na dole komisja aseniterunkowa. Lekarz

miejscowy, czkowiek starszy, z tradycją 63 r., spełnia ten obowiązek

ze wzruszeniem, z serdeczną podzięką chwili, której u schyłku lat do

żył. Lecz nie traci też z uwagi, że Legionom trzeba zdrowych sił, że

skaby w polu walki jest jeno ciężarem 9- i bystrem okiem ocenia war

tość materiału fizycznego. Pobok zastępca komisarza wojskowego cieszy

się każdym wywołaniem: "zdolny." i w myśli rachuje już zastęp w szere

gu. Przeszli przez surową "miarę" chłopczy z Witowa, Chochotowa, Dzia

niża, Cichego, Dunajca, Wróblówki i t.d.

Półtora kompani odebranych ustawiło się na rynku. Skłowa ogniste

przemówień. Komenda "Baczność". w lewo zwrotą". Dopiero szeregowani -

już żołnierze. Pomaszzerowali śpiewający do Nowego Targu.

Codzien wpływałydo biur werbunkowych zgłoszenia i wykazy. W kosz

rach Legionu, w hotelu Starmy w Zakopanem i w gmachu nowotarskiego

Sokoła, mianowani przez komisaryat instruktorzy sprawiali wznastające

kadry. Codzien widać było wychodzące plutony na ćwiczenia lub manewru

jące większe oddziały po zboczach. Kyskały się pióra na kapeluszach,

serdaczki - nie wszyscy jeszcze mundury mieć mogli - z rzadka zgłowie

cika lufa karabinowa.

Kobiety w polach, kopiące ziemniaki, podnosiły z nad rządów za

dziwione głosy. Leciały pytania śpiewu, odpowiedzi.

- Coz się to han świeci,

Il coz się to han kyska.

Pohalańscy chłopcy
Zkożyli ogniska.

[The text on this page is extremely faint and largely illegible. It appears to be a handwritten document, possibly a letter or a journal entry, written in a cursive script. The ink is very light, and the paper shows signs of age and wear. Some words are difficult to discern, but the overall structure suggests a continuous flow of text.]

[Handwritten notes or signatures in the right margin, also very faint.]

1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900
 1901
 1902
 1903
 1904
 1905
 1906
 1907
 1908
 1909
 1910
 1911
 1912
 1913
 1914
 1915
 1916
 1917
 1918
 1919
 1920
 1921
 1922
 1923
 1924
 1925
 1926
 1927
 1928
 1929
 1930
 1931
 1932
 1933
 1934
 1935
 1936
 1937
 1938
 1939
 1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299
 2300
 2301
 2302
 2303
 2304
 2305
 2306
 2307
 2308
 2309
 2310
 2311
 2312
 2313
 2314
 2315
 2316
 2317
 2318
 2319
 2320
 2321
 2322
 2323
 2324
 2325
 2326
 2327
 2328
 2329
 2330
 2331
 2332
 2333
 2334
 2335
 2336
 2337
 2338
 2339
 2340
 2341
 2342
 2343
 2344

polskich oficerów gości.

84.

W noc tej jurek gościł sztab rosyjski.

Schodzimy do sadu plebańskiego z ganku. Jakież po przy-
krośwach drogi kojszej widok oczom! Widać śliczek wysy-
panych: różdki lewkońcy, astrów, groszku różno-kwiatowego,
floków, rzeźdy... Dalej podział zapraszająca trawników i
posadzeni zaciem szeregu rzędów w różne schyłki po-
chylonych strony owocowych drzew.

— Owoców niema — objaśnia księdz. — Moskale otrzęśli.

Wyrażamy zdziwienie, że schód we wsi ^{moskale} nie porzynili / ^{kosz} ~~kosz~~
wygląda — jedyna zresztą spotkana — jak normalnego czasu.

— Tak, schód nie zwał — rzecz księdza. — A postawa ludu nie
dopomaga ochronie. ^{zamiast} ~~nie~~ ^{zamiast} ~~nie~~ przy odrobie ^{zamiast} ~~nie~~ nie
li czasu. Zabrali tylko bydła gospodarcom za ~~zamiast~~ ^{zamiast}
za kwitami na jakie 20 tysięcy rubli. Po piątym Ka-
zali jechać za sobą do Misdzyrzecza. Ale nikt się nie
kwapie. Kiedy rozumiał, że ~~podpisanie podpisu~~ z Misdzy-
rzecza, gdy się linia ~~po~~ posunie, trudno mu będzie jej
wrócić. ~~Kto~~ ^{Kto} wolali stracić piątą, a w domu pozostać.

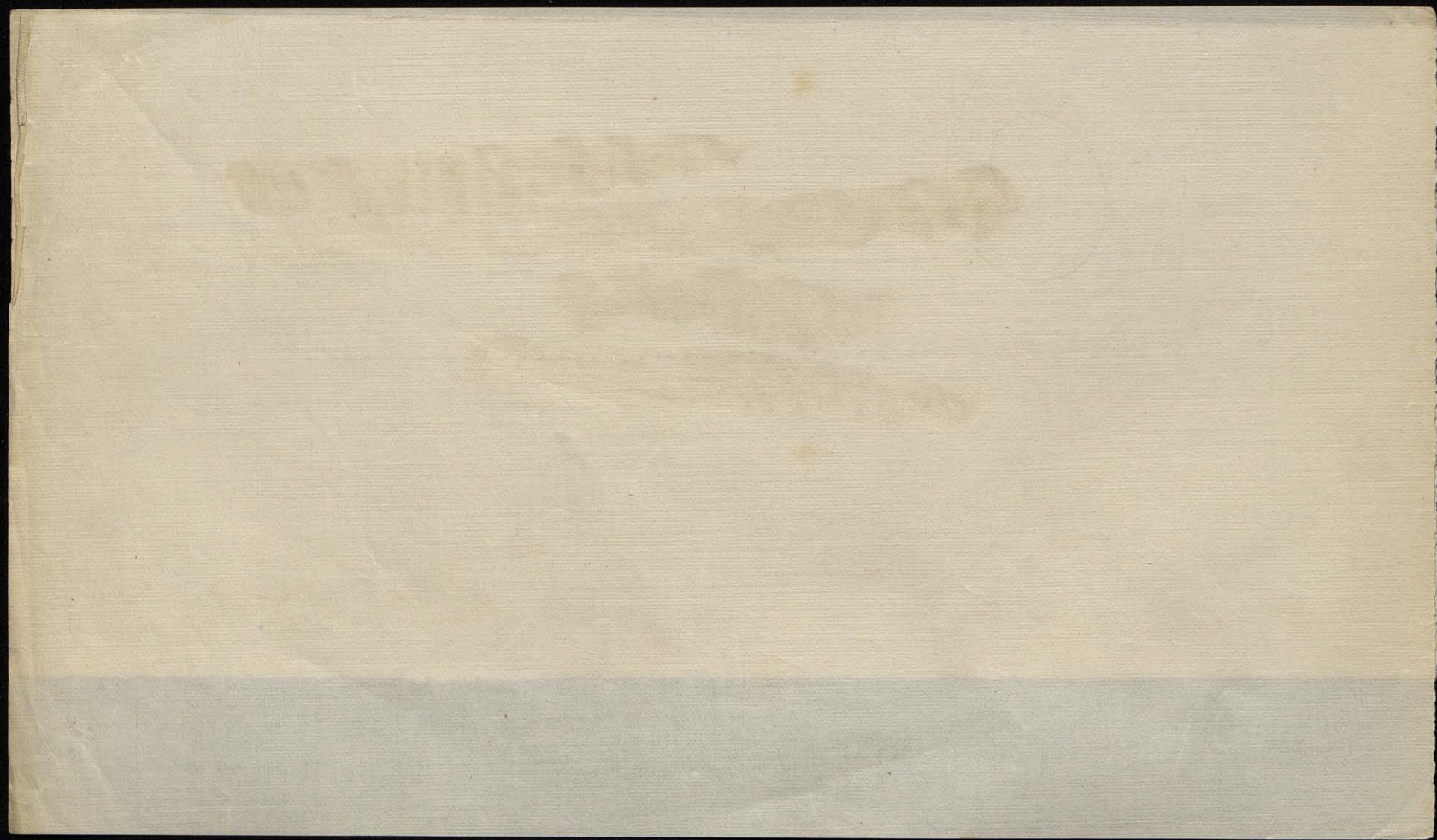

tu kultura lasy Krzeszowickie. pod Krakowem. Poziosta

[illegible]

Brama ~~na~~ wjazdu ^{otwarta...} ~~rozwarła~~... Putkownik skierował konia w aleję parkową - my, czterech my piliśmy nas, za nami.

Wkrótce wytoni się z pora drem patczyk gęstowiu
zmurowany, biety. Pałske siedziba.

Przed filarami ganku wstrzymaliśmy konie: oczy nasze pociągłyśa przestrzeń rozwidniającą ^w parku.
(zielonogruncną)

nasze podziwianie pustym rozciąganiem ^{zielonorunna} muru,
 Ścielące się od zwiaru zapadłego płac ~~muru~~ muru,
 wa, który środek zajął obrym kłomb kwiatów, pie,
 stroniła się w tęgę, siwien otwartą, rozległą, tu budo
 kspani drzew miedkich upiskniomiana, a otoczona dale,
 ko wokół cieniastą ścianą parku. Sodzi na końcu tu,
 strata woda stawu. — Iscie polana wytchnienia dla
 oczu — po utrwalonych obrazach zglizacz.

Wszystkim to samo sreptato wzruszenie:
- jakże tu pisknie! jak cicho i ukojnie! Zaiste,
spokojnie szyć się bytować tu musi.

Zdawało się to samo potwierdzać i niebo: pure,
czysty błyskit nad koroną parku - z białym labiryntem
obłoku, wolno jak zamyslenie bez troskie pływającym.

[The page contains extremely faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side. The text is arranged in approximately 20 horizontal lines across the page. There are several large, faint circular marks or stamps, possibly from a seal or official stamp, overlaid on the text. The paper is aged and shows signs of wear, including discoloration and small stains.]

Pojrzymy ku progom domu, ku tej słup'liwej siedzibie — i oczy nasze, zranione, zadziały.

Drzwi portwarte na oścież, szyby okien stłuczone — wazon z ganku i okiem postrzane na ziemi. Na murawie zdeptanej, pod murem, walają się w bezładnej kupie: skorupy drogich waz, szeregki gipsów, kawałki ram złotych, drzwi bezcennych mebli, książki stargane, listy; tu obok ~~leżą~~ ^{leżą} koszulka druciana, łalka zużewiona i pantofelek.

Przez drzwi portwarte, przez wybite okna patrzy ku nam ~~spokojnym~~ ^{spokojnym} spokojem, łatwo zgadniona, pustka wstrząsa.

Pod filarem na ganku ^{w podcieniu w zacięciu} ~~leży~~ ^{leży} białowłosisty pies, ^{pyłkiem} ~~z miedzi~~ ^{oparty} na łapie krwawizcej. Nawet nie pojrzy ku nam.

Szy tak stojmy, ~~wysuwa się z przed~~ ^{wysuwa się z za} rogu pałacu stary, zmarzały ciek. Skłonił się przed putkownikiem.

— Wy kto jesteście? — pyta go putkownik.

— Ja tupejny, sługa.

— Państwo gdzie?

— Wyjechali.

— A kto to tak sprawił? — wskazuje putkownik na ~~na~~ ^{na} rozmięcie szeregów.

— Moskale, panie. Ktoś by.

— Kiedy?

— ~~Wczoraj~~ ^{Wczoraj}. Był sztab cały. Gościli, pili w pałacu. Zabrali sto par koni dwa tysiące owiec. Kiedy mieli ujeżdżać, tak do pana: żeby jecheć z nimi.

Pan nasz, chorey oddewny, sparaliżowany — wypręsił się i pani prosiła: „Konie — powiedz — niema...” — „Tak my poizyczymy.” Nic nie pomogło — wywieźli. Konie zostały: dopieroś kulać. Stodółty, s'pichlerz spalili, nawet zboże ~~was~~ w snopach na polu... Greek myśleć.

Ways to increase responsibility.
We must live actively - i.e. in such. ~~Participate in~~
~~use minimum time, as long as: day to, day one~~

A large, irregular, brownish stain, possibly a water mark or ink blot, obscuring the text on the right side of the page. The stain has a mottled, organic appearance with various shades of brown and tan. It covers a significant portion of the right half of the document, leaving only the leftmost columns of text visible. The background of the page is a light cream color with faint, illegible handwriting visible through the paper.

[The page contains approximately 20 lines of handwritten text in cursive script, which is mostly illegible due to extreme fading and blurring.]

The above is a list of the names of the persons who have been
 named in the above report. The names are given in the order in which
 they were named. The names are given in the order in which they were
 named. The names are given in the order in which they were named.

Diage pole schytdzi - szumnie
i rzedkami kopami zwi.

Sioda na rydku, szed lotem
wstaje - a na prawo i lewo piesz
zbi i wminu. Tam nesi.

~~Na prawo i lewo~~ bier bier
Sierwa = Sierwa.

Na prawo i lewo wminu
bi nie owy ducami szed na prawo i lewo
cy rozpisze.

Szede dus nico na lewo i prawo,
Tosamo na prawo i lewo
. . . . .

Chody po szumnie. Piesz
piesz na prawo. Na prawo
tym bykaja, jak muchy w dnie
w prawo.

Bitte nur in Briefen

18. 11. 1881. 18. 11. 1881.

1. The first part of the paper is a list of the names of the persons who have been elected to the office of the President of the United States, and the names of the persons who have been elected to the office of the Vice President of the United States.

My dear friend, I have just received your letter of the 10th inst. and am glad to hear from you. I am well and hope this finds you the same. I have not much news to write at present. I am still in the same place, and am engaged in the same work. I have not much time to spare for other pursuits at present. I am, however, very anxious to hear from you and to hear of your progress. I am, dear friend, very truly and affectionately yours, Wm. Lloyd Garrison.

See present. The same.

1870

Handwritten text at the bottom right corner:

Ms. A. 9. 2. 10. 1. 1.

2nd edition 1894

1875

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some creases and minor discoloration. There are several small, dark spots scattered across the surface, possibly due to age or handling. The left edge of the page shows the binding of the book, with some visible stitching or glue. The overall tone is a warm, off-white or light beige.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page, is visible through the paper.

A close-up photograph of a piece of aged, yellowed paper. The paper has a textured, slightly wrinkled appearance with some creases and discoloration. Faint, illegible handwriting is visible in the upper right portion of the image, appearing to be in a cursive or script style. The overall tone is warm and historical.

1871

[Faint, mostly illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text appears to be organized into several paragraphs and possibly includes a list or table of contents.]

[Handwritten notes or signatures in the bottom right corner, including what appears to be a date "1871" and a signature.]

Droga Cieszanów

zajęcie odcinka kolejki s. 83

99

64

Chwilę natężonego oczekiwania uchodził. Srebrót aż,
mat - po przerwaniu - ~~zrywa się~~ ~~z~~ ~~ożywa się~~ z rozmową
słg. Czuję się jednak, że przygotowanie artyleryjskiej ata-
ku za słabe. Myśl leży minuty w trwodze. Godzina je-
denasta - - mija.

(300* od Jastkowa)

Depesza tel. z porządku do Komendy Leg. ~~Leg.~~:

» Dn. 1. VIII. Godz. 11. przed południem. Ani grupa nie mo-
lewna skrydła, ani na prawem nie ruszyła naprzód, dla-
tego centrum i prawe skrydło 4. pułku, które podniosły
pod okopy ss znówu nacięło na flankowy wycień
od z wschodu, podobnie jak wczoraj. - Koja. K

Zwolniamy. Wykazania się miasto w blaskach słońca zachodnich
Różowe wieże i mury nad złotym polem zdoła...

Nie będę opisywał szczegółowo przyjeżdża, jakiego w Lubli
nie doznaliśmy.
Na zawsze w pamięci serca zostaną te chwile tym, a tego
niemów który mieli szczęście stanąć w Lublinie w pierwszy dzień
po wyjściu Moskali.
Czako się po martwocie po ostatecznej rezerwie Piotrk
wa ze się do Polski wjechało.

Ulice rojne, tętniące ruchem oswobodzenia twarze radosne
okrzyki wiążące - szczęśliwość oczu spotykanych - radość ot
warta serce entuzjazmem wolności. Miodziś, a pismo wywarła na
młocę - już to w szereżach ochotniczych w szarych mundurach str
leńskich... Wszyskie to w obliczu walki, przy takim buku dziań
Woh daimy do składu aptecznego. Subjekt prosi nas do poko-
ju obok. Zastajemy tam grono osób: kilku księży uciekinierów
z okolicy, kilku młodych obywateli.

-Prosimy, prosimy. Od rana czekamy.
Przywano nas w ramiona. Wiaty "zdrówia" tożajem - przemo
wy Reszej.

-Dziękuję Bogu i wam, miasto wolało, ledwie poczęło zdoła-
li podpaść.

Doktorowi zasłanowano na osobne kilkanaście fiasek
koniak i starego tokażu dla chorych.
Jestemy w składzie wędlin. Po poczynionych dla punktu za
kupnych gospodarza wraca się do nas, że "zona prosi, byśmy in

Роскошница таяо дин, под розуца батљина III.

[illegible]

John Jones, ^{✓ published} John Macky, ^{✓ published} & the young men & women

Другие / бейбей, же бәки әдәбият -

June 1st 1880, Keshive-

~~Jy. Kottakul~~, ~~Kottakul~~ Kottakul. Indian families

KS's franchises, ph

with the young, myrtle [the house in this house]

hieb' Kette 2 sy 4000 2 Dr. 2000

№ 100. 10. 10. 10. 10.

Weg zu suchen

gibbous lunation —

Is objective, ~~value of~~ my path, however,

N. G. i. M. Kanyki z Dawida procy piersze nied

Nie habe ^{nach} ~~sich~~ *gedrückt*

1. koji su u Kojim sinovima —

W. G. m. n. - e. n. t. s. s. y. m. f. o. n. i. s. K. a. l. m. i. s. s. i. s.

~~Winn~~ w i m g j o w o k i e ^{ofortny i duchy} ~~trask~~ trask e Krzy Duch.

~~Handwritten text, possibly a signature or name, followed by a dash and more text.~~

[illegible][illegible][illegible][illegible]

1896. || 10.17.1896 2 rocks from the top of the hill
6 kindly sent: [unclear] down

make webs in my primary through rubber bands, and use
washed string paper etc. i -

[illegible]

L. M. C. R. Robert is perhaps the best person to select

NetSoul Kultur wendet sich gegen - i. m. Humor in der Werbung:

~~w abt~~ ~~requis~~ ~~una utine~~

There is a great deal of...

Zamiliłkx Muzy • Armat huk

Napeknił przestwor cąky.

W zdumieniu patrzy kuczni-beg

Na żywioł rozszałak.

Jakiż zo srogi, krwawy szak

Ogarnął ludzkie plemie.

Jariz to demon z mroków wstał

I cieniem padł na ziemię.

Zaszkło pomroką światła pół,

Śmiki się skońcowały ---

W jakiś bezdeny czarny dół

Wzrok spada oskupiak.

Kronosie. wstrzymaj chwiejny krok.

Łaskę godzin zastanów.

Na ziemię zstąpił straszny Rok.

Wtóra walka Tytanów.

Putkowicki ~~lewa~~ Bolesławski J. Róży
^{roku 1915/16}
 Dziennik ~~teraz~~ drugi ~~czwartego~~ ~~od~~ ~~ostatni~~
~~Jeżeli~~ ~~z~~ ~~królestwa~~ ~~na~~ ~~Litwy~~ /
 w dowód kofu, jakoteż wdrapani sędziwy
 prymus.

0 day 4

Kraków - 300

Закопана - 100

There 400

Run 240

Jan 12 200

De Luchter - 200

Zajm - 100

Pinhook - 270

Ref. 100

K. 100

Warren - 100

2500

20th

Pułkownik udrężył się, że tej poręki i broni nie ma. Idąc drogą
~~leśną, która jest jak bakiem, która prowadzi do przodu, a nie~~
~~uważała na wychodzenie z lasu, na wychodzenie z lasu~~
 na lewo, która prowadziła zalesie. Gdy to się stało, ciągnął się ^{cały} poręki.
 Przed sobą roztarło się gniazdo o wielkich i ciemnych kłakach,
~~z których wychodziły ciemne dymy. W oddali tam stał, tam stał~~
 dębami. Długo wyczuwał się: Korowate. Tam, tam przed tą wiozą-wiozą.
 Nie poręki. Stał tam, jakby gościł kłakach, jakby udrężył się,
 wyczuwał kłak. Odpowiadał im ^{bronią} w ręku poręki.

Wychodzący udrężył się, że nie ma broni, a nie ma broni, a nie ma broni.

Długo. Za chwilę zjawił się u niego ^{to jest ten} poręki, zalesie, zalesie. Pułkownik, a kompania jest ^{tu, za nim}, gotowa do walki. Pułkownik, ^{ostrożnie}, by się nie wychylił, dążył mu, jakby dążył, dążył.
 Wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak.
 Wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak.
 Wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak.

Wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak.
 Wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak.
 Wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak.

Wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak.

Wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak.
 Wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak.

Wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak.

Wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak.
 Wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak.
 Wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak.

Wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak.
 Wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak, wyczuwał kłak.

Jadé a poutkani i. to adre.

Goj itakim na pstrkajin

Prud nami uni pake si - Dyng.

petrol kaveleri napriscu -

(Lose kavy)

Me lura u igru pole kithenur chry - bud. nomen. To nomen

tykhoru.

Tan kumary na pudy

Nomen. ty.

to lura - na vortenurj tupe

stai - tury - mla noma, chub.

Madispru betelying - vorkidyt si na pake

Madispru betelying - vorkidyt si na pake

Nomen. noc

Nicpyjacielske poryce

Nicpyjacielske poryce

Comparison programme, usage of state like method.

the Komand putna story, ^{first in the} ~~the~~ story the Komand, w. Filipina

~~The Druggist~~

Noc przesnę w pięknej pogodzie, ~~zyska~~ spokojnie.

~~Umschreiben und fortsetzen~~

~~Neugete~~ Reno (Kupferbau) u. d. am 2. Sept. 2. 1888

L Kennedy party to look Downing.

Wprowadzenie

- krotki opis. I zamieszanie w domu.

- nie przypuszczali, że będzie odwrotnie. Zrobił to, co było jego naturą
20. 10. 1900. r.

- Później

- Krotki opis, że Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.
Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.
a w domu Krotki.

- Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

- Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

gdzie to było, gdzie to było - tak - gromadzi...

Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

- Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

Obrót w domu - Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.
Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.
Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

XII

Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

(Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki).

Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

Krotki, który mieszkał w domu, ale wstąpił do Krotki.

2. Monastery w Leszcu
(Miasto Muzeum)
3. Zgbełskie.

Presortog s. 107 nys. abior.

XII.

Przyłżymie Krujów

XII.

[illegible]

Могилы в кресте под лесом, когдѣ Костенина. Могилы умершихъ.

В Калужской, ви-зетанка, Ковче обяснине нас, ие дурь обект, ие
виедур ие, ие.

K Dotyczy ~~wspomnianego~~ cerkiew - po kucharz - wiesz nie ciekaw
fabryka w m. n. u. r. Kępczyki - Data 1838. Ludzie stary szkoły oj - Tey
^{To jest wy polski wojsko?}
w ocenie z p. Włodzimierz miścisławski -

Spółki w młodości, te wszystkie "Pierwsze
wielkości..."

В Зероцине. Стодола Москвитинской.

Stary mrowidnik, w którym drogę na Bus - Drepcę ktoś kiedyś
pauzował - Litwie i Kory.

~~Lane~~ Krzyżak wybud - po try-ekery razem już dwoje. A
jaki emendator, szł si niechodź, cały zaleśiony ^{wystrząsać} ^{wyszedłem i widać} krzyżem - czy ja.
Który jako drzewo stwierdzi Chryzostom.

11. Kreisverlauf der Kanten...

Plap. 8575 IV

[Faint, illegible handwriting in a cursive script, likely a historical or scientific record.]

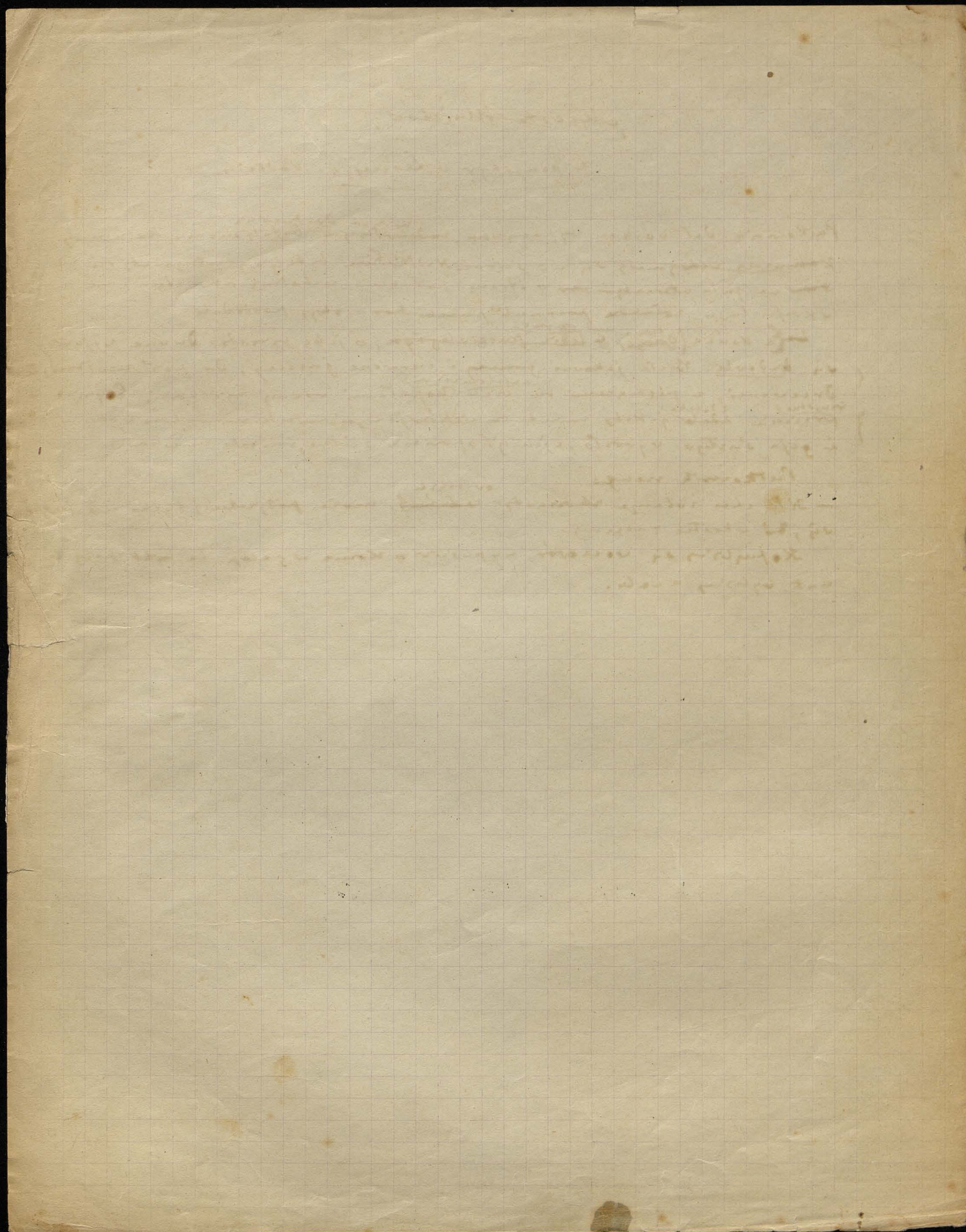

Nawet nie...

W otwartym wnętrzu jakaś postać. Niewiasta młoda - o pięknej, lecz bladej i zamarłej twarzy - szaleńcem spłowiałym owinięta, z dzieckiem na rękach.

Mijamy, niezauważeni.

W uliczce coś się rusza. Człłek czy psina? Szare coś między zwaliskami.

Na placu szerszym, na kupie gruzów - grupa niewielka żydów. Dzw - zadzw głowy nie odwrócić, gdy przejeżdżamy mimo. Żadne oczy ku nam nie spojrzęły. - Wzrok zastygły, w jeden punkt gdzieś wczepiony. Dłonie jak srebrny koło koła, łan splecione. Tak siedzą.

Człłek jakiś stary zaszedł z boku.

- Jak się ta miejscowość nazywa?

- Ożarów, panie.

- Kto tak zniszczył?

- Moskale spalili.

1844

The first of the year was a very dry one, and the crops were much injured by the drought. The weather was very hot, and the ground was very dry.

1845

The second of the year was a very wet one, and the crops were much injured by the rain.

The third of the year was a very dry one, and the crops were much injured by the drought.

The fourth of the year was a very wet one, and the crops were much injured by the rain.

The fifth of the year was a very dry one, and the crops were much injured by the drought.

The sixth of the year was a very wet one, and the crops were much injured by the rain.

The seventh of the year was a very dry one, and the crops were much injured by the drought.

The eighth of the year was a very wet one, and the crops were much injured by the rain.

The ninth of the year was a very dry one, and the crops were much injured by the drought.

The tenth of the year was a very wet one, and the crops were much injured by the rain.

The eleventh of the year was a very dry one, and the crops were much injured by the drought.

The twelfth of the year was a very wet one, and the crops were much injured by the rain.

The thirteenth of the year was a very dry one, and the crops were much injured by the drought.

The fourteenth of the year was a very wet one, and the crops were much injured by the rain.

The fifteenth of the year was a very dry one, and the crops were much injured by the drought.

X

00554

Długo pamiętnym dla Piotrkowian
 zostanie dzień 15 lipca, gdy uformowany
 właśnie pułk czwarty Legionów wyruszył
 w pole. A zwłaszcza moment ten, dla wielu
 przez trzy wiekowania na zawsze niezapomniany,
 gdy po mroźnej polowej, na błoni, walec jas-
 nego nieba, wbieżebnej licznie publicz-
 ności i władz wojennych, defilowały adzia-
 ły pułkowe przy ^{rytmie dzwonek} marsza czwartaków.

Jechali poprzód pułkownicy, o głosiem jechali
^{z dźwiękiem} w bryłach karpachich imieniem - jechali za
 nim inni oficerowie pułku, wiodąc białe
 tło swoje, kompanie - cały równo, równo,
 sprężone młode szeregi - a gdy mijali
 very ugnające, salutujące, dreszczem przy-
 sigznej powagi uderzały światła ocz i światła
 wzniezionych szabel o serca ostających. A dąto
 się z tych przyśpiewanych, dumnie podniesionych głos

111 2

odczuć ~~jezere~~ ^{jezere} jono, co, cien tragiźnu pswnego
niky reflens pruwotici na mijażce srucci
meara, gest osobliwy tej formagi ^{legionowej} ~~etomacyto~~ -
do o'swiatomosci odchodacych krewienstwo nijakie
z onym „byścicem walczacych” - mysl o sobie, sowa-
toma zadań wojowych: „Czwartacy...”

Nazkazem Komendy Legionów w ostatniej
chwili do pułku czwartego przydzielony, wdzętem
jezere w noc ~~do~~ ^{do} ~~prociągła~~ ^{prociągła} którym objeżdżał ba-
taljon III. Pierwszy i drugi już były objechane.

Nalej odchodziła do Ostrowca, gdzie też naz-
naczenia była pierwsza kwatery pułku.

W dzień wenej dzień nastat 17 lipca,
pogodny świeży. Wczesnem ranem wyruszył
pułk z Ostrowca, droga, w kierunku na Oza-
rów.

Pochód odbywał się dla niewieźenia mar-
sem ubezpieczonym. To znaczy: naprzód
patrol przednia k. zw. szpica; za nią w odstępach
pewnych, pojedynką, idzące się jako siły
telegraficzne - łączniki; po obu stronach drogi

W oddaleniu znacznem - patrol bierne; za ostatnim Tchernikiem - kompania wysunięta, ubezpieczająca; za csem bataljonu, w odstępach krótkich od siebie, z oddziałami kawalerii maszynowych, w bojowym porządku; na koniu trenu.

Postępował tak pułk rozwinęty szeregiem, otworami cieniow, wiał się na zakrętach, przysięgał się w zgorbach niby ruchliwie zwój spojonych dźwięku ognia, to spiełzał się w mrok ciemny, Ty skłowy, gdy wrota wycinała prędko.

Wzrosty przynęty po obu stronach szeregu Tęczy zbór przynętych, górnego wzdłuż jakby strumieniami prowadzi skłoczone. Przypięto tu widzieć przed nami szwarc węża, którym nie starczyło Tęczy drogi.

Ścieliły się też Tęczy o której przynęty tej trawie i myświeliły się tu owozie Tęczy ścier-nisk.

Widzieliśmy wron napół zebrane pola, częściej w kopsach, częściej na porokach-

jakbyby ktoś przymożny robotników od pot-
nych żmów wzięta. I do ziemi świsnęło.

Żywej duszy-jak zagony długi - nie widać.

Gdzie ten naród-własciciel, który nadwyręsko
cenioną ziemię rodzą w takim przeszerzeniu
ostawia? - odpowiedź nabo miała nam
myśle naprzeciw pro wielu wiorstach drogi.

Stoić myślowe nad spory okraj nieba,
zalewało, padające z kasa, ściernie, Tęci,
zboża, z rosy dworu nocnego języczka nie
obeschł, kładło się w poprzek maszerującym
kolumnom.

Żuik świecił w tym pochodzie pierwszy
dzień swego wystąpienia w pole. Ta swiawo-
mość, popierana świeżością wonną pogodnego
rana napawała rątnictwa zrozumiałą dumą
i podnosiła krepkę, tężyzną oddziały. Żył
różnie druzgi młode, pełne poczucia swojej war-
tości bojowej i sprowadzanych w krótkim czasie
niezwykajnych czynów.

Komendant żuika, co głośny ze

swych prouag karpackich Bolesław Z. Roja, jadący naprzód słabem swym, zatrzymał się u myłoty drogi bocznej i lustrował z ostrym wzrokiem napływające oddziały.

Pierwszy szót bataljon kapitana Andrzeja Galicy. Mimo, że był to materiał ~~swierzy~~ swierzy, poważnie z królestwa w ostatnich miesiącach zwerbowany, szeregi mosty się sprężyscie, postawie — znać było w ich postawieniu wyśmienitem szkółę doboru.

Jadący na czele kap. Galica, były komendant bataljonu wrzucił się na front, myglądał, jakby żołnierzem się być urodził: tak w nim się jednolicie gest junacki z postawą. Dobrze jechał jego adiutant, równie postawnej formy, chorąży Keliński. — Pierwszą kompanję prowadził doświadczony i dzielny oficer por. Bojara-Uzdowski — oddziałem pierwszym kabinów marynowych, w którego skład bataljonu nie wchodził młodzieńcy

chorągę Ajdukiewicz, któremu aż very smia-
ły się na myśl, że wkrótce swoich gruchocących
maszyn spróbuje.

Batalion drugi wiodł kapitan Sikorski,
cłownik młody, a już w kampanji karpackiej
dobrze zastawiony. Batalion jego składał się też
przeważnie z karpatoruków. — Oddział drugi ka-
rabinów maszynowych wiodł chorągę Wasung.

Trzeci batalion przewodził potestą w te-
ciech a wreszcie jenerał pomocnik Szewane,
który, również kampanję zimową w Karpatach
przeżywszy, od przewoźca do rangi tej krótko
zasługował. Zoubit zaś batalion, jak znać
zboże, adiutant jego chorągę Brodowski. —
Tren przewodził chorągę Gwiżdż.

Przeglądając zrobioną sprawę, po-
prawioną do i owo w pochodzie ruszył
koniem i wkrótce znalazł się znowo z gromad-
ką oficerów swych na przedzie pułku.

Pułk maszeruje dalej, brnęąc
przez okopy pułku w powietrzu czystem,

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

berzylnem, w kierunku wschodnim.

Horizonte przyjmują ostry — w miarę mijanych miast — kraj nowy, nowe, odkry-
wające się obszary radomskiej ziemi o zmierz-
nionych falistościach. Do otęgo opatrzonej mo-
natyni równiny piotrowskiej, wzrok z luboś-
cią zatrzymuje się na wzgórzach, nierówno
wieńcami lasów ocienionych.

A myśli uciekają napród, ku niewia-
domemu koncu drogi. Tęże jak ptaki w ni-
boju powietrnej — i nikt nie. Niecierpliwość boga-
ta drobnych spraw pochodni pułku i niecierpliwość
dokolna naprowadzają w umyśle nad wyspami.
To jest, co jest. Tęże goręć tam sobie fruwają
nad głową... Kleski? nadzieje? — Jest tylko
pewność drogi — wzrok wydustrony — uwaga. I
serce jakiejś przyjaznej wyspami, — goręć,
mówię, wojna — i my ponosimy na wojnę fi-
zyczny. Nawet goręć blisko. Dziwnie.

Słońce zaczyna przysychać. Kom-
panie przygnione mierzem i wstającem

już gorącym przedświadczenia, aby sobie dodać
ochoty, tworzącej w przyśpiewkach rytm szere-
gów śpiewa. Zrazu nieśmiało, próbnie, aż
wreszcie z kompani protubijącej mybija się
chcąc śpiewać przesyłki ~~protubijącej~~ czwarda-
kiej:

„ Przyrzliśmy napoje nasre konie -
przyrzliśmy napoje nasre konie -
Za nami przechody pełne błonie - ”
Za nami przechody pełne błonie...

Muknęło mowienie - Kompanja nasłyszana po-
parła:

„ O Jeru! a coż to za wojacy ?
O Jeru! a coż to za wojacy ? -
- Otwieraj, nie bój się to czwartacy,
Otwieraj nie bój się to czwartacy. ”

A już cały batalion śpiewa:

„ O Jeru! donędrę Bóg prowadzi ?
O Jeru! donędrę Bóg prowadzi ?
- Nawraus odwidnie byjny rabi,
Nawraus odwidnie byjny rabi. ”

The present state of the world is such
that, however we may wish to
see it, it is not possible to
imagine a more perfect state of
civilization than that which is
now.

It is not only the present state of the world
but the future state of the world
which is the subject of the present
work. It is not only the present state of the world
but the future state of the world
which is the subject of the present
work.

It is not only the present state of the world
but the future state of the world
which is the subject of the present
work. It is not only the present state of the world
but the future state of the world
which is the subject of the present
work.

Gdy mocniej nad inne wygzmiały as-
tatnie słowa, czuło się, że prąd z Askenowy
legionowej wyrzaja. To pragnienie istotnie
kwało w piersiach morystrich - od komenden-
ta do ostatniego w szeregu.

oddzieln

Okolice, gdyśmy dalej zafanieli się w ziemie
 radomską, zachodziły przed nas pagórami, co raz
 barziej wznosiły się. Dawały się też zauważyć i
 na drugi półkole wzrzuły równo, a pod wyzniesienia-
 mi gór i niegór wiane linie oporów; świadect-
 wo niedużo minionych tu walk.

Zachodził przed myśl drugą pierwszą:
 Brygada - gdzieś tu niżej tu przeciwstawi-
 krawicce się: Opatów, Konary - ciężkie tam-
 że przewidy. Gdy druga ta musiała przenieść
 przewagę i w kierunku północno-wschodnim.

Człowiekowi dookoła schyłł się swój,
 która się zwolna wynosiła na rozległy płos-
 kowyż. Dążył przed górą, mogliśmy z bliska
 oglądać rowy strzałkowe, po obu stronach co
 pewien czas w różnych odstępach spotykane.
 Widać było nerwowość w ich rozmieszczeniu

H

i robocie. — Stąd atak wrót, ku górce. — Na
wzniesieniu, pod lasem i na otwartej przestrze-
ni wyznaczały się przedełki anapsoo ro-
syjskich. Głównie za przechyleniem w kilku
odstępkach — rowy rosyjskie, rzędy.

Tan zbóża stworzonego, a dalej wieniec
ciemny lasu.

Zjeżdżamy po schyleniu wolnem,
a później w dół — ku janiejś wsi, czy miastecz-
ku, jak wskazują wyłaniające się w zagłębieniu
rozłożonem na prawo załamy ciemne
domów i na wierzchu przeciętym w okole
nich białe mury białe kościoła. Czyżby
to wymieniany w rozkarcie rannym Ożarów?

Teren nachylny przestania. A przag-
nienie murów — bowiem z południa już było
— masowa naprót całe winnice przekrepiły,
janie nas tam czekały. Pierwsza od wyruko-
nia spotkana osada ludzka. Gęstość wy-
bie z wierzchnym uśmiechem naprót...

Mury się pokazują... Zapewne

miasteczko. Pragnienie się niecierpliwi.
 Maraz -

Oczy się wzdrygły. Co to jest?

Pravda to - czy mając oky dny?

Kominy czarne - nie więcej. Głęboko ja-
 kieś szczyty murów. To wszystko.

Zbliżamy się - wyłożamy wolno,
 z zaskakiem w ulicę. Głowa przywitała nas u
 wstępu...

Taniej oky by zmierzania oczy nasze
 dotąd nie widziały. Przeważający obraz gwał-
 tu i barbarzyństwa.

Stoją one kominy z czerwienią - pięś-
 ci promyły bezsilnej w pustkę ku niebu
 wzniesione.

Czerpły scian patrzące ośrodkami
 otworów okiennych.

Zwały gruzów, cegieł skrępowanych,
 przepalonych, z czerwienią kamieni,
 jako też kupy szczytów popiołu - zalegały
 miejsce podłóg.

Dotyż się nie otworze.

united states of america

1864

very in haste

Yours truly

Wm. L. Chapin

to the Hon. Secy of War

Washington

Dear Sir

I have the honor

to acknowledge the receipt

of your letter of the 10th inst.

relative to the

proposed purchase of

land in the State of

California

and in reply to inform you

that the same has been

referred to the proper

authorities for their

consideration

I am, Sir, very

respectfully, yours

15

Gorinigorie wzeły samotne ostaće, dziw-
nę sić jeneru nie upadł. Widać z nich, jako
i z mianów seian, że mury wyproszczo-
ne były jonomodnie, z gładonego białego,
piaskowego.

Ni jednego domu realnego. Spalone
wzrostło duszycznie.

Małet osem browania studien wjeini
pożart - snac i wodę z nich wypit.

Wiece czerwone uschniętych drzew
otaeraja wzroba śmierci de ruiny i zglicera.

Jedniemu wolno 'srodkiem tej' mar-
twoty.

Znikąd żywej duszy, żywego wejrzenia.
Wzrostło umarło.

Tu ówzie na placu do cna wypsal-
nym, który sadem był more, lub die drin-
cem dla zabawy oziaty, zagłone jenie
drzew kikutaми kere miały mi strasze.

Z uliczek zawalonych gruzami, ocy
rozzerwone prastri mychodze.

Na pustych drogach, w kątach sieni
otwartych - przerznięte opuszczenie
Marecie...

W otwartym wnętrzu janaś powstał. Nie-
wiasta młoda - o pięknej, lecz bladej i za-
marłej twarzy - stała się spłowiałym owinis-
ta z dziewczyną na rękach.

Chybaż, nie zauważyli.

W ulicy coś się ruwa. Cień czy
żsina? Stare coś między zwaliskami.

Na placu szerokim, na kuspis
gruzów - grupa niewielka żydów. Ży-
żaden głosy nie słychać, gdy przejeżdżamy
mimo. Żadne oczy ku nam nie spojrzeć. -
Wzrost zastężyć, w jeden punkt gołęś
wzrościony. Dłonie jak szpony nośno pokon
spolecznie Tak się dzieje.

Cień jakiś stary zamarł z bólem.

- Jak się da miejscowości nazwa?

- Ożarów, Janie.

- Kto tak zmierzają?

- Moskale spalili.

the weather is very warm
and the sun is shining
brightly.

The children are playing
in the garden and the
flowers are very pretty.

The mother is sitting
under the tree and the
father is walking in the
park.

The children are playing
in the garden and the
flowers are very pretty.

The mother is sitting
under the tree and the
father is walking in the
park.

Paromny obroz myśli, by zruć z
siebie ten obraz ściercy. Długo jak z mwa
ciężko będzie sercu, gorzko i spadać na
serce.

Myjechanow pod on obraz / wiasciwiej
jwz / do obrazu / na wyniesienie rozciągłe,
miałem spowłoczyć ~~obraz~~ ^{obraz} z bliska porosta-
tych rosyjskich pryncji. Doskonale mybrane
i uwagone. Wzrost całej prawdy wzniesienia
na schyleniu, - jak Tukanie sta - ciągnące się
opory zakryte z kątami myślnymi, z
bocznicami, z rozległymi przysolaniami płotów
obrotowych. - Niepodobieństwo wyraża
się, by pryncja ta była woszcz woszcz; chyba
obojczy; tak się, co podobieństwo stało.

Chinowsy próżni grubie wyniesienia,
zaczynam na prawo na drugą stronę ~~prawy~~
z gościnną i przedziwną wawronie głębią
do Janikowa. Nad wawronie niby czarney
obrazami ziółk upadłego ptaka - rest-
ki wiatranka spalonego.

[illegible]

Do "světlé" kůže přechází p. ERF. a rozptýluje (možná, bohužel
ne zvlášť dobře) fotografovaní).

Styby plave i prave most i vydrže si na drakovi-
popechodny ^{2. Wern.} i vykopisem, že vnošené křesly
vornuho est. Tuncij-mentidny tyho na drakovi reflekt.
val.

Wey

2000 lat w Kuchnie...

Okolica staje się wtedy popiołowa - Dąb się zamarza i stają
pierwsze rany szaleckie, i to jest - z ciemności wychodzą.
Lini o kopie rąk i rąk.

Wychodzi na pierwszy dzień ^{prawy} - i jest to wtedy jak
Tudusowi Opelci - Kowcy ... ciemne przepięty - i dy drogę ich
muszą, że w stronę ^{prawy} wychodzą.

Zbici daleko ^{prawy} - i jest to wtedy w ciemności wychodzą
w rany - rąk i rąk. Jednym z nich jest.

Półki i rąk ^{prawy} - i jest to wtedy jak z rąk.

Tu wyrośnie, na ^{prawy} - i jest to wtedy jak z rąk.
Wtedy rąk i rąk - i jest to wtedy jak z rąk.
I wtedy rąk i rąk - i jest to wtedy jak z rąk.

|| Rąk i rąk ^{prawy} - i jest to wtedy jak z rąk.
I wtedy rąk i rąk - i jest to wtedy jak z rąk.

Rąk - i jest to wtedy jak z rąk.
I wtedy rąk i rąk - i jest to wtedy jak z rąk.

Dąb i rąk ^{prawy} - i jest to wtedy jak z rąk.
I wtedy rąk i rąk - i jest to wtedy jak z rąk.

Phenology obraz świata i barberry w rąk.

Stojis ^{prawy} - i jest to wtedy jak z rąk.

W rąk i rąk ^{prawy} - i jest to wtedy jak z rąk.

Rąk i rąk ^{prawy} - i jest to wtedy jak z rąk.

Dąb i rąk ^{prawy} - i jest to wtedy jak z rąk.

Stojis ^{prawy} - i jest to wtedy jak z rąk.

W rąk i rąk ^{prawy} - i jest to wtedy jak z rąk.

Rąk i rąk ^{prawy} - i jest to wtedy jak z rąk.

7. 1.

It is a very common mistake to suppose that the
the only way to get the most out of a book is to
read it from cover to cover. This is a very
common mistake. The only way to get the most
out of a book is to read it in a way that
suits your own needs.

There are many ways to read a book. Some
people like to read it from cover to cover.
Some people like to read it in a way that
suits their own needs. Some people like to
read it in a way that suits their own needs.

There are many ways to read a book. Some
people like to read it from cover to cover.
Some people like to read it in a way that
suits their own needs. Some people like to
read it in a way that suits their own needs.
There are many ways to read a book. Some
people like to read it from cover to cover.
Some people like to read it in a way that
suits their own needs. Some people like to
read it in a way that suits their own needs.

Druga Czwartek

8575

k 128a

~~I. Wygnany~~

~~II. Ociepki Jamików~~

~~III. Przejście przez Wódz Ludwinów~~

~~IV. Pod miastem (Kobojom'sko)~~

~~V. Obok w Ciofnie~~

~~VI. Pod Jastkowem~~

~~VII. do Kuchnika~~

~~VIII. Wokół Ossowiska~~

~~IX. - za Buz!~~

Wosy i Lintowski

Wosy ale
nie widać
monety w desku

Kalotrzebowanie Odatowane

IV. Księżomien, Ludwinów, Ludwinów.

Kacimierzów.

V. Pod miastem.

Data

21

21

Wosy i Lintowski
w Lublinie.

Drugs Considered

1. *Opium*

2. *Morphine*
3. *Codeine*
4. *Hydrocodone*
5. *Propoxyphene*
6. *Butorphanol*

7. *Naloxone*
8. *Naltrexone*
9. *Levorphanol*
10. *Meperidine*

11. *Pentobarbital*
12. *Secobarbital*
13. *Barbiturates*
14. *Phenobarbital*
15. *Amobarbital*

16. *Valium*
17. *Xanax*
18. *Ativan*
19. *Lorazepam*
20. *Clonazepam*

21. *Diazepam*
22. *Chlordiazepoxide*
23. *Clobazam*
24. *Flurazepam*
25. *Temazepam*
26. *Alprazolam*
27. *Triazolam*
28. *Midazolam*
29. *Etomidate*
30. *Propofol*

31. *Thiopental*
32. *Barbiturates*
33. *Phenobarbital*
34. *Amobarbital*
35. *Secobarbital*

36. *Propofol*
37. *Etomidate*
38. *Midazolam*
39. *Triazolam*
40. *Alprazolam*

41. *Clonazepam*
42. *Clobazam*
43. *Flurazepam*
44. *Temazepam*
45. *Diazepam*

46. *Chlordiazepoxide*
47. *Phenobarbital*
48. *Amobarbital*
49. *Secobarbital*
50. *Thiopental*

gąca; zaczęły bataliony w odstępach krótkich od siebie, z oddziałami karabinów maszynowych, w bojowym porządku; na końcu treny.

Postępował tak pułk rozwinięty szosą, drzewami cienioną, wiał si, na zakrętach, przeginał się w zgurbach niby ruchliwe zwoje spojonych dość luźno ogniów, to spiętrzał się w nurt ciemny, łyskliwy, gdy szosa wycinała prosto.

Oczy spotykały, po obu stronach szosy, łany zboż przejrzałych, gdzieś wzdłuż jakby strumieniami powodzi stłoczone. Przepłynęło to widać przed nami sporo wojsk, którym nie starczyło ławy drogi.

Ścieliły się też łąki o wtórnej przygasłej trawie i wyświecały się tu ówdzie łachy ściernisk.

Uderzały wzrok napół zebrane pola, częścią w kopach częścią na pokosach, jakgdyby ktoś przemożny robotników od pól polnych żniw odwołał. I oto ziemia świętuje. Żywej duszy - jak zagonny długie - nie widać, Gdzie ten naród - właściciel, który nad wszystko cenioną ziemię rodną w takim opuszczeniu ostawia? - Odpowiedź na to miała nam wyjść naprzeciw po wielu wiorstach drogi.

Słońce wytoczone nad spory okraj nieba, zalewało, padając z ukosa, ściernie, łąki, zboża, z rosy deszczu nocnego jeszcze nie obeschłe, kładło się w poprzek maszerującym kolumnom.

Pułk święcił w tym pochodzie pierwszy dzień swego wystąpienia w pole. Ta świadomość, popierana świeżością wonną pogodnego rana napawała żołnierza zrozumiałą dumą i podnosiła krzepką tężyzną oddziałów. Szły zażnie szeregi młode, pełne poczucia swojej wartości bojowej i spodziewanych w krótkim czasie niezwy- czajnych czynów.

Komendant pułku, ów głośny ze swoich przewag karpackich Bolesław J. Roja, jadący naprzód ze sztabem swym, zatrzymał się u wylotu drogi bocznej i lustrował zostrzonym wzrokiem nadpływające oddziały.

Pierwszy szedł batalion Kapitana Andrzeja Galicy. Mimo, że był to materiał świeży, przeważnie z Królestwa w ostatnich mie-

siącach zwerbowany, szeregi niosły się sprężysto, postawnie - znać było w ich postawieniu wojskowym szkołę dobrą.

Jadący na czele kap. Galica, były komendant Batalionu uzupełniającego, mimo, że po raz pierwszy udawał się na front, wyglądał, jakby żołnierzem się już był urodził: tak w nim się zjednoczył gest jurecki z postawą. Pobok jechał jego adjutant, równie postawnej formy, chorąży Relidziński. - Pierwszą kompanię prowadził doświadczony i dzielny oficer por. ~~Baran~~ Bończa-Uzdowski. Oddziałem pierwszym karabinów maszynowych, wchodzących w skład batalionu kierował młodziutki chorąży Ajdukiewicz, któremu aż oczy śmiały się na myśl, iż wkrótce swoich grzechocących maszynek spróbuje.

Batalion drugi wiodł kapitan Sikorski, człowiek młody, a już w kompanii karpackiej dobrze zasłużony. Batalion jego składał się też przeważnie z Karpaczyków. - Oddział drugi karabinów maszynowych wiodł chorąży Wasung.

Trzeci batalion ~~przewodził~~ prowadził podeszły w leciech a krzepki jeszcze porucznik Szerauc, który, również kampanię zimową w Karpatach przebywszy, od szeregowca do rangi tej trudem zasług doszedł. Zdobił zaś batalion, jak mak zboże, adjutant jego chorąży Brzozowski, zawsze elegancją kwiecisty. ~~Oddziałem sanitarnym pułku wyznaczony był por. Podbrzycki. Tren prowadził chorąży Gwizdź.~~

Pułkownik, zrobiwszy przegląd, poprawiwszy to i owo w pochodzie, ruszył koniem i wkrótce znalazł się ~~znów~~ z gromadką oficerów swych na przedzie pułku.

~~Pułk maszeruje dalej, brnąc pierśią ochoty pełną, w powietrzu czystym, bezpylnym, w kierunku wschodnim.~~

Wdzięcznie przyjmują oczy - w miarę mijanych wiorst - kraj nowy, nowe, odkrywające się obszary radowskiej ziemi o znacznych falistościach. Po długo opatrzonej monotonii równiny piotrkowskiej, wzrok z lubością zatrzymuje się na wzgórzach, nierzadko wieńcami lasów ocieblonych.

A myśli wybiegają naprzód, ku niewiadomemu końcu drogi. Tają jak ptaki w niedojrzy powietrznej - i nikną. Rzeczywistość

bogata drobnych spraw pochodu pułku i rzeczywistość dookolna zapanowują w umyśle nad wszystkim. To jest, co jest. Idee gdzieś tam sobie fruują nad głową... Klęski? nadzieje? - Jest tylko pewność drogi - wzrok wybystrzony - uwaga. I serce jakieś przyjazne wszystkiemu. - Gdzieś, mówią. wojna - i my ponoć na wojnę jedziemy. Nawet gdzieś blisko. Dziwne.

Słońce zaczyna przygrzewać. Kompanie, przymużone marszem i wstajacem już gorącym przedpołudniem, aby sobie dodać ochoty, poczynają w przyosłabły rytm śpiewać. Zrazu nieśmiało, próbnie, aż wreszcie z kompanii przodującej wybija się chełpliwość piosenki czwartackiej:

" Przyszliśmy napoić nasze konie -
 Przyszliśmy napoić nasze konie) -
 Za nami piechoty pełne błonie -
 (Za nami piechoty pełne błonie) -...."

Huknęło mocniej - kompania następna poparła:

"O Jezu ! a cóż to za wojacy ?
 (O Jezu ! a cóż to za wojacy ?-)
 - Otwieraj, nie bój się, to czwartacy
 (Otwieraj, nie bój się, to czwartacy.-")

I już cały batalion śpiewa:

" O Jezu ! dokądże Bóg prowadzi ?
 " O Jezu ! dokądże Bóg prowadzi ?)
 Warszawę odwiedzić byśmy radzi,
 (Warszawę odwiedzić byśmy radzi.)"

Gdy mocniej nad inne wygrzmiały ostatnie słowa, czuło się, że prawdę tęsknoty legionowej wyrażają. To pragnienie istotnie tkwiło w piersiach wszystkich - od komendanta, do ostatniego w szeregach.

pożoga dźwięczność spraw pochodu pełna i rozrywająca dookoła
zapewniała w umyśle nad wszystkim. To jest, co jest. I nie gładzi
tam sobie ławę nad głową... Elżbieta nadaje się - jest tylko
pewność drogi - wózek wystrzasy - waga. I serce jej nie przy-
jęło wszystkiego. - Gładzi, mówiła, wózek - i my pędziliśmy na wojnę
jedziemy. Nawet gładzi ołtarz. Dławiła.

Właśnie zaczęła przyjeżdżać. Komnata, przytulona korytarzem i
wciąż tam już gorącym przedmiotem, aby sobie dodać ochoty, po-
czynała w przysięgach tym dźwiękiem. Dźwięk nieśmiały, przodem,
aż wreszcie z komnaty przodującej wybiega się chętnie pio-
senki czarodziejki:

"Przytulamy namiętne nasze kochanie -

Przytulamy namiętne nasze kochanie -

Na nami pięknym pełno błonie -

Na nami pięknym pełno błonie...."

Wszystko mocniej - kupała namiętne kochała:

"O Jezus! a cóż to za wózek?"

"O Jezus! a cóż to za wózek?"

- Otwórz, nie bój się, to cię czeka.

"Otwórz, nie bój się, to cię czeka."

I już cały batalion gwałtu:

O Jezus! a cóż to za wózek?"

"O Jezus! a cóż to za wózek?"

Wszystko obawiało się wózek.

Wszystko obawiało się wózek.

Wszystko obawiało się wózek, a nie się,

aż prawie wszystkie legionowe wyjechały. To przynosiło istnienie

trudno w nich wszystkim wszystkim - od komendanta, do białego

zaczęło.

II.

~~Okolice, gdyśmy dalej załaniał się w ziemię radomską, zachodziły przed nas pagórami, coraz bardziej pofałdowane. Dawały się też zauważyć z drogi żółte rozrzuty rowów, a pod wyniesieniami, gdzieś zwane linie okopów; świadectwo niedawno minionych tu walk.~~

~~Zachodzi przed myśl droga pierwszej brygady - gdzieś tu niżej ku południowi krwawiące się: Opatów, Konary - ciężkie tamże przeprawy, Tędy droga ta musiała przechodzić, prowadząc w kierunku północno-wschodnim.~~

~~Czoło pułku doszło schyłości szosy, która się zwolna wynosiła na rozległy płaskowyż. Dążąc pod górę, mogliśmy z bliska oglądać rowy strzeleckie po obu stronach co pewien czas w różnych odstępach spotykane. Widać było nerwowość w ich rozmieszczeniu i robocie. Stąd atak szedł, ku górze. Na wzniesieniu pod lasem i na otwartej przestrzeni wyznaczały się puste luki okopów rosyjskich. ~~Również za przechyleniem~~ w kilku odstępach - rowy rosyjskie, rezerw.~~

~~Łan zboża struszonego, a dalej wieniec ciemny lasu.~~

~~Zjeżdżamy po schyleniu wolnem, a później w dół, ku jakiejś wsi, czy miasteczku, jak wskazują wylaniające się w ^{zrazibio} zagłębieniu ~~zarys~~ rozwidlonem na prawo załamy ciemne domów i na wzgórzu przeciwnym, w okoleniu drzew, mury białe kościółka. Czyżby to wymieniony w rozkazie rannym Ożarów?~~

~~Teren zachyłny przesłania. A pragnienie nużące, - bowiem z południa już było - nasuwa naprzód całe winnice pokrzepień, jakie nas tam czekają. Pierwsza od wyruszenia spotkana osada ludzka. Gościnnosć wyjdzie z wdzięcznym uśmiechem naprzeciw.....~~

~~Mury się pokazują... zapewne miasteczko. Pragnienie się niecierpliwi. Naraz -~~

Oczy się wzdrygły. Co to jest ?

Prawda to - czy majak ohydny ?

Kominy czarne - nic więcej, Jeszcze jakieś szczątki murów.
To wszystko.

Zbliżamy się, ~~W~~jeżdżamy wolno, z zalekaniem w ulicę. Groza przy-
witała nas u wstępu...

Takiej ohydy zniszczenia^u oczy nasze dotąd nie widziały.
~~Przerażający obraz gwałtu i barbarzyństwa.~~

Stoją one kominy ^uczerniałe, - pięści pomsty bezsilnej w pustkę
ku niebu wzniesione.

Czerepy ścian, patrzące oczodołami otworów okiennych.

Zwały gruzów, cegieł skruszonych, przepalonych, zczerniałych
kamieni, ~~jakoteż kupy stężale popiołu, - zalegają miejsca podłóg.~~

Doły piwnic otwarte.

Gdzieś gdzie szczyty ~~zmarłych~~ samotnie ostaje, dziwną siłą
jeszcze nie upadłe. ~~Widać z nich, jako i z ułamków ścian, że mu-
ry^u wyprowadzone były jednolite, z gładzonego, białego piad-
kowca.~~

Ni jednego domu ocalonego. ~~Spalone wszystko do szczytu.~~
Nawet ocembrowania studzien ogień pożarł - snać i wodę z nich
wypił.

Wieniec czerwone uschniętych drzew otaczają ozdobą śmierci te
ruiny i zgliszcza.

Jedziemy wolno środkiem tej martwoty.

Z nikąd żywej duszy, żywego wejrzenia. ~~Wszystko umarło.~~

~~Tu ówdzie na placu do cna wypalonem, który sadem był może
lub dziedzińcem dla zabawy dziatwy, zwęglone pnie drzew kikuta-
mi zczerniałymi straszą.~~

Z uliczek, zawalonych gruzami, oczy rozszerzone pustki wy-
chodzą.

Na pustych progach, w kątach sieni odkrytych - przerażające opu-
szczenie.

Nareszcie...

W otwartem wnętrzu jakaś postać. Niewiasta młoda - o pięknej
lecz bladej i zmarłej twarzy - szalem spłowiałym owinięta,

Co się dzieje. Co to jest?

Przebieg to - czy może być inny?

Kominy zewnętrzne - nie widzę, jeszcze jakieś zewnętrzne.

Na wysypisku.

Widzę się, widzę widać, z widzeniem widać. Widać przy-

Widzę nas u siebie...

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Przebieg to - czy może być inny?

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Na wysypisku.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę.

Widzę...

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

Widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę, widzę.

z dzieckiem na ręku.

Mijamy, niezauważeni.

~~W óliczce coś się rusza. Człek, czy psina? Szare coś między zwaliskami.~~

~~Na placu szerszym, na kupie gruzów - grupa niewielka żydów. Dziw - żaden głowy nie odwrócił, gdy przejeżdżamy mimo. Żadne oczy ku nam nie spojrzały. - Wzrok zastygły, w jeden punkt gdzieś wczepiony. Dłonie jak szpony koło kolan splecione. Tak siedzą.~~

Człek jakiś szary zaszedł z boku.

- Jak się ta miejscowość nazywa?

- Ożarów, panie.

- Kto tak zniszczył?

- Moskale spalili.

Daremny otrząs myśli, by zrzucić z siebie ten obraz tłoczący. Długo jak zmora ciężyc będzie oczom, grozą padać naserce.

~~Wyjechawszy nad on Ożarów / właściwiej już Pożarów/ na wyniesienie rozciągle, mieliśmy sposobność obejrzenia z bliska pozostałych rosyjskich pozycji. Doskonale wybrane i urządzone. Wzdłuż całej krawędzi wyniesienia, na schyleniu - jak łukami szła - ciągnące się okry zakryte, z kątami wysuniętymi, z bocznikami, z rozległymi przedpolami płotów odrutowanych. Niepodobieństwem wydaje się, by pozycje te były wręcz zdobyte; chyba obejściem; tak się też stało.~~

Minąwszy połogi grzbiet wyniesienia, zbaczamy na prawo na drogę polną z gościńca i zjeżdżamy wąwozem głębokim do Janikowa. Nad wąwozem niby czarny olbrzymi zewłok upadłego ~~ptaka~~, resztki wiatraka spalonego.

9. I, Janików spalony. Dwórząd kominów zczerniałych - jak wieś była rozłożona - po obu stronach drogi. Zaledwie kilka domostw czy stodoł w końcu wsi zostało. Ocalały jeszcze powyżej na uboczku położona szkoła, kościół i plebania, gdzie też stanęła kwatera Komenda pułku.

~~Z dziedzińca plebanii widać było zgliszcze wsi całe jak na~~

z wyjątkiem na tym.

Wszystko, niezmieniam.

W świecie co się dzieje. Ciekaw, czy będzie to jeszcze coś mi-

ły z wyjątkami.

Na planie wyrażymy, na koniec sprawy - grupa niekiedy żyją.

Waż - każdy z nich nie odwrócił, gdy przyszedłszy mimo. Jedno

coś co nam nie odpowiada. - Wzrost zastępy, w jeden punkt gładko

rozciągnięty. Wzrost jak każdy nasz koleś spogląda. Tak się dzieje.

Ciekaw, jakie sprawy są teraz z nami.

- Jak się ta sytuacja ma teraz?

- Ciekaw, jakie.

- Tak jak zawsze?

- Wciąż tak samo.

Wszystko jest takie samo, by stracić z siebie ten ostatni krok.

cy. Wzrost jak zawsze, tylko trochę inny, trochę inny.

Wzrost, który na końcu X, wznosi się, jak zawsze, na wy-

stanie nie rozciąga, tylko w sposób szczególny z bliska po-

zostaje rozciągnięty, co jest wyjątkiem.

Wzrost, który wznosi się, na schyłku - jak zawsze.

Wzrost - ciekaw, jak się ma teraz, z tymi wyjątkami, z ciekaw-

kami, z rozciąganiem, z rozciąganiem, z rozciąganiem.

Wzrost, który jest, by być, to jest, to jest, to jest.

Wzrost, który jest, to jest, to jest.

Wzrost, który jest, to jest, to jest, to jest.

Wzrost, który jest, to jest, to jest, to jest, to jest.

Wzrost, który jest, to jest, to jest, to jest, to jest.

Wzrost, który jest, to jest, to jest.

Wzrost, który jest, to jest, to jest, to jest, to jest.

Wzrost, który jest, to jest, to jest, to jest, to jest.

Wzrost, który jest, to jest, to jest, to jest, to jest.

Wzrost, który jest, to jest, to jest, to jest, to jest.

Wzrost, który jest, to jest, to jest.

Wzrost, który jest, to jest, to jest, to jest, to jest.

III.

Na godzinę 6 rano / dnia następnego/ naznaczono zbiórkę batalionów na szosie pod Szymanówkę.

~~(Dzień wstał, po osuszy słonecznej dnia poprzedniego, jeszcze jaśniejszy.)~~

Na oznaczoną godzinę spłynęły z trzech stron bataliony, formując się na szosie w podobnym porządku, jak przy wczorajszym wymarszu z Ostrowca. ~~(Na końcu trasy.)~~

~~Przeszła obok kompania techniczna Komendy Legionów, kwatrująca w sąsiednim dworze Podlesie.. Poszła naprzód dla sprawdzenia a w razie potrzeby ułatwienia przeprawy przez Wisłę.~~

Orkiestra uderzyła w rytm " Marsza czwartaków".

Pułk ruszył. — — — — —

~~Kolumny wyciągnęły się, budząc w oczach patrzących otuchę. Batalion pierwszy, drugi, trzeci. Łączne z nimi oddziały karabinów maszynowych, ze swymi jukami na grzbietach małych a mocnych koników, przypominają jakąś kawałkadę z południa.~~

~~Dalej szare płachty trenów, przerywane ciemnymi bateriami kuchni kompanijnych.~~

~~Przemknęło pobok szosą samochodów kilka Komendy Legionów. Za chwilę powozy nas wyminęły - i na swojej kwadrydze, jako wódz rozparty, gruby kucharz sztabowy.~~

Dążymy kierunku wschodnim. Ziemia się rankiem słonecznym uśmiecha.

Idą za nami zmory widzianych zgliszcz, popielisk wojny - ~~(Ożarów, Janików)~~ - ale gdy wkraczamy znów w bezosiedlne obszary, w pustac słońcem obsianą, radosną, widzi się, że to matak był, jak sen przykry, a nierzeczywisty - znowu duszom radośnie się czyni, gdyż maszerują wprost naprzeciw słońca.

»Wyszło słońce o rannej godzinie .

I stanęło w poprzek mojej drodze -

Już mię pewno szczęście nie ominie,

III.

Na goście z rana / dnia następnego / naradzono zbierać
 bataliony na szosie pod Łąkami.
 (Zanim wstał, na szosie stojącej dnia poprzedniego, Jesz-
 cze tak stał.)
 Na oznaczony godzinę spłynęły z trzech stron bataliony, for-
 mując się na szosie w podobnym porządku, jak przy wczorajszym
 wymarszu z Ostrowca. Na końcu trasy.
 Zaczęła się kompania techniczna (tematy legionów, kwate-
 ry, w szczególności dworzec kolejowy... Poza tym naprzód dla spaw-
 niania w razie potrzeby przewidziano przewozy przez Wisłę.
 Organizacja odbyła się w tym "kierunku ewakuacyjnym".
 Punkt trasy.
 Kolejny wydział, który się, dzięki wczorajszemu otępie-
 niu, pierwszy, drugi, trzeci. Zgodnie z nim oddziały kara-
 łów maszynowych, ze swymi ładunkami, na grzbiętach maszyn z noc-
 nych koników, przypominając jakieś kawałki z polodnia.
 Balaj szare płochy trzody, przetrwane ciemnymi bateriami
 techniki kompanijnych.
 Trzaskające podół szos, samochodów kilka kompanii legionów.
 Na chwilę powozy nas wyniosły - i na swojej kwaterze, jako
 wódz kompanii, gruby kucharz szosy.
 Długą kolumną wiodłymi. Ziemie się rankiem słonecznym
 uśmiecha.
 I tak za nami znany widok szos, podział wojny -
 Ośrodek, Janów - ale gdy wreszcie szos w bezokresne obsza-
 ry, w pustą szosą obłąka, radość, widzi się, że to ma-
 jak był, jak ona przysięga, a nie rozczarowała - znów duszą re-
 doch nie się czuje, gdy naszerują, wprost naprzeciw szosy.
 Wyszło słońce z ranną godziną.
 I stanęło w poprzek mojej drogi -
 I tak mi pewno zaczęło się omnia,

Poimane przyprowadzę wodze - -

4
początek
11
8
Śpiewa się niejednemu ballada o sobie samym. Najśluszniej jednak, bez urazy prawdy, możnaby ją przypisać pułkownikowi onemu, który jako witeź dawny w ośepieniu na czele pułku swego jedzie: ~~wprost w słońce - bo stamtąd wstało, z nad prze-~~
~~czuwanej już śpiewem serc Wisły. Wykręcił się w siodle i w~~
tył za siebie po ruchliwych falach głów - jak szeregi się kołyszą - patrzy.

Oczy, zniechęcone powolnością węża długiego kolumn, znów ku słońcu przed siebie obraca. Dotknie konia ostrogą i na-
przód ruszy. Wnet zakryje go mgła gościńca. ~~Wtonął w słońcu -~~
~~tam, za tem wzgórzem świetlistem.~~

Komendę pułku w zastępstwie objął kap. Galica. ~~I on bal-~~
~~ładę o sobie w sercu swoim nuci, Chrobot - Podhalańcin jasny.~~

Pułk maszeruje, wzgórza się podnoszą. Wstają z obu stron
coraz wyżniejsze pagóry, odkrywają się zbocza, nagle a mięk-
ko spadziste, to się dźwigają niegroźne ostrysy o kopicach
drzew, przerozmaicie zielonych. Pośród nich łąki, proszące
o uśmiech, niespodziane i miłe zacisza...

- Piękna ziemia. Warto za nią się trudzić.

~~(Myśl ku Podhalu wybiega i wiąże tam to piękno surowe,~~
wysokie, z tem tu bratniem poniżej, tylu pokusami oczu uma-
jonem.

Daży pułk w kierunku wschodu, z którego już słońce od-
~~chyliło się znacznie ku południowi, idąc wyżej.~~

Dyszy pułk ku wzniesieniu dwutysięczną pierśią szeregów,
które się spieszą, spieszą, jak na uroczystość blizką.

Nareszcie - czoło wzniesienia, przechylenie - dolina, ma-
rzona Wisły się odsłania.....

Serca pieśnią radości uderzą. A na pamięć przychodzi miej-
sce one z powieści o Udałym WalgieŹrzu" gdy trzej mężowie
/onże Walgierz, Mściw i Wydrzyoko"/ jadąc doma, nad doliną
wiślańską stanęli.

Bo tak to istnie musiało być....

" Stanęli mężowie w strzemionach, nakryli dłońmi oczy od

blasku rannego słońca, co się w wodach dalekich nurzało. Patrzą w dół--- Góry przed nimi, góry wielkie okrągłe i pochyłe. Cudne błamy lasów.. Tam i sam osłonięta jest ziemia jeno pawłoką brzożowych bugajów, co zstępują ku dolinie uroczej..."

Śpiew serc : - Dolino moja...da - dana!

~~"Wiślańskie łęgi! Widać z wyżyny kwieciste, nieogarnione oczyma. Wierzby tam ponad wodzią rosochate, wikle się wrebrzą w porannej mgle. Daleko szumią kępy sokorów, daleko w błękitach toną białe brzozy. W brzegach rozkosznych płynie polyskliwa Wisła - woda..."~~

Zstępujemy z weselem w rozłóż wiślańskiej doliny.

~~Pieśni radosne przed nami zlatują i zdają się pozdrawiać mijane w biegu lasy, łąki pola, aż przypadną w zachwycie do lśniących stóp rzeki.~~ Widać u końca łąki roztoczonej ~~jej~~ słońeczną ^{ziemią} ~~pojawę~~ i łuk świecący brzegu naprzeciw. ^{ka} Poniżej pale spalonego mostu.

~~Kolumny zeszyły na równię nadrzeczną.~~

Krótki odpoczynek na łące - zformowania na nowo pułku ^{prze-}prawa.

Batalion pierwszy wkracza na łany piachu i na położony na wodzie pontonowy most. Za nim drugi batalion, trzeci...

Oficerowie konie za uzdy prowadzą.

"Przejdziem Wartę. przejdziem Wisłę..."

.....

Ważność tej chwili każde serce żołnierskie odczuwa.

"A gdy Turek napił białego konia w Horyniu"...

Dudnią kroki szeregów i kopyta koni po spojonym dość luźno pomoście. Drżą, uginają się pod ciężarem kolumn łódzie-pontowy. Przewalają się pieściewie - od Śląska, od Tatr płynące-nurty Wisły.

~~Poniżej pionierzy odbudowują most spalony. Brzeg drugi z nagłą górzysty.~~

Wąż kolumn wpełznął na brzeg i, przewijając się zakrętami dróg - olbrzymi, szary - piął się w górę, połyskał coraz wyżej, wyżej - aż zgasł za przechyleniem.

13.

12 Przyostałe treny mają teraz święto przeprawy. Zwolna, zwolna wozów setka się posuwa po pomoście. Grzbiety pontonów, ~~zraz~~ zrazu niepewne, przyszły wnet do równowagi. Zważyły, iż nieciężkie ^{just} mienie Legionów.

~~Na Górzystym brzegu rozłożył się Annopol, miasteczko, miejscu temu wysokiemu nieodpowiednia. Minął je też pułk ochotnie i wparł na drogę w kierunku Księżomiesza, gdzie kwatery noclegu były oznaczone.~~

Echa dalekich dudnień armat, które z północnej strony z przestankami niedużymi od ^uczora słychać było, teraz ustały zupełnie. Natomiast ukazały się na skłonie nieba ku północy ledwoznaczne dymy. Co oznaczać mogło tylko jedno: iż Moskale ~~pala wsi w odwrocie.~~

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

IV.

14. Wkroczył pułk w ziemię lubelską, ziemię rodzajną, wysoką, od wyniesionych brzegów Wisły rozciągniętymi płaskowyzami - ~~platanami~~ lasów, przestyrzenia pól - jak morze wzdęte o leniwych falach, pod zarząd słońca układzoną.

Krótki postój na czas obiadowy w lesie, a potem żmudny marsz piaszczystą drogą w kierunku ~~wciąż~~ wschodnim o wychyleniu na p północ.

~~Często zachodzi po drodze przed oczy groby samotne lub po kilka razem o krzyżach prostych, drewnianych. Są to już odtąd powszednie zjawiska - te krzyże jedno albo dwuramiennne, w świeże wetknięte kopce.~~

~~Jasny dzień zachmurzył się. Z deszczem już zdążyliśmy pod wieczór do Księżomiesza. Batalionom naznaczono miejsca w różnych odnogach rozległej wsi. Komenda pułku stanęła kwaterą na plebanii postronnej.~~

~~Wies przedstawiła się jako zamożna dziedzina, ludzie przyjaźnie nam życzliwi; kilku parobczaków, z nie-wielu, jacy we wsi pozostali, odrazu do nas "przystają".~~

Księżomiesz uszedł zniszczenia z tej tylko przyczyny, iż Moskale za szybko musieli się cofać. ~~Pawiający na plebanii proboszcz z sąsiednich Dzierzkowie, mówił, że uszedł ledwo, a wies jego w zgliszczach.~~

To samo ~~wsia~~ okoliczne.

- Ludzi zajmują, straszac ich Niemcami, a potem palą. Tak wszędy, gdzie jeno czas mają. - Gdy naród strachów ich nie słucha, to gwałtem zagarniają.

- W jakim celu to czynią?

- Trudno cel jaki dojrzec. Dzicz i koniec.

~~(Dochodził nas grzmot armat od strony północnego wschodu. Długo wano trwało owe pogłosne dudnienie.)~~

Rano dnia następnego zaczęło się ulewą. ~~Armat nie słychać.~~ Rozkazem wczesnym na godzinę 6. min. 40. naznaczony jest prze-

[Faint, illegible markings]

gląd wypadł mimo ulewnego deszczu zadawalniająco. Pozem rozkaz wymarszu / na g. 11/, w którym powiedziano, że Moskale cofają się na całej linii" i że idziemy do ^{Ludwinowa} ~~Urzędowa~~, gdzie spotkamy się z Brygadą pierwszą.

Deszcz ustał, lecz pochmurnie. Wyruszywszy z Księżomiesza drogą błotnistą pod górę, dążymy dalej przez działę - rozłogę w kierunku oznaczonym, północno-wschodnim. Pułkownik z adiutantem swym i paru ordynansowymi pojechał naprzód. Zastępstwo objął kpp. Galica.

Pochmurność nieba. osep pól po deszczu i ciężkość drogi nie usposabia weselnie. Dążą szeregi w milczeniu; nic też pomysłniejszego oczom błędzącym nie podpada. Dopiero w połowie drogi, gdy przechodzimy koło ściany lasu, mamy sposobność podziwiać kunsztowne sporządzone wille z ciężkich okraglaków i gałęzi, w różnym ~~xxx~~ lecz głównie we wietrznym - można nazwać - lub przewiewnym stylu, stajnie palowe o dachach chrustowych: cały willowy zakład leśny, godny wystawy wojennej. Niby zabawa dzieci. Czyj to pomysł, ~~nikt~~ niewiada. Artyzm pewien, zbytek w urządzeniu schronisk, wskazywałyby na robotę Niemców.

Zarządzono odpoczynek na skraju lasu - a że kuchnie nadjechały i obiad. Humory się poprawiły. Przy wymarszu zagrała orkiestra pułkowa. Ruszano ochoczo dalej.

Przy końcu w lesie, wzdłuż którego pułk maszerował, oglądaliśmy przemyślnie maskowane rowy strzeleckie Moskali, kryte po mostami pochyłymi, zarzuconymi ziemią, chrustem, trudne nawet z bliska do odróżnienia od podłoża lasu. Przed nimi w przerwach zdradzieckie zasieki z drzewa... Niektóre sosny stoją nadpiłowane: - nie mieli czasu zwalić.

Po drodze znajdują się często porzucone naboje rosyjskie: wiele trafia się kul spiłowanych przemyślnie lub ponacinanych na końcu, aby działały w skutku jak kule/ dum- dum"

Nadjechał oficer ordynansowy z rozkazem, że pułk ma iść przez Urzędów, Ludwinów, do Ratoszyna- marszem ubezpieczonym; od Urzędowa wojennym przygotowaniem.

~~Wysłano więc naprzód kompanię ubezpieczającą, wysunięto łączniki - bataliony, ścieśnione, ruszyły.~~

O śródmieczu dojeżdżamy do Urzędowa. ~~Dawadujemy się, że~~ sztab Brygady I. stoi w Ludwinowie; że tu przedwczoraj była bitwa, w której brała udział znaczna Brygada I. Na wstępie, tuż po lewej stronie błotnistej ulicy wzdłuż płotów ¹⁵ widać okopy naprędce zrobione, to zasłony z darni; tak samo i w rogu cmentarza, który ku drodze wychodzi. Zacięte były tu walki.

Urzędów - obszerna wieś, wzdłuż po obu stronach łąki rozłożona, jeszcze przykrzejszy, chociaż mniej upiorny, przedstawia widok, niż Ożarów.

15. Wieś zupełnie po barbarzyńsku przez cofających się Moskali spalona. Ludność z dziećmi i dobytkiem zagarnięta przez nich. Tu ówdzie snuje się po zgliszczach jakiś człek szary, ostały przypadkiem, jakaś obłądna kobieta.

16. Z domów zostały tylko okopcone kominy i piece. Na jednym z takich pod niebem otwartych pieców - widzimy, gdy przejeżdżamy mimo - dwa garnki stoją na blasze, ogień pod blachami się pali; koło pieca, na kupie gruzów, przykucnięta, siedzi z podpartą głową na dłoni stara kobieta: warzy sobie wieczerzę. Jak w domu. Tylko brak ścian i powały.

17. Kościół również spalony. Mury tylko ostały.

(~~We wsi stoi / nie pozazdrościć kwatery / wczorniej tu przed nami przybyła komenda Legionów. Mieści się szpital polowy o kręci się trochę Legionistów z pierwszej Brygady.~~)

Mijamy zgliszcz domostw. Słyszemy, że był do podpalań odkomenderowany oddział cały pod dowództwem oficera.

(~~Spotykamy pobok ulicy na podwyższeniu mały domek nietknięty, Dziwno nam, że ostał się cało.~~)

Dał dziesięć rubli - tłumaczy nam jakiś nawinięty sąsiad - i podpalacz wyminał. Leżało byro, że pieniądze brali i palili.)

Jednego z takich podpalaczy - słyszemy - baby tej wsi, gdzieś wśród opłotków ~~dopadłszy~~ dopadłszy, kijami i widłami zatłukły.

(~~Za wsią na pagórku 5 krzyży świeżych, świeże żółte kopce. Dwaj Legioniści tam leżą, trzech Moskale.~~)

Wszystkie te rzeczy, które się w tym czasie działy, były dla niego jakby w innym świecie. Wiedział, że to jest jego życie, ale nie mógł na to wpływać. Wszystko było tak szybko, że nie miał czasu na myślenie. Wiedział, że to jest jego życie, ale nie mógł na to wpływać. Wszystko było tak szybko, że nie miał czasu na myślenie. Wiedział, że to jest jego życie, ale nie mógł na to wpływać. Wszystko było tak szybko, że nie miał czasu na myślenie.

~~Minawszy Urzędów, bataliony dostają zlecenie: naładować broń. Krótkie zatrzymanie dla patrzenia rozkazu - poczem marsz dalej, w pogotowiu.~~

Deszcz zaczyna rosić, . Mimoto, mimo utrudzenia długim marszem i zgnębienia ócz przeżożnymi obrazami zniszczenia, ochotność w szeregach nie gaśnie. Krzepi utrudzonych świadomość spotkania się niezadługo z Brygadą pierwszą.

Zwłaszcza wśród Karpaczyków, którzy rok cały tej chwili czekali, marzyli o niej na przełęczach bukowińskich i w chatach huculskich, dzień ten ma wyjątkowo uroczystą barwę, choć tak zchmurzony i dżdżysty. Oto spotkają się z tymi braćmi broni, którzy na swoim dziedzictwie dawali odpór wrogowi, gdy oni po obcych horach- dolinach, w tęsknocie ... Z tymi którzy pierwsi wkroczyli na ziemię Królestwa, których pierwsze śmiałe czyny dały pobudkę innym, a którzy od Wodza swego wzięli oblicze, iż są jak jeden mąż. Jak ich też powitają, jak ich przyjmą? Jakim sercem wyjdą idą im naprzeciw?.

~~To spodziewanie było w pułku całym - u oficerów, jak i u szeregowców.~~

Późnym już wieczorem wśród deszczu dobijamy do Ludwinowa. ~~Na wstępie koło lasu spotykamy artylerzystów Brygady. Znajomi witają się. Przychodzi zmiana rozkazu: Pułk zatrzyma się na noc w Ludwinowie, zajmując 10 chałup w południowej części wsi / resztę zajmuje Brygada. /~~

Wieś ocalała z powodu szybkiej ucieczki Moskali, nocą wśród deszczu.

Pułk przechodzi batalionami na wyznaczone kwatery. ~~Wtengah- nieco zamieszania, gdyż noc ciemna, że oko wykol", lecz to się jakoś uładza.~~

~~Idąc w głąb ciemnej ulicy, zalanej błotem, spotykam przed chałupą, w której stoi sztab Brygady, lekarz pułku kap. Dra. E. Bobrowskiego i kap. Galicę, który zdał raport Brygadyerowi, jako zastępcę Komendanta pułku, ^{który pojechał na pow. do Rabinowa} Czekała na odprawę. Wyszedł z izby major Fabrycy. Rozmawiamy. Nie mogąc się doczekać odprawy~~

~~i nie mają wiesci od pułkownika, który pojechał do Ratoszyna, kap. Galica udaje się ku swojej kwaterze, (ja z nim.)~~

Brniemy ciemną ulicą wsi. Po sadach, wśród napół rozebranych opłotków: fury trendowe, okryte płachtami, ludzie, konie, ogniska. Koło kuchni polowych- gromady. Warzą wieczerzę, gwarzą, spierają się o lepsze t. j. suchsze miejsca.

Naraz z mroku nocy od wschodu rozlega się dziwne, skłócone pranie, niby bezładna młocka wś stu blizkich stodołach.

~~Co to?~~

~~Skręcamy w bok i stajemy za opłotkiem sadu, gdzie przestrzeń pól się zaczyna, by lepiej objąć słuchem te dziwne odgłosy. Rozróżniamy teraz wyraźnie.~~

Zmieszane, gorączkowe strzały karabinów, jak bicie setek cepów w drewniane boisko. Coraz to prędzej, nerwowiej....

Zdaje się: tuż za ścianą mroku. Czyżby atak nocny?

~~Dziwnie, osobliwie niepokojące wrażenie, jak wobec czegoś nieznanego, a groźnego, co się w mroku zaczyna. I I trwoży i pociągają razem.~~

Na moment pranie wydycha - wtedy zaświecają się rakiety w ciemni. I znów kotłowanie strzałów bezładne, prędkie, prędkie, - rośnie w gorączkę zacieklą - do czego dołącza się przegroźnie obojętne trajkotanie karabinu maszynowego. ~~Różaniec śmierci.~~

~~Powiadają Galica: Wiesz, chłopie, to tak wygląda. Ale mió-
cą!~~

- Zdaje się: tuż zaraz za wsią.

- Tak się wydaje. Będzie 10. wiorst lub więcej. W każdym razie trzeba pluton ubezpieczający na noc postawić.

~~Wracamy w ulicę, objętą życiem obozu. Koło ognisk kręcą się sylwety, koczują gromadki zbite w okółu światła. Już sen niektóre na ziemię mokną powalił. Przy wozach swory o wymarzone miejsce pod dachem płóciennym. Konie parszają, chrupiąc jakie porzucone barłogi.~~

Wchodzimy do chałupy: kwatery komendy I. batalionu. ~~Zadach~~, brud, Na ziemi, na garści słomy śpi kilku półrozebranych oficerów. Łóżka dwa, słomą i jakimiś łachmanami pokryte, wolne. ~~Prze-~~

120

— Jak się wyraża? Redakcja 10. Wieloletni podziwicieli. W każdym razie

UNIVERSITY OF CHICAGO

~~ponują kapitanowi jedno - mnie, jako gościowi, drugie. Wieczerzy
niema. Przemęczeni, mimo odrazy do pościeli rzucamy się - jak
jesteśmy - w płaszczech na one łóżka. w momencie usypiając.~~

~~Rano wstawszy, dowiadujemy się, że dzień poprzedzili tu
Moskale. Jeszcze na blachach pieca stoją garnki / jeden z kawą,
drugi z herbata/, których nie zdążyli opróżnić.~~

~~Słychać od strony wschodu armatni bój. Z poza chłup ze wzgó-
rza obserwujemy kierunek i działanie strzałów - widać stanowiska
austriackich baterii, linię tyralierską i linie rezerw. Pozycyi
rosyjskich nie widać - przesłania je grzbiety przeciwległego
wzniesienia - można tylko miarkować ich położenie z dymów i ogni
pękających nad niemi szrapneli.~~

~~Koło południa nadjechał pułkownik. Sztab zajął chałupę przy
końcu wsi. Znalazła się i siłoma czysta, najbardziej zaiste dla
żołnierzy upragniona rzecz.~~

V.

~~Wczesnym ranem, najejtraz / 21. lipca / pułk z Ludwinowa
wyruszył. Również miała opuścić Ludwinów Brygada I i posunąć
się naprzód. Moskale cofnęli swoje pozycje.~~

~~Przy deszczu roszącym zdołały oddziały rozmiękłymi polnemi
drogami w kierunku naprzód południowym, później znagła wschodnim.~~

~~Przed południem stanął pułk w Kazimierzowie, wsi niedużej,
na płaskowyżu ładnie położonej. Tu naznaczone kwatery.~~

~~Komenda pułku zajęła izbę w domu schludnym, murewanym, jakoby
sołtysim.~~

818
Dziękuję
za informacje
na temat
(Chodźcie)

~~napadnięci, bronili się mamo to zaciekle.~~ "Twarde to chłopcy przy bitce. Taki oficer od maszynowego karabinu... Ja go kolbą po łbie, a ten nic, ino strzela... tak ~~zobacz~~ ^{zobacz} zbój" - opowiada nam, zgorszony takim oporem, Rzeszowiak. Dobrali jeszcze jeńca i do wsi na dół przywiedli: razem 750 ludzi, oficerów kilku i karabin maszynowy. Tymczasem, zanim ich oficerowie obiad jedli. Nie wiedziała Komenda, czy ich sądzić, czy im ma dziękować. Dostali nagane za to, że bez rozkazu poszli, a pochwałę, że jeńców przyprowadzili! Wyprawa jednak nie udała się: do trenu nie dotarli."

~~Popołudnie wśród zajęć obozowych przeszło. Oddziały roz-~~
~~bieżniły się wygodnie, po chatach i stodołach, w nadziei dłuż-~~
~~szego postoju.~~

~~Komenda pułku zaprosiła dowódców batalionów z adjutantami~~
~~ich na kolację, podaną w sporządzonej prowizorycznie altanie.~~
Jakiś oficer, Polak, z sąsiadujący austrijackich oddziałów,
przyniósł ~~krakowskiej~~ ^{krakowskiej} kiełbasy, likieru - więc uczta. Humory
~~niemal wesołe.~~ ^{Po wieczór} ~~Kazano grać~~ ^{Kazano grać} orkiestrze pułkowej, która dźwię-
kami zapełniła wieś, ściągając gromady żołnierskie na plac kon-
certowy. W przerwach wesołe ~~pieśni~~ ^{pieśni}, śpiewy, ~~bezbruski~~ ^{bezbruski} nastrój.
" Jak na majówce" - mówią chłopcy.

Naraz-depesza. Alarm.

Pułk dostaje rozkaz udania się na pozycję.

Niewzłocznie zarządzony wymarsz.

~~Zmierzchn zapadł.~~

Bataliony wyszły, wsiąkły w mrok.

Za nimi, coraz przystając, podąża tren bojowy. Ciężko ~~to-~~
czą się wozy po błotnych, zepsutych drogach. Wśród postaci pół
niewidnych, to wśród majaków drzew, ogrodzeń, środkiem jakiejś
wsi...

Noc ciemna. Jakiś zakręt, ledwie rozeznać tor drogi.

Zdążają wozy pod górę. Wjazd jakowys szeroki, niby do obej-
ścia dworskiego.

~~Gdy tren staje z powrotem przed parkiem, który przed godziną minął. nadjeżdża posłaniec z pułku ze wskazaniem, w jakim kierunku tren ma jechać.~~

Brzask.

Zamazane jeszcze mrokiem obszary, siłnością trupią występują oczom.

Jakieś pustkowie wzniesione. Wyznaczają się na niem wzdłuż po grzbiecie linie ciemne, przypadłe ku ziemi. ~~Myśl o batalionach, kompaniach naszych, praszczem pół - snu, i chłodem poranku owiniętych.~~

Czy to linie rezerw naszych - czy krzewy - majaki?

~~Wszystko spowite w szarą tajemnicę, przypadłe oddechem do ziemi.~~

A czuje się poza tem czuwanie, okrutny pozór snu. Serca nawet nie uderzają, przywalone skalą nieszczęścia.

Na prawo: las i równy pola płach - w mgle rannej.

Szare mundury patroli...

- Gdzie pułk?.

- Tam, w lesie.

Piach drogi wilgotny - stajanie owsa - łąka w kąpielu rosy. A oto już las. Tu nasi. Karabin warty...

Komenda pułku ? -

- Tam. w kraju lasu.

~~Bataliony, zaszyte w lesie, śpią, śpi wszystko. Nie domyślić się śladu, gdyby nie sylweta warty.~~

Chłód dojmujący poranku.

Oto wreszcie kwatera Komendy. W koce owinięte, śpią na rośnej ziemi : pułkownik, adjutant, lekarz pułkowy, kancelarya i inni.

✓ Czuwa tylko telefonista przy aparacie. ~~(Szare druty przędą się po drzewach, idą w kierunkach kilku.)~~

Podnosi się pułkownik. ~~(Idzie do telefonu, by mówić z Komendą Brygady, która znajduje się w sąsiedztwie za lasem.)~~

Budzą, dźwigają się inni. Obóz ożywa.

...z tym stało się z powrotem przez parkiem, który przed sobą
...miał, nagle nagle podał się z krzykiem z krzykiem, w jakim
...kierunku ten nie był...

...brak.

...zawsze jeszcze w tym obszarze, ale nie było już wyjątku
...z tego.

...takie postawie wzmocnione. Wyraża się nie o tym, że
...po grzeczności linie ciemnej, przypadała im sama. Właściwie
...naga, komplementy naszych, przeszedł pod - sam, i chociaż po-
...kawa owinętych.

...tak po linie reszty naszych - czy krzywy - najłatwiej
...także spójnie w całej tej chwili, przynajmniej oddechem do
...ziemi.

...A czuje się poza ten czas, który, chociaż nie był
...nawet nie miał, przynajmniej nie był
...Na prawo: tak i równy pole pisał - w tym momencie.

...Zarekamy pisać...
...- dzieć pisać.

...- Tam, w lesie.

...Pisał drugi wiersz - stał się owas - i tak w tym samym
...A oto już las. Tu nasz. Kawał warty...

...Komentarz pisać -

...- Tam, w kraju lasu.

...Zastanawiam, czy w lesie, gdzie, czy w lesie. Nie dowiedzieli
...się łatwo, żeby nie było warty.

...Chciał do niej pisać.

...Cóż wieszcie o wierszu? W kawał owinęty, spójny na końcu
...ziemi: pisać, edytować, jak w pisać, kawał pisać i an-

...n.

...Owca tylko telefonowała przy aparacie. Zawsze były przy
...nie po drzewach, tak w kierunku kłosa.

...Podawali się pisać. (Izba do telefonu, by mówić z komendą
...Przegląd, która znajduje się w sąsiedztwie na lewo.

...Różne, dźwięki, nie inni. Oboje żyją.

Świt wstaje . Roznosi się światło .

19. Naraz - zbiorowy tentent. Nagjeżdża z poza lasu brygadyer Piłsudski ze świtą. Chwila rozmowy z pułkownikiem, poczem jeźdźcy popędzili na przełaj przez pole. Wizya: grupa sztabu ze sztychów powstańczych, żywo przeniesiona w teraźniejszość. Rozkaz Batalionów: mają się cofnąć do lasu sąsiedniego, o pół wiorsty, i tam zająć stanowisko.

Słońce wychodzi ...

Znagła wtrząsa powietrzem młot armatniego wystrzału - drugi-trzeci- czwarty.....zaczem świsty przerażne.

Jakby się piekło rozwarło.....

7. W pobliżu, z lasu, do którego pułk nasz ma się przenieść, wypadają / raz po raz pociski armatnie i łukiem przelatują ponad nami w stronę południa, ku pozycjom moskiewskim.

Dwanaście baterii - 54. dział pracuje.

Nie sposób wyrazić słowem wrażenia tej kanonady. Bo to już nie huk, nie grzmoty, zwyczajnie strzałom armatnim przydawane lecz spójnię mózgu rozszarpujące wybuchy- i wraz z czeluści wypadłe szatany, z przeraźliwym chichotem nad ziemią ścierpłą pędzące. Stalowe żorawie / jak je nazwał Roja / z podzwiekim, ścinającym krew, szybujące górą-----

Sępy -Rarogi ogniste w świcie lotu-----

psy- grozy, z łańcucha piekieł w otchłań powietrzną z wyciem - skowytem puszczone - i jeszcze inne - -

Straszliwa, nie do zniesienia orkiestra. Zdaje się: okrąg powietrza, niebo i ziemię napęlniać, iż niema przed nią schronu, nawet w śmierci.

Pod tą kopułą prześmigujących pocisków przechodzi pułk oddziałami do wskazanego lasu.

~~Bataliony zajmują rowy gotowe przy kraju.~~

Pokryte w lesie baterie wybuchają raz po raz, miotając straszne pociski. ~~Rozróżnić można ich kaliber w wygłosie armat.~~ Te czekają jak brytany uwiazane u bram piekieł - te biją z hukiem - ~~te metalicznie wydzwaniają pociski śmierci.~~

Cały las huczy tą ^{franką} orkiestrą.

~~Cały las huczy tą orkiestrą.~~

Tak trwa przez godzin kilka, do przedpołuń. Baterie, szukane rosyjskimi szrapnelami, które pękają ze rzadka nad lasem, przesuwają się gdzieindziej.

Ucisza się las.

Pułk rozpoczyna życie obozowe, choć w pogotowiu. Podobno jest tu wraz z Brygadą I. osłoną flanki, na wypadek spodziewanego ataku od południa pułków grenadyerskich. I ma zostać tu dłużej.

20
Zajeżdżają kuchnie do swych kompanii. Śniadanie i obiad razem. Ściągają treny. Donoszą ordynansi wodę z pobliskiej wsi. Kłodnicy. Ludzie się myją, biorą kąpiele słoneczne. Używanie, rozkosz.

~~"Las pod Kłodnicą", jak go w raportach oznaczono, mimo, że już przeszły krajem jego deptające stopy wojny, zachował swój leśny urok. Wspaniałe grupy sosen o rozłożonych gałęziach - zagaje młode zadrzewia różnoliściastego - przerzedzia widne o wyscielił polanki słońca otwarte - wszystko to zapraszająco wyglądało. To też wdzięcznie przyjęło pogłoskę, że pułk ma pozostać tu dłużej. W takim razie trzeba się zakwaterować. Wybór i zajmowanie kwater pod drzewami, albo na placach otwartych, zależnie od upodobania.)~~

~~(Wieczór się zbliża. Poczynają w lesie wyrastać namioty, stawiane z całą premedytacją z fosami w koło na wypadek deszczu i innymi ubezpieczeniami. Widać też pomysłowość w stylach, z których uderza przedewszystkiem humor architektów.~~

~~Stanął namiot pułkownika o kształcie indyjskiej pagody. Napis: "Willa Niemaboja, bo tu mieszka Roja". Stańło pobok skromniejsze "Podhale" - A że na wieczery gość ma w Komendzie naszej brygadyer Piłsudski, więc pionierzy według planu ich komendanta, małego, ale groźnego "Gewonta", budują altanę z brzoź ściętych pomiędzy kolumnami sosen, sporządzają ławki i stoły na uezę. Orkiestra się gotuje...~~

~~Nagle - rozkaz wymarszu. Zwijanie prędkie namiotów. Wieczerać niema czasu. Pułk wyrusza, już zmrokiem, w stronę Borzechowa.~~

...als ich sie stumm an-

125. The first

CONFIDENTIAL - SECURITY INFORMATION

BOYERSON.

Śnieżce wyszła. Widać po wygnionym ruchu dnia, iż ta ważna jakies spełniła zadanie. Przerwała jakąś tamę, legła w poprzek drogi - i oto się ruszyły wstrzymywane fale. Walał się oddziały różnej broni. Turkoczą ciężkie skrzynie artyleryjskie, przemyka bawiem kawalerya, dają ~~treny~~. Wszystko na wschód.

~~Widzę~~ spalony Borzechów, który nocy wczorajszej tak jasno płonął. ~~Spotkamy~~ doktor nasz pułkowy, kap. Bobrowski, który tu ma stację opatrunkową, objaśnia nas, że pułk ma jedenastu lekko rannych; zabitych wcale niema.

Za Borzechowem przejeżdżamy przez linię okopów rosyjskich, idącą grzbietem wzniesienia w obie strony szosy. Już samem położeniem pamująca nad doliną. umocniona jest jeszcze przedpolami, drutów, jak widać: przez ataki po rozrywanych.

Z dziwnem uczuciem patrzę na to pole zryte. Tu się tej nocy rozgrywał bój. Tu nasz pułk po raz pierwszy przyszedł na linię.

Za przechyleniem odsłania się pole równe z łękami zbóż po obu stronach drogi: dalej na prawo i lewo niskie ścienia lasu. Szosa zmierza prosto i ginie gdzieś w schyleniu.

Na tej ~~szosie~~ ^{drodze} spotkaliśmy po raz ~~pierwszy~~ ^{pierwszy} jadącą ~~przeciw nas~~ ^{przeciw nam} kawalkadę dziwną, którą odtąd już często mieliśmy za każdym odwrotem Moskali spotykać.

Długi rząd wozów chłopskich, ciągnionych z wysiłkiem przez chude, wybrakowane koniska. ~~Pepek konia woźnica stary, ledwo wlokący nogi.~~ Na wozie wązkim spiętrzoną wszystek majątek: skrzynia, tłumoki różne, worków wypchanych, parę graty - na tem siedzącą kobieta, dzierżąca na ręku niemowlę, indziej gęś lub kojec z kurnami - albo zaś kobieta idąca pobok fury, prowadząc krowę, lubę cielę na powrozie, na furce zaśię dzieci kilkoro drobnych jak w gnieździe - albo pomiędzy spiętrzonymi na wozie gratami dziecko śpiące, przy niem małe prosię, pod wozem na powrózku piesek. I tak - z małemi przemianami - jeden wóz za drugim. - A sznur tego długi - nieskończony - rzeka niedoli. Skąd ci ludzie? Dokąd ta wędrówka?

Oto przez Moskali z miejscowości różnych zagarnięci, przyostali, przypadli w schronach lasu, podczas ich odwrotu, i teraz, dostawszy się na tę stronę ruchomej linii, wracają do swoich

siedzib. -

10 Ludzie szarzy, półmartwi z przebytych udręczeń, zdają się światu nie spostrzegać, w głąb swojej nędzy zapatrzeni. Wloką się, wloką - już im nic nie dziwne - wszystko widzieli : i pobranie synów. i pohańbienie córek, i spalenie w ich oczach dobytku. Wracają - wiedzą - na zgliszczą. Ale na swoje. Mniejsza to już niedola, niż być gnanyymi w świat bez jutra.

~~Młodzieży wśród nich niema. Jeno starzy i dzieci.~~

Zapytuje pierwszego woźnicę:

* skąd wyście gospodarzu?

Pojrzał na mnie, na mundur - oczy mu się przygasły jakby ożyły.

- Z Urzędowa - mówi - Ale wieś naszą spalili.

- Wiem, przejeżdżaliśmy.

- I kościół, mówią spalony.

- A czemuście nie ostali? Czy was gwałtem zagarnęli?

- Straszili Niemcami, że będą palić, rabować, a potem i gwałtem nas pędzili. Naród nie wiedział, czego się trzymać. To był popłoch, panie.

Poczem dodał:

: Ale dziś już wiemy, kto wróg, Pokazały nam dowodnie. Już i ten mały, co we furze siedzi, zapamięta - wskazał biczyskiem na chłopczykę, może lat pięciu. .

Zbliżyli się dalsi przejeżdżający.

* A czy też Kazimierzów nie spalony - pyta kobieta jakaś.

- Nie, stoi cało.

- Bogu dzięki i wojsku waszemu. Nie miały już widać czasu spalić.

Mamy ruszać, gdy zwraca się do mnie jakiś stary:

- Wyście z polskiego wojska?

- Tak. ojcie.

- Niech wam Bóg szczęści!

~~Bóg zapłać za dobre życzenie.~~

Mijamy ten pochód nędzy, a fura za furą odciska się w oczach

siedzi.

Ludzie szary, półmarci z przemyśleń narodził, zdają się światu
nie spoznać, w głąb swojej nędzy zapadli. Wloką się, wio-
ką - już im nie dajne - wszystko widzieli: i poranne sy-
now. Pochodzenie córki, i spalenie w ich oczach dożytku. Ws-
cąż - wiedzą - na zgliszczu. Ale na swoje. Małżeństwo już nie-
dole, niż być granymi w świat bez jutra.

Młodziś wód nich nie ma. Tępo stary i dzieci.

Zapytaj pierwszego woźnicę:

Skąd wyście gospodarzu?

Pojazd na mnie, na mundur - oczy na się przygasia jakby czy-

wiły.

- Z Urzędowa - mówi - Ale wieś naszą spaliły.

- Wiem, przejeżdżał.

- I kosił, mówił spalone.

- A czemuście nie ocalili? Czy was gwałtem zabrali?

- Straszny Niemiec, że będą palili, rabować, a potem i gwał-

tem nas pędzili. Nard nie wiedział, czego się trzymał. To był

popioch, panie.

Poczem dobieł:

: Ale dale już wiemy, kto wróg, Pokazał nam dowodnie. Już i

ten mój, co we furze siedzi, zapamięta - wskazał piskiem

na chłopczykę, może lat pięciu.

Krzyknął się dalek przejeżdżający.

- A czy też Kazimierzów nie spaliły - pyta kobieta jakaś.

- Nie, stoł cało.

- Boga dzięki i wojaku waszemu. Nie miał już widzieć czasu spa-

lić.

Mamy trzask, gdy wraca się do mnie jakie stary:

- Wyście z polskiego wojska?

- Tak, ojcie.

- Niech wam Bóg szerokości!

- Bóg zapieł za dobre życie.

Miśmy ten pochód nęży, a furę za furę obdala się w oczach

niestartą nigdy pieczęcią. ~~Nie wszyscy jednak są tak szczęśliwy,~~
by mieć konia i wóz. Ci idą pieszo, dźwigając na plechach doby-
tek swój: i przy nich drepcą dzieci. - Są z różnych stron, ze wsi
i z miasteczek, spoleni jedną niedolą; są z blizka, są od Anno-
pola, a nawet z tamtej strony Wisły, z Radomskiego.

pod Majdanem
~~Na prawo z gościńcem~~ w lesie biwakuje nasz pułk.

19
obole
~~Skręcamy przez pola i stajemy w obozie. Rano jasne. Widać~~
zmianę pewną w nastroju ludzi: odbicie dziejów krwawych nocy.
A nawet czuć tę krwawość świeżą - odór bitwy - w okolnej atmo-
sferze.

Udział ~~pułku~~ *już* w bitwie minionej nocy tak się ~~z relacji~~ przedsta-
wia: Późnym wieczorem przyszedł pułk na pozycje pod Majdan bo-
rzechowski i rozwinął się jako pierwsza rezerwa austrijackich
stanowisk. Batalion I. kapitana Galicy, na przedzie, za nim ba-
taliony II i III, pod dowództwem kap. Sikorskiego i por. Szerau-
ca. Bój wrzał niezwykle zacięty. Roznięte w tyraljery, podsuwa-
ły się bataljony ku górze po świeżem ściernisku, ~~kule gęste la-~~
~~tały~~, Ze rzadka stojące kopki smopów dawały tym, owym osłonę.
~~Dużą potęgę dla chłopców, a osmieleniem dla nowicyuszów było,~~
~~iż widzieli, jak pułkownik przejeżdżał konno wśród kul pomiędzy~~
~~tyraljory, nie dbając zgoła na bezpieczeństwo własne. Równie nie~~
~~dekowali się oficerowie komendanci~~ Kap. Galica ~~odprowadził~~
~~swój bataljon pod linię ostatnią okopów, do ataku nie~~
~~doszedł tylko przez to, że już wojska austriackie linię nie-~~
~~przyjacielską przełamały. Bój przesunął się na przechylenie ku~~
~~lasowi, gdzie zażarte walki wręcz dokończyły dzieła. Wójt cofnął~~
~~się w popiochu.~~

W komunikatach urzędowych bój pod Borzechowem zaznaczono ja-
ko najkrwawszy na tym odcinku.

Mieliśmy sposobność bezpośrednią oglądać część pobojuwiska bo-
rzechowskiego pod Majdanem, sąsiedztwie lasu, gdzie pułk stał
obozem. Przechadza przez pole owsa poza gościńcem, co ~~na~~ krok na-
potykało się ~~z~~ jakieś przedmioty porzucone przez Moskali: koce,
brudne, ziemiste szynele, czapki, tornistry, kociołki, łyżki,
~~ówdzie karabin, bagnety, ładownice i moc rozsypanych nabo~~.

niestarzę nigdy pieczęcie. Nie wszyscy jednak są tak szczególni,
 by mieć konia i wóz. Ci idą pieszo, dźwigając na plecach doby-
 tek swój: i przy nich drępasz dzieci. - Są z różnych stron, ze ws-
 i z miasteczka, spoleni jedną niedolą; są z Olizka, są od Anno-
 pola, a nawet z tamtej strony Wisły, z Radomskiego.
 Nie brano z gościnną w lesie piwnkę nasz pułk.

Skręcany przez gale i stający w opozie, neno Janne. Widać
 zmianę pewną w nastroju ludzi: obficie dziejów krwawych nocy.
 A nawet czuć tę krwawość świeżo - oddr bitwy - w okolnej atmo-
 sferze.

Udział pełny w głowie minionej nocy tak się z sobą przeda-
 wa: Półnym wieczorem przyszedł pułk na pozycję pod Majdan po-
 rzechowski i rozwinął się jako pierwsza rezerwa austrijskich
 stanowisk. Batalion I. kapłana Galicy, na przodzie, za nim ba-
 taliony II i III, pod dowództwem kap. Sikorskiego i por. Szere-
 ga. Bój wrzał niezwykle zaciekły. Roznięte w tyraljery, podawa-
 ły się bataliony ku górze po świetem ściernisku, kule gęsto ja-
 tały. Ze rzadka stojące kopki smogów dawały tym, owym osłone.
 Dusz potęchę dla cypiorów, a osłonięciem dla nowicjusów było,
 iż widzieli, jak pułkownik przebiegał konna wśród kul pomiędzy
 tyraljery, nie dbając zgola na bezpieczeństwo własne. Równie nie
 dbowali się oficerowie komendanci, Kap. Galica odprawiali
 swego batalion pod linję ostatnich okopów, do ataku nie
 doszedł tylko przez to, że już wojska austrijskie linję nie-
 przyśledziła przełamali. Bój przesunął się na przechylenie ku
 lasowi, gdzie zaczęte walki wręcz dokończyły dzisiaj. Węg. cofnęli
 się w popłochu.

W komunikatach wrzędowych bój pod Borzechowem zaznaczono ja-
 ko najkrwawszy na tym odcinku.
 Mieliśmy sposobność bezpośrednią oglądać część podobojwiska po-
 rzechowskiego pod Majdanem, sąsiadujące lasu, gdzie pułk stał
 opozem. Przechadza przez pole owas poza gościńcem, co karkok na-
 gotykało się i jakież przedmioty porzucone przez Moskali: koci,
 brzoła, ziemiste szyniele, czapki, torbisty, fociolki, fyszki,
 ówżale karabiny, bagacze, fadownice i inne rozsypanych nabo-
 jów.

Przy kraju lasu kilka sosen wysokich, czapistych - jak widać z darbin pozostałych: gniazda obserwacyjne. - - Las świadczy o charakterze walki jaka się tu rozgrywała. Co chwila dołki, zarzycia, często dopiero zapoczęte. Żołnierz biegł od drzewa do drzewa, przyskakiwał do ziemi, czynił łopatkę dołek - osłone, strzelał, podrywał się i znowu naprzód.

Oto trup żołnierza. Łopatkę jeszcze trzyma w dłoni. Dwa razy zdążył szczypkę ziemi podjąć, okopując się, i padł, rażony kulą.

A oto telefonista. Jak skulony za drzewem, trzymał przy uchu słuchawkę - tak został w ruchu tym - - telefonuje.

Trzech rannych żołdaków pod drzewem. Jeden ciężko. Twarz straszna obrzękła, cała w skrzepie krwi. Prosi wody oczami. Ktoś schylił się z manierką. Jeden oparty o pień, o nieprzyjemnym wyrazie:

ryżej brodzie i małych, złych oczach. Ci są z pułku aleksiejewskiego. Ktoś mówi: twierdził lekarz austriacki sztabowy, że biorący w walkach tych udział sybirski pułk dobijał rannych. Uwierzyć trudno, a jednak niema nic niepodobnego.

Najduje się porzucone przez Moskali opatrunki z japońskim stemplem.

Sanitarjusze austriaccy pracują od świtu.

Za lasem, na niedużym płaczie - setki trupów Moskali. Istne pole śmierci. Grzebią od rana, a końca nie widać. Stamtąd zawiewa czasem powietrze słodkawe, które o mdłość przyprawia. Dzień upalny.

Las, w którym pułk biwakuje, poryty rowami - widać ślady walk - lecz Moskale tu musieli ustępować szybko, do walki wręcz nie doszło.

W obozie, jak w obozie: życie normalne wstaje. Namioty wyrosły. Sprowadzono tren. Nadjechały wozy z prowiantami - sierżanci kompanijni odbierają przypadające im części. Pracują warsztaty, szewski i krawiecki, Lecz największy ruch koło warsztatu zbroj-mistrza pułkowego. Chłopcy powymieniali na pobojo-wisku karabiny swoje / przerabiane rosyjskie / na pozostawione przez Moskali

Przykro mi, że nie mogę ci powiedzieć, jak wiele
 z tego wszystkiego: gnana obywatelką. -- (Zasłabła)
 o charakterze walki jaka się tu rozgrywała. Co chwila dołki, za-
 rycia, często dopiero zapoczątko. Żołnierze biegli od drzewa do
 drzewa, przysiadali do ziemi, czuli łopatkę dołek - ostro, strze-
 lai, podrywali się i znowu naprzód.

Oto trup żołnierza. Łopatkę jeszcze trzyma w dłoni. Dwa re-
 zy złożył szczytę ziemi podając, okopując się, i padł, ranny
 kuł.

A oto telefonista. Jak skulony za drzewem, trzymał przy uchu
 słuchawkę - tak stał w ruchu tym - telefonuje.

Wzrost rannych żołnierzy pod drzewem. Jeden ciężko, drugi

strasznie otrzaski, cała w skrzące krwi. Prosi wody oczami.

Ktoś schylił się z manierką. Jeden oparł o pień, o nieprzy-

jemnym wyrzucie:

Wyżej broń i młoty, zrywaj oczyszcz. Ci są z pałki elektry-

czewskiego. Ktoś mówi: twierdzi lekarz austriacki zabawy, że

bliskość w walkach tych udziela sygnalizacji pułk dobiega rannych.

Uwierzyć trudno, a jednak niema nic niepodobnego.

Najlepiej się porozumieć przez Moskale opatrunki z japońskim

stemplom.

Sanitariusze austriaccy przesyłają od świtu.

Na lasem, na niedużym płaciu - setki trupów Moskali. Istnie

pole śmierci. Grzebią od rana, a końca nie widać. Stemplą za-

wiwa czasem powietrze sfobliwe, które o młodość przyprowadza.

Dzień upalny.

Las, w którym już białą, parzący rosną - widać ślady walk-

lecz Moskale tu musieli ustępować szybko, do walki wrócić nie

doszło.

W obozie, jak w obozie: życie normalne wstaje. Namioty wyro-

ty. Sprowadzone brzo. Nadjechały wozy z prowiantami - sierzani

kompanijni odbierają przypadające im części. Prace warszaty,

szewski i krawiecki, lecz najwięcej ruch kół warszaty zbroj-

mistra pułkowego. Chińczycy powymieniali na podójwiska karabin

swoje / przerabiane rewolwery na pozostałone przez Moskali

Nawet domyślałem się, który. Ten - pod drzewem spotkany, o ry-
żej brodzie, niskim, zarośniętem czole i małych, złych oczkach.
Wyczołgał się z lasu o zmierzchu i tu się przywłókł.... z dwu

Karabin w dłoni ściska, słysząc tentent. Na tle nieba koń
i jeździec widoczni: cel dobry.

A teraz właśnie podniósł do oka karabin i mierzy .... równe

- Padnie - myślę - strzał.

Schyliłem się odruchem na grzbiet konia.

- Dlaczego strzał nie pada?

Wszystko to naraz wydało mi się bardzo śmieszne.

-- Ciekawym, czy nie usłyszę jeszcze owego turkotu.

Zdala obaczyłem wyznaczający się w mroku majak lasu, jakby
ściany gościnne domu. Światła dawno pogasły. Gdym przybył do
obozu. pułk spał snem głębokim.

Najzajutrz dzień wstał jeszcze upalniejszy. Powietrze, które
już wczora dawało się przykro znosić, stawało się z godziny na
godzinę coraz uciążliwsze. Rozkład szybko postępował. Z połud-
nia to już było tak, jak w odzwiązach trupiarni. Z pola śmier-
ci szły fale trujące i roznosiły się nad ziemią. /Odór zabijają-
cy przeciągał w bezwietrzu parnem pomiędzy ścianami lasu.

Z tej przyczyny każe pułkownik przenieść obóz na drugą stro-
nę lasu, od południa, gdzie nie dochodziły zawiwoy trujące.

Pod wieczór się ma, gdy zaczynają ściągać grupy oddziałów
na upatrzone wprzód miejsca. Najdują się tu mile partje leśne
z młodzieżą sosnianą i wysokimi brzoškami. Teren kwaterunkowy
zapowiada się dość zachęcająco. Koło lasu biegnie droga, mało
jeżdżona. Napotykanie koło niej zaczątki rowów, doły i pojedyn-
cze zakopy, tak os trawy lasu, jak i po kraju stłoczonego ży-
ta, mówią o szybkim posuwaniu się tu walki ku stronie wschod-
niej.

Przy drodze zatrzymuje wzrok mogiłka samotna żołnierza.
Widać wykopał sobie dół w gliniastej ziemi - po kraju żyta,
może nie zdążył jeszcze zeń wystrzelić - i padł, rażony kulą.

Wyczołgał się z lasu o zmierzchu i tu się przywlokł...

Karolina w domu śmiała, a jeszcze tenent. Na ile nieba koni i jeszcze widoczni: cel dobry.

A teraz właśnie podniósł do oka Karolin i mierz...

- Padnie - myśle - strzał.

Schylkiem się obrócił na grzbiet konia.

- Dlaczego strzał nie padł?

Wszystko to teraz wydało mi się bardzo śmieszne.

— Głębokim, czy nie najwyżej jeszcze owego turkota.

Karla opowiadał wyznawcy się w mroku majak lasu, jakby śniący gościnne domu. Światła dawno pogasły. Gdy przybył do opozu. Półk spał snem głębokim.

Najlepiej dzień wstał jeszcze upalniejszy. Powietrze które już wczoraj dawno się przykro znosiło, stawało się z godziny na godzinę coraz uciążliwsze. Wzrostło także napięcie. Z polu nie było już było tak, jak w dzień poprzedni. Z pola śmiał ci się lato trujące i roznoszący się nad ziemią. Odór zabijał cy przesiąkał w powietrzu parą pomidły ścianami lasu.

Z tej przyczyny każde pułkownik przeniosło odz na drugie strone lasu, od południa, gdzie nie dobiegały już trujące.

Pod wieczór się na, gdy zaczynał się grupę oddziałów na upatrzone wprzód miejsce. Wstąpił się do niego partja jedna z młodzieżą osiedla i wysokimi przódkami. Tętno kwaternikowy zapowiada się dość zachęcająco. Kolo lasu biegnie droga, mało jeżdżona. Napotykanie kolo niej zaczęła mówić, dół i pojedyn- cze zakopy, tak os trony lasu, jak i po kraju głośniego ży- te, mówią o zwykłym posuwaniu się tu walcu ku stronie wschod- niej.

Przy drodze zatrzymuje wrok możliwa samotna żołnierza. Widać wykopał sobie dół w gliniastej ziemi - po kraju żyje, może nie sądził jeszcze że wystawia - i pada, ranny kulą.

16
~~Koledzy nie mieli czasu kopać grobu - przysypali go w tym dole~~
ziemią, którą on wyrzucił:- jeszcze część kopca została, świad-
cząc, jako to było. Na mogiłę zatknęli krzyż, naprędce z dwu
prostych deszczuleczek zbity - imienia nie wypisali - na krzy-
żu zawiesili czapkę infanterzysty. Niewypowiedziany wyraz ma
ta czapka zrudziła, zatknięta na krzyżu, z uszami na nierówne
ramiona krzyża smętnie opadłemi. Bezimienny infarzysty- milion,
chodzący od krańca do krańca Europy, gdzieś na oboych drogach
dół własną ręką wygrzebił stoczony - oto los jego. Jak ta
czapka.

Stanął już w kraju lasu namiot pułkownika. Wyrosło parę in-
nych. ~~Łenerzy, ściągwszy brzoźki z liśćmi, sporządzają altanę~~
dla sztabu na wieczór, ~~Spieszą się, bo zmierzchn już zachod-~~
dzi.

~~Orkiestra próbuje instrumentów, poczyną jakiś kawałek -~~

Naraz: jeździec z rozkazem Komendy. Rozkaz brzmi: Wy marsz
niezwłoczny pod Czołnę. Mamy zluzować z pozycyż pułk 31.

~~Altany nie dokonczono.~~ Zebrano szybko namioty. Bataljony
już się szykują na drodze, za lasem. Tren w pogotowiu.

000.

Kolebki nie mieli czasu kopca grobu - przysypali go w tym dole-
 ziemiu, które on wyrzucił: - jeszcze część kopca została, świad-
 ość, jako to było. Na mogile zaknebli krzyż, napręde z dwu
 prostych deszczowników zasty - imienia nie wypisali - na krzy-
 żu zawieszili czapkę infanteryjską. Niewypowiedziany wyraz ma
 ta czapka stróżka, zaknięta na krzyż, z nasami na nierówne
 ramiona krzyża smętnie opadłymi. Bezimienny infanterysta - milion
 chodzący od krańca do krańca Europy, gdzieś na obcych drogach
 doś wierną ręką wytrzebion stoczony - oto los jego. Jak ta

czapka.

Stąpił już w kraju lasu namiot pułkownika. Wyrośniętą parę in-
 wych. Iżnary, ścisły przód z listem, sportyście alang
 dla szlaku na wieczność, spiesz się, do zmierzchu już zacho-
 dzi.

Orkiestra próbuje instrumentów, pożywa jakis kawaler -
 Wiersz: Jedźcie z rozkazem Komendy. Rozkaz brzmiał: Wy marsz
 niewiadczy pod Gzoinę. Mamy zmusować z pozycją pułk 31.
 Albowiem nie dokonano. Zabrano szybko namioty. Bataliony
 już się zamykają na drodze za lasem. Tren w pogotowie.

z stępujemy do wsi Czołny.

W jak zamieć. Po sadoch poza opłotkami jakieś przycza-

Wszystko zniszczone. Czują się niedobrość wroga.

VII.

Wszystko zniszczone. Czują się niedobrość wroga.

Wszystko zniszczone. Czują się niedobrość wroga.

Wszystko zniszczone. Czują się niedobrość wroga.

O zmroku wyruszył pułk, w kierunku wschodnim. ~~Adjutant pos-~~
~~łany naprzód dla wyznaczenia miejsca i zbadania warunków tere-~~
~~nu.~~ Mijamy wioskę Połówek, rozłożoną koło szosy, gdzie stoi
część Brygady pierwszej. Poczem droga wynosi się na dział. Skre-
camy z szosy na prawo, na rozbież pól między zboża żęte i sto-
jące. Spotkany chłop z pod Majdanu wskazuje kierunek drogi przez
obszary zagonne - do Czołny.

Noc cicha, skiężycem. dogasającym na zachodzie, słabo prze-
świetlana. Cicho też suną długie, majaczne kolumny, skręcają
się u wylotów miedz, jako wąż pełzną pomiędzy zboża szelestne
z wyniosłego, półwidelnego działu.

Naraz uderzą w powietrze, jak grom jasny, huczne dźwięki or-
kiestry pułkowej. " Marsz Czwartaków"....

Odegna, się, ^{wp}wyrostują przytrwożone tajną nocy serca żoł-
nierskie. Pewność, otucha w nie wstąpi. Tak pułk czwarty hucz-
nie podchodzi na pozycję.

W tę noc księżycą cichą wybuchające z wysokiego działu dźwię-
ki orkiestry czwartackiej są jak wyzwanie śmiałe. Donosi je też
zapewne cisza nocna, do niewidnych pozycji i wroga.

Mówił nam później znajomy oficer, Polak z 31 pułku obrony kra-
jowej:

- Siedzimy w okopach w nocy czekając na zmianę. Cicho nud-
nie. Naraz słyszymy: muzyka:. Znane dźwięki marsza---... Niemcy,
zdziwieni, pytają: Was ist das? Was für eine Musik?. A my, co
nas Polaków było, słuchamy wzruszeni. " Bartoszu! " - " Jeszcze
Polska"....

Łzy nam się do oczu cisną. Poznaliśmy, że to Legionów pułk
jakiś przychodzi.

VII.

O zmroku wyruszył pułk, w kierunku wschodnim. Adjutant pos-
tawił naprzód dla wyznaczenia miejsca i rozładunku warunków ter-
nu. Między wioską Polówek, rozciągniętą wzdłuż szosy, gdzie stoi
część Brygady Pierwszej. Pozem droga wynosi się na dalsi. Skre-
cały z szosy na prawo, na rozbież pół między szosą zajeżdżają i sto-
ją. Spotkany chłop z pod Majdanu wskazuje kierunek drogi przez
opasany lasem - do Głuchów.

Woc cicho, skłębym. dogasającym na zachodzie, słabo prze-
świeca. Cicho też są dźwięki, majaczące kolumny, skrzęcają
się u wylotów miedzy, jako wąż pełzną pomiędzy szosą szelastną
z wyniosłego. półwiosnego dźwięku.

Marsz uderzył w powietrze, jak grom żelny, hukne dźwięki or-
kiestry pułkowej. "Marsz Czwartaków"....
Odegnął się, wystąpił przystawione tajemną nocą serca żof-
nierskie. Pewność, otucha w nie wstąpił. Tak pułk cwałował huk-
nie podchodził na pozycję.

W tę noc kłębiła cicha wybuchająca z wysokiego dźwięku dźwię-
ki orkiestry cwałowała jak wyzwanie śmiało. Donosi je też
zapewne cicha nocna, do niewidnych pozycji i wroga.

Mówił nam później znajomy oficer, Polak z 31 pułku obrony kra-

owej:

- Siedzieliśmy w okopach w nocy czekając na zmianę. Cicho nud-
nie. Wraz zrywaliśmy: muzyka:.. Kłame dźwięki marza... Wtem,
zdziwieni, wyjął: Was ist das? Was für eine Musik? A my, co
nas Polaków było, słuchamy wzruszani. "Barbosen!" - "Jeszcze

Polaka"....

Izy nam się do oczu ciśnie. Poznałszy, że to Legionów pułk
takie przychodzi.

Z stępujemy do wsi Czołny.

Domy jak zamarłe. Po sadach poza opłotkami jakieś przycza-
jone ~~treny~~, Wszystko zciszzone. Czuje się niedalekość wroga.

~~Drogą pomiędzy rzędami chałup bataljony w milczeniu prze-
chodzą.~~ Księżyc zaszedł. Na ziemię zsunęła się ciemność.

Skrećamy ~~się~~ drogą na pola. Jakaś łąka, jakieś dźwigające
się ~~wzniesienia~~. Osłaki zboża i majaki kęp. Na lewo wyżej
mrocznia lasu.

Bataljony rozwijają się w ~~kolunny~~. Idą rozkazy zciszzone.
Podchodzimy ku lasowi, dla ~~upatrzenia miejsca na kwaterę nocle-
gową sztabu~~. Prowadząc konie za uzdy, wchodzimy w ciemności
wnętrza. Słyszymy przechodzące koło ściany lasu oddziały wojsk:
Wracają pod ~~skłoną~~ nocy z pozycji. Zasię inne ~~przechpdzą~~ na zmia-
nę.

W lesie jak w lochach więziennych: Odór powietrzny, odraza.
Wiążemy konie do drzew na jakimś przestrzeńszym placu - a oto
coś się w ciemności łomota. Trzask gałęzi. Potknięcie. Pojrze-
nie latarki: - To nasz bataljon pierwszy. Przechodzi przez
ośmę lasu.

Namiot Komendy pułku stanął na otwartym ~~pkx~~ polu, na ścier-
ni, ścianą snopów od południowej strony maskowany. Tuż obok
przy skraju leśnym usadowiło się ucho pułku, telefon.

Noc przeszła na czujnym spoczynku. Gdy świt rozwidnił zie-
mię, ujrzeliliśmy się na przechyłości rozległej wzgórza, którego
połacie wschodnią las objął. Schylenie południowe schodziło ku
jakiejś wsi, rzeczce, zaczem wynosiło się znów płatami pól prze-
ciwległych ku leśnym grzebieniom, wieńczącym oddalne, górujące
nad okolicą wzniesienia.

Pod onemi grzebieniami lasu dały się nawet głosem okiem doj-
rzec, niby miedze w zbożu, linie pozycji nieprzyjacielskich.

W dole, we wsi, za rzeczka, (niewidne przez osłon sadów, były
pozycje, obsadzone tej nocy przez brygadę pierwszą.

Bataljony trzy naszego pułku stały, jako rezerwa brygady, w
lesie wyżej wspomnianym, który w raportach nazwano "Pod Czołną".

Z stępujemy do wsi Gziny.

Domy jak zamarły. Po śladach poza opłotkami jakiejś przyczajone trawy, Wszystko zniszczone. Gdzie się niedalekość wroga.

Druga pomysłowa rzeka batalion w młoczeniu przegadano. Księżyc zaszedł. Na ziemię zasnęła się ciemność.

Skręcamy się drogą na pola. Jakas jakas, jakas dźwięk się wznieśli. Gzinski zbiera i majaki kół. Na lewo wyżej

Wznieśli lasu.

Bataliony rozwijają się w kolumny. Idą rozkazy zniszczone.

Podobnożymy ku lasowi dla upatrzenia miejsca na kwatery noclegowe.

Gdy szliśmy. Prowadząc konie za ręki, wchodzimy w ciemność

wędras. Słyszemy przechodzące kolo ślany lasu oddziały wojsk: Wracają pod słońce nocy z pozycji. Nasze inne przechodzą na zniszczone.

29.

W lesie jak w lochach więziennych: Odór powietrzny, odór.

Widzimy konie do drzew na jakimś przestrzennym placu - a oto

coś się w ciemności łomota. Trzask gałęzi. Potknięcie. Pojrz-

nie łaski: - To nasz batalion pierwszy. Przechodzi przez

cały las.

Namiot Komendy pułku stał na otwartym grzą, pola, na ścier-

ni, ślany śnieg od południowej strony maskowany. Tuż obok

przeglądaliśmy lasu nasadowo się ucho pułku, telefon.

Noc przeszedła na czujnym spoczynku. Gdy świt rozwinął się-

nie, ujrzelismy się na przechyłce rozległej węgry, którego

poślad wchodził las. Objął. Schyłek południowe schodziło ku

jakiejś wsi, rzeka, razem wynosiło się znów płaszczyzną pod prze-

ciwległych ku lasu grzebieniu, wieniecym oddalone, górzące

nad okolicą wznieśli.

Pod nami grzebieniem lasu dąły się nawet gąsem okiem do-

rzec, niby miedze w zbożu, linie pozycy nieprzyjacielskich.

W dole, we wsi, za rzeczką, niewidne przez osłon sadów, były

pozycje, opasane tej nocy przez dywagie pierwszą.

Bataliony trzy naszego pułku stały, jako rezerwa przegady, w

lesie wyżej wspomnianym, który w raportach nazwano "Pod Gziny".

Tam przebyliśmy pięć dni całych. od 25. do 30 lipca.

~~Taryny~~ Treny pod las ściągnięto. Bataljony z oddziałami karabinów maszynowych rozmieściły się oddzielnie w różnych lasu, każdy w swoim niejako rewirze.

Las był obszerny, lecz niezachęcający wnętrzem, bo zanieczyszczony srodzce postojami wojsk, zdeptany, znieważony w swojej świątynności.

Już odtąd w drodze dalszej nie spotkamy lasu, chyba dopiero za Bugiem - którego wnętrze nie byłoby nie sprofanowane. Ów opiewany bór polski, pełen osobliwego uroku i życia, stał się przez przechód Wojny wydeptaną stajnią. Życie z jego zakątków uciekło: zwierzyny, ni ptaka nie upatrzeć.

To też pułkownik, zwolennik piękna pierwotnego ziemi i przestronnego oddechu, omijał, jeśli mógł jeno, a wybierał na postój, krótszy czy dłuższy, miejsca nietknięte, poza wsiami, na wzgórzach, za lasem. Przyczem mniej ceniał nieraz bezpieczeństwo własne, niż dar świeżego oddechu. I tu namioty komendy pozostały na otwartym polu, na wzniesieniu, choć z pozycji nieprzyjacielskich widoczne, mogły ściągać na się deszcz szrapneli. Lasek maskujący, jaki z zatkniętych w ziemię gałęzi wyrósł o wschodzie wokoło namiotów, nie złudziłby obserwatora bystrego. Takich Moskali na szczęście nie mieli, nie mieli też amunicji dostatką, Osiem armatnich strzałów wypuszczali dziennie, kierowanych na baterie nasze, które im szkody nie małe zrządzały, lub do wsi na dół, gdzie stała brygada pierwsza. Tam zdołali zapalić pociski parę domów.

Przez pierwsze dwa dni naszego w lesie pod Czołną postoju padał deszcz. Wysiłek też obozu całego skierowany był ku temu, by się od wilgoci zabezpieczyć. Rozpinano celty, otaczano je rowkami, któryś z oficerów bataljonu III, sporządził sobie nawet przemyślane schronisko ziemne. - Las namiotów stożkowych wyrósł w przerzedziach leśnych.

W sąsiedztwie naszym stał jeszcze pułk 31. obrony krajowej, wstrzymany od wyjazdu deszczem. Dowiedziawszy się wraz z kap.

Tam przebyliśmy pięć dni całych. od 25. do 30 lipca.
 Karabinów maszynowych rozmieścili się oddziałami
 w lasach. W tym czasie oddziały. Bataliony z oddziałami
 karabinów maszynowych rozmieścili się oddziałami w różnych lasach.
 Las w swoim czasie rewirze.
 Las był opuszczony, lecz niezachęcający wnętrzem, po zanieczeniu
 czasy strasze postojami wojsk, zdeptany, zniekształcony w swojej świą-
 tynności.
 Już oddał w drodze dalszej nie spotkamy lasu, chyba dopiero
 za Bugiem - którego wnętrza nie byłoby nie sprośowane. Ów
 opiewany bór polski, pełen osobliwego smaku i życia, stał się
 przez przechód Wojsk wydeptany stajnią. Życie z jego zakątków
 uciekło: zwierzęcy, ni płaski nie upatrzyło.
 To też pułkownik, zwolennik piękna pierwotnego ziemi i prze-
 stronnego oddachu, omijał, jeśli mógł je, a wypierał na postój.
 Krótzy czy dłuższy, miejsca niekiedy, poza lasami, na wzd-
 rzech, za lasem. Przyjemnie mniej cenił niż bezpieczeństwo
 własne, niż dar świętego oddachu. I tu namioty komandy pozos-
 tały na otwartym polu, na wzniesieniu, choć z pozycji nieprzy-
 jacielskich widoczne, mogły sięgać na się dżasz strzelać.
 Lasak maskujący, jaki z szkieletów w ziemię gęsto wyrósł o
 wachodzie wokół namiotów, nie zniechęcał do obserwacji dżasz.
 Takich Moskale na szczególne nie mieli, nie mieli też amunicji
 dostatek, Osiem armatnich strzelców wypuszczali dżasz, kiero-
 wanych na baterie nasze, które im szkody nie wiele przys-
 łano do wai na dół, gdzie stała przegrada pierwsza. Tam zdołali
 zepalić paczki zęz domów.
 Przez pierwsze dwa dni naszego w lesie pod okiem postoju
 padał deszcz. Wylot też obok całego skierowany był ku temu,
 by się od wilgoci zabezpieczyć. Rozpłynano celi, otoczono je
 rowkami, które z celiów batalionu III, sprowadziło sobie
 nawet przenośne schronisko ziemne. - Las namiotów stożkowych
 wyrósł w przetrzedziskach lasnych.
 W sąsiedztwie naszym stał jeszcze pułk 31. obrony krajowej,
 wstrzymany od wstąpienia deszczem. Dowiedziawszy się wraz z kap.

Galica i chor. Gwiżdżem, że jest w pułku tym porucznikiem Jakób Zachemski, nasz krajan - Podhalanin, odwiedziliśmy go w jego ociekłym namiocie, i tam w lesie "pod Czołną" odbyliśmy - członkami komitetu wykonawczego Podhalan - posiedzenie, gwarząc, o dziwnym losie, który nas tu przyniósł, radując serce wspomnianiem naszej wysokiej ojczyzny i tem, że Podhale tak godnie stanęło, najwięcej z ziem polskich, bo prawie półtora tysiąca, dając chłopców - ochotników do Legionów.

W drugi dzień przyrzekł obecność swą w komendzie pułku naszego na wieczery Ekscel. Durski, Mimo, że deszcz lał jak z cebra, zjawił się u nas o zmroku z adjutantem swym por. hr. Krasickim. W altanie, z olchowych kijów sporządzonej, której dach pomimo pokrycia celtami, przeciekał, odbyła się skromna kolacya z przeszkodami. Ekscelencya przyjmował te niedogody z humorem, po krywając wszystko swoją wytworną prostotą. Orkiestra grała wśród ulewy, popisował się też chór legionistów w mroczni lasu. Przy stole, ociekłym deszczem wywineły się anegdoty, wesela, opowieści. Późno wieczór opuścił Ekscelencya naszą leśną kwaterę. Życie w obozie, gdy deszcz ustał, roznieciło się na dobre. Warsztaty jak bazyli porozkładały u wejścia namiotów swoje liche stoły. Kancelarya pułkowa, kryjąca się przed deszczem z aktami w zachronie celt, rozpoczęła urzędowanie na słońcu pod baldachimem konarów. W kompaniach, niby w podłączanych kureniach, swoiste życie rozdniało. ^{Kuchnia polowa zginęła} Przejść wśród namiotów -: ten się wczasuje, ów czyści broń, - ówdzie kółko przyjaciół ~~wesoło~~ wesoło - tamten naprawia garderobę, inny kompot sobie w meńażce nad ogieńkiem warzy - jakiś opieka gęś. A oto ściągające. spreperowane, nad ogniem rozpięta całe prosię. Z odpowiednią powagą siedzą przed niem wyczekując, właściciele spółki.

Ukazały się dwa pisma obozowe, jedno satyryczno - humorystyczne, "Reluton" i drugie, poważne "Czwartak", Usiłowania, by połączyć obie redakcyje, skutku nie odniosły.

Nadeszła do pułku poczta, pierwsza od wyruszenia. Z nią przyszły też z Piotrkowa wieści hiobowe, że "podobno połowa pułku czwartego zginęła," że nas już niema i. t. p. Wielce nas to u-

Galicję i chor. Gwiazdą, że jest w pułku tym porucznikiem Ja-
 kób Zachemski, nasz krajca - Podhalanin, odwiedził nas go w Je-
 go oświeckim namiocie, i tam w lesie "pod Gzoliną" odbyliśmy -
 członkami Komitetu Wykonawczego Podhalan - posiedzenie, gwarząc,
 o dziwnym lesie, który nas tu przyniósł, radując serce wspomni-
 naniem naszej wysokiej ojczyzny i tem, że Podhale tak godnie
 stanowi, najwięcej z ziem polskich, bo prawie półtora tysiąca,
 dając chłopów - ochotników do Legionów.
 W drugi dzień przyrzeki obchodzić swą w komendzie pułku nasze-
 go na wieczery Ekscel. Durski, Mimo, że deszcz lał jak z ce-
 bra, zjawił się u nas o zmroku z adiutantem swym por. hr. Krs-
 sikiem. W stłumionej, z olchowych kłójów sporządzonej, której dach
 pomimo pokrycia belkami, przociekając, odbyła się stronna kola-
 cya z przeszakami. Ekscelencya przyjmował te niedogody z humo-
 rem, po krywejś wstawko swoją wytworną prostotę. Orkiestra
 grała wśród ulwy, popisując się też chór Legionistów w mrocznej
 lasu. Przy stole, oświeckim deszczem wywinęły się anegdoty, we-
 sołe, opowieści. Pożne wieczór opowiadał Ekscelencya naszą historję
 lwowską. Żyłcie w opozycie, gdy deszcz ulewał, rozniecało się na do-
 bre. Wzrosty jak baszary porozkładały u wejścia namiotów swo-
 je łiche stoły. Kancelaryja pułkowa, kryjąc się przed deszczem
 z belkami w zachronie celi, rozpoczyna urzędowanie na słońcu pod
 baldachimem konarów. W kompaniach, niby w podługoczanym kute-
 nich, swoliste życie rozdniało. Przecież wśród namiotów - ten
 się wznosi, ów czyści broń, - ówdzie kółko przyjaźni wian
 wesoło - tamten naprawia garbierkę, inny kompot sodo w mieniące
 nad ogniem wozu - jakiś opiekę gę. A oto ścigające, spre-
 perowane, nad ogniem rozpięte cafe prosie. Z odpowiednią pow-
 gą siedzą przed niem wyciekając, właściciele spódków.
 Uszali się dwa piama obywateli: jedno satyryczne - humorysty-
 czne, "Reluton" i drugie, poważne "Gwarstel", Usilowania, by
 połączyć obie redakcyje, skutku nie odniosły.
 Nadzieja do pułku poszła, pierwsza od wyruszenia. Z nią przy-
 szły też z Piotrkowa wieści niobowe, że "podobno polowa pułku
 czwartego zginie", że nas już niema i. t. p. Wielec nas to u-

VIII.

Dyspozycja na dzień 29/V. brzmiała:

"Czwarta armia rozpocznie dalszą ofensywę. Silne oddziały I. brygady w ścisłej łączności z 60. brygadą przekroczą zagłębienie Radawczyk - Babin o świcie 29/7. Jako rezerwa pułk 4. Wszystkie oddziały Leg. Pol. stać będą w pogotowiu, aby przejść w danej chwili natychmiast do ataku, względnie gdyby nieprzyjaciel natarkę powstrzymać go."

Zaczem jeszcze 17 wieczora na 29. nakazano w pułku ostre pogotowie. Wydane dyspozycje komendantom bataljonów i komendantom oddziałów karabinów maszynowych.

O 3. godzinie w nocy - alarm. Słyszemy: atak na obu skrzydłach. Posunięto bataljony. Pułk jednak nie wszedł w działanie.

Przez cały dzień 29. stały oddziały pułku w pogotowiu. Wieczorem zanieciły się na skłonie północno - wschodnim łuny dalekie pożarów. Olbrzymia łuna z wyjawem - zdało się - płomieni wykwitła w stronie Lublina. Mówią: To Lublin się pali!.. Gniew nas ogarnia bezsilny. Miasto pragnione... Nie zdążymy...!

30. sierpnia wczesnym rankiem zarządzone: wymarsz.

Już dnia poprzedniego dane były dyspozycje oddziałów. To też pułk zwinął się szybko. Godzina nie uszła, jak wszystko spakowane - porządkiem unormowanym pułk wyruszył.

Mija nas sznur konnicy Beliny, gdzieś spieszą. Słyszemy że pułk Ostoja ze swym oddziałem przejechał. Czyżby już do Lublina? (Nie wskazując na te dyspozycje, wydane bataljonowi, aby marsz odbywał się w bojowym pogotowiu.)

Wkraczamy do wsi, gdzie stała brygada pierwsza. Widać odcińki rowów wzdłuż rzeczki i rzadkie doły okopów tyraljerskich. Łączki, moczary, z których dźwiga się poлогіe zbocze pól.

W połowie wsi bataljony otrzymują rozkaz rozwinięcia się w kolumny rezerwowe, co gdy wykonały z precyzją, nadchodzi zmiana: maszerować dalej na Radawczyk.

VIII.

Wyposyła na dzień 29/7. ostrzeżenia:
 "Czwarta armia rozpocznie dalsze ofensywę. Silne oddzia-
 zy I. przegrady w ścisłej łączności z 60. przegradą przekroczy-
 zagłębienie Radawczyk - Radin o świcie 29/7 jako rezerwa pułk
 4. Wszystkie oddziały Reg. Pol. stać będą w pogotowiu, aby
 przetrwać w danej chwili natychmiast do ataku, względnie gdyby
 nieprzystąpił do ataku powstrzymać go."
 Wczoraj wieczorem o 22. nakazano w pułku ostre
 pogotowie. Wydać dyspozycję komendantom batalionów i komendan-
 tom oddziałów karabinów maszynowych.
 O 3. godzinie w nocy - alarm. Słychamy: atak na obu skrzy-
 dła. Posunięty bataliony. Pułk jednak nie wszedł w działanie.
 Przez cały dzień 29. stały oddziały pułku w pogotowiu.
 Wczoraj wieczorem zaczęły się na skrajnie północno - wschodnim frontie
 dalekie ostrzały. Ostrzeliwano linie z wyjątkiem - zdało się - po-
 bliżni wystrzeliwano w stronę Lublina. Mówią: To Lublin się pali!..
 Główna nas ogarnęła panika. Miasto przegrane... Nie zdążyliśmy...!
 30. rano słońce wstaje rano zszedłono: wymarsz.
 Już nie było pościgu - dane były dyspozycje ostrzeżenia.
 To jest pułk zwinął się szybko. Godzina nie była, jak wszystko
 spakowane - porządkiem uformowanym pułk wyruszył.
 Miła nas szara konnica Białej, Głazek spiesz. Słychamy
 że postrzeliło ze swym oddziałem przetrzechał. Głazy już do
 Lublina. (Nie wskazując na to dyspozycje, wystrzeliwano)
 żeby można oddziały się w boju w pogotowiu.
 Wracamy do wsi, gdzie stała przegrada pierwsza. Widzę od-
 cinki rowów wąglin przesłonięte i rzadkie doły okopów tyraljerskich.
 Łazili, moczeli, z których dźwięki się położyli szczerze pół.
 W polowie wsi bataliony otrzymały rozkaz rozwinięcia się
 w kolumny rezerwowe, co gdy wykonali z przeczyc, nadochodzą
 zmienn: przeszedł dalej na Radawczyk.

Ruszamy więc pod górę. mijamy wozy termowe brygady -- u
czoła wzniesienia napotykamy znakomicie urządzone pozycje
rosyjskie. Dalej za przechyleniem cmentarz, z napoty porozbi-
janymi nagrobkami. Stała tu widać bateria nieprzyjacielska,
i nasza artylerja osrzeliwała to miejsce. -- Słyszymy, że patrole
wykpują po lasach / na prawo / Moskali.

W drodze otrzymuje Komenda pułku odpis rozkazu / do
brygady I. /:

" Nieprzyjaciel na całym froncie 4. armji w odwrocie.

Komenda armji nakazuje bezwzględny pościg, aż do linii potoku
Cienięga. Brygada I. starać się na dojść jednym ciągiem
do linii Dąbrowice Pionoszowice. 4. pułk podejdzie do Unisz-
owic. Komenda Legionów do folwarku Motycz."

Dażymy dalej, mijając rzadkie osady. W teresinie zarządzo-
no krótki spoczynek obiadowy. Komenda pułku staje przy jakiejś
chacie koło sadu. Dostajemy garnek mleka kwaśnego, ~~ciężki~~ chleb
razowy, masło. Migiem się to minęło. -- Kuchnie pułkowe nad-
ciągnęły, wydając kompanijom obiad.

Odwiędza Komendę pułku Ekscel. Durski w przejeździe do
Motycza.

Z południa ruszamy dalej wskazaną drogą na Motycz. Bata-
liony maszerują w pewnych odstępach za nami.

Dojrzamy do toru kolejowego. Komenda pułku wysyła meldunek.
" Godzina 3. po poł. 4 pułk przekracza linię kolejową Iwan-
gród - Lublin." Mijamy tor na prawo zostaje stacja Konopnica -
i wyjeżdżamy na szosę, idącą z zachodu do Lublina.

Jakżeż nam przykre, że będąc tak blisko upragnionego miasta,
músimy -- podług wskazanego kierunku pościgu -- wyminąć je i,
dziesięć wiorst jeno oddaleni, przejść dalej na północ.

Widzimy już ze wzniesienia wizję białych i różowych wież,
niby zjawę podkrakowskich Bielan.

-- Lublin...

Mijamy, jadąc szosą, drogę Motycza -- aż zatrzymujemy się
u wylotu drogi bocznej, obsadzonej drzewami, wiedącej do Uni-
szowic. Tam przeznaczono na dzisiejszą noc kwaterę pułku.

Ruszyliśmy więc pod górę. Między wsią i terasą przysiadłszy
czos wzniesienia napotykałyśmy znakomite urządzone pozycje
rosyjskie. Dalej na przechyleniem cmentarz, z napisami poro-
żanymi nagrobkami. Stętu tu widac baterja nieprzyjacielska,
i nasza artylerja ostrzeliwała to miejsce. - Słyszamy, że patrol
wybiegł po lasach / na prawo / Moskale.

W drodze otrzymuje Komenda pułku odpa rozkaz / do
przysady I. /

" Nieprzyjacieli na całym froncie 4. armji w odwrocie.
Komenda armji nakazuje bezwzględny pójść aż do linii potoku
Głuchaj. Przysady I. stętu się na dojeć jednym ciągiem
do linii Dąbrowice Pionasowice. 4. pułk podojdzie do Unisz-
wie. Komenda Legionów do towaru pułku."
Dajemy dalej, mijając rzadkie osady. W terenie nie ma
no kłótki spoczynku obiadowy. Komenda pułku staje przy jaski
chacie kofu sadu. Dostajemy garnec mleka kwasnego, oraz chleb
razowy, masło. Mijam się to miejsce. - Kochanie pułkowe nad-
ciągamy, wydając kompanijom obiad.

Odwiedza Komenda pułku Eksceł. Dorski w przejeździe do
Motycz.

Z południa ruszamy dalej wskazany drogą na Motycz. Bata-
liowy maszeruje w pewnych odstępach za nami.
Dobijamy do toru kolejowego. Komenda pułku wysła meldunek:
" Godzina 8. po poł. 4 pułk przekracza linję kolejową Iwan-
gród - Lublin." Mijamy tor na prawo - zostaje stętu Kompania -
i wyjeżdżamy na szosę, idąc z zachodu do Lublina.
Jakiś nam przykre, że będą tak blisko wprężonego miasta,
miałmy - podług wskazanego kierunku pójść - wzniesie się i
dziesiąt wiorst jego oddalenia, przejeżdż dalej na północ.
Widzimy już ze wzniesienia wiszące dachy i różowych wież,
niby zjawę podkrakowskich Białan.

-- Lublin...

Mijamy, jadąc szosą, drogę Motycz - aż zatrzymujemy się
u wylotu drogi pocznej, opaszonej drzewami, wiodącej do Uni-
szowic. Tam przeznaczono na dzisiejszą noc kwatery pułku.

Nadjeżdża właśnie paru jeźdźców od strony Lublina. Porucznik Kleeberg, zastępca szefa sztabu Komendy Legionów.)

- - To od Lublinianek - mówi, podając różę pułkownikowi.

Opowiada z zachwytem o mieście, o powitaniu entuzjastycznym, ja-kie spotkało pierwszych wjeżdżających do miasta - ułanów Ostoi i ułanów Beliny.

- - ~~Kto chce jechać do Lublina? - rzecze pułkownik, / Ja niestety nie mogę. - Orkan? Bobrowski?~~

- Rozkaz. ~~Otrzymamy od pułkownika porównanie adreśu~~ ^{Lublin}

(Nie ociągając się, ruszamy z kopyta. (Z nami por. Rawaikar.)
Pędzimy bez wytchnienia, aż konie pot oblał.

Zwalniamy. Wyłania się miasto w blaskach zórz zachodu.
~~Różowe wieże i mury nad złotem polem zbóż....~~

- - - - -

^{opisane}
Nie będę ~~opisał szczegółowo~~ przyjęcia, ^ujakiego w Lublinie doznaliśmy.

Na zawsze w pamięci serca zostaną te chwile tym z legjonistów, którzy mieli szczęście stanąć w Lublinie w pierwszy dzień po wyjściu Moskali.

Czuło się po martwocie ziem Zawisła, po oziębłej rezerwie Piotrkowa, że się do Polski wjechało.

Ulice rojne, tętniące ruchem oswobodzenia - twarze radosne - okrzyki witające - życzliwość oczu spotykanych - gościnność otwarta serc - entuzjazmem wolności! Młodzież, z piwnic wywarta na ulicę - już w szeregach, ochotniczych, ~~w szarych mundurach strzeleckich...~~ Wszystko to w obliczu walki, przy blizkim huku dział.

~~Wchodzimy do składu aptecznego. Subjekt prosi nas do pokoju obok. Zastajemy tam grono osób: kilku księży uciekinierów z okolicy, kilku miejscowych obywateli.~~

- Prosimy! prosimy!

- My was tu już, panowie, od rana czekamy.

Porywano nas w ramiona - Wiwaty. "zdrowia" tókałem - prze mowy gęste przytem.

Wadjeżdża właśnie paru jeźdźców od strony Lublina. Porusz-
nik Kieberg, zastępcą szefa sztabu Komendy Legionów.
-- To od Lublina -- mówi, podając róg pułkownikowi.
Opowiada z zachwytem o mieście, o powitaniu entuzjastycznym,
jakie spotkało pierwszych wjeżdżających do miasta -- wianów
Ostoj i wianów Belfry.

-- Kto chce jeździć do Lublina? -- rzecze pułkownik, --
nieestety nie mogę. -- Orkan? Boprowas? --

-- Bezkaż. Odkryjemy go w kwaterze. --
Nie odlegając się, ruszamy z kopyta. Z nami por. Nowicki.
Pędzimy bez wytchnienia, aż konie pot oblaś.
Zwalniamy. Wyłania się miasto w blaskach słońca zachodu.
Różowe wieże i mury nad złotem polem zboża...

Nie będę opisał szczegółowe przyjęcia, jakiego w Lublinie
doznaliśmy.

Na zawsze w pamięci serca zostaną te chwile tym z łatwo-
ścią, którzy mieli szczęście stanąć w Lublinie w pierwszy
dzień po wyjściu Moskali.
Głazę się po martwocie ziem zawiśla, po odległej rezerwie
Piotrkowa, że się do Polski wjechało.

Ulice rojne, tętniące ruchem oswobodzenia -- twarze radosne --
okrzyki witające -- życzliwość oczu spotykanych -- gościnność
otwarte serce -- entuzjazmem wolności! Miódzień, z piwnie wywarła
na ulice -- już w szeregach, ochotniczych, w szeregach munda-
strzeleckich... Wszystko to w oświetleniu wałki, przy bliskim blasku
dziać.

Wchodzimy do składu aptecznego. Subjekt prosi nas do pokoju
obok. Zastajemy tam grono osób: kilku księży uciekinierów z oko-
licy, kilku miejscowych opactw.

-- Prosimy! prosimy!
-- My was tu już, panowie, od rana czekamy.
Porwane nas w ramiona -- Wiwat. "zdrowie" tłokajem -- prze-
mowy gęste przylem.

- Dzięki Bogu i wam, miasto ocalało. Ledwo pocztę zdołali podpalić.

Doktrowi zaoferowano na odchodnym kilkanaście flaszek koniaku i starego tokaju dla chorych.

Jesteśmy w składzie wędlin. Po poczynionych dla pułku zakupach gospodarz zwraca się do nas, że żona prosi, byśmy im tę łaskę uczynili i wstąpili na górę na herbatę. "Herbata owa, to wspaniałe przyjęcie. Cała rodzina - panny sklepowe, ksiądz z siostrą z okolicy tu schroniony. A najciekawsze nas dwa dziewczątka, jeżeli pamiętam dobrze: Stefka i Janka. Opatrują nas ze wszystkich stron.

- Ona chce o coś prosić - mówi Janka.

- Żeby mi pan dał tego orzełka, co pan ma na czapce - mówi odważnie Stefka.

- Ależ Stefciu! woła matka.

- Ha chcę orzełka.

- One, proszę pana, ze strychu przez okienko na zmianę odświtu wyglądają, kiedy Legiony wejdą.

~~Mam już orzełka! mam!~~

Wieczór spotykamy kolegów z pułku. Pułkownik uwolnił po kilku z bataljonu oficerów na wieczór do Lublina.

Całą pierśią chłoną entuzjazm miasta, nim ~~przed~~ przed świtanem wróca.

I ta straszna, nerwowa miłość karabinów... Wytryski ra-

kiet. Zaleszane okrzyki: "Hurra!.. Nagłe momenty ciszy.

- Coś się tam strasznego dzieje.. Pułk nasz.. Byle pędzeli!

Milony Kotycz- dwór - okna oświetlone jak w szpitalu. Krót-

szą drogą pola.. Już blisko?

+ Pury jakies - Kto jedzie?

- Ranni z czwartego pułku.

- Kto? Kto? - zaskakujemy

- Porucznik Polaka - Gajowski, chor. Krajewski, podchor.

Otto,

- Dzieki Bogu i wam, miasto ocalało. Ledwo poczęło zdzierać podpalisę.

Doktrowi zasilowano na ochodnem kilkanaście flaszek ko-
nisku i starożytości dla chorych.

Jeszcze w składzie wędlin. Po poczynionych dla pułku zakup-
nach gospodarz wraca się do nas, że żona prosi, byśmy im te
flaszki użyczyli i wstąpili na górę na herbatę. "Herbata owa,
to wspaniałe przyjęcie. Cała rodzina - panny sklepowe, każdy
z siostą z okolicy tu schroniony. A majsterkowskie nas dwa dziew-
czątka, jeżeli pamiętam dobrze: Stefka i Janka. Opatrują nas ze
wszystkich stron.

- Ona chce o coś prosić - mówi Janka.

- Żeby mi pan dał tego orzełka, co pan ma na czapce. - mówi

odważnie Stefka.

- Ależ Stefciu! woła matka.

- Ha chce orzełka.

- One, proszę pana, ze strachu przez okienko na zmianę od-

światu wyglądają, kiedy legiony wejdą.

- Mam już orzełka! mam!

Wieczór spotykamy kolegów z pułku. Pułkownik uwolnił po kil-
ku z batalionu oficerów na wieczór do Lublina.

Głaz pierwszą chwilę entuzjasmu miasto, nim przed światem

nim wrócił.

Pytanie przedkier: Jak? Czy?

- Pułk atakował. Bataliony pierwszy i trzeci. Stracił sporo...

+ A jużem był z konnością IX. W podjeździe - coś do 30 kroków od drutów, kiedy "pala kół" - cholera! - dostałem kulę

dwa - Pułk czwarty w ogniu!

- Taką wiadomość przywiózł ktoś do Lublina dnia następnego z południa.

Konie odesłane do pułku - czekamy na powóz przyrzeczony. Doktor niecierpliwi się, przeżywa niepokój, jako lekarz pułkowy, podwójnie.

Huk armat z północnej strony miasta. Na ulicach tłok. Ludzie z niepokojem patrzą na wracające treny.

Nareszcie powóz przybył - ruszamy. Niestety, nie mogę jechać drogą wprost, która nadto pozycjom zbliżona - czy też mylnie poinformowani, - musimy uczynić koło, jadąc drogą nieznana na zachód.

Ciemno już gdy dojeżdżamy do wsi Konopnicy.

W stronie północnej pożarów kilkanaście.

Huk armat, przez całą drogę grzmiący okrutnie przycicha. Natomiast wyrywa się klekot karabinów.

Skręcamy w stronę Motycza. Pułk nasz ma być w Płonszowicach.

Błądzimy. Ciemności. potęgowana łunami pożarów. oślepia kładzie się, jak tajemnica nieodgadniona, pod stopami.

I ta straszna, nerwowa młocka karabinów.... Wybłyski rakiet. Zmieszane okrzyki: "Hurra!"... Nagłe momenty ciszy.

- Coś się tam strasznego dzieje.. Pułk nasz.. Byłe prędzej! Mijamy Motycz- dwór - okna oświetlone jak w szpitalu. Krótszą drogą pola.. Już blisko?..

+ Fury jakieś - Kto jedzie?..

- Ranni z czwartego pułku.

- Kto? Kto? - zeskakujemy

- Porucznik Bończa - Uzdowski, chor. Krajewski, podchor.

Otto, Janusz wstąpił. Widać to są one przysięgi minione

- Porucznik Bórze - Uzdowski, chor. Krajewski, podchor.

- Kto? Kto? - zaskakujemy

- Ranni z czwartego pułku.

÷ Eury jakieś - Kto jedzie?

są drogą pola... Już blisko?

Miżemy Motycz - dwór - okna oświetlone jak w szpitalu. Krót-

- Coś się tam strasznego dzieje... Pułk nasz... Byłe przedzi-

kiet. Zmieszane okrzyki: "Hurra!... Nagłe momenty ciszy.

I ta straszna, nerwowa miłość karabinów.... Wybił się ra-

kładzie się, jak tajemnicze niedogadanie, pod stopami.

Biegamy. Ciężkość. potęgowałam funtami pocisków. oślepi-

cała.

Skręcamy w stronę Motycza. Pułk nasz ma być w Pionoszwi-

Wstąpił wyrzucił się kłopot karabinów.

Huk armat, przez całą drogę grzmoty okrutnie przycicha.

W stronę północnej pożarów kłopotliwie.

Głęboko już gdy dojeżdżamy do wsi Konopnicy.

zachód.

poinformowani, - musimy uchylić kolo, jadąc drogą nieznaną na

drogą wzrost, która nadto pozycjom zbliżona - czy też mylnie

Nareszcie powóz przyszedł - ruszamy. Niestety, nie mogę zobaczyć

z niepokojem patrzę na wracające tury.

Huk armat z północnej strony miasta. Na ulicach tłok... Ludzie

wy, podwójnie.

Doktor niecierpliwi się, przeżywa niepokój, jako lekarz pułku-

Konie odesłane do pułku - czekamy na powóz przyszedł.

z południa.

Tak wiadomość przyszedł Kłob do Lublina dnia następnego

- Pułk czwarty w ogólnie!

IX.

Pytania prędkie:- Jak? Co?

- Pułk atakował. Bataljony pierwszy i trzeci. Strat sporo,.

* A jużem był z kompanią - mówi Bończa - coś do 80 króków od drutów, kiedy " psia kość - cholera" dostałem kulą dwa razy.

- Gdzie?

- Szczęśliwie, w nogę - mówi ze zwykłym humorem i ucisza jęczącego na furze towarzysza.

Żegnamy się, ~~życząc rychłego powrotu do zdrowia~~. Doktor naspiesza, nagli.

Poomacku, z przeszkodami, dobijamy wreszcie do Płonszowic, do chałup w kotlinie pod lasem, gdzie mieści się stacya opatrunkowa 4-go pułku. Pracuje tu por. dr. Kołkątaj z paru sanitarjuszami. - Rannych znoszą a znoszą. Co partyę opatrzoną odprawia na wozach do Motycza, nowa nadpływa. Dr. Bokrowski zakasał rękawy, zabrał się do roboty. - Zostawiamy go, ruszamy w górę przez las do Komendy pułku.

Wszedł świt 1-go sierpnia.

Odkrył, wyjawiał się oczom: od wczoraj wślawniony krwawo teren " pod Jastkowem".

Namiot Komendy pułku mieści się pod dębem u samego czoła wzniesienia od południa. Wokół ściern. Korona dębu rozłożysta przenosi grzbiet. Na wschód i zachód rzucone ramiona płasko-
wyżu. To na wschód ~~prawie~~ prawie równe, i szerokim pogrzbieciu, na którym calizny ścierni, płaty owsa, czub lasku i po za światłem zbóż dalsze ścienia lasu. - Namiot od strony północnej osłoniiony jest snopami zboża.

Tuż poniżej namiotu bataljo II-gi kapitana Sikorskiego, okopany, w rezerwie.

Ludzie śpią, prócz wart i telefonistów. Sen ciężki po przeżyciach dnia wczorajszego i nocy ubiegłej.

Świt jasny wstał. Mimo to czuje się przygniot mimionych

Pytania prędkie: - Jak? Co?

- Pałk stawiasz. Bataliony pierwszy i trzeci. Strzał sporo.
÷ A jużem był z kompanią - mówi Bożek - coś do 80 kro-
ków od drutów, kiedy "pałk kład - cholera" dostajem kulę
dwie razy.

- Gdzie?

- Szczegółowie, w nogę - mówi ze zwykłym numerem i uścisza

języcznego na furze towarzysza.

Negamy się, żyjemy ręką powrotu do zdrowia. Doktor

naspiesz, nagi.

Poomacku, z przeszkodami, dobijamy wreszcie do Pionosowic,

do chłap w kolumnie pod lasem, gdzie mieści się stacja opa-

trunkowa 4-go pułku. Przenajmniej por. dr. Koliński z paru

sanitariuszami. - Rannych znoszą z noszami. Do partyj opatrzo-

na odprawił na wozach do Motycz, nowe nagiływa. Dr. Bortowski

zakasał rękawy, zabrał się do roboty. - Zostawiamy go, trasa-

my w górę przez las do Komendy pułku.

Wszedł świt 1-go sierpnia.

Obkrył, wyjrzał się oczom: od wczoraj wafelony krwawo

teren "pod Jaskowem".

Namiot Komendy pułku mieści się pod dębem u samego czoła

wzniesienia od południa. Wokół ściana. Korona dębu rozłożysta

przenosi grzbiot. Na wschód i zachód rannone ramiona płasko-

wyż. To na wschód prawie równo, i szerokim pogrzebieciu,

na którym gąsienic ściana, płaty owse, czub lasu i po na

światłem szło dalsze ściana lasu. - Namiot od strony północ-

nej osłonięty jest anopami zboża.

Tuż poniżej namiotu bataljo II - 61 kapitana Sikorskiego,

okopy, w rezerwie.

Ludzie śpią, prócz wart i telefonistów. Śnie cieżki po

przeżyłach dnia wczorajszego i nocy niedzieli.

Świt jasny wstał. Mimo to czuje się przynioł minionych

wydarzeń - jak w domu po nieszczęściu. Idzie z pobladych twarzy, z oczu przymierzających, z tajemnicy pól.

Leniwe pogłosy strzałów, jak krople po burzy przeszłej, donoszą się z blizkich pozycji.

Przechodzę grzbietem wzniesienia ku przechyleniu północnemu, skąd roztwiera się widok na teren boju.

Falą długą, przegiętą staczają się po łogiem spadem ku północy odskosnione pola, na których calizna ścierni z potraconymi snopami i przyostały w przegięciu łan zboża. Nierówne stocza przejmują długą wążką, nad którą lassek brzozy. A prawa i lewa lasku wydzwigują się opadłe pola, wychodząc, płatami zbóż, koniczyń, w podobnie naprzeciwległe, jeno na oko wyższą, wyniesienie.

Na obrzeżu onego wyniesienia, od strony lewej, a prawie w promieniu północy, większe skupisko drzew, wychodzących czołami na światło nieba: Jastków. A zasieć z prawej wkraczająca na horyzont linia szosy Lublin - Jastków, znaczona pochodem drzew.

Na wyniesieniu tem dominującym, od Jastkowa wzdłuż szosy, przechodzące przez nią w ukos, ledwie dla oka znaczne: pozycje rosyjskie.

Poniżej tych pozycji, naprzeciw Jastkowa, na lewo od lasu brzozy okopał się nasz bataljon III.

Na prawo od tegoż lasu, na pochyłości wśród zbóż u straży samotnej gruszy przypadł ku ziemi bataljon I.

Wyznaczają się rdzawo rwane linie zakopów, w pośpiechu poczynione.

Idę po ściernisku w stronę wschodu, rozważając sceneryę przypuszczalną dnia wczorajszego. Kulę bzykają, jak muchy w dzień upalny.

Przejeżdża mimo na koniu pułkownik, jako zazwyczaj w osępie chmurnym zamyślenia, którego treści nie przeznaczyć.

Akcyja dnia poprzedniego tak się w świetle relacji i meldunków

Artykuł dnia poprzedniego tak się w świetle relacji i meldunków

pie chmurnym zamyslenia, którego treści nie przekazano.

Przebieg mimo na koniu pułkownika, jako zazwyczaj w ope-

dzian upływa.

Przebieg dnia wczorajszego. Kule padały, jak muchy w

Idę po ścieżce w stronę wschodu, rozważając sceny

pożycione.

Wynosząc się rzadko wane linie zakopów, w podziemiu

ży samotnej gruszy przypadać ku ziemi batalion I.

Na prawo od tegoż lasu, na pochylonej drodze wśród str-

brozowego okopał się nasz batalion III.

Poniżej tych pozycji, naprzeciw lasu, na lewo od lasu

cze rozstajnie.

Przechodzące przez nią w ukos, jedwie dla oka zbaczone: poz-

Na wyniesienie tem dominującym, od lasu wzdłuż szosy,

drzew.

na horyzont linia szosy Lublin - Jastków, znaczona pochodem

kami na światło nieba: Jastków. A zaszale z prawej wznoszącej

promieniającego, większe skupisko drzew, wychodzących zro-

Na obrzeżu tegoż wyniesienia, od strony lewej, a prawie w

nieśnienie.

konieczny, w podobnie naprzeciwległym, jako na oko wygląd, wy-

we lasu wydzwijają się opadłe pola, wychodzące, piętami zdo-

przebiegające długą wąską, nad którą lasyk przetrwały. A prawa i le-

znopami i przystąpiły w przystępnie ian zdoła. Wierówna stocza

nicy obalone pola, na których całkiem ścierni z potrocznymi

Tęże drzewa, przystępując się pośrodkiem spadem ku pod-

skąd rozciąga się widok na teren boju.

Przechodząc grzebień wzniesienia ku przechyleniu północnemu,

noszą się z bliskich pozycji.

Leńwe pogłosy strzałów, jak krople po burzy przeszedł, do-

tworzy, z sobą przemieszczających, z tajemniczym pod.

Wydarzeń - jak w domu po nieszczęśliu. Idzie z podobnych

pułkowych przedstawia.

Pułk 4-ty, jak było naznaczone, stał kwaterą jako rezerwa w nocy z 30. na 31. sierpnia w Uniszowicach.

Dyspozycja ogólna na dzień 31/VII. opiewała: "IX. korpus rozpocznie o godzinie 7. przedpoł. dalsze posuwanie się, o ile na linii Garbów-Kurów znajdują się tylko tylne strażnie nieprzyjacielskie, zastakuje je i odrzuci. Jest przeto rzeczą najwyższej wagi wywieść się, czy na stanowisku tem znajdują się, główne siły nieprzyjacielskie, czy tylko tylne oddziały. Wywiady te za rządzi brygada 1-sza i pułk 4-ty Leg. Pol. Przestrzeń ataku Legionów Polskich / Brygada 1-wsza, pułk 4-ty/ na wschód: Barak -wylot zachodni Snopkowa, na zachód: wylot zachodni Jastkowa. Na lewo Legionów Polskich brygada 60, na prawo 41. dywizya.

Kwatera Komendy Legionów: Płonszowice, brygady 1. Barak, pułku 4-go: Lasek na południe od Jastkowa. Zakład sanitarny: w Motyczu na forwarku."

Dnia 31-go o godzinie 6-ej rano komenda pułku 4-go otrzymała rozkaz: "Na południe od potoku Ciemięga, na wzgórzach, znajdują się nieprzyjacielskie punkta obrony, odrutowane i prawdopodobnie przez tylne strażnie obsadzone. Atak na te pozycje rozpocznie się o godz. 7-ej przedpoł. Pułk 4-ty wraz z brygadą 1-szą w ścisłej ze sobą łączności wezmą udział w tym ataku"

~~31. Już o~~ ^{już po południu} ~~świecie tegoż dnia~~ podprowadził pułkownik Rojka" oddziały swoje na wzniesienie między Aleksandrowską Stawką, a Barakiem. ~~Tu założywszy na wyniosłości pod dębem kwaterę Komendy pułku, skąd łatwo można było objąć okiem teren boju, zarządził dalszą akcję.~~ Bataljon 1-szy skierował na prawe skrzydło, bataljon III. na lewe, zaś bataljon II-gi zatrzymał jako rezerwę pułkową.

pułkownik przedstawia.
 Pułk 4-ty, jak było naznaczone, stał kwatery jako rezerwa
 w nocy z 30. na 31. sierpnia w Ustaszowicach.
 Dyspozycja ogólna na dzień 31/VII. opiewała: "IX. korpus
 rozpoznać o godzinie 7. przedpoł. dalsze posunięcie się, o
 ile na linii Garbów - Kurów znajdują się tylko tylna straż
 nieprzyjacielskie, zastępuje je i odrzuca. Jest przeto rzeczą
 najwyższej wagi wywieść się, czy na stanowisku tem znajdują-
 ją się, główne siły nieprzyjacielskie, czy tylko tylna oddział-
 4-ty. Wywiady te są rzadki przegada 1-sza i pułk 4-ty Leg. Pol.
 Przestrzeń ataku Legionów Polskich / Przegada 1-sza, pułk
 4-ty / na wschód; Barak - wy-lot zachodni Sopotowa, na zachód;
 Wy-lot zachodni Jastkowa. Na lewo Legionów Polskich przegada
 60, na prawo 41. dywizja.
 Kwatery Komendy Legionów: Pionasowice, przegady 1. Barak,
 pułku 4-go: Barak na południe od Jastkowa. Zakład sanitarny:
 w Motyczu na torwiku."
 Data 31-go o godzinie 6-ej rano komenda pułku 4-go otrzy-
 mała rozkaz: "Na południe od potoku Głomicy, na wzgórzach,
 znajdują się nieprzyjacielskie punkta obrony, odnotowane i
 prowadzone przez tylną straż opasane. Atak na te po-
 zycje rozpocznie się o godz. 7-ej przedpoł. Pułk 4-ty wraz
 z przegad 1-szą w ścisłej ze sobą łączności wezmą udział
 w ataku w tym celu."
 31 sierpnia tego dnia podporządkował pułkownik Rojsa" od-
 dział swój na wzniiesienie między Aleksandrowską Stawką,
 a Barakiem. Tu założony na wyniszczenie pod dębem kwatery
 Komendy pułku, skąd łatwo można było objąć okiem teren po-
 przedzi dalsze akcje. Batalion 1-szy skierował na prawo
 strzydio, batalion III. na lewo, zaś batalion II-gi zatrzy-
 mał jako rezerwę pułkową.

Komendant bataljonu III-go kap. Szerauc rozwinął odrazu swoje kompanie cztery, które wiodli por. Nowakowski, Rutkowski, Baczynski i podpor. Kamiński, począł posuwać je po falistym opadającym na północ terenie, z dyrekcyą na Jastków. Miał przed sobą szeroki obszar do przebycia, grunt odsłonięty i ku wyniesionym pozycjom rosyjskim schylony. Zmalałe płaty zbóż na caliznach ścierni jakoteż nielicznie natrafiane snopy nieznaczna tylko mogły dać osłonę przed gęstym ogniem nieprzyjacielskim, który siał ze wzgórz jastkowskich. Mimo to w przebiegu krótkim zesunęły się kompanie nasze daleko po grzbietach gruntu i zetknęły się od lewa z oddziałami pierwszego pułku brygady, który również na Jastków miał rzucone szosy.

Zaś kap. Salica, przesunawszy bataljon swój na wschodnią połączyć wzniesienia, na północny skraj lasu, który miał być podstawą operacyjną skrzydła prawego, pozostawił tam dwie kompanie / pierwszą i drugą, por. Bończy i Grzybowskiego / w rezerwie, a dwie / z por. Udałowiczem i podpor. Grefnerem / pchnął naprzód. - Ku naprzeciw wzdłuż szosy lubelskiej idące rosyjskie pozycje znacznie były przybliżone, a że szły w ukos z nachyleniem południowo-wschodniem, mogła zachodzić obawa flankowego ognia. Mający zająć odcinek, łączący nasze prawe skrzydło z 41 - szą dywizyą, pułk 3-ci brygady I. jeszcze nie był nadszedł. Dzięki pozycje nieprzyjacielskie od stanowisk naszego bataljonu teren o kształcie rozwartego siódła. Grunt staczał się z wyniesienia lasu, poczem po załamaniu łagodnem wynosił się rozległą pochylną ku drzewami wyznaczanej szosie. Wyścielala go jaśnia zbóż i ściernisk. Na środku w załamaniu stała samotna grusza. - Przeznaczone do wstępnej akcji trzecia i czwarta kompanie, biegnąc z pagórka z pod lasu i, ostrzeliwane gęsto, przypadły z zagłębieniu. Weszły też niebawem w akcję bojową dwie kompanie rezerwowe. Wszczął się gwałtowny ogień.

A oto meldunki, które w tym dniu pułkownik do Komendy Leg. w Płonszowicach wysłał.

" Dn. 31 -VII. o godz. 8 przed południem. Nieprzyjaciel

Komendant bataljonu III-go kpp. Szerano rozwinął obronę
 swoje kompanie zostały skierowane w kierunku Nowakowskiej, Rucimskiej
 Rucimskiej i podpor. Kamiński, począł posuwać się po talistym
 opadającym na północ terenie, z dyktando na lasach. Miał
 przed sobą szeroki obszar do przebycia, grunt odgrodzony i ku
 wyniesionym gószom rozciągał się horyzont. Zmalała była zdoła
 na celachach ścieżki jakoteż nieliczne naturalne anoty
 niestanę tylko mogły być osłone przed gęstym ogniem nieprzy-
 jacielskim, który stał się wzdłuż Jaskowickich. Mimo to w prze-
 biegu krótkim zsunęły się kompanie nasze daleko po grzbie-
 tach gruntu i zetknęły się od lewa z oddziałami pierwszego
 pułku dywizji, który również na lasach miał swoje stanowiska.
 3-go kpp. Polica, przesunął bataljon swój na wschód
 podążając, na północny skraj lasu, który miał być pod-
 stawą operacyjną skrzydła prawego, pozostał tam dwie kom-
 panie / pierwszą i drugą, por. Borek i Grawnowskiego / w rezer-
 wie, a dwie / w por. Uściwiczem i podpor. Gierżewiczem / pchnął
 naprzód. - W naprzeciw widzi szosy i lasy, idące rozciąga-
 ły się znaczne były przybliżone, a że szły w kierunku z zachyle-
 niem południowo-wschodnim, mogła zachodzić obawa flankowego
 ognia. Mniej więcej odwrócić, idącemy nasze prawe skrzydło z
 41 - sz. dywizji, pułk 3-ci dywizji I. Jaskowicki nie był nadzany.
 Działła pozycje nieprzyjacielskie od stanowisk naszego bataljo-
 nu teren o kształcie rozwarłego stożka. Grunt stał się z wy-
 niesienia lasu, potem po zalesieniu terenem wynosił się roz-
 legu pochyła ku drzewom wyniesionej szosy. Wydzielano go
 Jaskowicki zdoła i ścieżki. Na środku w zalesieniu stała samotna
 grusza. - Przesunęła do wstępnego skraj traw i szosy
 kompanie, skierowały się z pagórka z pod lasu i, ostrzelane gęsto
 przepędziły z zaskoczenia. Wszły też niebawem w akcję bojową
 dwie kompanie rezerwowe. Wszły się gwałtownie ogień.
 A oto meldunki, które w tym dniu pułkownik do Komendy pisał.
 w Pionosowicach Wykazał.
 " Dn. 31-VII. o godz. 8 przed południem. Nieprzyjacieli

wzdłuż szosy Garbów-Lublin silnie obwarowany. Na pozycje te prowadzę atak już od g. 7. Prawym skrzydłem zbliżony jestem do okopów nieprzyjacielskich na 500 i 300 x. natomiast lewe skrzydło, pomieszczone z 1. pułkiem brygady I. znajduje się na 800-1000 x od linii nieprzyjacielskiej. Dalsze posuwanie się ze względu na silny ogień, także artyleryjski, i liczne straty, jest utrudnione. - Na mojem prawym skrzydle jest ciągle luka, którą silnymi patrolami uzupełniam, utrzymując w ten sposób łączność z 41 dywizją. - Roja. "

" Dn. 31-VII. godz. 9-45 przedpołudniem. Moje prawe skrzydło jest silnie ostrzeliwane od strony Józefowa. Daje się tutaj zauważyć wzmocnienie linii bojowej. Przesuwam tam część rezer. pułkowych. - Roja".

Kompanja por. Culaufa z II. baonu zostaje przesunięta ku skrzydłu prawemu. Dwie kompanje rezerwowe baonu I. przechodząc w linię, podsunęły się już natenczas ku gruszy.

" Dn. 31-VII. godz. 11 przed południem. 3. pułk brygady I. wchodzi w odcinek pomiędzy mną a 41 dywizją, jednakowoż nieco w tył za mojem prawym skrzydłem. Moje prawe skrzydło znajduje się obecnie na 200 kroków przed okopami nieprzyjacielskimi. - Roja".

" Dn. 31-VII. godz. 5. po południu. Posunąłem także mój środek ku okopom nieprzyjacielskich na odległość 500 x. W nocy będę usiłował przełamać linię nieprzyjacielską. Dotychczas 4 zabitych i 18 rannych, w tem 1 oficer ciężko ranny. - Roja".

Walden Dyspozycja ataku / *Angriffsdisposition* /, wydana przez brygadiera Piłsudskiego na *30. 7. 19* wieczór tegoż dnia:

" Dąbrowice, dn. 31-VII, godzina 3-30 po południu.

1/0 godz. 7 wieczór rozpocznie się ogólny atak na frontie I. brygady Leg. Pol.

2/ Atakują:

3 pułk p. z silną rezerwą na prawym skrzydle. Kierunek ataku na prawo: spalona szopa, na wschód od Józefowa - 309.

4 pułk p. wszystkimi siłami zaatakuję nieprzyjacielskie stanowisko.

widnia szosy Garbów-Lublin służył do dowożenia. Na pozycje to prowadząc stację już od 2. 7. Przemysł skrzyżowaniem zblizony jest do okopów nieprzyjacielskich na 500 i 300 m. natomiast lewe skrzyżowanie, pomieszczone z 1. pułkiem przegrady 1. znajduje się na 600-1000 m od linii nieprzyjacielskiej. Daleko posuwanie się ze względu na silny ogień, także artyleryjski, i liczne straty, jest utrudnione. - Na mojem prawem skrzyżowaniu jest ciągle in-ka, która silnymi patrolami uzupełnia, utrzymując w tym spo-
sób łączności z 41 dywizją. - Roja. "

" Dn. 31-VII. Godz. 9-45 przedpołudniem. Moje prawe skrzy-
żowanie jest silnie ostrzelane od strony Józefowa. Daje się tu-
też zauważyć wzmożenie linii bojowej. Przesuwam tam część
rezer. pułkowej. - Roja. "

Kompania por. Galska z 11. pułku zostaje przesunięta ku
skrzyżowaniu prawemu. Dwie kompanie rezerwy pułku 1. przechodzą
w linię, podążają się już natenczas ku grzązcy.
" Dn. 31-VII. Godz. 11 przed południem. 3. pułk przegrady 1.
wchodzi w oddział pomiędzy moją a 41 dywizją, jednakowoż nieco
w tył za mojem prawem skrzyżowaniem. Moje prawe skrzyżowanie
się obecnie na 200 kroków przed okopami nieprzyjacielskimi. -
Roja. "

" Dn. 31-VII. Godz. 5. po południu. Posunąłem także mój
oddział ku okopom nieprzyjacielskich na odległość 500 m. W nocy
będę ustawił przetranszowaną linię nieprzyjacielską. Dotychczas
zabitych 118 rannych, w tym 1 oficer ciężko ranny. - Roja. -
Dyspozycja stanu / Aggrittidposition / wydane przez dy-
rektora Pilsudskiego na wieczór tegoż dnia:

" Dn. 31-VII. Godzina 5-30 po południu.

1/0 Godz. 7 wieczór rozpoczęła się ogólna atak na frontie
1. przegrady leg. 101.

2/ Atakuj:

3/ Pułk p. z silną rezerwą na prawem skrzyżowaniu. Kierunek
atak na prawo: szlak na szlak, na wschód od Józefowa - 303.
4/ Pułk p. wszystkimi siłami atakuje nieprzyjacielskie

stanisko.

51.2.

stanowisko / Stützpunkt/ pod Józefowem i okopy na północny zachód stamtąd, wzdłuż szosy. Lewe skrzydło pułku ma mieć kierunek na Jastków-dwór.

1/ 1 pułk p. na lewym skrzydle zaatakuję Jastków.

3/ 2 pułk p. stać będzie w pogotowiu jako rezerwa odcinka na północnym skraju lasu, na północny wschód od Pioszowic.

4/ Przygotowanie artylerii rozpocznie się o godz. 6-40 po poł. i trwać będzie do godz. 7-10 po południu.

O godz. 7 wysłane będą z cyłego frontu patrole dla przecinania przeszkód drutowych. O godz. 7 ruszy linja tyralierska / Schwarmlinie/ przeciw stanowiskom nieprzyjacielskim pod Józefowem i Jastkowem.-

Posłkie baterje 4 i 5 będą trzymały część okopów, które na wschód Józefowa przebiegają szosę, pod flankowym ogniem.

J. Piłsudski".

W oznaczonym czasie artylerja zaczęła swoją introdukcję grzmotową. Mimo piekielnego huku - bo i ze strony nieprzyjaciela wzmógł się ogień działowy - przygotowanie artyleryjskie do ataku, podług zdania doświadczonych oficerów, nie było takie gruntowne, jakieby wobec widnej jeszcze godziny / 7-ma ma lipiec/, - mogło i powinno być.

O godzinie 7-mej, poprzedzane patrolami, ruszyły dwa bataljony pułku czwartego I i II, do ataku.

Teren, jak się już wspomnielo, był od dominujących, silnie wyniesieniu odrutowanych nieprzyjacielskich stanowisk ku naszym następującym oddziałom schylony i do ataku od czoła wielce nieogodny. Zwłaszcza bataljon 1-szy miał niefortunny płach terenu, a oczom wroga otwarty i na ogień skrzydłowy od wschodniego przebiegu szosy narażony. Naprzeciw, w dali wśród drzew Józefowa umieszczona nieprzyjacielska silna bateria, miała teren ostrzału widoczny - mogła zasypać szrapnelami podbiegające szeregi.

stanowisko / Stützpunkt / pod Józefowem i okopy na północnym
 zachód stamtąd, wzdłuż szosy. Lewe skrzydło pułku ma mieć kie-
 runek na Jastków - dwór.

1 pułk p. na lewym skrzydle zastępuje Jastków.
 3 / 2 pułk p. stać będzie w pogotowiu jako rezerwa oddziału
 na północnym skrzydle pułku, na północnym zachód od Józefowa.
 4 / Przygotowanie artylerii rozpocznie się o godz. 6-40 po-
 poł. i trwać będzie do godz. 7-10 po południu.
 O godz. 7 wysłane będą z tyłu patroli dla prze-
 ciwności przeszedł strzoków. O godz. 7 ruszy linia tyralierska
 / Schwalnie / przeciw stanowiskom nieprzyjacielskim pod
 Józefowem i Jastkowem.
 Poiskie baterie 4 i 5 będą trzymały część okopów, które na
 zachód Józefowa przebiegała szosa, pod flankowym ogniem.
 7. Północny.

W oznaczonym czasie artyleria zaczęła swoją introdukcję
 strzoków. Mimo pięknej pogody - po i ze strony nieprzy-
 jaciela wzmożł się ogień działowy - przygotowanie artylerii -
 skie do ataku, podług zdania dowódcy oddziału oficerów, nie dy-
 to takie granatowe, jakiego wobec widnej jeszcze godziny / 7-ma
 ma miejsce, - mogło i powinno być.
 O godzinie 7-mej, poprzedzone patrolami, ruszyły dwa ba-
 taliony pułku czwartego i III do ataku.
 Teren, jak się już wspominało, był od dominujących, sil-
 nie wyniesienia obrutowanych nieprzyjacielskich stanowisk ku
 naszym następującym oddziałom schylił i do ataku od czoła
 wielce niegodny. Zwłaszcza batalion I-szy miał nielubny
 pisał teren, o czym wroga otwarty i na ogień skrzydłowy od
 wschodniego przebiegu szosy narodził. Naprzeciw, w dół wód
 drzew Józefowa umieszczona nieprzyjacielska silna bateria,
 miała teren ostrzeżeniu widoczny - mogła zasypać strzelanymi
 podbiegające szosy.

Mimo to - i chociaż więcej niż połowa żołnierzy pułku było pierwszy raz w obliczu podobnej przeraźni, - wiara szła odważnie naprzód. Podbiegała plutonami na rozkaz swoich dowódców i przypadała na moment niedługi ku ziemi. - by się zerwać znów, gdy ogień zdawał się przygasać.

Z pozycji rosyjskich lały salwy gęste - grały z wydechami krótkimi karabiny maszynowe - kosiły kosy śmierci.

Już niektóre kompanie nasze wydarły się naprzód - już niektóre plutony podbiegły w momencie, krótkim pod same druty rosyjskie. Ogień straszny, rażący - śmierć i ranienie dowódców - wstrzymały pęd...

Padł Roliński, chorąży, pluton czwarty pierwszej kompanii prowadzący. Padł młodziutki Bereski u samych wrót piekieł: u zajazi drutów - ręką jeszcze skrzepłą, wyciągniętą z rewolwerem w zaciśniętej dłoni wskazując drogę swemu plutonowi..

Upadł, raniony podwójnie, ~~nieustraszony~~ oficer Bończa, kompanią poerwszą bataljonu 1-go wiodący,. Zastąpił go chorąży de Lavaux.

W tejże drodze ataku na prawym skrzydle ramieni: chor. Krajewski, Gnuber, Wyczałkowski, podchor. Otto, Majkuciński i Polakiewicz. Raniony też por. Pieracki, z siódmą kompanią bataljonu 11-go dla wzmocnienia ataku na skrzydło prawe przysłany.

To samo w trzecim bataljonie. Ranieni oficerowie: por. Rutkowski, podpor. Jamróg, chor. Gutek, i podchor. Krzysik.

W tymże stosunku ubyło z kompanii szarż i szeregowców. ~~Cozywista byłoby zetrata - wobec ulewy ognia - iść naprzód. Nastąpiło siłą rzeczy wstrzymanie ataku - i tyle jeno wachnięcia wstecznych wysferowanych zanadto oddziałów, aby wyrównać linię.~~

Wieczór nadał pułkownik Roja depeszę telefoniczną do Komendy Legjonów, tej treści:

" Sądząc po silnym ogniu i ilości karabinów maszynowych, skończył się dzień. Skoncentrował nieprzyjaciół naprzeciw frontu - 4-go znaczne siły, i dlatego obecnie mogły się udać łatwiej atak 41-szej

Mimo to - i chociaż więcej niż połowa żołnierszy pułku dy-
-lektowny raz w obojzu podobnej przetrwał, - wiersz się od-
-ważnie napisał. Podbiegała plutonami na rozkaz swoich dowódców
i przypadała na moment niedługo ku ziemi. - by się zerwać znow,
gdz ogień zdawał się przyspieszać.

Z pozycji rozsyłanych lały się gęste - gęste z wydechami
krótkimi karabinowymi maszynowymi - kosiły kasy śmierci.
Już niektóre kompanie nasze wydawały się naprzód - już nie-
które plutony podbiegły w momencie, krótkim pod same brzoły ro-
wyżskie. Ogień straszny, rzędy - śmierć i ranienie dowódców -
wstrzymaliśmy pod...

Podzielił się, chorąży, pluton czwartą pierwszą kompanii
prowadzący. Podzielił się Bereski w samych wrót piekła: u
zajęci drutów - ręka jeszcze skrzypie, wybiegnięta z rewolwe-
rem w zaciśniętej dłoni wskazując drogę swemu plutonowi..
Upadł ranny podwójnie, nieustraszonego officer Bożarski, kom-
pania pierwsza batalionu I-go wiozący.. Zastąpił go chorąży
de Lavaux.

W tejże drodze stał na prawym skrzydle rannymi: chor. Krs-
jewski, Gruber, Wyszczelkowski, podchor. Otto, Majkusiński i po-
lakiewicz. Rannymi też por. Pierski, z siódmą kompanią batal-
ionu II-go dla wzmocnienia stał na skrzydle prawe przysłany.
To samo w trzecim batalionie. Ranni officerowie: por. Rut-
kowski, podpor. Jambor, chor. Gutek, i podchor. Krzyżak.

W tymże stosunku było z kompanią szóstą i szeregowców. Gęsty
wstał budynek strącał - wobec ulwy ognia - iść naprzód. Wstał-
pilo się iść rzędy wstrzymując stał - i tyle jako wstrzymując
wstrzymując wstrzymując kładło oddziały, aby wyrównać li-
nie.

Wiosną nadzieli pułkownik Rosta depeszę telefonowaną do Komend-
y Legionów, tej treści:

" Szczęść po świątym ogniu i ilości karabinów maszynowych,
skonecentrowań nieprzemyślnych naprzeciw frontu - 4-go znaczne
siły, i dlatego obecnie mogły się stać łatwiej stać 41-szej

dywizji lub 60 - tej brygady. - 4 pułk po ustaleniu linii okopie się i będzie usiłował jeszcze w nocy dostać się do nieprzyjacielskich okopów."

Tak więc Kompanie nasze przerzedzone, ustaliwszy linię czoła, przewarowały kł ziemi - wgryzły, wkopały się w grunt, zdobyły krwawo - wysyłając czujne macki patroli w tajń mroku, rozwidniając zdradliwie rakietami, ku niedalekim pozycjom wroga.

Około godziny 10-tej w nocy przedsięwziął nieprzyjaciół ruchy kontraktu na nasze prawe skrzydło i na lewe 3 pułku I. brygady, próbował też wedrzeć się klinem między I-szy a III-ci nasz bataljon, co udaremniły pchnięte tam kompanie rezerwowe VII i VI. bataljon drugiego pod komendą por. Witożenia; zaś nierozwiązany zaczyn kontraktu zczeczł u progu rozmachu pod ogniem naszych pozycji. Dużą usługę oddał tu na prawem skrzydle komendant oddziału karabinów maszynowych, chor. Ajdukiewicz, który pozostawszy po ustaleniu linii na poprzednim, wysunięciem daleko stanowisku, w dużej mierze przyczynił się do podcięcia zamierzonego kontraktu. Dopiero o godz. 3 1/2. nad ranem cofnął się do najbliższych okopów pod gruszą.

Dyspozycja Komendy Legionów na dzień następny 1/VII:

1 /.. Dywizya utrzyma w nocy osiągnięte stanowiska.

2/. Armia przeprowadzi jutro atak dalej. X korpus naciera najpierw.

3/, Gdyby nieprzyjaciół do świtu nie opuścił swych stanowisk, to zaatakują go Legjony Polskie oraz 41. Dywizya.

/ Dalsze odnośnie do ewentualnego pościgu. /

Depesza telef. Komendy 4-go pułku do Komendy Leg. nadana 1/VIII. o godz. 3-15 rano:

" 4 pułk zajmuje pozycje, zajęte wczoraj w nocy, na przestrzeni: od zachodniego wylotu Panienskiej do zachodniego wy-

dywizji lub 60 - tej dywizji. - 4 pułk po ustaleniu linii okopów się i będzie naciągał jeszcze w nocy dostać się do nieprzy-
jacielskich okopów."

Tak więc kompanie nasze przemieszczano, ustaliliśmy, linie okopów, przewróciliśmy kłami - wgrzyzli, wtopili się w grunt, zdobyli krwawo - wysyłając czujne maski patroli w tajną mroku, rozwinięciem zbrodliwie rakietami, ku niedalekim pozycjom wro-

82.

Około godziny 10-tej w nocy przedsięwzięli nieprzyjacieli ruchy kontraktu na nasze prawe skrzydło i na lewe 3 pułku I. dywizji, próbował też wdernąć się kłosem między I-szy a III-ci nasz batalion, co udaremniły pochłonięte tam kompanie rezerwowe VII i VI. batalion drugiego pod komendą por. Witkowskiego; zaś nierozwinięty szary kontrakt szedł w przodu rozmachu pod ogniem naszych pozycji. Dużo usiłując oddał tu na prawem skrzydło dla komendanta oddziału karabinów maszynowych, chor. Adami-
wicz, który pozostawszy po ustaleniu linii na poprzednim, wy-
sunięciem daleko stanowiąc, w dużej mierze przyczynił się do po-
dobiecia zamierzonego kontraktu. Dopiero o godz. 3 1/2. nad-
ranem cofnął się do najbliższych okopów pod gruszą.

Dyspozycje Komendy Legionów na dzień następny I/VII:

1. Dywizja utrzymuje osiągnięte stanowiska.

2. Armia przeprowadzi jutro atak dalej. X korpus niechce naj-
pierw.

3. Gdyby nieprzyjacieli do świtu nie opuścili swych stanowisk,
to zastąpić go Legiony Polskie oraz 41. Dywizja.

\ Długo odnośnie do ewentualnego podcięcia.

Depesza telef. Komendy 4 - go pułku do Komendy Leg. nad-

na I/VIII. o godz. 3-15 rano:

" 4 pułk zajmując pozycje, zajęte wczoraj w nocy, na prze-
strzeni: od zachodniego wylotu Polesianki do zachodniego wy-

lotu Jastkowa. Rezerwa pułkowa: trzy kompanie, Linia boju w środku na przeciw "Gut" jest oddalona od szosy na Lublin około 100 kroków. Na schód od 4 pułku znajduje się włącznie 3 pułk 1. brygady, na zachód 1 pułk 1. bryg. Patrole wysłane nocą ku okopom nieprzyjacielskim, zostały odrzucone. - Pułk poniósł przy wczorajszym ataku znaczne straty.

I oto świt wzeszły nad zroszonym krwią polem pod Jastkowem" zastał szeregi nasze daleko na terenie niewdzięcznym przypadłe i po przesłku nocy zbiegłej czujnie wypoczywające. Linie bataljonów - na lewo i na prawo lasu brzoźowego - znały się rdzawymi wyrzutami ziemi, jak pozaczynane zakopy drenowe.

Przechodzę grzbietem wzniesienia na wschód ku lasowi, stamtąd pod kątem prostym przez stocze pól, ku samotnej na przestrzeni gruszy, ku okopom bataljonu 1-go.

Zaraz na wstępie spotykam komendanta bataljonu, Galicę, i adiutanta Relidzińskiego. Twarze ich przyszarzałe tona jakąś surową powagą, która pozostała w nich po momentach przeżytych ostatnio.

- Piekło tu było, bracie... - mówi Relidziński. - Człowiek nie wierzy że mógł to przeżyć, i że słońce wstało... A ta ręka, wiesz, ta ręka wciąż widna - oszaleć.!

- Jaka, czyja ręka?

- Bereskiego. Znałeś go, - wiesz ten - jak panienka. Jak padł w ataku drutami z ręką wyciągniętą, wskazującą, ta została. Ręka sterczy ku niebu, jakby pomocy przyzywał. Widać przez szkła z pozycji bliższej. Słaliśmy patrole, - podpełzały, żeby go wyjąć stamtąd - ale, odkrywane wobec ognia silnego nie mogły dojść.

Mał sposób jeden... może się uda. Ach bracie!

- Siedmiu mi oficerów brak - mówi Galica. - Kompanie stopniały.. Ale jak wiara szła! żebyś widział... I kiedy nie ogień z flanki... Bylibyśmy już tam! - wskazał ku pozycjom rosyjskim.

Wracając tą samą drogą, naszedłem w skraju lasu rezerwę skrzy-

lotu Jaskowa. Rezerwa pułkowa: trzy kompanie, linia poju w
środku na przeciw "Gut" jest oddalona od szosy na Lublin około
100 kilometrów. Na zachód od 4 pułku znajdują się wioski 3 pułk
I. przegrady, na zachód 1 pułk I. przegrady. Patrole wysłane noszą ku oko-
pom nieprzyjacielskim, zostały odrzucone. - Pułk posiadał przy wzo-
rzejszym stanie znaczne straty.

I oto świat weszły nad zroszeniem krwi pole" pod Jaskowem".
został szereg nasz daleko na terenie niewidzialnym przypada
i po przesłanku nocy zbliżał czujnie wypoczywające. Linie batal-
jonów - na lewo i na prawo fasku przegrady - zamykały się rze-
wymi wyrzniętymi ziemi, jak porażone sekoy drzewa.

Przechodząc grzebiem wzniesienia na wschód ku lasowi, stam-
tąd pod kątem prostym przez stocznię pół, ku samotnej na przetrze-
ni grządy, ku okopom bataljonu I-go.

Zaraz na wstępie spotykam komendanta bataljonu, Galica, i ad-
jutanta Relidzińskiego. Tamże ich przykazanie techniczne sa-
rowy powoła, która pozostała w nich po momentach przetrwania
ostatnio.

- Piekło tu było, bracie... - mówi Relidziński. - Głównie nie
wierzy że mógł to przeżyć, i że stonoc wstało... A ta ręka, wiesz,
ta ręka wciąż widna - oszałeć!

- Jaka, czyja ręka?

- Bereskiego. Znałeś go, - wiesz ten - jak panie nka. Jak pada
w staniu drutami z ręką wycofującą, wkurzającą - tak zostal. Ręka
sterczy ku niebu, jakby pomocy przyzywał. Widac przez szkło z po-
zycy bliżej. Stalowy patrol, - podbiegał, żeby go wyjąć stam-
tąd - ale, odrywane wobec ognia silnego nie mogły dojść.

Mam spóźnić jeden... może się stać. Ach bracie!

- Siedmim mi oficerów brak - mówi Galica. - Kompanie stopniały..

Ale jak wiera szła! Żeby widział. I kiedy nie ogień z flanki...

Byłbyśmy już tam! - wskazał ku pozycjom rosyjskim.

Tracając tę samą drogą, maszerując w stronę lasu rezerwy skry-

...dalej: - Będę czekał, co się da.
 dla naszego 1 bataljon 2 pułku. I. brygady w okopach. Ludzie wsta-
 wali właśnie ze swoich gliniastych grobów. - "Tam śpi major Ber-
 becki"... wskazano mi u skrzydła rowu dół, zarzucony sianem.

W kwaterze Komendy pułku - pod Dębem. Przed namiotem stoł us-
 tawiony: śniadanie. Naprzyksza się nieustannie nierówny klekot
 strzałów. Kule przenoszą grzbiot i bzykaniem lub switem przeci-
 nają ze rzadka powietrze, niektóre osłabłe lotem, padając w snopy
 leżące lub zarywają się w szczecinę ścierni.

Poniżej namiotu w zagłębieniu - kuchnia polowa sztabu.
 Jedną z kul przelatujących zraniła ponoś kuchcika - drugim
 znów kula wytrąciła talerz z ręki. Tedy jeden z kucharzy melduje
 się do raportu że chciałby iść "na linię, bo w kuchni niebez-
 pieczno".

Przy stole siedzi z nami porucznik Pieracki. Rozmawia, nawet
 z humorem. Nagle pułkownik zwraca się doń:

- Skąd pan tu? Przecież pan ranny!

Teraz dopiero widzimy jego bladość i cały wysiłek woli.
 Piers ma przestrzeloną. Pierwszy opatrunek założony. Czeka-
 mów na rachunkowego oficera pułku, by z ni^m załatwić kasę kom-
 panijną, nim do szpitala pojedzie.

Odwiedza pułkownika sąsiadujący z nami kapitan artylerii,
 Polak, komendant baterii przeznaczonej dla popierania akcji na-
 szych walczących oddziałów. Zaproszony na śniadanie, opowiada
 o ważniejszych swych na wojnie przeżyciach, przechodzi do wra-
 żenia z wczorajszego dnia i mówi, że "tylko pod Gorlicami był
 widzem podobnie gwałtownego ognia."

Gdy siedzimy jeszcze przy stole, przychodzi rozkaz:
 "O godz. 11-tej przedpołudniem rozpocznie się atak. Podsunąć
 się i przygotować. Artyleria rozpocznie ogień o 10-tej przed-
 południem",

/ Komenda Legionów. Z rozkazu 19-go korpusu. /

Patrzymy na zegarki: godzina 9. 3/4.

- To na mnie już czas - podnosi się kapitan. Żegnając się,

...dla naszego i bataljon 3 pułku I. przegrady w okopach. Ludzie wsta-
wali właśnie ze swoich glinianych grobów. - Tam był major Ber-
beck!... wskazało mi u skrzyżnia rowu dół, zakamiony słońcem.

W kwatery Komendy pułku - pod śpiem. Przed namiotem stoją na-
stawiony: śniadanie. Wpatrywała się nieustannie nierówny kłopot
straszów. Kule przynoszą grzechot i dykaniem lub świstem prze-
biegają ze strachu powietrze, niekiedy ciekawie lotem, padając w anoty
jaśnie lub zarywając się w szczytne ściany.

Poniżej namiotu w zagłębieniu - kuchnia polowa sztabu.
Jeden z kul przelatujących strasza potok kuchnia - drugim
znow kula wystrzelała talerz z ręki. Tedy jeden z kucharzy melduje
się do raportu: że ochłodził się "na linie", do w kuchni niebez-
pieczno.

Przy stole siedzi z nami porucznik Pierocki. Rozmawia, nawet
z numerem. Nagle pułkownik wraca się doń:

- Skąd pan tu? Przecież pan ranny!
Teraz dopiero widziwy jego bladosc a cały wysiłek woli.
Pierocki ma przestraszona. Pierwszy opatrunek założony. Czekaj-
mówi na rachunkowego oficera pułku, by z ni zaistwie kase kom-
pansją, nim do szpitala pojedzie.

Odpowiedz pułkownika sąsiadujący z nami kapitan artylerji,
Polski, komendant baterji przeznaczony dla popierania akcji na-
szych walczących oddziałów. Zaproszony na śniadanie, opowiada
o ważniejszych swych na wojnie przeżyciach, przechodzi do wra-
żenia z wczorajszego dnia i mówi, że "tylko pod Gorlicami był
widem podobnie gwałtownego ognia."

Gdy siedziwy jeszcze przy stole, przychodzi rozkaz:
"O godz. 11-tej przedpołudniem rozpocznie się atak. Podsunąć
się i przygotować. Artylerja rozpocznie ogień o 10-tej przed-
południem".

W Komendzie Legjonów. Z rozkazu 12-go korpusu.
Patrzynny na zegarki: godzina 9. 3/4.
- To na mnie już czas - podnosi się kapitan. Zegnając się,

dodaje: - Będę czynił, co się da.

Pułkownik też niezwłocznie - po zakomunikowaniu rozkazu komendantom - udaje się na pozycję.

~~W kwaterze "pod dębem".~~

Armaty poczynają grzmieć. Z pobliskiej baterii wypadają raz po raz wybuchy - ~~dzwony~~ dzwonią hukiem, jak młoty spiżowe. Śmiercionośne chichoty przelatują po ~~łukach~~ ^włukach powietrznych ku przeciwnym jastkowskiom wzniesieniom. - ~~Z przestankami krótkimi trwa ta chwila spora.~~

~~Depesza telef. z pozycji / 500 x na pół-wschód Jastkowa / do Komendy Leg. w Płonszowicach:~~

~~" Dnia 1/ VIII. Godz. 10 - 50 przedpoł. - 4 pułk dotarł tuż pod okopy nieprzyjacielskie nad wschód od Jastkowa. - Reja".~~

Chwilę natężonego oczekiwania uchodzą. Grzmot armat po przestanku odzywa się ze wzmożoną siłą. Czuje się jednak, że przygotowanie artyl. ataku za słabe. Myśl liczy minuty w trwodze.

Godzina jedenasta... Mija. Armaty ucichają, Atak nie doszedł do skutku.

Popołudniu tegoż dnia, pod pozycję bataljonu III-go.

~~Siedzimy, półleżąc, we zbożu pod zachyłą wzgórze przy kraju lasu brzoźowego. Pułkownik kończy opóźniony obiad. - Nadchodzi komendant bataljonu, kap. Szarauc, później komendant oddziału karabinów maszynowych, por. Klisiewicz. Mówią o sprawach dnia. A dzień jasny, słońce łagodne przyświeca - wierzyć się nie chce, że oto bitwa się toczy.~~

Kule gęsto przelatują. Ucho łowi je, jak różne tony orkiestry, w szaleństwie skompowanej. Dziwnie bogata skala ich wygłosu, jako i skala uczuć - jeśli tak rzecz można. ~~Są różnego gatunku wzięwszy przyrodnicze, i przytem mocno zindywidualizowane.~~ Jedne brzęczą w przelocie, jak muchy, o niepewnym, niejasnym, zamiarze; drugie bzykają, jak baki nadasane; inne jak osy złe, kąśliwe. Są znowu kule- węże, które grzechoczą w powietrzu, albo świszczą, mi-

dobą: - Będę czytał, co się da.
 Polkownik też niezadowolony - po zakomunikowaniu rozkazu ko-
 mendantom - udaje się na pozycję.

Wzmianka "pod depem".

Armata poczyniła grzmieć. Z podłaskiej baterji wypadała raz
 po raz wybuchy - ~~zawalała~~ dawnoś hukiem, jak mioty spiszowe.
 Śmiercionośne chichoty przelatały po łaskach powietrznych ku prze-
 ciwległemu Jastkowskiemu wznieśleniom. - Z przestankami krótkimi trwa-
 ło chwili spora.

Depesza telef. z pozycji 7 500 x na pół. - wschód Jastkowskiej do
 Komendy Leg. w Pionoszowicach:

"Data I/ VIII. Godz. 10 - 50 przebieg. - 4 punk. dotarł tuż
 pod okopy nieprzyjacielskie nad wschód od Jastkowskiej. - Rozja".
 Chwilę następnego oczekiwania niechodzą. Grzmot armat po przes-
 tanku odzywa się ze wzmożoną siłą. Czują się jednak, że przygo-
 towanie artyl. ataku za słabe. Wysł. liczy minuty w trwodze.
 Godzina jedenaście... Mija. Armaty niechodzą. Atak nie doszedł
 do skutku.

Popołudniu tegoż dnia, pod pozycję bataljonu III-go.
 Siedziemy, półleżąc, we zbroju pod zachyłą wzgórze przy kraju
 lasu przosowego. Polkownik kończy opóźniony obiad. - Wschodzą
 komendant bataljonu, kap. Szaranc, później komendant oddziału
 karabinów maszynowych, por. Kłisiewicz. Mówią o sprawach dnia. A
 dzień jasny, słońce łagodne przyswiera - wierzyc się nie chce,
 że oto bitwa się toczy.

Kule gęsto przelatują. Ucho fowi je, jak różne tony orkiestry,
 w szaleństwie skomponowanej. Dźwięnie bogata skala ich wygłosu, jako
 i skala ścisku - jeśli tak rzecz można. Są różnego gatunku wzmasy
 przyrodnicze, i przystem mocno zindywidualizowane. Jedne przeczą
 w przelocie, jak muchy, o niepewnym, niejasnym, zamieszaniu; drugie
 pykają, jak bęki nadgane; inne jak ośy nie, kęśliwe. Są zna-
 wo kule - węże, które grzechoczą w powietrzu, albo świszczą, mi-

jając ofiarę / ~~te znane w tonie powszechniej~~ / lub które z sykiem zdradliwym mkną nad ziemią. Są kule- ptaszki, które górami z wysokim śpiewem się niosą, jakby błogosławiące. Są przypadkowe, jak kamyki z procy Dawida puszczane, Niektóre grają przedziwnie jakiś sen o ukoju śmierci...

W tę - można rzec - czułą symfonię kul miesza się i mąci ją, rozbija obojętny i suchy trzask ekrazytówek. Gęsto trzaskają.

~~- Od czasu do czasu zaszeleści któraś z kul we zbożu, ciapnie o snopek. Zabawa.~~

Znagle wypływa koło nas ze zboża adjutant kap. Szerauc, chor. Brzozowski. Ma on wynalazek własny, zdobycz tych dni. Wobec tego, że Moskale salwami witają każdą ukazującą się głowę, nauczył się po zbożu pod wierzchnią fal pływać. Posyłamy z rozkazami do kompanii na skrzydła dale nurka w zboże i przy pomocy wystudyowanych rzutów cudownie lekko ślizga się w susach szczupaczych - jeno we wstecznym kierunku - po ziemi, i wypływa szczęśliwie na miejscu przeznaczenia. Poleca się przytem Bogu w opiekę, aniołom, a dla pewności i wschodnim bóstwom, których kult wyniósł z Syrii. I ma humor z tem wszystkim: nie utonie.

Melduję się do kap. Szerauca szeregowiec z patroli, z raportem. Pułkownik zaciekawiał się, wypytuje go. Ten składa informacje ważne, zwięzłe. Widać orientację bystrą, żywą inteligencję i coś jeszcze ponadto, co bije światłem z oczu niebieskich, a co możnaby nazwać duchem ochoczym służby.

- Dawno pan w Legjonach?

- Od początku, panie pułkowniku. Całą kompanię karpacką przeszedłem.

- Czem pan w cywilu?

- Suplent gimnazjalny.

- Szeregowiec?

- Tak jest, panie pułkowniku.

- Mianuję pana szeryntem. Będzie w jutrzejszym rozkazie.

Nazwisko pańskie?

Misicivski.

Jaśc ofiarę / te same w tamto powieszchnię / lub które z wykłem
zdradliwym mknę nad ziemią. Są kule - piaszki, które górę z wyso-
kim śpiewem się niosą, jakby błogosławieście. Są przypadekowe, jak
kamyki z pracy Dawida puszczane, niektóre grają przedziwnie ja-
kieś sen o ukroju śmierci...

W te - można rzec - czuły symfonię kul mienia się i męci ją.
rozpięta obopólny i suchy trzask ekrazjówek. Gęsto trzaskają.
- Od czasu do czasu szaszaleńcy którzy z kul we zbroń, ciążą o

snopki. Zabawa.

Znawca wypływa kolo nas ze zbroń adiutant kap. Szerano, chor.
Brzozowski. Ma on wynalazek własny, zdobycy tych dni. Wobec tego,
że Moskale sałami witał każdą ukazującą się głowę, nauczył się
po zbroń pod wierzchnią fal piwy. Posyamy z rozkazami do kompa-
nii na skrzydła dale murka w zbroń i przy pomocy wystudowanych
kutów endowie lekko ślizga się w swach szczeniach - jeno we
watecznym kierunku - po ziemi, i wypływa szczeniowie na miejscu
przeniesienia. Poleca się przystęp Bogu w opiekę, aniołom, a dla
pewności i wachodnim bóstwom, których kult wyniósł i Syryi. I ma
numer z tem wszystkiem: nie utonie.

Melduje się do kap. Szerana szeregowiec z patrolu, z raportem.
Pułkownik zaciekawli się, wypytuje go. Ten składa informacje ważne,
zwierze. Widać oryginalny bystrz, żywy inteligentny i coś jeszcze
ponadto, co bije światłem z oczu niebieskich, a co można nazwać
duchem ochoczym sińszdy.

- Dawno pan w Legionach?
- Od początku, panie pułkowniku. Cały kompanię karpacką prze-
szedłem.

- Gdzie pan w cywilu?
- Student gimnazjalny.
- Szerogowiec?
- Tak jest, panie pułkowniku.
- Mianuje pana szeregownikiem. Będzie w jutrzejszym rozkazie.
Nazwisko pana?

man. brzoj. 58. - 59. 160 5

- Dziękuję panu pułkownikowi za uznanie, lecz pragnę do końca zostać szeregowcem.

(- no i rob tu co chcesz)

Na temże miejscu, nad wieczorem.

Jakaś postać żołnierska, skacząc po zbożu na jednej nodze, zbliża się ku nam. Poznajemy: Ppor. Grefner, z pierwszego bataljonu.

Przestrzeloną ma stopę na ukos. Pierwszy opatrunek założony. Rozpruty but pieczętowało dzierży w ręku. Odpoczął chwilę przy nas i pokuszył się dalej.

- Ktoś jęczy w zbożu - mówi por. Klisiewicz.

- Zdaje się tylko.

- Napewno słyszałem jęk.

Podniósł się, przyzwał żołnierza przechodzącego pod laskiem - poszli. Widzimyś opodal pochyłili się, coś podnoszą. A za chwilę przenoszą koło nas rannego. Od rana tam leżał, słabym jękiem dając znać o sobie. Chłód nadwieczorny orzeźwił go, począł jęczeć głośniejsze.

Na łączkę pod las, znoszą sanitariusze rannych. Cały ich pokos. Przykro spojrzeć. Jakiś bezsens potworny staje przed oczyma. Wojna

- dobrze. Trud wojny - jeszcze . Ale ranni? Zabici?

~~Depesza tel. z zakładu sanitarnego w Motyczu do Komendy Leg: " dnia 1/VIII. godz. 6wieczór. Dotychczas przybyło 232 rannych legionistów, z tych czterech umarło.- Rogalski"~~

~~W dzień pierwszej bitwy pod Jastkowem zginęli dwaj sanitariusze z pułku 4-go: Rachwał i Warchołowski. Padli bohaterską śmiercią, czyniąc więcej nad swój obowiązek.~~

Dzień 2-go sierpnia przeszedł na zwykłej obustronnej strzelanie . Już się tak ucho wzywowało do tego kłopotu, że stał się

- Dziękuje panu pułkownikowi za spotkanie, lecz przegnę do końca
zostać szeregowcem.

Na tamże miejscu, nad wieczorem.
Jakiś postać żołnierska, skaczące po zbroju na jednej nodze, zpli-
za się ku nam. Poznaliśmy: ppor. Gröner, z pierwszego batalionu.
Przebiegając na stopę na ukos. Pierwszy opatrunek szpitalny.
Rozpruty but pięciopalcowy dziurzy w rękę. Odpoczął chwilę przy nas
i pokuszyciel dalej.

- Ktoś jeszcze w zbroju - mówi ppor. Kłisiewicz.

- Zdał się tylko.

- Napewno się zwrócił.

Podniósł się, przyzwał żołnierza przechodzącego pod łaskiem -
poził. Widzieliśmy opodal pochylili się, coś podnosząc. A za chwilę
przenosząc kolo nas rannego. Od rana tam leżał, słabym głosem dając
znac o sobie. Głód nadwieszczony orzekł go, poczęł jeszcze gło-
niej.

Na łóżku pod las, znosząc sanitariusze rannych. Głowy ich pokos.
Przykro patrzeć. Takie bezsens potworny stało przed oczyma. Wojna
- dobrze. Trud wojny - jeszcze. Ale ranni? Zabici?

Deposyt był. z zakładu sanitarnego w Motywie do Komendy Leg.
"dnia 19 VII. godz. wieczór. Dotychczas przybyło 232 rannych le-
gionistów, z tych czterech umarło. - Rogalski"

W dzień tamże pierwszą ofiarę pod Jastkowem zginił dwaj sani-
tariusze z pułku 4-go: Kochwał i Warchołowski. Padli bohaterowie
śmiercią, czyniąc więcej nad swój obowiązek.

Dzień 2-go sierpnia przeszedł na zwykłej opatrunkowej strzelan-
nie. Już się tak nabo wywieszano do tego kłacka, że stał się

~~normalną rzeczą jak hurkot we młynie.~~

Pod wieczór zarządził pułkownik zluzowanie bataljonu I-go przez bataljin II-go.

Zmierzch zapadał.- Jeszcze nie zdążył kap. Sikorski oddziałów swych przeprowadzić na stronę wschodnią wzniesienia - gdy z pozycji, z lewego skrzydła naszego doniosły się zmieszane okrzyki: "Hurra".- wzmożła się palba karabinów - przeszła w bezładną młockę - zaczęły grać karabiny maszynowe....~~na się grobami.~~

Telefon z Komendy dowołać się nie może odpowiedzi: co się tam dzieje? Atak?

Wypadł pułkownik, jak stał, porwał napotkany pod łaskiem pluton rezerwy i skoczył ku pozycjom Szerauca.- Aliści dość szybko wyjaśniła się rzecz. Linia okopów od strony lewej, może aż od Wisły telefon^{em} żywym podawaną, doszła do naszych stanowisk wieść / przedwcześnie, jak się okazało/ o upadku twierdzy Dęblina, Wiara krzyknęła: "hurra!". Moskale sądząc, że to okrzyki ataku, poczęli strzelać, jak szaleni. Nasi odpowiadali - i stąd się ~~zakotłowało.~~

Wieczorem późnym roznieśli się po niebie od północnego wschodu łuny pożarów. A w nocy nad Świtami Moskale się cofnęli.

~~sztabu Komendy Legionów. Nadciągają treny.~~

Pułkownik wraca, zapowiadając odwiedzin Jęgo Ekseel. Komendanta Legionów, który osobiście pragnie podziękować pułkowi chwartemu za jaskółską sprawę.

Jako niebawem zjawia się zapowiadany Komendant. Oficerowie i szarża ustawili się kołem obok szosy. Komendant wkroczył w koło i przechodził kolejną od skrzydła. Przedstawili się służbowo. Jego Ekscelencja podaje każdemu dzień, poczem wyraża "wszystkim oficerom, szarżom i żołnierzom 4. pułku najgorętsze podziękowanie i najwyższe uznanie w imieniu Słoby za nieustraszone męstwo i poświęcenie w bitwie pod Jaskółką w dniach 31. lipca i 1. sierpnia, a zwłaszcza za przeprowadzenie szturmów 31. lipca i 1. sierpnia, podczas których nie tylko

normalną rzecz jak hukot w nocy.

Pod wieczór zarządził pułkownik zgrupowanie batalionu I-go

przez batalion II-go.

Zmierzach zapadła. - Jeszcze nie zdążył kap. Sikorski oddzia-

łów swych przeprowadzić na stronę wschodnią wzniesienia - gdy

z połowy, z lewego skrzydła naszego doniosły się zmieszane okrzy-

ki: "Hurra!". - Wzmogła się palba karabinów - przeszyła w przednią

miocę - zaczęły grać karabinowe maszyny...

Telefon z Komendy dowodził się nie może odpowiedzieć: co się tam

dziaje? Alak?

Wypada pułkownik, jak stał, portaj napotkany pod laskiem pin-

ten rezerywy i skoczył ku pozycjom Szerepc. - Alak! dość szybko

wybiegła się rzecz. Linia okopów od strony lewej, może aż od

Wisły telefon żywym podawał, dobiega do naszych stanowisk wieść

przeglądanie, jak się okazało, o upadku twierdzy Dębina.

Wiera krzyknęła: "Hurra!". Moskale sągnać, że to okrzyki sta-

ku, zaczęli strzelać, jak szaleńcy. Wasi odpowiedzieli - i stał się

zakochany.

Wieczorem późnym roznieśli się po mieście od północnego wscho-

du dymy pożarów. A w nocy nad Świtaniem Moskale się cofnęli.

nasz front został posunięty ku okopom nieprzyjacielskim, ale które nadto spowodowały przesunięcie rezerw nieprzyjacielskich przed front 4. pułku, osł. X. iając przez to nieprzyjacielskie prawe skrzydło, co w następstwie przełamania tegoż skrzydła

Wczesnym rankiem dnia 3. sierpnia ruszył pułk w oznaczonym kierunku pościgu. — Według zarządzenia na odchodnym: pionierzy z oddziałem kompanii technicznej Komendy Leg. mają przeszukać zboża, czy rannych lub trupów niema, i zająć się grobami.

Przechodzimy opuszczone świeżo pozycje rosyjskie. Stąd widać, jak na dłoni, półmłisowe schylenie terenu, który pułk nasz zajmował — stąd się dopiero obejmuje "for" tych pozycji.

Nad brzegiem rowu przy okopach — trup moskiewskiego żołnierza. Jak widać: szrapnelem zabity. Twarz żółta, o wydatnych kościach policzkowych, o ryżej szczeci brody, zębach drobno siekanych, zaciętych. Ma wyraz zabitego polnego chomika.

Schodzimy na szosę jastkową. Zarządzony chwilowy spoczynek dla zejścia się ciągnących polami oddziałów i śniadania. Pułkownik, zawezwany, pojechał do dworu w Jastkowie, gdzie stanęła Komenda korpusu.

Mijają nas oddziały piechotne I. brygady. Przyjeżdża część sztabu Komendy Legionów. Nadciągają treny.

Pułkownik wraca, zapowiadając odwiedzin Jęgo Eksel. Komendanta korpusu, który osobiście pragnie podziękować pułkownikowi za jastkowską sprawę.

Jako niebawem zjawia się zapowiedziany Komendant. Oficerowie i szarże ustawili się kołem obok szosy. Komendant wkracza w koło i przechodzi kolęją od skrzydła. Przedstawiamy się służbowo. Jęgo Ekscelencya podaje każdemu dłoń, poczem wyraża "wszystkim oficerom, szarżom i żołnierzom 4. pułku najgorętsze podziękowanie i najwyższe uznanie w imieniu Służby za nieustraszone męstwo i poświęcenie w bitwie pod Jastkowem w dniach 31. lipca. I. i 2. sierpnia, a zwłaszcza za przeprowadzenie szturmów 31. lipca i 1. sierpnia, podczas których nietylko

Wczoraj rannem dnia 3. sierpnia ruszył pułk w oznaczonym kierunku podległym. - Według zarządzenia na odcinkach: pionierzy z oddziałem kompanii technicznej Komendy Leg. mają przeszkadzać zbroję, czy rannych lub trupów nie ma, i zajęć się grobem.

Przechodzącym opuszczone świeżo pozycje rozstrzelały. Stąd wiadomo, jak na dion, półmilsowe schylenie terenu, który pułk nasz zajmował - stąd się dopiero obejmuje "for" tych pozycji.

Nad przegięciem rowu przy okopach - trup moskiewskiego żołnierza. Jak wiadomo: strzałem zabity. Tworzyło, o wydanych kochach polickich, o ryżu szczeciński, wzbudziło drobne alarmy, zaciętych. Na wyraz zabitego polnego chemika.

Schodzimy na szosę Jastkowską. Zarządzone chwilowy spoczynek dla zejścia się ciągnących polami oddziałów i kolumn. Pułkownik, zawieszony, pojechał do dworu w Jastkowie, gdzie stanęła Komenda Korpusu.

Między nas oddziały piechoty I. Brygady. Przyjeżdża część sztabu Komendy Legionów. Nadciągają treny.

Pułkownik wraca, odpowiadając odwiedzin Jego Ekscel. Komendanta Korpusu, który osobliwie pragnie podziękować pułkownikowi za Jastkowską sprawę.

Jako niebawem zjawia się odpowiedzialny Komendant. Oficerowie i szereg ustawił się kołem obok szosy. Komendant wraca w kolo i przechodzi kolo od skrzyżnia. Przedstawiamy się sobie nawzajem. Jego Ekscelencja podaje każdemu dzień, poczem wyrusza "wraz" z tym oficerem, szarżem i szarżem 4. pułku najgorętsze podziękowanie i najwyższe uznanie w imieniu Szeregu za nieustraszone męstwo i poświęcenie w bitwie pod Jastkowem w dniach 31. lipca. I. i 2. sierpnia, a zwłaszcza za przeprowadzenie szturmu 31. lipca i 1. sierpnia, podczas których nie tylko

nasz front został posunięty ku okopom nieprzyjacielskim, ale które nadto spowodowały przesunięcie rezerw nieprzyjacielskich przed front 4. pułku, osłabiając przez to nieprzyjacielskie prawe skrzydło, co w następstwie przełamanie tegoż skrzydła spowodowało. - Pochwała ta na rozkaz J. Ekscel. Komendanta korpusu ma być wszystkim legionistom podana do wiadomości." / Z rozkazu pułkowego 3/VIII. nr. 82. /

Po wypoczynku ruszamy. Kierunek marszu: Krasienin.

We wsi Jastkowie, przez który droga prowadzi, dymią się jeszcze zgliszczą domostw.

Na jednym obejściu, na którym sterty popiołu tlejące zostały z zabudowań, chłop podłetni zwłóczy na kupę sprzęty ocalałe: przodek wozu, żelaza pocięte młockarni, beczkę zczerniałą, łóżko....

Mówić nie może z ciężkości, jaka mu pi^ers ugniata. Dał żołdaczowi 10. rubli, coby go nie palił. " Ciebie nie spalę - powiada żołdat - ale jęwreję, sąsiada twęgo, spalić muszę". A dom żyda przytykał strzechą do jęgo chałupy...

Z poza opłotków, z opalonych sadów ze rzadka ukazę się stępniała twarz kobiety starej lub rozszerzone zalekiem oczy dziecka. Młodzieży nie uświadczy: wróg zabrał. Minąwszy Jastków, dążymy drogę na północ o nachyleniu wschodniem.

Na płaszczyźnie obszernej - widać - suną szlakami, mniej więcej równoległymi, łyskliwe węże kolum, falują oprószone, tysiączne, nieprzeliczone szeregi - wszystkie na północ. Wszystkimi szlakami płaszczyzny lubelskiej naspiesza pościg dyszący. Za tułowiami ruchliwymi kolum nadeżają - aż po widnokrąg szarzejące - ogony trenów.

Dziwnie mocne wrażenie czyni ten pochód nieprzerwany, w którym tysiące są jak jedna fala.

Przerwała się wstrzymująca tama - i rzekł, oswobodzoną, ruszyły... Dokąd? Gdzie dojdą? Co je podoła zatrzymań? Przed

masz front został posunięty ku okopom nieprzyjacielskim, ale które nadto spowodowały przesunięcie rezerw nieprzyjacielskich przed front 4. pułku, osłabiając przez to nieprzyjacielskie prawe skrzydło, co w następstwie przełamania tegoż skrzydła spowodowało. - Pochwała ta na rozkaz J. Haseła. Komendanta Korpusu ma być wszystkim legionistom podana do wiadomości."

\ z rozkazu pułkowego XVIII. nr. 82.V

Po wypoczynku ruszamy. Kierunek marszu: Krasienin.

We wsi Jastrowie, przez który droga prowadzi, dymią się

jeszcze zgliszczona domostwa.

Na jednym obciążeniu, na którym sterczy popiołu tlejące pozostałości z zabudowań, chłop podlatuje zwłoczny na kupę spręty ocieplając: przodek wozu, śliza pogięta młocarni, beczki zener-

nia, kółko....

Mówić nie może z ciężkością, jaka mu piśń ugniatła. Dół sordyści 10. rabli, coby go nie palił. "Gdzie nie spale - powiada sordyści - ale Jewreja, sąsiada twego, spalić muszą". A dom żyda przytykał stulecia do jego chłupy...

Z poza opłotków, z opalonych sadów ze trzaski ukazuje się stępiała twarz kobiety starej lub rozszarpane zębami oczy dźwięka. Młodzieńcy nie uświadczyli: wróg zabrali. Minęszy Jastrow, daliśmy drogę na północ o nachyleniu wschodnim.

Na płaszczyźnie opasanej - widok - surowe szlaki, młoty, więcej równoległych, tykliwe węże kolumn, taluzy opasane, nie, tykliwe, nieprzełazione szlaki - wazytkie na północ. Wszystkie szlaki płaszczyzny lubelskiej napliska podciągnęły. Za łufami ruchliwym kolumn nadążają - aż po widnokrąg szarzące - ognie frontu.

Dziwnie mocne wrażenie czyni ten pochód nieprzerwany, w

którym tykają się jak jedna fala.

Przerwała się wstrzymująca fala - i rzekł, oswojone, ruszyły... Dokoła gdzieś? Co ja podobie zatrzymam? Przed

myśla - na widnokręgu pościgu - wije się, jak marzenie, błękitna wstęga Bugu.

Uwagę naszą zaczepiają oryginalne dźwięki orkiestry z szeregowców austrijskich, przechodzących мимо. Za zliżeniem się sprawdzamy, że całą tę orkiestrę tworzą: bęben i harmonijka.

Pod Krasieninem wchodzimy w aleję szeroką, gdzie też spływają z pól piaszczytych szeregi okarzone. Teraz płyną, niejako łączną rzeką, nim się za wsią rozszczepią.

Minąwszy wawóz wsi, w nim oddział kawaleryi, który wraca z pościgu / znak, że Moskale gdzieś się zatrzymali/, przechodzimy zakrętem popod dwór krasieniski, gdzie w sadzie widzimy spoczywający stab Koemndy Leg.- i dalej podążamy.

Koło drogi w polu za stajaniem ścierni - kilka domostw. Odpoczynek chwilowy. Chłopcy rzucili się za poszukiwaniem wody.

Wychodzi ku nam z osiedla kobieta i zgłasza skarb.: gann-czek mleka, który przed Moskalami zdodała atać. Resztę - powiedza - co było, zabrali.

- Cud, że dom ostał, że was nie spalili.

- Boska opieka. Chciały palić, ale nie miały już czasu. Patrole nasze były na wsi. Kazały się nam zbierać. straszyły, że Niemcy idą, że nas będą męczyć...Ja im na to: "Już nie trza bardziej jak wy nas. cholery, męczycie. Nigdzie się z domu nie ruszę". Groziły, że gwałtem nas zabiorą- ja nie. Com się miała bać?. Wiedziałam, że same są w trachu. Porwały co im się dało - i w nogi.

- Dawno to było?

- Dziś rano. Jeszcze się przechwalały, że wnet wrócą, że was jeho wciągają w pułapkę.

- A wy jak myślicie : wrócą?

- Myśla że nie. Że bóg tę pychę ich złamie.

Pożegnawszy rezolutną kobietę, ruszamy.

Pochód rozwija się dalej. Idą kolumny wzdłuż drogi, rozchodzą się na rozwidleniach dróg, wsiekają w napotkany zacién lasu.

myśla - na widok tego postępu - wije się, jak marzenie, obietnicę -
na wstęgu Bugu.
Tęże nagle zaczęła się oryginalna dźwięki orkiestry z sze-
regów eustajskich, przechodzących mimo. Za zniżeniem się
sprawdzały, że cała ta orkiestra tworzą: jeden i harmonijka.
Pod krzesaniem wchodziły w siebie szeregi, gdzie też spły-
wało z pół piaseczek szereg ciemnych. Teraz pływają niejako
iżona rzeka, nim się za siebie rozciągała.
Minęły wódz wai, w nim oddział kawalerji, który wraca
z postępu / znak, że Moskale gdzieś się zatrzymali, przecho-
dzimy zakretem pod dwór krasiński, gdzie w sędzie widzieli
spoczywający sęd Kołomy Leg. - i dalej podążamy.
Kole drogi w polu za stajaniem ścieżki - kilka domostw.
Odpocznik chwilowy. Chłopcy rzucili się za poszukiwaniem wo-
dy.
Wychodzi ku nam z osiedla kobieta i zgłasza ślad: : gann-
czek młoda, który przed Moskalami zdołała stać. Reszta - po-
wiedza - co było, zabrali.
- Cud, że dom został, że was nie spalili.
- Boska opieka. Chciały palić, ale nie miały już czasu. Pa-
trale nasze były na wai. Kazały się nam złożyć. straszny,
że Niemcy idą, że nas będą męczyć... Ja im na to: "Jeszcze nie trze-
ba panów! Jak wy nas. cholery, męczycie. Wiedziecie się z domu
nie trzeć". Grzeli, że ewentualnie nas zabiorą - ja nie. Com się
mnie bać? Wiedzieli, że same są w trachu. Porwały co im
się dało - i w nogi.
- Dawno to było?
- Długo. Jeszcze się przechwalały, że wnet wrócą, że
was jego wciągną w pułapkę.
- A wy jak myślicie : wódek?
- Myśla że nie. Że bogi te puchy ich zlamie.
Pożegnawszy rozolną kobietę, ruszamy.
Pochód rozwija się dalej. Idą kolumny wzdłuż drogi, roz-
chodzą się na rozwidleniach dróg, wlekają w niepotrzebny zacien
jasu.

32 Szeregi nasze brną po piaszczystym gruncie. Pył warstwami
pokrywa mündury siwe.

Dzień upalny. Marsz srodze nużący. Lecz świadomość pościgu
zdwaja siły - myśl wyrywa się do niewiadomego końca drogi.

W szeregach bataljonu 11-gg, po boku swego plutonu maszeru-
je z tornistrem na plechach znajomy mi jeszcze z "cywila" pod-
chorąży B. przyrodnik, docent uniwersytetu, Nikły fizycznie,
słabej konstrukcyi, zdaje się: padnie pod ciężarem tornistra.
A on uśmiecha się, gdy go mijam, i - gdy pot spływa mu z czoła,
a nogi z trudem przesypują piach - oczy niebieskie z poza świa-
teł okularów wyrażają jakąś radość, rzecz można: szczęśliwość
trudu. Przeżył całą kampanię karpacką jako żołnierz, ukończył
szkołę podchorążych, i kiedy jego koledzy awansowali już dawno,
on został w cieniu swej skromności, z tornistrem maszeruje.
Nie marzeka na trud, nie skarży się, w radości pełni swą służbę.-
Ile razy go mijam, zawdy ten uśmiech jego we mgle kurzu widzę.
W trudzie jawi się idea legionowa: radosny sekret wytrwania, ~~ta~~
~~wa pościgu na chwilę wstrzymana.~~

Nocleg na polach pod Majdanem Krasienińskim. Dociągły kuchnie
- ludzie mogą się pożywić. Jak zwyczajnie z wieczora i do późna
w noc rozchodzą się po skłonie nieba, szeroko, na łuku północno-
wschodnim, łuny pożarów.

Na drugi dzień przychodzi wieść o dalszem ofiarowaniu się nieprzy-
jaciela. Zarządzony też dalszy pościg.

Idziemy na Stoczek. Po drodze napotykamy między stawami spu-
szczonymi dopalający się most ba grobli, który pioniezry nasi
odbudowywują. Obchodzimy i podążamy dalej drogami piaszczystymi
~~wśród spotykanych niedopałek zgłiszcz.~~

Przechodzimy przez rozłożoną wzdłuż drogi Wólkę Krasinińską
i docieramy do Dańbrówki, Tu także zerwany most na rzeczce koło
młynów; ~~staw młynny jak i przykopy spuszczone.~~ Około kładki ścik.
Przeprawiają się honwedzi. Z trudem przeciwska się nasz batalion
II. Oddział karabinów maszynowych przeprawia się w bród przez
wodę, która tu jak staw rozlana.- I dalej w górę przez wieś, gdzie

Woda, która tu jak staw rozlała. - I dalej w górę przez wieś, gdzie
II. Oddział karabinów maszynowych przeprawia się w bród przez
Przeprawię się honowem. Z trudem przecięła się nasz batalion
młynów; staw młynowy jak i przychody spuszczono. Około kilkunastu
i docieramy do Dąbrówki. Tu także zerwany most na rzeczce Koło
Przechodzimy przez rozłożone wzdłuż drogi Wólę Krasinińską
wśród spotykanych niedopasiek zgłiszczonych.
odbudowywując. Oczekujemy i podążamy dalej drogami piaszczystymi
szczytami dopływającą się most na grobli, który pionierzy nasi
Idziemy na Stoczek. Po drodze napotykały między stawami spu-
ściła. Narządzone też dalszy postępek.

Na drugi dzień przychodził wieść o dalszym całym się nieprzy-
washednim, który pośa-rów.
w noc rozchodzą się po skłonie nieba, szeroko, na pełną północno-
- ludzie mogą się poznać. Jak zwyciężają z wieczora i do półna-
Noce na polach pod Małżanem Krasinińskim. Docierają kuchnie
we posiadają na chwilę wstrzymane.

W trudzie jawi się idea legjonowa: zdobyć sekret wytrwania. -
Ile razy go mijam, zawsze ten wątek jego we mgle kurzu widzę.
Nie mażka na trud, nie sławi się, w radości pełni swój słaby.
on został w cieniu swej skromności, z torowiskiem maszeruje.
szkołę podchorążych, i kiedy jego koledy słyszeli już dawno,
trudu. Przepłył cały kampanie karpacką jako żołnierz, ukochany
tej okularów wyrażają jakąś radość, rzecz można: szczególna
z nogi z trudem przesympuje piasch - oczy niebieskie z pozostawie-
A on uśmiecha się, gdy go mijam, i - gdy pot spływa mu z czoła,
słabej konstrukcji, zdaje się: padnie pod ciężarem torowiska.
chorąży B. przyrodnik, docent uniwersytetu, Wilki fizyczne,
je z torowiskiem na piaszczystym znajomy mi jeszcze z "cywila" pod-
szereżach batalionu II-go, po dokon swego plutonu maszyn-
zdawia się - myśl wyrwa się do niewiadomego końca drogi.
Dzień upalny. Marsz stopem nudy. Lecz świadomość postępu
pokrywa minuty siwe.

Bzerek nasze brną po piaszczystym gruncie. Był warstwą

tej

stoją kolumny węgierskie, później przez pustą odludną, - drogę piaszczystą w las.

~~Bataliony I-szy i III-ci zostały,~~ Bataljon II-gi ma podejść na pozycję pod Kozłówkę. Tam nieprzyjaciół próbuje opór.

~~Długą ulicą wśród ścian lasu posuwa się nasz bataljon na-
przód. Dochodzi do skrzyżowania dróg leśnych, gdzie się ma
okopać jako rezerwa pierwsza oddziałów węgierskich. Jedna Kom-
pania, por. Zulaufa, ma zkużować honwedów na prawym skrzydle
pozycji.~~

Pułkownik udaje się ku tej pozycji ~~i bierze mnie ze sobą.~~
Idziemy drogą leśną o wylocie na wschód.

~~Na prawo las wysoki - na lewo sosniane zalesie. Gdy to się
ucina, biegnie pod kątem prostym do drogi rów pozycji naszych.~~

Przed oczyma otwiera się na wschód przestrzeń widna, o niz-
kich i rzadkich krzakach.

W oddali wieś, czubami drzew wzniesionych rysująca się:
Kozłówka.

Przed tą wsią rosyjskie pozycje, Stamtąd pukają gęsto ka-
rabiny, nadlatują śpiewające kule.

Schodzimy w narożnik rowu, skąd biegnie skrótem dla oczu
linia ognia: postaci oparte o ścianę gliny, kłoczące, po lu-
fach karabinów na wschód uparcie wpatrzeni.

Za chwilę zjawia się koło nas w kraju leśnym por. Zulauf:
melduje pułkownikowi, że kompania jego jest tuż za nim, goto-
wa do zluźniania.

Pułkownik, ostrzegając, by się nie wychylał, ^{wy my por. Zulauf} daje mu jako-
ś dyspozycje, dotyczące zmiany. Pożem zabieramy przesuwają-
ce się postaci legjonistów. ^{zabieramy się z powrotem - przez las}

Nie uszliśmy do czterdziestu kroków, gdy ~~nas wstrzymuje~~
wołanie. Kap. Sikorski szuka pułkownika. Przyszedł tą samą dro-
gą za nami. Wychodzi ku nam na przeczecie lasu.....

~~Znagła przeszywa powietrze charakterystyczny znajomy świst-
- pęka szrapnel.~~

- Musieli zauważyć ruch - ktoś mówi.

Świst znowu - i odgłos pęknięcia: jeden; drugi, trzeci... Po-

stoją komendy węgierskie, późniejsi przez pustą dolinę, - dro-
 gę piaszczystą w las.
 Bataliony I-zy i III-oi zostali, Batalion II-oi na pojeździe
 na pozycję pod Kozłową. Tam nieprzysiężni przodują opór.
 Długo walczył, wódz polski Janu podurwa się, nasz batalion na-
 przesł. Dochodzi do skrzyżowania dróg żelaznych, gdzie się ma
 obojętne jako terenowa oddziały węgierskich. Jedną kom-
 pania, por. Zaluski, ma zgrupowane poruczników na prawym skrzydle
 pozycyi.
 Pułkownik udaje się ku tej pozycyi i obojętne ma zgrupowa-
 niemi drogą jedząc o wylocie na wschód.
 Na prawo ias wysoki - na lewo szczyt górski. Gdy to się
 ucinie, biegnie pod kątem prostym do drogi równo pozycyi naszych.
 Przed oczyma otwiera się na wschód przestrzeń widna, o nie-
 kich i rzadkich krzakach.
 W oddali widać, czubkami drzew wznieśli się rysujące się:
 Kozłowa.
 Przed tą wsią rozciągają się pozycje, Stamtąd pukała gęsto ka-
 lami, nadlatując śpiwające kule.
 Schodzimy w kierunku rowu, skąd biegnie stróżem dla oczu
 linia ognia: postaci oparte o ścianę gliny, kłosa, po lu-
 fach karczadów na wschód uparte wstrząsać.
 Na chwilę zjawia się kolo nas w kraju jakym por. Zaluski:
 maluje pułkownikowi, że kompania jego jest tuż za nim, gota-
 wa do zgrupowania.
 Pułkownik, ostrożnie, by się nie wyhylił, daje mu jako-
 weś dyspozycje, dotyczące zmiany. Pozem zabieramy przesuwa-
 ce się postaci legionistów.
 Nie uszliśmy do czterdziestu kroków, gdy nas wstrząsnęło w
 wołanie. Kap. Storski szuka pułkownika. Przechodzi tę samą dro-
 gę za nami. Wychodzi ku nam na przeczucie iasta.....
 Kąś przesyła powietrze charakterystyczny znajomy dźwięk -
 - pęk sarpnel.
 - Musieli zauważyć ruch - ktoś mówi.
 Świat znów - i ogłós pękania: jeden; drugi, trzeci... Po-

nad nami.

~~Kryć się! Komenda do chłopców.~~

Znajdujemy się wśród kęp sosenek na trawniku, przez który biegnie rów leśny. ~~Kłoniemy się do onego rowu.~~

Świsty i detonacje rozlegają się raz po raz nad nami.

Jęki - wzywania sanitariuszy - ze stron kilku.

Wywłóczy się z krzaków ranny jeden, drugi...

Wreszcie ulewa pocisków minęła.

Ostrzeliwano kwadrat leśny, na którym właśnie kompania por. Zalaufa się znajdowała.

Dziewięciu ludzi nam raniono.

Pracamy ku skrzyżowaniu dróg do lasu. - Lekarz pułkowy kap. Dr. Bobrowski z pomocą lekarza bataljonowego opatruje rannych. Przynoszą mu też kilku żołnierzy węgierskich do opatrzenia.

Zjawia się ułan z 1-szej brygady, Beliniak. Żądając wozu. Padł bowiem na drodze leśnej ich komendant ppor. Wysoki, gdy się podsunął z patrołą. Wozy niestety, jakie były, odjechały z rannymi.

Ku wieczorowi przydarzył się epizod ciekawy. Widzimy; sześciu drabów w szynelach z karabinami prowadzi nas telefonista bezbronny. Ujął ich, a raczej zdali się mu, gdy ich napotkał w lesie, zakładając druty, "Dość już powiadają - mamy wojny, chcemy odpocząć"!!.

Zarządzono pod wieczór przesunięcie bataljonu do Bratnika, o jakie dwie wiośty na lewo. Wśród strzałów gęstych przy zapadzie zmierzchu przesuwały się oddziały na wskazane miejsce.

Komenda pułku stała kwaterą w stodole na wysuniętym folwarku. Bataljon II-gi zajął pozycje przednie przed folwarkiem. Bataljony I-szy i II-ci, które nadeszły w tym czasie, zajęły stanowisko, jako rezerwa, w kraju pobliskim lasu.

Noc ciemna przeszła stosunkowo cicho. Zwykła strzelanina liczyła się jako rzecz normalna, jak np. tykanie zegara, które nie płoszy snu. - Rano miał jednak lekarz kilku rannych z bataljonu II. do opatrzenia. Wyrosła też mogiła czwartacka z krzy-

nad nami.

— Wybiegamy — Komenda do szpitali.

Znajdujemy się wśród kępsasiek na trawniku, przez który

biegnie rów leśny. Kierujemy się do naszego domu.

Światły i doświadczone rozbiegają się raz po raz nad nami.

Jeśli — wywołanie sanitariuszy — ze strony kolumn.

Wybiegamy się z krzaków ranny jeden, drugi...

Wreszcie niwne podziękowania.

Ostrzeżenie: Kwatera leśna, na którym właśnie kompania por.

Najlepiej się znajdowała.

Przebieganie ludzi nam raniło.

Wracamy ku skrzyżowaniu dróg do lasu — lekarz przytopy kęps.

Dr. Bożowski z pomocą lekarza bataljonowego opatruje rannych.

Przynosi nam też kilka szpitalnych węgielnic do opatrzenia.

Zjawia się u nas z 1-szej dywizji, Belinicki. Zgadając wzajemnie.

Przed nami na drodze leśnej ich komendant ppor. Wysocki, gdy

się podsunął z patrolem. Wóz niestety, także był, odjechał

z rannymi.

Ku wieczorem przybyliśmy się opisać ciekawym. Widzimy; sze-

ściu drabów w szpitalach z karykami prowadził nas telefonista

bezbranny. Ujął ich, a raczej zabił się mu, gdy ich napotkali

w lasie, zakładając druty, "Dobrze już powiadają — mamy wojnę,

choćmy obopólnie".

Zarządzone pod wieczór przesunięcie bataljonu do Bratnika,

o jakie dwie wiochy na prawo. Wśród strażów gęstych przy za-

padzie zmierzchu przesunęli się oddziały na wskazane miejsce.

Komenda pułku stała kwatery w stodołę na wysuniętym for-

warcie. Bataljon II-gi zajęł pozycje przednie przed folwarkiem.

Bataljony I-szy i II-ci, które nadeszły w tym czasie, zajęły

stanowiska, jako rezerwa, w lesie pod lasem.

Noc ciemna przesłała słownictwo słone. Wykryła strzelaninę

licząc się jako rzecz normalna, jak np. tykanie zegara, które

nie pioszy snu. — Rano miał jednak lekarz kilka rannych z batal-

jonu II. do opatrzenia. Wyrosła też mogła czwartka z trzy-

33
mosi
owarke ka
zem białym, brzożowym u wejścia dróg pod lasem.

Folwark wyjął się za dnia jako prostokąt zabudowań - stodoła, stajen i chat - zamykających dziedziniec obszerny, a położony na czole płaszczyzny, która na wschód opadała do wsi, rzeczonyj wyżej Kozłówki, obsadzonej przez nieprzyjaciela. Nad czuby drzew wносиły się wieże kościoła, a na prawym, wyższym końcu wydłużonej wsi widniały w otoczy parku szczytowe mury pałacu: dobre punkty obserwacyjne dla wroga.

Można było być pewnym, że znaczną ostrzeliwać folwark, gdy zauważą ruch na nim. - A nasze miłe ordynanse i kuchciki czyniły ruch prawdziwie folwarczy. Mimo zakazu kręciły się po dziedzińcu: była potrzeba lub nie.

Na dodatek, Około 9. godz. poczęły zajeżdżać na dziedziniec ^{zręcznie} wozy bojowego trenu...

Otrzymały rozkaz cofnięcia się natychmiast i ustawienia się na łące za osłoną stodoła.

Nie zdołały jeszcze wszystkie zawrócić, gdy ozwał się znajomy świst - jeden - drugi - trzeci...

Jakby stado jastrzębi wpadło na dziedziniec. Powstało zamieszanie.

Pułkownik mył się w stodole. Wypadł w koszuli rozpiętej - rzekł" byś : Knić - i w momencie sprowadził ład.

Wiedzieć było wtenczas nasz zazwyczaj opieszale tren. Można rzec: skrzydeł dostał - tak rwał z powrotem do lasu.

Szrapneli kilkanaście puszczone na folwark. Szczęściem szkód w ludziach nie było. Jakiś parę kontuzji i drobnych. Zdarzyła się przytem zabawna rzecz. Jakiemuś telefoniście kulka szrapnela przebiła na płdach zwieszoną manierkę, w której miał dopiero co z kotła nalaną gorącą kawę. Ciecz gorąca poczęła spływać po nim... I on, czując po uderzeniu - pływając po sobie "krew", począł wołać, blizki omdlenia " Sanitarjusz! Sanitarjusz! Aż go odratowano, pokazując mu ranę głębokom - w maniercie.

Otrzymuję rozkaz pojechania w sprawie służbowej do Lubli-
na.

38
Wojciech
Czerwinski

sem białym, przozowym u wejścia drog pod lasem.
Folwark wyjął się za dnia jako prostokąt zabudowań - sto-
dół, stajen i chat - zamkniętych dziedzińcem opaszony, a po-
łożony na czole piaszczystym, które na wschód opadało do wsi,
trzechosnej wyżej Kozłowski, opaszonej przez nieprzystępne.
Na czubie drzew wznosiły się wieże kościoła, a na prawym,
wzniesionym końcu wydłużonej wsi widniały w otoczu parku szczy-
towe mury pałacu: dobre punkty obserwacyjne dla wroga.
Można było być pewnym, że znaczna ostrzeżenie folwark, gdy
zauważył ruch nad nim. - A nasze mile ordynans i kucholki czy-
niły ruch prawdziwie folwarski. Mimo zakazu kręciły się po
dziedzińcu: były potrzebne im nie.
Na dołach, około 9. godz. poczty zjechała na dziedzi-
nię wozy bojowego trenu...
Otrzymały rozkaz cofnięcia się natychmiast i ustawienia
się na łez za osłoną stodoły.
Nie zdolały jeszcze wszystkie zawrócić, gdy ozwał się
znajomy świsł - jeden - drugi - trzeci...
Jakby stado jastrzębi wpadło na dziedzińiec. Powstało
zamieszanie.
Przownik mył się w stodołę. Wpadł w koczuli rozpiętej -
trzeć! by: Knieć! - i w momencie sprowadził ją.
Widział było wówczas nasz zawyżony oploty tren. Mo-
na trzeć: strzydeł dostał - tak trwał z powrotem do lasu.
Strzypali kilkanaście pułkowników na folwark. Szczegółem
szedł w ludzich nie było. Jakis parę kontuzji i drobnych.
Zdawało się przodem zabawa trzeć. Jakimś telefonistą
kilkę strzypała przebieła na płaszcach wiszących maniere,
w której miał dopiero co z kofie nalać goręcej kawy. Ciepło
goręca poczęła spływać po nim... I on, czując - po udzie-
niu - pękając po sobie "krew", poczęł wołać, blizki omalania
"Sanitariusz! Sanitariusz! Aż go odrzutowo, pokuszając mu
ręce głębokom - w maniere.
Otrzymały rozkaz pojechania w sprawie służbowej do Lubli-

XI.

Wracając ~~z Lublina~~ na trzeci dzień, dowiaduję się w drodze, że Moskale cofają się ku rzece Wieprz, że pułk 4. wczoraj wyruszył z Bratnika i znajduje się w Kieszkówce.

Po ~~przenocowaniu w Bratniku na tymże folwarku, gdzie zasta-~~
~~ję nasz tren prowiantowy~~ ruszam ^{nie} przez Kozłówkę, częściowo spa-
 loną /. Większą część wsi z kościołem i pałacem Zamojskich
 nasz pułk następujący uratował /, Kamionkę i jeszcze jakąś miejs-
 cowość, do Kieszkówki. Pułku tu już swego nie zastaję: gonię
 więc we wskazanym kierunku ~~mi~~ dalej.

34
 35
 Z południa wjeżdżam do palącego się Michowa, który pociski
 rosyjskie zapaliły. ^{Wojennym} Wśród gorącego dymu duszącego przepalonych
 strzech - natłok przechodzących wojsk - istne przedsienie pie-
 kła.

Dowiaduję się, że stoi tu Komenda Legionów. Odszukuję więc
 w części ocalałej wsi kwaterę sztabu, by się o pułk swój zapy-
 tać. Mówią mi, że znajduje się na pozycji pod Wągielcami.

Nad wieczorem dobijam do naszego trenu bojowego, który stoi
 na łące moczarzystej koło lasu. Tam też pod namiotem naprędce
 wzniesionym założył Dr. Bobrowski stację opatrunkową.

U Najzajutrz z rana, gdy się w pobliżu baterie ciężkie ustawi-
 ły, zarządzone przesunięcie trenów na drugą stronę łąki ku po-
 łudniowi, poza osłonę leśną.

Udaję się ku pozycjom. - Bataljony I. i II. okopane na zbo-
 czu wzniesienia, jako rezerwy, - Z drugiej strony płaskogórza
 na przechyli grzbietu, w pobliżu chałup Wągielce I, przypadek
 bataljon II. Tuż kwatera Komendy pułku, pod ~~osłoną~~ ochroną
 stodół. Sąsiedni dach chałupy służy jako obserwatorium.

Stąd przed oczyma roztacza się wgłębiona dolina Wieprza,
 poza którą - na wyniosłych brzegach nieprzyjacielskie mocne po-
 zycje. ~~Niedarmo odgrzeźbali się przez usta jeńców, że tu nas~~
~~zatrzymają.~~

Dowiaduję się że rankiem rzucił się pułkownik nasz z pio-

Wracając z Lublina na trzeci dzień, dowiaduję się w drodze, że Moskalie cofają się ku rzecze Wieprz, że pułk 4. wozowej wy-
 trzaszył z Białoboku i znajduje się w Kleszkowce.
 Po przeniesieniu w Białobok na tył, dowiaduję się, że Moskalie
 je nasz teren powiatowy, ruszając przez Kozłówek, częściowo spa-
 rają. Wiekasę część wsi z kościołem i pałacem Samojłowskich
 nasz pułk następujący uratował. Kamionkę i Jeżówkę także mia-
 cowa. do Kleszkowki. Pułk tu już swego nie zastaje: gonit-
 wiego we wskazanym kierunku nie daleko.
 Z podobną wiadomością do pułkowego się Michowa, który pojechał
 rozszukiwać zapalnicę. Wśród gorczy - tym dalszy przebieg
 strzech - natłok przechodzących wojsk - jakie przedstawienie pie-
 kie.
 Dowiaduję się, że stoi tu Komenda Legionów. Obserwuję więc
 w części osłabłej wsi kwaterę zastępu, by się o pułk swój zapy-
 tać. Mówią mi, że znajduje się na pozycjach pod węgłami.
 Nad wieczorem dobiegam do naszego trzema bojowego, który stoi
 na facy moce przystajeć kolo lasu. Tam też pod namiotem naprzecio
 wzniesionym zakłada pułk. Bobrowski stając opatrunkowy.
 O Wójcickim z rana, gdy się w pobliżu baterie ciężkie ustawi-
 ły, zarządzone przesunięciem trzonu na drugą stronę i tak ku po-
 łudniu, poza osłonę lasu.
 Udało się ku pozycjom. - Bataliony I. i II. okopane na zbo-
 rze wzniesienia, jako rezerwy. - Z drugiej strony piskogóra
 nie przeszli grzędną, w pobliżu chłamu Węgłach, przypada
 batalion II. Tuż kwatery Komandy pułku, pod osłoną lasu
 stodoły. Szlachta chłamu stawy jako obserwatorium.
 Stąd przed oczyma rozciąga się wspaniała dolina Wieprza,
 poza którą - na wyniosłych przegrach nieprzystępnych moce po-
 zycje. - Wiedząc o zagrożeniu się przez usta Janców, że tu nas
 zatrzymają.
 Dowiaduję się że rankiem znalazł się pułkownik nasz z pio-

nierami ku rzece budować most spalony naprzeciw miejscowości Łysobyki, lecz, ostrzeliwany gwałtownie szrapnelami, zmuszony był zostawić robotę.

Kap. Sikorski otrzymuje na noc dyspozycję: podsunąć się z plutonem lub kompanią w kierunku wschodnim do Wieprza, szukać przejścia i sforsować brzeg drugi.

W Zapadł wieczór. Zjawia się z Komendy Legjonów por. Kleberg, przynosi wieść o sforsowaniu przeprawy i rozkaz dla pułku: wymarsz o 4 rano, gdy most naprzeciw palących się Łysobyków, będzie gotowy. Zapowiada dalsze dyspozycje pościgu.

W Już z wykwitujących łun widać było zapocząty odwrót nieprzyjaciela z nad Wieprza. W miarę zapadu godzin wzmagają się łuny. — Na ciemnym obrysie widnokregu rozpalają się ogniska, żarem płomieni wychodząc wysoko na przymierz nieba. Naliczyliśmy 15 pożarów na ~~małym~~ odcinku wschodu.

W grozie i zacisku rąk patrzyliśmy na to krzyczące o pomoc pro ludjum szatańskie odwrotu, Jakiż cel? Jaki motyw. — Dzika złość niemocy.

O naznaczonej godzinie wczesnej pułk z pod Węgielec wyruszył. O godz. 4. minut 45. staje przy moście, nocą odbudowanym, nad Wieprzem.

15 Nie oczekując na ~~trasy~~ które zatrzymać się muszą, aż przędą nadpływające oddziały piechoty, porywa pułkownik Roja trzy swoje bataljony i ~~szybkim marszem~~ przez spalone Łysobyki, ~~Krapę~~ ~~dechodzi~~ do Talczyń, ~~skąd nieprzyjaciół~~, zmuszony opuścić wspaniałe, przygotowane poprzód pozycje obronne, cofa się na ~~północny~~ północny wschód. Tu pułkownik rozdziela bataljony: III-ci kieruje na lewo, na Rudę, II-ci ~~przeznacza w rezerwę a z I-szym przechodzi przez~~ ^e ~~grobę talczyńskich stawów i na~~ Stoczek, Poizdów energicznym marszem zdąża za cofającym się nieprzyjacielem.

Na wyżynie lesistej, przed Wolą Ossowińską przychodzi do natknięcia się na opór wroga. Naprzód kap. Szerauc z batal-

niemni ku rzecze budować most spalony naprzeciw miejscowości
Kysobylki, lecz, ostrzeżeni gwałtownie strzelaniami, muszo-
ny być zostawili robotę.

Kap. Sikorski otrzymuje na noc dyspozycję: podsunąć się
z plutonem lub kompanią w kierunku wschodnim do Wieprza, stu-
kać przystaję. I stetoskować przez drugi.

Zapadł wieczór. Stała się z Komendy Legionów por. Kle-
berg, przynosi wiadomość o stetoskowaniu przystaję i rozkaz dla
pułku: wystrzelić o 4 rano, gdy tylko nastąpi naprzeciw palących się
Kysobylków, będzie gotowy. Zapowiada dalsze dyspozycje podległym.

Tuż z wykwintujących linii widzę było zapoczątki odwrót nie-
przyjaciela z nad Wieprza. W miarę zapadu Godzin wzmagają się
funy. — Na ciemnym obrzecie widokowego rozpalały się ogniska,
żarem płomieni wychodzące wysoko na przysmarz nieba. Należny-
liśmy do pożarów na naszym oddziale wschodu.

W Grodzie i zacięciu tak patrzyliśmy na to krzyżące o pom-
ste profusum szatańskie odwrót, jakiś celi? Jak! motywy. —
Dziki ziołód niemoży.

O naznaczonej godzinie wczesnej pułk z pod Węgier wy-
ruszył. O godz. 4. minut 45. staje przy moście, nocą od-
budowanym, nad Wieprzem.

Nie oczekując na treny które zażywać się muszą, że
przysięgający oddają się piechoty, porwawsz pułkownik
Roję przy swoje bataliony i zrywkim marzem, przez spalone
Kysobylki, Kępe dobiegają do Talczyń, stąd nieprzyjaciela,
zmuszony opuścić wspaniale, przygotowane poprzed pozycje
obronne, cofa się na nieznany odległość wach-od. Tu pułk
nie rozdziela batalionów III — ci kieruje na lewo, na Rude,
II — st. przemieszcza w rejon z I — bryg. przechodzi przez
groble tarczyskich stawów i na Stoczek, Polców energicz-
nym marzem zbija ze sobą się nieprzyjaciela.

Na wyżynie leżącej, przez Wola Gasowianka przechodzi
do natknięcia się na opór wroga. Wprzód kap. Szerman z batal-

jonem swym potyka się z moskackimi oddziałami w lesie, następnie nadeszły z prawa bataljon 1-szy szybkim rzutem oczyszcza płaszczyznę wyżyny i, wypierając z dwóch pozycji - jedna na za drugą. Moskali, /przyczem pułkownik sam idzie w tyraljerskiej linii/ zstępuje ku położonej w kotlinie wsi. Po krótkim ogniu, energicznym ruchem, nim nieprzyjaciel miał czas się opatrzyć, zajmuje bataljon Galicy Wolę Ossowińską. Wszystko ze strat^a/siedmiu lekko rannych.

Zmierzch zapadł. Chodziło teraz o to, by ewentualny kontratak wytrzymać nim siły większe nie nadejdą, a także poszukać łączności wz. prawem i lewem. W tej myśli poczyniono ubezpieczenia odpowiednie, rachując też słusznie na to, że nieprzyjaciel po energii ataków mniemać może o większych siłach, niż są, i kontrataku nie będzie próbował.

Treny nadciągly. Kuchnie mogły pod osłoną ciemności nocą dowieść kompaniom pożywienie, którego dzień cały chłopcy nie widzieli.

Komenda pułku stanęła postojem nocnym na skrzydle lewem, w lesie w Filipinie.

Noc przeszła w pilnej czujności, spokojnie.

Rano około godz. 9-tej udałem się z rozkazem do komendy bataljonu I-go w Woli Ossowińskiej. Zastałem kap. Galicę w iście królewskiej kwaterze, w pałacu. ~~Właśnie powrócił z po-~~
~~zycji poza wsią, które oddawał nadeszłej węgierskiej Komendzie.~~
 Miał nadzieję, że odpocznie z dzień w tym pięknym dworze -
 rozkaz powoływał dalej.

Dwór w Woli Ossowińskiej przedstawił się istotnie jako pańska reżycencya. Oprócz pałacu bogatego przed rozkosznym parkiem, stało jeszcze wśród zakoli kłomów i trawników parę nowoczesnych oficyn dalej osobno wzniesiona kaplica.

Właścicieli nie było. Kilkoro osób ze służby ostajej schowało się na czas bitwy w piwnicę ogrodnika; teraz, Bismiele-
 ni, powychodzili.

W salach pałacu pustka. Co "państwo" nie zdołali wywieść, to Moskale rozgrabili. Wszędzie znać ślady barbaryi, w je-

Galicy
w Woli
Ossowińskiej

Jonam swym podtyka się z moskalkami oddziałami w lesie, na-
 tępnie nadaszły z prawa bataljon 1-szy sztyktem krutem oczysz-
 cza piaszczyste wyżyny i, wypierając z dwóch pozycji - jedna
 na szczyt. Moskale, przyciemniając się, idą w ty-
 rajstewskiej linii, zstępują ku połoninie w kotlinie wsi. Po
 krótkim ogniu, energicznym ruchem, nim nieprzyjaciel miał czas
 się opętać, zajmują bataljon Galicy Woje Ossowiańska. Wszy-
 sto ze stracił śladem lekko rannych.

Zmierzach zapadł. Głęboko teraz o to, by ewentualny kon-
 takt wytrzymać, nim się wzięło nie nadaje, a także
 poszukiwano łączności w prawym i lewym. W tej chwili poczyniono
 ubezpieczenie odpowiednie, rachując też siłami na to, że
 nieprzyjaciel po energii ataków miałby może o większych si-
 łach, niż są, i kontratak nie będzie próbował.

Trzy naboje. Anochie mogły pod osłoną ciemności no-
 cy dowiedzieć kompaniom pożywanie, którego dzień cały obfity
 nie widzieli.

Komenda pułku stanęła postojem nocnym na skrzydle lewym,
 w lesie w Filipinie.

Noc przeszła w pełnej czujności, spokojnie.
 Rano około godz. 9-tej udaliśmy się z rozkazem do komendy
 bataljonu 1-go w Woje Ossowiańskiej. Zastaliśmy kap. Galicę w
 ściele królowskiej kwaterze, w pałacu. Właśnie powrócił z po-
 zycji poza wsi, które oddawał nadaszły węgierskiej Komendzie.
 Miał nadzieję, że odpocznie z dzień w tym pięknym dworze -
 rozkaz powołał dalej.

Dwór w Woli Ossowiańskiej przedstawiał się tak: jako
 pańska rezydencja. Oprócz pałacu bogatego przed rozkazem
 parkiem, stało jeszcze wśród zakoli kłomów i trawników paru
 nowoczesnych oficyn dalej osobno wzniesiona kaplica.
 Właściciele nie było. Kilkoro osób ze służby ostatej scho-
 wało się na czas bitwy w piwnice ogrodniczej; teraz, Głównie-
 ni, powychodzili.

W salach pałacu pustka. Co "państwo" nie zdołali wywieść,
 to Moskale rozgrabili. Wszędzie znać ślady barbarzyń, w je-

dney z sal lustra strzaskane - na ścianach czarne rozpryski atramentu od rzucanych siłą kałamarzy.- Gościł tu w dniu poprzednim rosyjski sztab dywizyjny.

Wychodząc z pałacu, zauważyłem przed gankiem wśród śmietnika papierów jakąś książkę. Podjąłem - pisana, widzę... Data ślubu... Pamiętnik pani domu.

Gdy wracał drogą wśród pól do Komendy pułku, zobaczyłem; Moskale z pod oddalonego na górze lasu ostrzeliwują granatami węgierskimi tren, zjeżdżający do wsi. Pociski padały za umykającymi pospiesznie wozami, wyrzucając w powietrze tumany kurzu. Poczem zaczęły w odstępach padać na prawe ściernisko, zmierzając ku grupie drzew, na drogę, którą szedłem.

Zauważyłem teraz oddział trenu, który się tam przyczaił. Zapragnąłem znaleźć się jaknajrychlej poza obwodem pocisków. Skonstatowałem, że gdy szrapneli nie doceniam, to granaty wyraźnie mnie trwożą. Może temu, że tak gruntownie walą, wyrzucając wysokie słupy ziemi.

Z południa tegoż dnia jeszcze wyruszył pułk w kierunku Ciężkowoli. Marsz z Woli Ossowińskiej przez podnoszące się zakręty drogi wśród pastwisk, ściernisk i lasów.- Gdy, jadąc poprzód stanęliśmy / pułkownik, adjutant jego, kap. Zarzycki i kap. Bobrowski/ na płaskowyżu. oczy nasze przywitał, niby okrzyk groźny, wyjaw kilku w niedalekich odstępach - pożarów. Pałiły się wsi poblizkie: pierwsza - wydawało się - tuż kilka wiorst przed nami. Snopy rdzawe płomieni rozmietały się w ciszy - kłęby dymu tajały w niebo pogodne. Na miedzy pola, na płaszczyźnie, widać było sznur kawaleryi - pluton, jadący w stronę pożaru. Dalej - osiedli kilka pobók brzoźowego lasu, Ciężkowola.

Tam zmierzamy na przełaj. Podjeżdżają, widzimy grupę wojskowych przed jednym z osiedli. Rozpoznajemy szefa sztabu i oficerów Komendy Legionów. Po oznajmieniu o nadejściu pułku, pułkownik każe poprowadzić konie ku poblizkiemu na ścierni domostwu, a sam z nami udaje się do pociągającego świeżo-

dnaj z sal iustr straszane - na ścianach czarne rozpryski
stramentu od rzuconych się kłamek. - Gdzieś tu w dnie
poprzebnym rozpryski szedł dźwięk.

Wychodząc z pałacu, zauważyłem przed ganikiem wózek śmieci-
niaka papierów jakiejś kłajki. Podjąłem - pisanie, widzę...
Data ślubu... Pamiętnik pani domu.

Gdy wrócił drogą wózek pól do Komendy pułku, zobaczyłem;
Moskale z pod oddalonego na górze lasu ostrzeżliwie grana-
tami węgierskimi tren, zjeżdżający do wsi. Poeci padali za
umykającymi pociągami wozami, wyruszając w powietrze tu-
many kurzu. Poczem zaczęły w odstępach padać na prawe ścier-
niako, zmierzając ku grupie drzew, na drogę, którą szedłem.
Zauważyłem teraz oddział trenu, który się tam przyczepił.
Zaprzęgiem znalazł się jakiejś chleby poza owodem pociągów.
Stronastawiam, że gdy strzegli nie doceniam, to granaty
wyrzucił mi trzosa. Może temu, że tak gruntownie walc, wyrzu-
cając wysokie słupy ziemi.

Z południa tegoż dnia jeszcze wyruszył pułk w kierunku
Głębokowi. Marsz z woli Głębokowskiej przez podnoszące się
zakręty drogi wśród pastwisk, ściernisk i lasów. - Gdy, jadąc
poprzez stęplany / pułkownik, adiutant jego, kap. Zarzycki
i kap. Bobrowski / nie płaskowym, coży nasze przywiał, alby
okrzyk groźny, wyjął kilku w niedalekich odstępach - poza-
rów. Paliły się wsi pobliskie: pierwsza - wydawało się - tuż
kilka wiersz przed nami. Szopy rdzawe płomieni rozmięły
się w ciemny - kłępy dymu leżały w niebo pogodne. Wz miedzy
pola, na płaszczynie, widzę było sznur kawalerii - pluton,
jadący w stronę pożaru. Dalej - osiedli kilka podob przeto-
wego lasu, Głębokowa.

Tam zmierzamy na przód. Podjeżdżając, widzimy grupę woja-
ków przed jednym z osiedli. Rozkazujemy szefa sztabu i
oficerów Komendy Legionów. Po oznajmieniu o nadjeździe pułku,
pułkownik każe poprowadzić konie ku pobliskiemu na ścierni
domostwu, a sam z nami idzie się do pobliskiego dworca.

cia brzoźowego lasu. Tu też obrane miejsce na kwaterę komendy pułkowej. Przy kraju lasu, pod drzewem, w okoleniu brzoźek i modrzewi.

Wkrótce zjawia się z onego poblizkiego domostwa gospodarz, ze stołem, ławą i stołkami. A za nim córka przynosi garnek mleka kwaśnego, chleb razowy i masło świeżutkie. Sielanka.

Nadciągają bataljony nasze, rozkładają się namiejscach wyznaczonych. Jakby to czuł nieprzyjaciel, począł ostrzeliwać grantami teren. Pociski jednak nie donosząc, padają na pole poza lasiem.

Zachodzi zmierzch. Namioty wyrosły w lasu - obóz się czyni. Mamy nadzieję zatrzymać się tu postojem dłużej.

Pożary bliższe pogasły. Natomiast rozświeciły mrok dalsze, bijące w niebo łuną. Znak, że jutro pójdziemy.

Jakżeż na godz. 7 rano zarządzone marsz dalszy. Idziemy wciąż wtymże północno - wschodnim kierunku, przez spalony Sobelów, przez skupioną koło drogi wieś Domaszewice, które jakimś cudem uszły pożaru. *południowy kierunek*

36 W Setkach postój. A potem nagle zesunięcie pułku na południe. do Gostor, dla podtrzymania akcji 31. i 32. regimentów austr. obrony krajowej. Tamże bataljony nasze zajmują pozycje w lesie jako rezerwa; komenda pułku w pobliżu. - Z zapadem nocy, bardzo ciemnej, nastąpiło natarczywsze niż za dnia działanie, wzmożł się koszał karabinów - rakiety; oczy świecące, zielone, wynosiły się raz po raz nad czern otchłanną lasu.

Owinięci w płaszcze, leżący na różnej łączce. Kule przełatuja, niepokojąc. Każę pułkownik pionierom kilku, którzy znajdują się w pobliżu, uczynić z darni pogródkę osłonną. Te- dy możemy spać.

Rano - rozkaz pochodu dalszego. Linia bowiem oporu złamana: wróg, się znów cofa. Idziemy w stronę wschodu: zaczem w kierunku Brześcia Litewskiego. Tam garna ludność zabrana. Tam rozbijają się fale pościgu o pierś żelazną twierdzy - jak pocieszają się moskiewscy oficerzy.

ciś przyniesie jasno. Tu też obrane miejsce na kwatery ko-
mendy pułkowej. Przy kraju lasu, pod drzewem, w okolicach
przódki i modrzewi.

Wróćcie się z tego podzińskiego domostwa gospodarz,
ze stołem, ławą i stołkami. A ze nim córka przynosi garnek
mleka kwasnego, chleb razowy i masło śmietankowe. Głęboko
nabliżając bataliony nasze, rozkładają się namioty
wyznaczone. Jakby to czuli nieprzyjacieli, chociaż ostrzelali
granatami teren. Po chwili jednak nie donosząc, padają na pole
poza lasem.

Zachodzą zmierzchy. Namioty wyrzucił w lasu - opór się
czuli. Mamy nadzieję zatrzymać się tu postojem dłuższy.
Pożary bliższe pogasły. Wotomist rozłożył mrok daleki,
blisko w niebo i na ziemi. Znak, że jutro podążamy.

Jakże na godzinę. 7 rano rozpoczęło marz daleki. Idziemy
wciąż w tym samym kierunku - w zachodnim kierunku, przez spływy
Gobolów, przez skrajną kłodę drogi wiodącej do Domszowice, które
jakimś cudem udało się pokonać. Wschodnim kierunku.
Wschodnim postój. A potem nagle zorientowaliśmy się na pół-
noc. do Gostor, dla podtrzymania się 31. i 32. regimentów
aust. obrony krajowej. Tamże bataliony nasze zajmują pozycje
czy w lasie jako rezerwa; Komenda pułku w pobliżu. - Z zapo-
bem nocy, bardzo ciemno, nastąpiło natężenie nie ze dala
dalej, wzmógł się śmiech karabinów - trzaski; czy dźwię-
ce, zielone, wyniosły się raz po raz nad czarną otchłanną
lasu.

Owinęła w płaszcze, leżący na rośniętej łące. Kula prze-
latująca, niepokojąca. Każde pułkownik pionierom kilku, którzy
znajdują się w pobliżu, uszyli z dala pogodne osłony. Te-
dy możemy spać.
Rano - rozkaz pochodu dalszego. Lina białym opornem się-
mami: wrog, się znów czoła. Idziemy w stronę wschodu: zaczem
w kierunku Brześcia Litewskiego. Tam garnę ludność zabrane.
Tam rozbiła się fala pochodu o pierś zielonej twierdzy - jak
pościgała się mostkiewicz. Jęknę.

Przechodząc przez dział za lasem, nachodzimy przy opuszczonych okopach kapelana i kilku infanterzystów z 32. regimentu. Pogrzeb żołnierza. Rzecz zwyczajna.

^{Pne} Schodzimy do wsi Zakrzewia. Przed obejściami spotykamy chłopskie wozy, naładowane dobytkiem wszelakim. Zdołały ujsć zagarnięcia i wrócić. Ludzie też, którzy do pobliskiego lasu się schronili, teraz, gdy burza przeszła, wracając. Widzimy; dwoje staruszków, stuletnich może, pieczołowicie się prowadzi Nam, panowie kochani, - seplenią ze łzami - na noc.. w las.. Wyrostek jakiś wynosi nam wodę. Oczy się mu radują.

- Z naszej wsi - mówi z dumą - poszło do was pięćdziesięciu, i brat mój z nimi. Mnie nie chcieli wziąć, bom zamłody... Poszli nie dawno, tydzień temu. Mieli się przekraść na żuków..

Po kilku godzinach marszu, gdy dochodzimy lasu koło Kostanina, uderza oczy nasze mogiła w polu z krzyżem, darnią zrudziałą omszona: - widać, dawna. Ktoś znający tę okolicę, objaśnia, że to mogiła chłopów - męczenników, że tu już za Kąkolownicą poczynają się zwarte wsi unickie, Podlasie.

W lesie postój godziny. - Dojeżdżamy nas tu rozwesalący "towarzysz broni", ~~xxxxxx~~ Kosiński, jeszcze z pod Czołny wysłany do Krakowa z pułku po zakupna. Goni nas z przeszkodami od Jastkowa.

Na odwiecierz wkraczamy do Kąkolownicy. Wieś duża, po obu stronach drogi wzdłuż ulicy rządami zabudowań rozłożona, o domkach schludnych, bielonych, ogródkach przed oknami, czyni wrażenie zaścianka szlacheckiego, i ludność spotykana przedstawia się wdzięcznie. Wychodzą kobiety gościnnie przedprogi, nierzadko z wodą, owocami, mlekiem. wynoszą garnuszki białe na tacach, częstują.

Przychodzi rozkaz zatrzymania się we wsi - tajemne życzenie wszystkich.

Sztab pułku staje na plebanii kwaterą. Przyjmuje nas ksiądz podletni.

- Nie sądziłem - mówi wzruszony - że będę u siebie polskich oficerów gościł.

Przechodząc przez dąb na lasem, nachodzimy przy opas-
 czonych okopach kapelusz i kilka infanterystów z 33. re-
 gimentu. Rozmowa niema. Rzecz zwycięstwa.
 Schodzimy do wsi Zakrzewie. Przed obiektemami spotykamy chło-
 pskie wozy, naladowane dobytkiem wazelskim. Zdobyli ujęć za-
 garnięcia i wroble. Ludzie też, którzy do pobliskiego lasu
 się uchronili, teraz, gdy burza przeszła, wracając. Widzimy;
 dwoje starszych, stuletnich może, pieszczotliwie się prowadzą
 Nam, panowie kochani, - sepienia z kami - na noc.. w las..
 Wyrostek jakiś wynosi nam wodę. Czy się ma tępić.
 - Z naszej wsi - mówi z dumą - poszło do was pięćdziesiąt-
 ciu, i brat mój z nimi. Mało nie chcieli wstąpić, dom zamkowy..
 Poszli nie dawno, tydzień temu. Miał się przekazać na turów..
 Po kilku godzinach marszu, gdy dochodzimy lasu koło Kos-
 tania, uderza oczy nasze mogiła w polu z krzyżem, darnią zru-
 dzoną omazaną: - widac, dawna. Ktoś znalazł tę okolicę, op-
 jeśnia, że to mogiła chłopów - meczenników, że tu już za Ka-
 kolenicę pochowyli się zwarte wsi unickie, Podlasie.
 W lasie postój godzinny. - Dojeżdżamy nas tu rozwieszający "to-
 warysz broni", ~~jakichś Kosinów~~, jeszcze z pod Gziny wysia-
 ny do Krakowa z puki po zakupna. Goni nas z przeszakodami od-
 lastkowi.
 Na odwieczny wrzeczmy do Ksiolowicy. Wied dąb, po obu
 stronach drogi widnieją ulicy rzędami zabudowań rozłożone, o
 domkach schłodzonych, białonych, ogrodników przed otwartą, czystą
 wrześnie zaciętą szlachectwa, i ludność spotykana przed-
 stawia się wzięcia. Wyhodzą kobiety gościnnie przed progi,
 nierzadko z wodą, owocami, mlekiem. Wynoszą garuszek dla
 nas łaski, czestują.
 Przychodzi rozkaz zatrzymania się we wsi - tajemne życie-
 nie wstąpić.
 Szlak puki staje na plebani kwaterę. Przyjmuje nas katech-
 podłani.
 - Wie sądzisz - mówi wrzeczmy - że będę u siebie polskich

oficerów gościł.

W nocy tu jeszcze gościł sztab rosyjski.

Schodzimy do sadu plebańskiego z ganku. Jakiż po przykro-
 ściach drogi kojący wodok oczom! Wzdłuż ścieżek wysypanych:
 rządki lewkonii, astrów, groszku różno- kwietnego, rezedy-....
 Dalej podściel zapraszająca trawników i zacie- n szeregu - w
 różne pochylonych strony - owocowych drzew.

- Owoców niema - objaśnia ksiądz.- Moskale otrzęśli.

Wyrażamy zdziwienie, że szkód we wsi nie poczynili. Wieś
 wygląda - jedyna zresztą spotkana - jak normalnego czasu.

- Tak, szkód nie znać - rzecze ksiądz.- Postawa ludu ochro-
 niła. Przy odwrócie zaś nie mieli czasu. Zabrali tylko bydło
 gospodarzom za kwitami na jakiś 20 tysięcy rubli. Po pienią-
 dze kazali jechać za sobą do Międzyrzecza. Ale nikt się nie
 kwapił. Każdy rozumiał, że z Międzyrzecza, gdy się linia po-
 sunie, trudno będzie już wrócić.

Woleli stracić pieniądze, a w domu pozostać.

Na wieczerzy, którą podano w sadzie przy świetle świec,
 na ustawionych stołach, gościli też z gronem oficerów Ekscel.
 Durski i szef sztabu kap. Zagórski.

Nazajutrz o godzinie 11- tej wymarsz..

Bataljony nasze ..... nie zdążyły rozkwatować,
 gdy przywrócić rozkaz: iść dalej. Jako cel na dziś oznaczony:
 Worsy.

Pod wieczór dobiliśmy do Worsów. Tu, jak i w po-
 przednich wioskach: chłoby porostowarsze, zgrabione. A nie palo-
 bo tych wsi jako, jakoby wstrętności, w których znajdował się
 przedostat powiat prawosławnych obywateli.

Kto wie, jakiego rodzaju, rozłożył się pułk bataljonami.
 Poczciwi ludzie, którzy w tym czasie wzięli udział w
 licznych podjazdach, zostali z przywrócić wsiom, które
 operów, również ze zgrupowań w sąsiedztwie bataljonów. Wsta-
 wiono.

oficerów gościł.

W nocy tu jeszcze gościł sztab reszty.

Schodzimy do sadu plebańskiego z ganku. Jakże po przyro-

ścisach drogi kojący wódz oczom! Wzdłuż ścieżek wypływających

rzędkie lewności, estrów, grozku różno-kwieśnego, rzędy....

Dalej podzielił zapraszając trawników i kocioł szereg - w

różne pochylonych strony - owocowych drzew.

- Owoców niema - objaśnienia kładę. - Moskale ostrzegali.

Wyrażamy zdziwienie, że szkół we wsi nie położyli. Wiesz

wygląda - jedyna pozostała spotkana - jak normalnego czasu.

- Tak, szkół nie ma - jeszcze kładę. - Postawa ludu ochro-

nika. Przy odrobinie są nie mieli czasu. Zabrali tylko było

gospodarom za kłami na jakieś 20 tysięcy rubli. Po pięciu-

dziesiąt kazali jechać za sobą do Międzyrzecza. Ale nikt się nie

kwapli. Każdy rozumiał, że z Międzyrzecza, gdy się linia po-

sunie, trzeba będzie już wrócić.

Woleli stracić pieniądze, a w domu pozostać.

We wtorek, którą godzinę w godzinie przy świetle świec,

na ustawionych stołach, gościł też z grotem oficerów Ekscel.

Durski i szef sztabu kap. Zagórski.

Nasz jutrz o godzinie 11 - tej wyjechał..

Tam to oglądaliśmy dzień przedtem. Przez mgłę białą opadającą, unoszącą się nad lasami i przestrzenią pól, w której tańczyły kopy drzew, widać było śnieg - na wszystkich krawędziach, na wszystkich wierzchołkach - jako ofiarę na kręgu ciemności.

XII.

41 Północny wiatr - połycał... Wybuchły w kilku naraz miejscach, w strzale północnej, szarząc się i łącząc w jeden strąg.

Wszedł pułk nasz teraz na ziemię podlaską... Poznałby ci ją każdy - tę męczennicę niewspółczesną - bez pośrednictwa map i przewodników: po krzyżach kołodrożnych.

39. Ileż tych krzyżów... Wznoszą się koło dróg, po polach - chyliły się, idą w różne strony. A już cmentarz, gdy się nachodzi - cały zalesiony nimi. Wszystkie zaś jednakowo wysokie, jak drzewo, które dźwigało Chrystusa. Napisy na nich z różnych lat, najczęściej białoruskie.

Najbliższy postój wypadł nam w Sycynie. ~~Kwatera nasza była postronnie, jednak pobyt Moskali skrzyżował. Wszędzie, w stodółkach, w obejściach razili oczy ślady niedawnego postoju Kozaków.~~

Ponad wsią wznosił się pagórek z krzyżem pochylonym. Tam też ~~pułkownik kazał postawić namioty.~~

Bataljony nadeszłe jeszcze się nie zdążyły rozkwaterować, gdy przyszedł rozkaz: iść dalej. Jako cel na dziś oznaczony: Worsy.

Pod wieczór dobiliśmy dom ^{onych} Worsów. Tu, jak i w poprzednich wsiach: chaty poroztowerane, zgrabione. A nie paho tych wsi jeno, jakieśmy stwierdzili, w których znajdował się procent powien prawosławnych chłopów.

40 Koło wsi, na żagach, rozłożył się pułk bataljonami. Początkowo wznosić namioty. Namiot Komendy pułku, zapoczątkowany na łączce poniżej, został z przyczyny wstających zdradliwych oparów, również na żagach w sąsiedztwie bataljonu II. ustawiony.

XII.

Wszyscy pułk nasz teraz na ziemię podłaską... Poznaliśmy ci ja
każdy - że mężczyźni nie są podobni - bez podobieństwa map
i przewidywań: po krzyżach kościołów.
Ileż tych krzyżów... Wznoszą się koło dróg, po polach - chy-
li się, idą w różne strony. A już ciemniej, gdy się nachodzi -
cały zalesiony nimi. Wszystkie kładą jednakowo wysoko, jak drze-
wo, które dźwigało Chrystusa. Wpisy na nich z różnych lat,
najczęściej o świątynie.

Widziałem postój wypadł nam w życie. Wszyscy naszyli się
postronnie, jednak popłynęli do świątyni. Wszędzie, w sto-
bochach, w obojętności razili czoły świątyni niedźwiedzi postój Ko-
złów.

Ponad wszystko wznosił się pagórek z krzyżem pochylonym. Tam
też postój nasz postawił namioty.
Bataliony nadawali jeszcze się nie zdążyli rozkwatować,
gdy przyszedł poranek: idź dalej. Jako ci na dnie oznaczony:
Wersy.

Pod wieczór dobiegliśmy do nowego Worsów. Tu, jak i w po-
przednich wsiach: chaty porostowane, zgrzebione. A nie podo-
no tych wsi jako, jakiegoś stwierdzenia, w których nadawał się
procent powien prawosławnych chłopów.

Koło wsi, nasagach, rozłożył się pułk batalionami.
Pozostawiliśmy namioty. Namiot Komendy pułku, zapoczątko-
wano ponownie, został z przyrzeczy wstępujących szeregów
oparów, również na szeregach w szeregach batalionu II. usta-
wiony.

Tam to oglądaliśmy dziwny zachód. Przez mgłę fioletową oparów, unoszących się nad łąkami i przestrzenią pól, w której tajały kępy drzew, widać było słońce - za wszystką krew z ziemi zsiniałej w swoje serce wziętą - jako ofiarę na kręgu świata tonącą.

41 Późnym zaś mrokiem - pożary...Wybuchły w kilku naraz miejscach, w stronie północnej, szerząc się i łącząc w jeden stóg ognia. Odblask ordzawił kir nocy.

Rozpaliły się w obozie ogniska. Czarne sienie postaci koło nich. Gwar - śpiewy. Z trenów poblizkich dochodzą hałasy, klótnie. Ktoś gra skoczne melodye na harmonijcie...Wszystko to - na tle w głębi płonących pożarów i dochodzącego stamtąd tłumnego łoskotu karabinów - zlewa się w obraz przeraźny o sensie swoistym, jakby w szaleństwie wydumany. Wojna.

~~Tam doszła depesza, przy ognisku odczytana: o zgonie Jerzego Żukawskiego. Zmarł na tyfus w szpitalu. Przypominamy, jak jechał z Ostrowca, w gorączce, i nie chciał mimo rad lekarza wracać. Dopiero w Księżomieszy dał przykilonić do powrotu. Żeby choć na wojnie...Choć to pono zmarłemu obojętne.~~

29 Rano ~~odbyła się~~ msza polowa. Poczem o godz. 9 wymarsz z Worsów.

Przekraczamy linie kolei: Brześć Litewski - Warszawa - Dęblin. ~~Zatem nie pójdziemy pod Brześć.~~ Już poprzód zauważyliśmy odchylenie kierunku ~~ku~~ marszu ku północy. Idziemy ^{za tem} na Litwę!

~~Nad wieczorem przybywamy do Żegociny, wsi dużej i już przez oddziały wojsk obsadzonej.~~

Pułk nasz zajmuje kilka obalup i stodół. Komenda pułku umieszcza się w todole prawosławnego bogacza, który ze swoim mi uciekł. Nakłaniał też sąsiadów - unitów do ucieczki, ale ci się nie dali uwieść namowom ani groźbom: pozostali.

Tam to oglądaliśmy dziwny zachód. Przez mgiełki fiołkowe oparów, unoszących się nad łąkami i przestrzemią pól, w którejś tajemnej kępie drzew, widział było słońce - za wszystkie krew z ziemi zainicjował w swoje serce światło - jako ofiarę na kręgu świata tonącego.

Późnym zaś mrokiem - gożary... Wybuchy w kilku naraż miejscach, w stronie północnej, szarząc się i idąc w jeden stóg ognia. Odłask ordzawlił kil nocny.

Rozpaliły się w opozie ogniska. Czarne ciemne postaci kolo nich. Gwar - śpiewy. Z trendów pobliskich dochodził hałas, kłótnie. Tęcza gra skoczne melodye na harmonijach... Wszystkie to - na tle w głębi płonących pożarów i dogorzącego stam - białego fosforu karabiniów - zlewa się w ogień przetrząsany o senale swoistym, jakby w szaleństwie wydumanym. Wojna.

Tam dostała depresję, przy ognisku odczytana: o zgonie Jerzego Józefowskiego. Zmarł na tyfus w szpitalu. Przypominamy, jak Józef Józefowski, w gorączce, i nie chciał mimo rad lekarza wstać. Dopiero w Księgarni dał przykroć do powrotu. Niebył chod na wojnie... Choć to pono zmarłemu obojętne.

Nano odczytanie naszego polowa. Pożem o goda. 9 wymiarów z Worsów.

Przekraczamy linie kolei: Brześć Litewski - Warszawa - Doblin. Zatem nie pójdziemy pod Brześć. Już poprzedzaliśmy linijny odchylenie kierunku ku marszu ku północy. Idziemy na Litwę!

Nad wieczorem przybywamy do Białej, wsi dużej i już przez oddziały wojsk obsadzonej.

Fuk nasz zajmuje kilka chałup i stodoł. Komenda pułku umieszcza się w stodole przewoźniczego pogorza, który ze swoim mi uciekł. Wskazywał też sąsiadów - ucieków do ucieczki, ale ci się nie dali uwieść namowom ani groźbom: pozostali.

Nazajutrz o 6. z rana wymarsz z Żegocina.

Spoczynek godziny koło południa we wsi Dolnej. Sztab pułkowy staje koło cerkwi, Chcemy zobaczyć wewnątrz: dowiadujemy się, że pop uciekł i cerkiew zamknięta. Widzimy: w murze na zewnątrz, w ścianie ołtarzowej tablica wprawiona w mur głęboko z krzyżem; napis polski, data 1838.

Schodzą się ku nam pod cerkiew ludzie starzy.

- Toście wy polskie wojsko - pytają się. Czy mają w oczach. Wspominają męczeństwa swoje, skarżą się, że jest we wsi większość unitów, a pop prawosławny.

- Ale mamy nadzieję w Bogu ~~Pa~~, skoroście tu przyszli. Pop już nie wróci.

O godu. 5. popołudniu dochodzimy do Sitnika. Tu naznaczony postój noclegowy. Komenda pułku kwateruje na łączce przyleśnej pobok osiedla samotnego. Tu jesteśmy świadkami, jak gospodyni z tego domu znosi z lasu różne przedmioty: dzierżę z ciastem, słoninę, poduszki, kożuch, zegar ścienny i inne, które przed Kozakami w lesie pokryła.

Z Sitnika, wyruszywszy o 8. rano, odrazu zadajemy się w las, który ciągnie się na wprost przed nami. ~~Są to lasy zw. Dobra Konstantynowskie, własność Potockich. Przypominają też kulturę lasy Krzeszowińskie.~~

Gdy wyjeżdżamy z lasu., wita nas światłem płaszczyzna otwarta: stumorgowy łąn pański. Z prawa dochodzi ściany olbrzymiego pa rku. Na mapie: Dwór Worgule.- Na lewo zaś, w oddali 9 - jakby jakoweś miasto wschodnie z bajki: Kopuły liczne przeświecają z poza osłony drzew: Leśna.

Jedziemy na przekaj w stronę parku. Bataljony nadążają wolniej, jeszcze są w lesie.

Brama wjazdu otwarta... Pułkownik skierował konia w aleję parkową - my czterech czy pięciu nas, za nim.

Wkrótce wyłonił się z poza drzew pałac ~~z~~ gustownie zmurowany, biały. Pańska siedziba.

Przed filarami ganku wstrzymaliśmy konie: oczy nasze po-

Naszedł o 8. z rana wymarsz z Bogocina.
Spocznym godziną kolo poindnia we wsi Dobnej. Zatem puf-
kawy stały kolo cerkwi, chcemy zobaczyć wnętrze: dowiedujemy
się, że pod uciek i cerkiew zamknięta. Widzimy: w murze na-
zewnątrz, w ścianie ołtarzowej tablica wprawiona w mur głębo-
ko z krzyżem; napis polski, data 1838.
Schodz się ku nam pod cerkiew ludzie starzy.
- Toście wy polskie wojsko - pytają się. Izy mają w oczach.
Wspominają meczetawa swoje, skarz się, że jest we wsi wie-
kaszce unitów, a pod prawosławny.
- Ale mamy nadzieję w Bogu I, skroście tu przyszedł pop
już nie wróci.
O godn. 5. popołudniu dochodzimy do Słotki. Tu naszemu
postój noclegowy. Komenda pułk wstępuje na fozce przylądnej
pobok ośledła sąsiadego. Tu jesteśmy świątami, jak gospodarzy
z tego domu znosi z lasu różne przedmioty: dzierz z ciastem,
słoninę, poduszki, kożuch, zegar ścienny i inne, które przed
Kozłami w lasie pokryje.
Z Słotki, wyruszamy o 8. rano, obrzuć zabójmy się w
las, który ciągnie się na wschód przed nami. Są to lasy zw.
Dobra Konstantynowski, wiadomo Potockich. Przypominają też
kilkę lasy Kiczowickie.
Gdy wyjeżdżamy z lasu, wita nas światem płaszczyzna ot-
wartą stumorgowy las pański. Z prawa dochodzi ślasy olbrzy-
miego pa rku. Na mapie: Dwie Wzgłę. - Na lewo zaś, w oddali
9 - Jakoby-Jakowś miasto wschodnie z bajki: Kopuły Liczne
przebiecąc z poza osłony drzew: Ładna.
Jedziemy na prześ w stronę parku. Bataliony nadążają
woliniej, jeźdźce są w lasie.
Brama wjeżdżu otwarta... Pukawki skierował konie w stronę
parku - my ostrożnie czy pięta nas, za nim.
Wkrótce wyłonił się z poza drzew pałac, gwałtownie zmuro-
wany, biały. Pańska siedziba.
Przed filarami ganu wstrzymaliśmy konie; oczy nasze po-

ciągnęła przestrzeń rozwidniała w parku.

Ścieląca się od żwizu zajezdnego placu zielonorunna mura-
wa, której środek zajął olbrzymi klomb kwiatów, przestrzeniła
się w łąkę, słońcu otwartą, rozległą, tu ówdzie kępami drzew
rzadkich upięknioną, a otoczoną daleko wokół cienistą ścianą
parku. Gdzieś na końcu lustrzała woda stawu.- Iście polana
wytchnienia dla oczu - po utrwalonych obrazach zgłiszcz.

Wszystkim to samo szepotało wzruszenie:

- Jakże tu pięknie! Jak cicho i ukojnie! Zaiste, spokojne
szczęście bytować tu musi.

Zdawało się to samo potwierdzać i niebo: przeczysty błękit
nad koroną parku - z białem łabędziem obłoku, wolno jak za-
myślenie beztroskie płynące.

Pojrzymy ku progom domu, ku tej szczęśliwej siedzibie - i
oczy nasze, zranione, zadrżały.

Drzwi rozwarłe na Oścież - szyby okien ~~szkluczone~~ - wazo-
ny z ganku i okien postrącone na ziemię. Na murawie zdeptanej,
pod murem, walają się w bezładnej kupie: skorupy drogich
waz, szczątku gipsów, kawałki ram złożonych, drzazgi bez-
cennych mebli, książki stargane, listy, tuż obok leżą: ko-
szulka druciana, lalka znieważona i pantofelek.

Przez drzwi rozwarłe, przez wybite okna patrzy ku nam
grobowym spokojem, łatwo zgadnioną, pustka wnętrza.

Pod filarami na ganku, w zacieniu, leży białowłosisty pies,
z pyskiem opartym na łapie krwawiącej. Nawet nie pojrzy ku
nam.

Gdy tak stoimy, wysuwa się z za rogu pałacu stary, zsza-
rzały człek. Skłonił się przed pułkownikiem.

- Wy kto jesteście? - pyta się pułkownik.

- Ja tutejszy. sługa.

- Państwo gdzie?

- Wyjechali.

- A kto to tak sprawił? - wskazując pułkownik na rozmięcie

cisnęła przestrzeń rozwinęła w parku.

Gościła się od zwinu zajeżdżonego płaszczyzny zielonej mur-
wa, której ścieżki zajął olbrzymi kłom kwiatów, przestrzenia
się w łęk, słone otwarte, rozległa, tu ówdele kępami drzew
rzedkich upięknień, a otoczona daleko wokół cieniasta ścieżka
parku. Gdzieś na końcu łustrała woda stawu. - Iście polana
wychniania dla oczu - po utrwalonych obrzeżach zgliszcz.

Wszystkim to samo szeptyło wzruszenie:

- Jakże tu pięknie! Jak cicho i ukojnie! Zaisze, spokojne

szczęście bywało tu musi.

Zdawało się to samo potwierdzać i niebo: przeczyszczył błękit
nad koroną parku - z blaskiem łabędziem obfity, wolno jak za-

myślenie beztróskie plynęło.

Pojrzmy ku progom domu, ku tej szczególnej siedzibie - i

oczy nasze, wrznięte, zadziwili.

Drzwi rozwarły na oścież - szczyt okienki sfingowane - wano-

ny z ganku i okien postępczo na ziemi. Na murawie zdeptanej,

pod murem, wleżała się w bezładnej kupie: skurpy drogich

waz, szczytów gipsów, kawałki ram złoconych, drzewgi bez-

oconych mebli, księżki starzone, listy, tuż obok leżał: ko-

szulka druciana, lalka zniekształcona i pantofelek.

Przez drzwi rozwarły, przez wybite okna patrzył ku nam

głębokim spokojem, ławo zgasnioną, pustką węgiera.

Pod filarami na ganku, w zacięciu, leży białowłosy pies,

z pyskiem opartym na łapie krwawiczej. Nawet nie pojrzył ku

nam.

Gdy tak staliśmy, wysunął się z rogu pałacu stary, zasa-

trawy ozdek. Skłonił się przed puikownikiem.

- Wy kto jesteście? - pyta się puikownik.

- Ja tutaj. Sługa.

- Państwo gdzie?

- Wyjechali.

- A kto to tak sprawił? - wskazuje puikownik na rozmieszczone

szczątków.

- Moskale. panie . Któżby.

- Kiedy?

- Pozawczoraj. Był sztab cały. Gościłli . pili w pałacu. Zabrali sto par koni, - dwa tysiące owiec. Kiedy mieli ujeżdżać, tak do pana: żeby jechał z nimi. Pan nasz chory oddawna, sparaliżowany - wyprasza się i pani prosiła... Koni - powiada - niema" ... Dopieroż hulać. Stodoły, śpichlerz spaliły, - nawet zboże w sнопach na polu. „Grzech myśleć. Wszystko zniszczyły, rozgrabiły, te mury ńno zostały. Ja powóz wziął i powiadam: Powieście już i mnie na końcu, niech na to patrzę..."

Zapłakało się staremu . Pułkownik rzecze:

- Zbierzcie te szczątki do wnętrza, zamknijcie drzwi. A my naprzód!

Wjechaliśmy znów w aleję ciemną - przez mostek jakiś rzucony koło, kaplicy.

Dwór szedł za nami, jak trumna otwarta.

Park przechodził w las, droga się straciła.

Właśnie nadchodziły kolumny nataljonów, gdyśmy wyjechali na jaśnie pól.

Pułkownik, dał rozkaz wypoczynku : minut dwadzieścia.

Przed oczyma, na lewo, o jaką wiorstę wyjawili się z otoczy drzew białe i czerwone mury z piętrzącymi się wielokopułami różnej wielkości.

44 Przybliżony, widziany ~~poprzed~~ poprzód z dala, monastyr w Leśnej.

~~Pułkownik zwraca się do nas. :~~

~~- Kto chce zobaczyć monastyr, może podjechać; tylko nie bawić, bo wkrótce ruszamy.~~

Kopnęliśmy się z miejsca, wypuściwszy konie. Za parę minut byliśmy u celu.

54 Miasto misze. Wśród gmachów nowych i starych dziwne sprawia wrażenie cekierkiewka, stara, kolorowa, nad wyrwą ruczaju. Jak

midstone

— 1919 —

1

grosser Erfolg, sondern ein gescheiter

150330 en

1. L'opinion est

108

150

• PRESENT BOOKS •

...and ...

synt
~~wystawowa zabawka bizantyjska o krasie wschodu.~~ W głównej cerkwi - dawnym bazylijskim kościele - wrota carskie otwarte. Ikony dziwią się, widząc nas wchodzących. W zakrystji - stos zaprzanych nakupe obrazów. I cisza.

Koło murów jak i na rynku w pobliżu kupią się gromadki chłopskie-. Przypatrują się ciekawie mundurom. Chcieliby porozmawiać, o coś zapytać, co tai się we wzroku. -

Wracamy.

Bataljony już ruszyły.

między 10-tym i 11-tym, na polu namiotowym, na pasie...
 Przejeżdżając drogą przez pagórek i przezie ~~ra~~ pod słońcem koszulę. Obrazek wdzięczny, w którym dużo treści.

~~Z południa, gdy mijaliśmy las jakiś pomniejszony, a deszczem grozić zaczęło, pchnął nas pułkownik naprzód: kapitana Bobrowskiego i mnie, z jeźdźcem ordynensem - do Konstantynowa, celem wyszukania kwater.~~

46
 Konstantynów, miasteczka, zastaliśmy spalony. Jedyne kościoły wśród lip wysokich, dwór na uboczu stojący, ~~plebanja, kilka domów w uliczce koło kościoła~~ i trochę bud żydowskich po kraju ocalały. Środek miasteczka w okół rynku: jedna ochydna ruina, Na zgliszczach siedzą rodziny żydowskie pod przygniotem klęski i rozpacz. - O kwaterach w mieście niema mowy. Wracamy więc już ~~postojem kawalerji~~ - wybieramy nad stawami ~~trawniki~~ pagórkowate, gdzie mogą się trzy bataljony wygodnie rozłożyć.

47
~~Niebawem nadciągnął pułk.~~ Namioty jeszcze przed zmierzchem wyrosły.

48
 Nazajutrz rani 18. sierpnia odbyła się na placu obok msza polowa. Prócz pułku 4, wzięty w niej udział sąsiadujące z nami oddziały artylerji i kawalerji austr. ze swemi komendami, również Komenda Legjonów z EXcel. Durskich.

Dzień zeszedł na wypoczynku. Przypuszczaliśmy nawet, że tu stać dłużej nam wypadnie, gdyż linja Bugu niedaleko. Tam zapewne nieprzyjaciół umocnił się i zechce dłuższy opór stawić. Nieppodziańką przeto padł na nas późną nocą rozkaz: Wymarsz o 6. rano. Za Bug!

gąca; zaczęły bataliony w odstępach krótkich od siebie, z oddziałami karabinów maszynowych, w bojowym porządku; na końcu treny.

Postępował tak pułk rozwinięty szosą, drzewami cienioną, wiał si, na zakrętach, przeginał się w zgurbach niby ruchliwe zwoje spojonych dość luźno ogniw, to spiętrzał się w nurt ciemny, łyskliwy, gdy szosa wycinała prosto.

Oczy spotykały, po obu stronach szosy, łany zbóż przejrzałych, gdzieś niedaleko wzdłuż jakby strumieniami powodzi stłoczone. Przepłynęło to widać przed nami sporo wojsk, którym nie starczyło ławy drogi.

Ścieliły się też łąki o wtórnej przygasłej trawie i wyświecały się tu ówdzie łachy ściernisk.

Uderzały wzrok napół zebrane pola, częścią w kopach częścią na pokosach, jakgdyby ktoś przemożny robotników od pól polnych żniw odwołał. I oto ziemia świętuje. Żywej duszy - jak zagony długie - nie widać, Gdzie ten naród - właściciel, który nad wszystko cenioną ziemię rodną w takim opuszczeniu ostawia? - Odpowiedź na to miała nam wyjść naprzeciw po wielu wiorstach drogi.

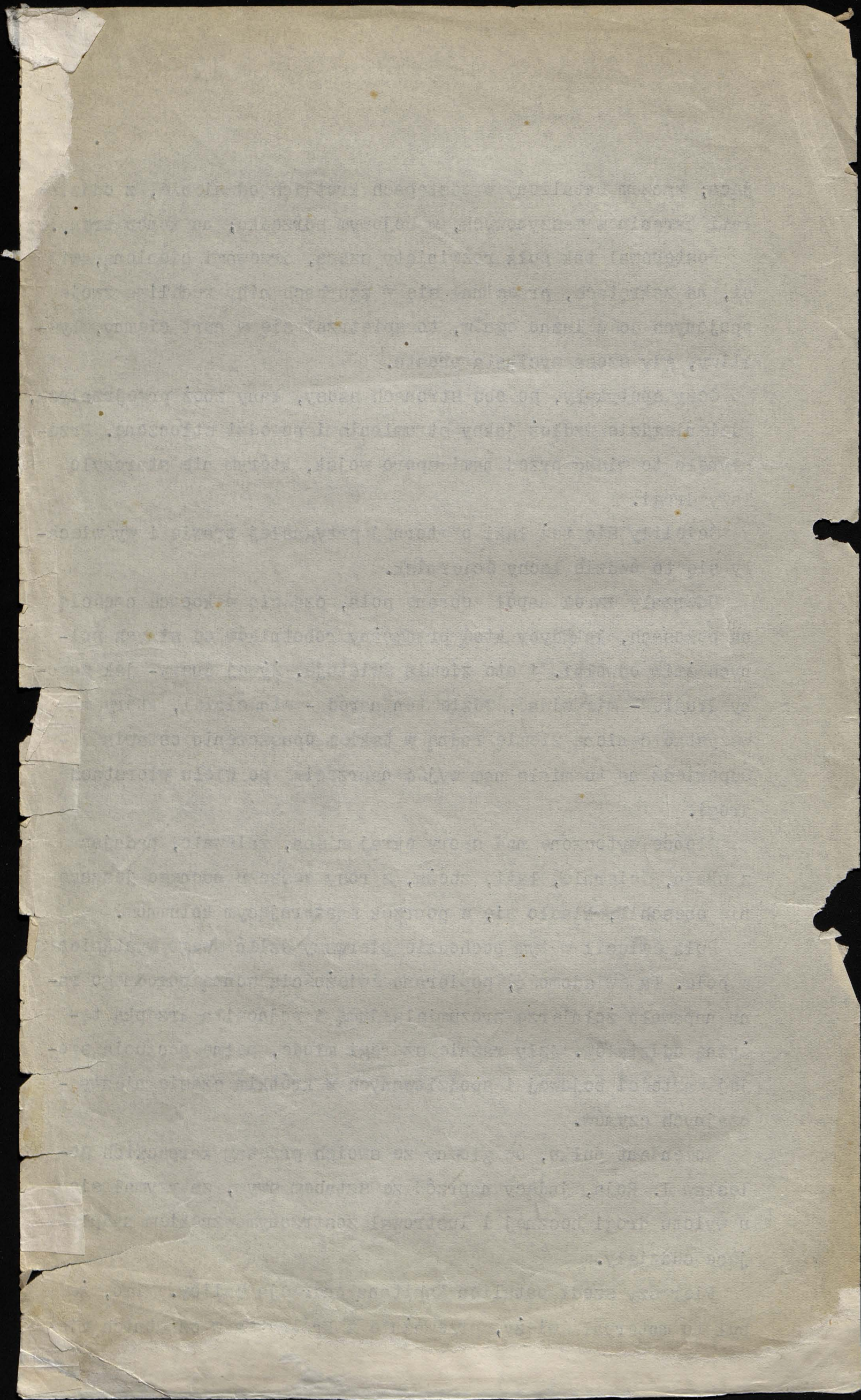
Słońce wytoczone nad spory okraj nieba, zalewało, padając z ukosa, ściernie, łąki, zboża, z rosy deszczu nocnego jeszcze nie obeschłe, kładło się w poprzek maszerującym kolumnom.

Pułk święcił w tym pochodzie pierwszy dzień swego wystąpienia w pole. Ta świadomość, popierana świeżością wonną pogodnego ranka napawała żołnierze zrozumiałą dumą i podnosiła krzepką tężyzną oddziałów. Szły rżnię szeregi młode, pełne poczucia swojej wartości bojowej i spodziewanych w krótkim czasie niezwy - czajnych czynów.

Komendant pułku, ów głośny ze swoich przewag karpackich Belesław J. Roja, jadący naprzód ze sztabem swym, zatrzymał się u wylotu drogi bocznej i lustrował zostrzonym wzrokiem nadpływające oddziały.

Pierwszy szedł batalion Kapitana Andrzeja Galicy. Mimo, że był to materiał świeży, przeważnie z Królestwa w ostatnich mie-

siągach zwerbowany, szeregi niosły się sprężysto, postawnie - znać było w ich postawieniu wojskowym szkołę dobrą.

Jadący na czele kap. Galica, były komendant Batalionu uzupełniającego, mimo, że po raz pierwszy udawał się na front, wyglądał, jakby żołnierzem się już był urodził: tak w nim się zjednoczył gest jumacki z postawą. Pobok jechał jego adjutant, równie postawnej formy, chorąży Relidziński. - Pierwszą kompanię prowadził doświadczony i dzielny oficer por. ~~xxxxxx~~ Bończa-Uzdowski. - Oddziałem pierwszym karabinów maszynowych, wchodzących w skład batalionu kierował młodzieńki chorąży Ajdukiewicz, któremu aż oczy śmiały się na myśl, iż wkrótce swoich grzechoczących maszynek spróbuje.

Batalion drugi wiodł kapitan Sikorskim człowiek młody, a już w kompanii karpackiej dobrze zasłużony. Batalion jego składał się też przeważnie z Karpaczyków. - Oddział drugi karabinów maszynowych wiodł chorąży Wasnag.

Trzeci batalion ~~xxxxxx~~ prowadził podeszły w latach a krzepki jeszcze porucznik Szerauc, który, również kampanię zimową w Karpatach przebywszy, od szeregowca do rangi tej trudem zasług doszedł. Zdobitł zaś batalion, jak mak zboże, adjutant jego chorąży Brzozowski, zawsze elegancją kwieciasty.

Tren prowadził chorąży Gwiżdż.

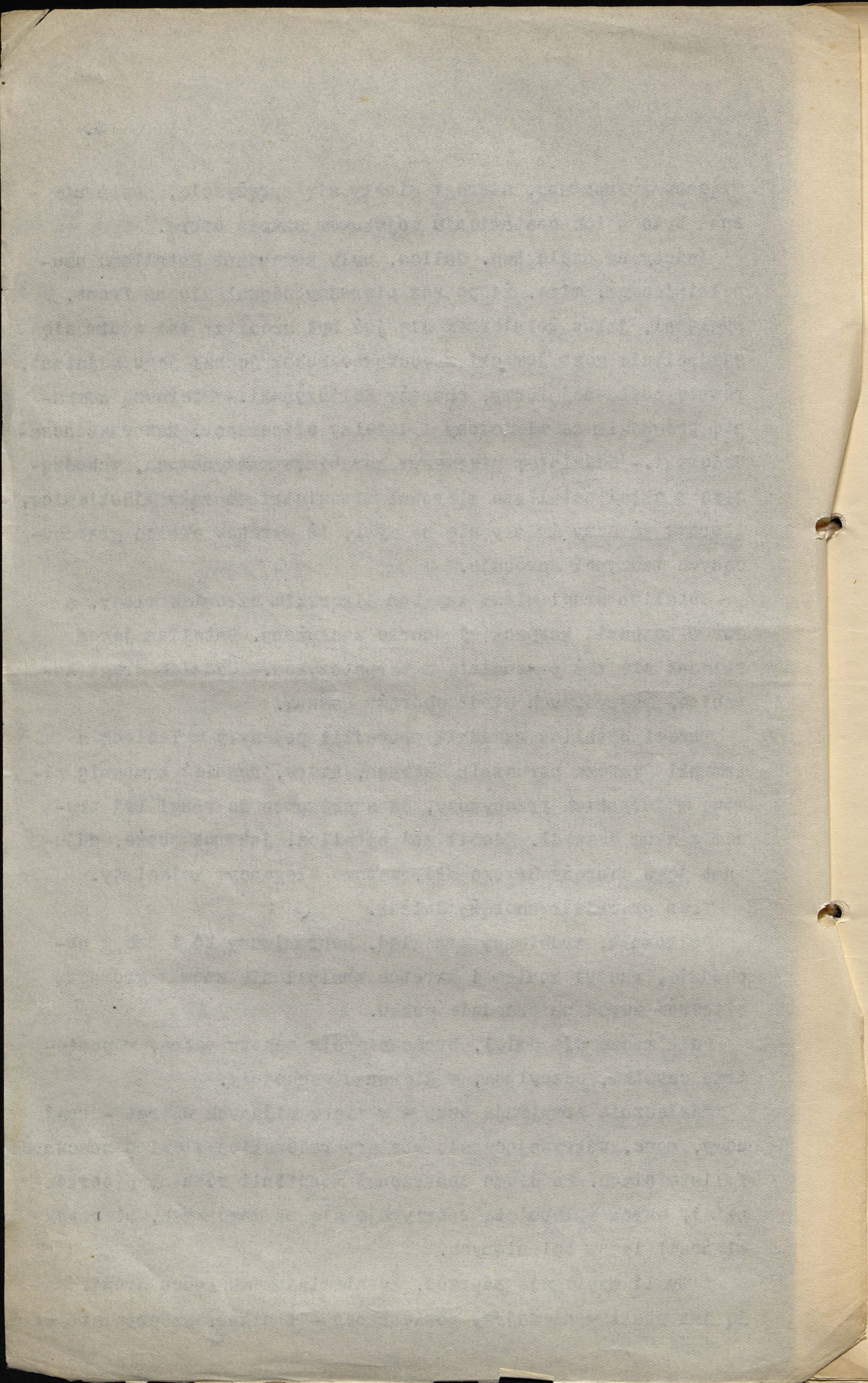
Pułkownik, zrobiwszy przegląd, poprawiwszy to i owo w pochodzie, ruszył koniem i wkrótce znalazł się znów z gromadką oficerów swych na przedzie pułku.

Pułk maszeruje dalej, brnąc piersią ochoty pełną, w powietrzu czystem, bezpylnem, w kierunku wschodnim.

Wdzięczne przyjmują oczy - w miarę mijanych wiorst - kraj nowy, nowe, odkrywające się obszary radowskiej ziemi o znacznych falistościach. Po długo opatrzonej monotonii równiny piotrkowskiej, wzrok z lubością zatrzymuje się na wzgórzach, nierzadko wieńcami lasów ocienionych.

A myśli wybiegają naprzód, ku niewiadomemu końcu drogi. Ta-ja jak ptaki w niedojrzy powietrznej - i nikoja. Rzeczywistość

bogata drobnych spraw pochodów pułku i rzeczywistość doskonała zaplanowują w umyśle nad wszystkim. To jest, co jest. Odeś gdzieś tam sobie fruwać nad głową... Kłęk? nadzieje? - Jest tylko pewność drogi - wzrok wybystrzony - uwaga. I serce jakieś przyjazne wszystkiemu. - Gdzieś, mówią. wojna - i my ponoć na wojnę jedziemy. Nawet gdzieś blisko. Dziwne.

Słońce zaczyna przygrzewać. Kompanie, przymuszone marszem i wstającą już gorącą przedpołudnią, aby sobie dodać ochoty, poczynają w przyspieszonym rytmie śpiewać. Zrazu nieśmiało, próbnie, aż wreszcie z kompanii przodującej wybija się chętność piosenki czwartackiej:

"Przyszliśmy napole nasze konie -
Przyszliśmy napole nasze konie -
Za nami piechoty pełne błonie -
Za nami piechoty pełne błonie r...."

Huknęło mocniej - kompania następna poparła:

"O Jezu ! a cóż to za wojacy ?
O Jezu ! a cóż to za wojacy ?-
- Otwieraj, nie bój się, to czwartacy
Otwieraj, nie bój się, to czwartacy.-"

I już cały batalion śpiewa:

"O Jezu ! dokądże Bóg prowadzi ?
"O Jezu ! dokądże Bóg prowadzi ?
Warszawę odwiedzić byśmy radzi,
Warszawę odwiedzić byśmy radzi."

Gdy mocniej nad inne wygrzmiały ostatnie słowa, czuło się, że prawdę tęsknoty legionowej wyrażają. To pragnienie istotnie tkwiło w piersiach wszystkich - od komendanta, do ostatniego w szeregach.

II.

Okolice, gdyśmy dalej załamali się w ziemię radomską, zachodziły przed nas pagórami, coraz bardziej pofalowane. Dawały się też zauważyć z drogi żółte rozrzuty rowów, a pod wyniesieniami, gdzieś tam zwane linie okopów; świadectwo niedawno minionych tu walk.

Zachodził przed myśl droga pierwszej brygady - gdzieś tu niżej ku południowi krwawiące się: Opatów, Konary - ciężkie tamże przeprawy. Tędy droga ta musiała przechodzić, prowadząc w kierunku północno-wschodnim.

Czoło pułku doszło schyłoci szosy, która się zwolna wynosiła na rozległy piaszkowyż. Bążąc pod górę, mogliśmy z bliska oglądać rowy strzeleckie po obu stronach co pewien czas w różnych odstępach spotykane. Widać było nerwowość w ich rozmieszczeniu i robocie. - Stąd atak szedł, ku górze. - Na wyniesieniu pod lasem i na otwartej przestrzeni wyznaczały się puste łuki okopów rosyjskich. ~~Widać~~ Również za przechyleniem - w kilku odstępach - rowy rosyjskie, rezerw.

Łan zboża stłoczanego, a dalej wieniec ciemny lasu.

Zjeżdżamy po schyleniu wolnem, a później w dół, ku jakiejs wsi, czy miasteczku, jak wskazują wyłaniające się w zagłębiu rozwidlonym na prawo załamy ciemne domów i na wzgórzu przeciwnym, w okoleniu drzew, mury białe kościółka, Czyżby to wymieniony w rozkazie rannym Ożarów ?

Teren zachyłny przesłania. A pragnienie nużące, - bowiem z południa już było - masuwa naprzód całe winnice pokrzepień, jakie nas tam czekają. Pierwsza od wyruszenia spotkana osada ludzka. Gościnnosć wyjdzie z wdzięcznym uśmiechem naprzeciw.....

Mury się pokazują... zapewne miasteczko. Pragnienie się niecierpliwi. Naraz -

Chociaż, gdyby dalej szafowali się w kierunku południowym, zachod-
zili przed nas pagórek, coraz bardziej połączony. Dławił się
coś kłusujący z drzew, ścieżki rozpruty rowów, a pod wyłanianiem,
człowiek znowu kłusował, kłusował, kłusował, kłusował, kłusował, kłusował
to wali.

Zachodził przed nami droga pierwsza, przegrady - gdzieś tu niesz-
ku podzielił kłusującą się: Opadła, kłusowała - ośmiu także prze-
prawy, gdyż droga ta została przeschodzona, prowadząca w kierunku
południowo-wschodnim.

Gdzieś tu kłusował kłusującą się, kłusował kłusującą się, kłusował kłusującą się
na rozległym płaskowyzie, gdzieś pod górą, kłusował kłusującą się, kłusował kłusującą się
rowy strzałkowe po obu stronach na powieć szła w różnych cza-
rach spotykano. Widać było szeregów w ich rozmieszczeniu i ro-
pocie. - Gdzieś tu kłusował, kłusował, kłusował, kłusował, kłusował, kłusował
i na ostatek przeschodzona kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się
wyjście. Kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się
rowy rozpruty, rozpruty.

Las znowu szlachetny, a dalej szlachetny szlachetny lasu.

Kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się
wał, czy kłusującą się, jak kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się
rozpruty na prawo szlachetny szlachetny szlachetny szlachetny szlachetny szlachetny
kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się
szlachetny w rozpruty kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się

Teraz kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się
kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się
na tam szlachetny. Kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się
Gdzieś tu kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się
Kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się
ośmiu. Kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się kłusującą się

Oczy się wzdrygły. Co to jest ?

Prawda to - czy majak ohydny ?

Kominy czarne - nie więcej, Jeszcze jakieś szczątki murów.
To wszystko.

Zbliżamy się, wjeżdżamy wolno, z zalektem w ulicę. Groza przy-
witała nas u wstępu...

Takiej ohydzy zniszczeniaś oczy nasze dotąd nie widziały.
Przerażający obraz gwałtu i barbarzyństwa.

Stoją one kominy szerniałe, - pięści pomsty bezsilnej w pustkę
ku niebu wzniesione.

Czerepy ścian, patrzące oczodołami otworów okiennych.

Zwały gruzów, cegieł skruszonych, przepalonych, zczerniałych
kamieni, jakoteż kupy stężałe popiołu, - zalegają miejsca podłóg.

Doły piwnic otwarte.

Gdzieś tam szczyty ~~wzniosłe~~ samotne ostałe, dziwną siłą
jeszcze nie upadłe. Widać z nich, jako i z ułamków ścian, że mu-
ry były wyprowadzone były jednolite, z gładzonego, białego piask-
owca.

Ni jednego domu ocalonego. Spalone wszystko do szczytu.
Nawet ocembrowania studzien ogień pożarł - snad i wodę z nich
wypił.

Wieniec czerwone uschniętych drzew otaczają ozdobą śmierci te
ruiny i zgłiszczą.

Jedziemy wolno środkiem tej martwoty.

Z nikąd żywej duszy, żywego wejrzenia. Wszystko umarło.

Tu ówdzie na placu do cna wypalonem, który sadem był może
lub dziedzińcem dla zabawy dziatwy, zwęglone pnie drzew kikuta-
mi zczerniałymi straszą.

Z uliczek, zawalonych gruzami, oczy rozszerzone pustki wy-
chodzą.

Na pustych progach, w kątach sieni odkrytych - przerażne opu-
szczenie.

Nareszcie...

W otwartem wnętrzu jakaś postać. Niewiasta młoda - o pięknej
lecz bladej i zamartej twarzy - szalem spłowiałym owinięta,

Coż się wzięło. Co to jest?

Przebieg - czy mając obawy?

Konny czarny - nie więcej, jeszcze jakiejś szarym.

To wszystko.

Zbliżony się, wjeżdżamy wolno, z zacięciem w niego. Głowa przy-

wieszana w węgła...

Także obydwoje zaleźnieliśmy, co nasze dotąd nie widzieli.

Przebiegający przez gwałty i niebezpieczeństwa.

Stojąc one konny obserwujemy, - piskiel pęty pędzącej w prawo

na prawo w kierunku.

Coż się dzieje, patrząc na człowieka otworu okien.

Wszystko przynosi, coś jest strasznego, przeraźliwego, niebezpiecznego.

Konnie, jakobyśmy byli w miejscu, - niebezpiecznym miejscu.

Dość było otwarte.

Wszystko przynosi, coś jest strasznego, przeraźliwego, niebezpiecznego.

Jeżeli nie opadnie. Widzę z nim, jako i z innymi, że nie-

tych wyprowadzono być jedynym, z gładkiego, białego pła-

nowa.

Wszystko przynosi, coś jest strasznego, przeraźliwego, niebezpiecznego.

Wszystko przynosi, coś jest strasznego, przeraźliwego, niebezpiecznego.

Wypili.

Wszystko przynosi, coś jest strasznego, przeraźliwego, niebezpiecznego.

Także i z gładkiego.

Wszystko przynosi, coś jest strasznego, przeraźliwego, niebezpiecznego.

Wszystko przynosi, coś jest strasznego, przeraźliwego, niebezpiecznego.

Wszystko przynosi, coś jest strasznego, przeraźliwego, niebezpiecznego.

Wszystko przynosi, coś jest strasznego, przeraźliwego, niebezpiecznego.

Wszystko przynosi, coś jest strasznego, przeraźliwego, niebezpiecznego.

Wszystko przynosi, coś jest strasznego, przeraźliwego, niebezpiecznego.

Wszystko.

Wszystko przynosi, coś jest strasznego, przeraźliwego, niebezpiecznego.

Wszystko.

Wszystko...

Wszystko przynosi, coś jest strasznego, przeraźliwego, niebezpiecznego.

Wszystko przynosi, coś jest strasznego, przeraźliwego, niebezpiecznego.

z dzieckiem na ręku.

Mijamy, niezauważeni.

W śliczce coś się rusza. Człiek, czy psina? Szare coś mię-
dzy zwaliskami.

Na placu szerszym, na kupie gruzów - grupa niewielka żydów.
Dziw - żaden głowy nie odwrócił, gdy przejeżdżamy мимо. Żadne
oczy ku nam nie spojrzały. - Wzrok zastygły, w jeden punkt gdzieś
wzepiony. Dłonie jak szpony koło kolan splecione. Tak siedzą.

Człiek jakiś szary zaszedł z boku.

- Jak się ta miejscowość nazywa?

- Ożarów, panie.

- Kto tak zniszczył?

- Moskale spalili.

Daremy otrząs myśli, by zrzucić z siebie ten obraz tłoczą-
cy. Długo jak zmora ciężać będzie oczom, grozą padać naserce.

Wyjechawszy nad on Ożarów / właściwiej już Pożarów/ na wy-
niesienie rozciągnięte, mieliśmy sposobność obejrzenia z bliska po-
zostałych rosyjskich pozycji. Doskonale wybrane i urządzone.
Wzdłuż całej krawędzi wzalesienia, na schyleniu - jak łukami
szła - ciągnące się okry zakryte, z kątami wysuniętymi, z bocznikami,
z rozległymi przedpolami płotów odrutowanych. Niepodo-
bieństwem wydaje się, by pozycje te były wręcz zdobyte; chyba
obejściem; tak się też stało.

Minąwszy połogi grzbiet wyniesienia, zbaczamy na prawo na
drogę polną z gościńca i zjeżdżamy wąwozem głębokim do Janikowa.
Nad wąwozem niby czarny olbrzymi zewzok upadłego płaka, reszt'
wistarka spalonego.

I, Janików spalony. Dwórząd kominów zoczerniałych - jak wieś
była rozłożona - po obu stronach drogi. Zaśledwie kilka domostw
czy stodoł w końcu wsi zostało. Ocalały jeszcze powyżej na ubo-
czu położona szkoła, kościół i plebania, gdzie też stanęła kwa-
terą Komenda pułku.

Z dziedzińca plebanii widać było zgliszcze wsi całe jak na

z dalszym na tym.

Milom, nieznajemy.

z dalszym co się tu dzieje. Głównie, czyżby nie było?

czyżby nie było?

Na planie rzeczy, na kulisach - grupa niejednorodna.

Widzimy - jeden z nich nie odwrócił się, gdy przejeżdżał miną. Jeden

coś tu sam nie spostrzegł. - Wzrost niezwykły, w jednym punkcie

rozciągnięty. Widać jakby jakiś rodzaj opłakanego. Tak właśnie.

Głównie jakiś rodzaj opłakanego z bólem.

- Jak się to miało do rzeczy?

- Odnosi, panie.

- To jak się ma?

- Wskazuje spalił.

Widzimy, że jest spalił, by wskazać z siebie ten rodzaj

cy. Widać jakby jakiś rodzaj opłakanego, przez podobieństwo.

Widzimy, że jest spalił, by wskazać z siebie ten rodzaj

niektóre rozciągnięte, wielki spadek, wielki spadek z siebie

niektóre rozciągnięte, wielki spadek, wielki spadek z siebie

Widzimy, że jest spalił, by wskazać z siebie ten rodzaj

Widzimy, że jest spalił, by wskazać z siebie ten rodzaj

Widzimy, że jest spalił, by wskazać z siebie ten rodzaj

Widzimy, że jest spalił, by wskazać z siebie ten rodzaj

Widzimy, że jest spalił, by wskazać z siebie ten rodzaj

Widzimy, że jest spalił, by wskazać z siebie ten rodzaj

Widzimy, że jest spalił, by wskazać z siebie ten rodzaj

Widzimy, że jest spalił, by wskazać z siebie ten rodzaj

Widzimy, że jest spalił, by wskazać z siebie ten rodzaj

Widzimy, że jest spalił, by wskazać z siebie ten rodzaj

Widzimy, że jest spalił, by wskazać z siebie ten rodzaj

Widzimy, że jest spalił, by wskazać z siebie ten rodzaj

Widzimy, że jest spalił, by wskazać z siebie ten rodzaj

Widzimy, że jest spalił, by wskazać z siebie ten rodzaj

Widzimy, że jest spalił, by wskazać z siebie ten rodzaj

dłoni. Nawodzić mogło podobieństwem cmentarz żydowski. Ja nagrobki jednorówne dźwigały się samotne kominy, podmurówki, idąc rzędem, to wychylając się z poza rzadkiej przesłony drzew o barwie późnej jesieni.

Ksiądz tłumaczył:

: Już dzień poprzód przygotowali sobie snopy z pola, które pokryli poza chaty. Pułkownik zdradził sam, że ma rozkaz palić przy odwrócie. Plebanie na prośbę minęli, bo tu komendant stał kwaterą. A może też już nie mieli czasu. Prędko to poszło.

Ktoś wyraził podziw dla widzianych pozycji.

-To też im do płaczu niemal przychodziło, że takie stanowiska piękne muszą opuszczać.

-Czy ta bitwa była?

-A jakże, pozycje ich szły pod same ściany kościoła. Przez dwa tygodnie dzień i noc armaty grzmiały. Istne piekło. Pociski padały aż to na dziedziniec. Szczęściem Bóg strzegł, i plebania wyszła cała - kościół też, tylko w dwóch miejscach na dzwonnicy i nad oknami małe uszkodzenia od szrapneli. A jeźliście panowie ciekawi - dodał, - to pokażę wam mieszkanie, w którym przez czas tej walki przebyłem.

-Prosimy.

- Tylko trzebaby światła....

- Mamy latarnie ze sobą.

Zaciekawieni ruszyliśmy za niem, a on nas wiodł w kąt dziedzińca, pod kościół, Stanął przed otworem.

- Proszę za mną. . .

Wchodziło się po schodach ziemistych, jak do piwnicy. Dalej była sień. Szliśmy jeden za drugim, poświęcając latarkę. Gdzieś tam ściany się zwężały.

- Ostrożnie - radził ksiądz - by nie powalać ubrań.

Ówdzie ściany się rozszerzały w komorę, ówdzie nisza jakaś, wnęk czy ława - wszystko ciosane w glinie lepkiej i żółtej. Całe wnętrze widać było samą gliną, w której łatwo dało się to wyciosać.

- Oto moje mieszkanie - mówił ksiądz z pewną dumą - Przez

1950-1951

-Day to allow by 1950?

- 125 -

...Tijde van de veldarbeid -

750935 23 000000 -

[illegible]

dwa tygodnie to przebyłem-.

- I jakże się ksiądz w niem urządził ?

- Jakoś znośnie; niewybrednie, ale znośnie. Ot tam łóżko stanęło - tam rzeczy trochę. Co się dało przynieść, to się zniosło. Kuferok z cenniejszymi rzeczami...

- A z życiem jak ?

- Równie. Czasem dało się wyjrzeć na świat. Zresztą donoszono. Bo i służba się tu chowała w dachach krytyczniejszych. Spało tu i po 7 osób. Krowinę też wewiedli - tam stała u wejścia. A i beczółeczka wina, co ocalała od gości - Męskali - to się ją w tej niszce schowało.

- Kunsztowne katakomby! - podziwialiśmy.

- A jeszcze jedno najważniejsze panom pokażę. Proszę poświecić dalej.

Kurytarz zwęzał się i zaiżał. Trzeba było schyłym i ostrożnie postępować. Widać było przy końcu światło dnia. Dostający się w to światło widział się jakby na dnie studni, okrągło w niebo wychodzącej.

- A to co? - pytamy.

- Drugie wyjście! - rzecze ksiądz z dumą. - To stała drabianka, do wierzchu sięgająca. - I gdyby np. pierwsze wyjście granat zasypał, to tam możnaby się wydostać. Ot co - Z rzetelnym uznaniem wyrażaliśmy swoje zachwyty nad pomysłością księdza proboszcza.

- Nowoczesne katakomby - ot co, że też to cały naród tak się nie urządził.

Jeszcze jedno zawdzięczamy odkrycie pomysowości księdza proboszcza z Janikowa, lecz to już z dziedziny polityki.

- Panowie ta bliżej - mówi, - tych wszystkich spraw, i ja ta nie wchodzę, skąd co na co. Ale jakby to powiedzieć..... Bo my tu równie i z ziemianami okolicznymi mówili, nim jeszcze ta burza nas doszła... Czemu to ta Austria tak na północ prze? Czy bodajże że nie temu, że Włoch naciska z południa ?

- Rozumie się, prawo fizyczne !

Ehen! jeszcze jedna orientycya z tej strony Wisły.

dwie tygodnie co przysyła-

- I jakie się widzi w takim urzędzie ?

- Jakiś kłopot; niewygodnie, ale wiadomo. Oj tam i tam

stanie - tam rzeczy trochę. Co się dało przysłać, to się

zalicza. Zaliczek z cennikami przysłał...

- A z tygodniem ?

- Wiadomo. Głównie dało się wyżyć na dzień. Zresztą domowa-

no. No i stąd się tu chowa w takich trypaniach.

Spoko to i po ? oho. Zresztą też wiedzieli - tam stała w wię-

zła. A i potrzebna była, co oceniła od gości - niekiedy - to

się ją w tej chwili schowało.

- Tuziwno kłopoty - podobnie.

- A jeszcze jedno najważniejsze panu panu. Proszę podwie-

zić dalej.

Wszystko zależy od tego. Trzeba było zobaczyć z stron

nie postępowo. Widać było przy końcu świata dale. Dostaję

się w to światło widział się jakby na daleko, trochę w

niebo wychodził.

- A to co ? - pytanie.

- Drugie wyjście - toż jest kłopot z tym. - To stała dłoń-

kan ka, do wierzchu sięgająca. - I gdyby np. pierwsze wyjście

grunt zaczął, to tam można się wycofać. Oj co-

Z trzecim czasem wyrzucił swoje rzeczy i podał-

cię kłopotu prosił.

- Wówczas kłopoty - o co, że tak to czy inaczej tak się

nie urzęduje.

Jeżeli jedno z nich ma być powołane, kłopot

proszę z takim, lecz to już z kłopotem polityki.

- Powinno być bliżej - mówi. - tych wszystkich spraw, i to

nie chodzi, czy co na co. Ale jakby to powieści...

W tym czasie i z wieloma okolicznościami mówił, ale jeszcze

to było na daleko... Głównie to za każdym razem na daleko

czy będzie to nie tak, że widać można z powołania ?

- Rozumie się, prawo liżące !

Wtedy jeszcze jedno pytanie z tej strony było.

10. 11.

III.

Na godzinę 6 rano / dnia następnego / naznaczono zbiórke batalionów na szosie pod Szymanówką.

Dzień wstał, po osuszy słonecznej dnia poprzedniego, jeszcze jaśniejszy.

Na oznaczoną godzinę spływały z trzech stron bataliony, formując się na szosie w podobnym porządku, jak przy wczorajszym wymarszu z Ostrowca. Na końcu treny.

Przeszła obok kompania techniczna Komendy Legionów, kwatrująca w sąsiednim dworze Podlesie.. Poszła naprzód dla sprawdzenia a w razie potrzeby ułatwienia przeprawy przez Wisłę.

Orkiestra uderzyła w rytm " Marsza czwartaków".

Pułk ruszył.

Kolumny wyciągały się, budząc w oczach patrzących otuchę. Batalion pierwszy, drugi, trzeci. Łączne z nimi oddziały karabinów maszynowych, ze swymi jukami na grzbietach małych a mocnych koników, przypominają jakąś kawalkadę z południa.

Dalej szare płachty trenów, przerywane ciemnymi bateriami kuchni kompanijnych.

Przemkało pobok szosą samochodów kilka Komendy Legionów. Za chwilę powozy nas wyminęły - i na swojej kwadrydze, jako wódz rozparty, gruby kucharz sztaboty.

Dążymy kierunku wschodnim. Ziemia się raakiem słonecznym uśmiecha.

Idą za nami zwozy widzianych zgliszcz, popielisk wojny - Ożarów, Janików - ale gdy wkraczamy znów w bezosiedlne obszary, w pustą słońcem obsianą, radosną, widzi się, że to ma- jak był, jak sen przykry, a nierzeczywisty - znówu duszom radośnie się czyni, gdyż maszerują wprost naprzeciw słońca.

Wyszło słońce o rannej godzinie .

I stanęło w poprzek mojej drodze -

Już mię pewno szczęście nie ominie,

III.

Na godzinę 8 rano \ dala następnego / oznaczonego zbiru

batalionu na szosie pod Szymbarką.

Później wstąpił, po odczynie siłowności dala poprzedniego, Joz-

osie jadący.

Na oznaczony godzinę pojawił się z trzech stron bataliony, for-

mując się na szosie w podobnym porządku. Jak przy wzorzystym

wymiarze z Górnego. Na końcu trasy.

Przez całą drogę kompanie techniczne (kuchnie, kwater-

tyjów w szeregach dworze Północnej... Później nastąpił dla szere-

żona a w razie potrzeby uiszczenia przepływu przez wiatr.

Okręcała obrócić w tym "kuchnia szarych".

Później ruszył.

Kolony wycofywały się, budując w szeregach patrolowych szosy.

Batalion pierwszy, drugi, trzeci. Łącznie z nimi oddziały kuc-

ników maszynowych, ze swymi jukami na grzebielach mających a koc-

nych kółkach, przypominających jaskółki kawałki z polodzie.

Dalej szeregi pierwszych, przegrupowane elementami batalionu

kuchni kompanijnych.

Przez całą drogę szereg szeregów szeregów kuczek i kuczek.

Ze szeregów szeregów szeregów szeregów - i na godzinę 12. Wstąpił, jako

wódz szeregów, szereg kuchni szarych.

Długość szeregów szeregów. Szeregi szeregów szeregów

szeregów.

Idąc za nami szereg widzących szeregów, szeregów wojny -

Okręcała, szeregów - ale gdy wkraczamy szeregów w szeregów szeregów

ry, w szereg szeregów szeregów, szeregów, widzi się, że to szere-

żony był, jak szereg szeregów, a szeregów szeregów - szereg szeregów

szeregów szeregów, szeregów szeregów szeregów szeregów.

Szereg szeregów szeregów szeregów.

I szereg w szereg szeregów szeregów -

Już nie szereg szeregów szeregów.

Poimane przyprowadzę wodze - -

Śpiewa się niejednemu ballada o sobie samym. Najszuszniej jednak, bez urazy prawdy, możnaby ją przypisać pułkownikowi onemu, który jako witeź dawny w oślepianiu na czele pułku swego jedzie: wprost w słońce - bo stamtąd wstało, z nad prze-
czuwanej już śpiewem serc Wisły. Wykręcił się w siedle i w
tył za siebie po ruchliwych falach głów - jak szeregi się
kołyszą - patrzy.

Oczy, zalechcone powolnością węża długiego kolumn, znów
ku słońcu przed siebie obraca. Dotknie konia ostrogą i na-
przód ruszy. Wnet zakryje go mgła gościńca. Utonął w słońcu -
tam, za tem wzgórzem świetlistem.

Komendę pułku w zastępstwie objął kap. Galica. I on bal-
ladę o sobie w sercu swoim nuci, Chrobat- Podhalanin jasny.

Pułk maszeruje, wzgórza się podnoszą. Wstają z obu stron
coraz wyższe pagóry, odkrywają się zbocza, nagle a mięk-
ko spadziste, to się dźwigają niegroźne ostrysy o kopicach
drzew, przerozmaicie zielonych. Pośród nich łąki, proszące
o uśmiech, niespodziane i miłe zacisza...

- Piękna ziemia. Warto za nią się trudzić.

Mysł ku Podhalu wybiega i wiąże tam to piękno surowe,
wysokie, z tem tu brataniem poniżej, tylu pokusami oczu uma-
jonem.

Dąży pułk w kierunku wschodu, z którego już słońce od-
chyliło się znacząco ku południowi, idą wyżej.

Dyszy pułk ku wznieśleniu dwutysięczną pierśią szeregów,
które się spieszą, spieszą, jak na uroczystość blizką.

Nareszcie - czoło wznieślenia, przechylenie - dolina, ma-
rzona Wisły się odsłania.....

Serca pieśnią radości uderzą. A na pamięć przychodzi miej-
sce one z powieści o Udałym Walgierzu" gdy trzech mężowie
/onże Walgierz, Mściw i Wydrzyoko"/ jadąc doma, nad doliną
wiślańską stanęli.

Bo tak to istnie musiało być....

" Stanęli mężowie w strzemionach, nakryli dłońmi oczy od

Polanie przyprowadzą woźe - -

Opławs się niejednym paliad o sobie samym. Wajnużniesz
Jedak, bez utraty prawdy, możnaby ją przypisać pułkownikowi
osiem, który jako wileń dawny w sąpianiu na czele pułku swo-
go Józefa: wrzucił w niego - po stamencie walec, z małą prze-
szkwaną jak błyskawicą w powietrze. Wytręcił się w niego i w
tych samych po ruchliwych śladach jego - jak szaryt się
kończy - pacy.

Coż, zalegające powłócząc się wąż długiego kolumna, znów
in niego przed siebie obraca. Niechże kolumna obróci i na-
przed siebie. Wnet zakryje go wiać gólcia. Uderzył w niego -
tam, na tam wężem dwielistym.
Tętno pulsu w kątach ciała objął kap. Galos. I on pali-
ład o sobie w gęstym mroku, Chrobot - Pochłaniał Jany.
Pół masywnej, wężem się podnosił. Zaciął z obu stron
coraz wyższe pagóry, odkrywając się wprost, waga i mę-
ko spazmaty, to się dzwonią niekiedy ciałem o kolumnę
drzew, przetrwał w niebo. Wśród nich był. Wprost
o ułamek, niepodobnie i wile anafara...

- Tętno ciała. Wzrost się nie trwał.
Był to Pochłaniał wyległ i wleżał tam to piękne słońce,
wysokie, z tam to drzewem podobne, tylko potężnym słońcem un-
żonem.

Był pulk w kierunku wschodu, z którego już słońce od-
chyliło się znacznie ku południowi, idąc wyżej.
Był pulk ku wschodowi dwunastego piętra szeregów,
które się złożyły, złożyły, jak na wyczerpanie blizny.
Jeszcze - czarno walczyli, przechylił się - dół, na-

Wzrost się nie obniżano.....
Serce płakało wzdół nierz. A na gwałt przechodził nie-
co one z powłócz o wiać walczyły, gdy strzał wleciał
Kosm walczy, Miał i "Walczyły" - Jado dom, nad dół
wleciał strzał.

Bo tak to było mało być...
"Strzał wleciał w strzałach, nakrył się dół coży od

blasku rannego słońca, co się w wodach dalekich nurzało. Patrzę w dół--- Góry przed nimi, góry wielkie okrągłe i pochyłe. Cudne białe lasów.. Tam i sam osłonięta jest ziemia jeno pawłoką brzoźowych bugajów, co zstępują ku dolinie uroczej..."

Śpiew serc : - Dolino moja...da - danna!

" Wiślańskie łęgi! Widać z wyżyny kwieciste, nieogaracone oczyma. Wierzby tam ponad wodzią rosochate, wikła się wrebrzą w porannej mgle. Daleko szumią kępy sokorów, daleko w błękitach toną białe brzozy. W brzegach rozkosznych płynie połyskliwa Wisła - woda..."

Zstępujemy z weselem w rozłoż wiślańskiej doliny. Pieśni radosne przed nami zlatują i zdają się pozdrawiać mijane w biegu lasy, łąki pola, aż przypadną w zachwycie do lśniących stóp Rzeki. Widać u końca łąki roztopionej Jej słoneczną pojawę i łuk świecący brzegu naprzeciw. Poniżej pale spalonego mostu.

Kolumny zeszyły na równię nadrzeczną.

Krótki odpoczynek na łące - zformowania na nowo pułku przeprawa.

Batalion pierwszy wkracza na łany plachu i na położony na wodzie pontonowy most. Za nim drugi batalion trzeci...

Oficerowie konie za uzdy prowadzą.

" Przejdziem Wartę. przejdziem Wisłę..."

.....

Ważność tej chwili każde serce żołnierskie odczuwa.

" A gdy Turek napoi białego konia w Horyniu"...

Dudnią kroki szeregów i kopyta koni po spojonym dość luźno pomoście. Drżą, uginają się pod ciężarem kolumny łódzie-pontowy. Przewalają się pieściwie - od Śląska, od Tatr płynące-nurty Wisły.

Poniżej pionierzy odbudowują most spalony. Brzeg drugi z nagłą górzysty.

Wąż kolumna wpełznął na brzegi i , przewijając się zakrętami dróg - olbrzymi, szary - pisał się w górę, połyskał coraz wyżej, wyżej - aż zgasł za przechyleniem.

blasku rannego słońca, co się w wodach dalekich odbijało. Pa-
trząc w dół... Góry przed nim, góry wielkie, ostre i piaszczyste.
Cuda białej wody... Tam i tam widać było kawałki kamienia i piasku.
Kę przerosłych bujnych, co wstępują ku dołom wznosząc...

Światło słońca : - Długo było... da - da...

" Właśnie tego widział z wyjątkiem, ale ogólnie
coś tam było. Woda była bardzo czysta, widać było w niej
w porannej mgle. Woda była bardzo czysta, widać było w niej
jakieś białe przesy. W przesykach rozkosznych białych przesy-
kawa była - woda..."

Zastanawiamy się w wodach w wodach w wodach...
Widziałem wodę przed sobą, która była bardzo czysta i
jako w wodzie, była bardzo czysta, widać było w niej
jakieś białe przesy. W przesykach rozkosznych białych przesy-
kawa była - woda..."

Widziałem wodę przed sobą, która była bardzo czysta i
jako w wodzie, była bardzo czysta, widać było w niej
jakieś białe przesy. W przesykach rozkosznych białych przesy-
kawa była - woda..."

Widziałem wodę przed sobą, która była bardzo czysta i
jako w wodzie, była bardzo czysta, widać było w niej
jakieś białe przesy. W przesykach rozkosznych białych przesy-
kawa była - woda..."

Widziałem wodę przed sobą, która była bardzo czysta i
jako w wodzie, była bardzo czysta, widać było w niej
jakieś białe przesy. W przesykach rozkosznych białych przesy-
kawa była - woda..."

Widziałem wodę przed sobą, która była bardzo czysta i
jako w wodzie, była bardzo czysta, widać było w niej
jakieś białe przesy. W przesykach rozkosznych białych przesy-
kawa była - woda..."

Widziałem wodę przed sobą, która była bardzo czysta i
jako w wodzie, była bardzo czysta, widać było w niej
jakieś białe przesy. W przesykach rozkosznych białych przesy-
kawa była - woda..."

Przyostałe treny mają teraz święto przeprawy. Zwolna, zwolna wozów setka się posuwa po pomoście. Grzbiety pontonów, zrazu niepewne, przyszły wnet do równowagi. Zważyły, iż nieciężkie mienie Legionów.

Na Górzystym brzegu rozłożył się Annopol, miścina, miejscu temu wysokiemu nieodpowiednia. Minał je też pułk ochotnie i wparł na drogę w kierunku Księżomiesza, gdzie kwatery noclegu były naznaczone.

Echa dalekich dudnień armat, które z północnej strony z przestankami niedużymi od czora słyhać było, teraz ustały zupełnie. Natomiast ukazały się na skłonie nieba ku północy ledwoznaczne dymy. Co oznaczać mogło tylko jedno: iż Moskale palą wsi w odwrocie.

Jasny dzień zachmurzył się -. Z dźwiękiem już znikającym pod ścieżką do Księżomiesza. Batalionem naznaczono miejsce w różnych odległościach od wsi. Tamże pułk otrzymał kwatery na plonach potraw.

Wielki przedział się jako zapłon działo, ludzie przyjeżdżali nam koczowali; kilka parobczaków, z ale-wieci, jacy w wsi pozostali, odrazu do nas "przystali".-

Księżomiesza nazwał najniższymi z tej tylko przystopy, iż Moskale za szybko musieli się cofać. Wzłączył on plonach przabozów z sąsiednich wsi, które, iż nazwał ledwo, a wieł jego w zgłoszeniach.

To samo wsi zgłoszenie.

- Ludzi zajmują, straszą ich Księżomiesza, a potem palą. Tak wędrują, gdzie jako czas mają. - Ody narobi strachów ich nie słucha, to gwałtem zagarniają.

- W jakim celu to czynią?

- Trudno cel jaki mają. Dział i koniec.

Dochodzili nas gruby tłum od strony północnego wschodu. Długo wesoło trwały w pogłoskach działo.

Długo dala następnych zaczęło się słychać. Tłum nie słychać. Wzłączył wozów z przystankami. Wsi. 40. naznaczono już przystanki.

Przygotujcie teraz dla siebie przepisy. Znowu, zwa-
żając na to, że nie możecie. Gracjalny postaw, znowu
znowu niepewne, przynajmniej w tej do równowagi. Znowu, 13 nie-
cierpliwie czeka na legionów.

W Górnym brzegu rozciąga się Aasgof, wielki, sta-
jący na tym wysiłku nieodpowiedziala. Kiedy je tak jak echotnie
i wpatruje się w kierunku północnym, gdzie kwiaty no-
ją być wzniesione.

Wobec dalekich dobiegów smutku, które z północnej strony z
przesłaniem nieubytymi od czasu zwichniętymi, teraz widać
zupnie. Wzrostem ukształtu się na skłonie albo na północny
jednocześnie dymy. Co oznaczać może tylko jedno: 13 Moskale
pali w obozie.

IV.

Wkroczył pułk w ziemię lubelską, zdmieć rodzajną, wysoką, od wyniesionych brzegów Wisły rozciągłymi płaskowyżami - płacami lasów, przestyrzenia pól- jak morze wzdęte o leniwych falach, pod zarząd słońca ułożoną.

Krótki postój na czas obładowy w lesie, a potem żmudny marsz piaszczystą drogą w kierunku wciąż wschodnim o wychyleniu na północ.

Często zachodzi po drodze przed oczy groby samotne lub po kilka razem o krzyżach prostych, drewnianych. Są to już odtąd powszednie zjawiska- te krzyże jedno albo dwuramiennie, w świeże wetknięte kopce.

Jasny dzień zachmurzył się -. Z deszczem już zdążyliśmy pod wieczór do Książomiesza. Batalionom naznaczono miejsca w różnych odnogach rozległej wsi. Komenda pułku stanęła kwaterą na plebanii postronnej.

Wieś przedstawiła się jako zamożna dziedzina, ludzie przyjaźnie nam życzliwi; kilku parobczaków, z nie-wielu, jacy we wsi pozostali, odrazu do nas " przystało".-

Książomiesz uszedł zniszczenia z tej tylko przyczyny, iż Moskale za szybko musieli się cofać. Bawiący na plebanii proboszcz z sąsiednich Dzierzkowic, mówił, że uszedł ledwo, a wieś jego w zgłiszczach.

To samo wsią okoliczną.

- Ludzi zajmują, strasząc ich Niemcami, a potem palą. Tak wszędzie, gdzie jeno czas mają.- Gdy naród strachów ich nie słucha, to gwałtem zagarniają.

- W jakim celu to czynią?

- Trudno cel jaki dojrzeć. Dzicz i koniec.

Dochodził nas grzmot armat od strony północnego wschodu. Długo wacc trwało owe pogłośne dudnienie.

Rano dnia następnego zaczęło się ulewą. Armat nie słychać. Rozkazem wczesnym na godzinę 6. min. 40. naznaczony jest prze-

gląd wypadł mimo ulewnego deszczu zadawalniająco. Pożem rozkaz wymarszu / na g. 11/, w którym powiedziano, że Moskale cofają się na całej linii" i że idziemy do Urzędowa, gdzie spotkamy się z Brygadą pierwszą.

Deszcz ustał, lecz pochmurnie. Wyruszywszy z Książomiesza drogą błotnistą pod górę, dążymy dalej przez działy- rozłogać w kierunku oznaczonym, północno- wschodnim. Pułkownik z adjutantem swym i paru ordynansowymi pojechał naprzód. Zastępstwo objął kpt. Galica.

Pochmurność nieba, osep pól po deszczu i ciężkość drogi nie usposabia weselnie. Dążą szeregi w milczeniu; nie też pomyślniejszego oczom błądzącym nie podpada. Dopiero w połowie drogi, gdy przechodzimy koło ściany lasu, mamy sposobność podziwiać kunsztowne sporządzone wälle z ciężkich okrąglaków i gałęzi, w różnym ~~xxx~~ lecz głównie we wietrznym - można nazwać - lub przewiewnym stylu, stajnie palowe o dachach chrustowych-: cały willowy zakład leśny, godny wystawy wojennej. Niby zabawa dzieci. Czyj to pomysł, niewiedza. Artyzm pewien, zbytek w urządzeniu schronisk, wskazywałyby na robotę Niemców.

Zarządzono odpocząnek na skraju lasu - a że kuchnie nadjechały i obiad. Humory się poprawiły. Przy wymarszu zagrała orkiestra pułkowa. Ruszano ochoczo dalej.

Przy końcu w lesie, wzdłuż którego pułk maszerował, oglądaliśmy przemyślnie maskowane rowy strzeleckie Moskali, kryte po mostami pochyłymi, zarzuconymi ziemią, chrustem, trundne nawet z blizka do odróżnienia od podłoża lasu. Przed nimi w przerwach zdradzieckie zasieki z drzewa... Niektóre sosny stoją nadpółowane: - nie mieli czasu zwalić.

Po drodze znajdują się często porzucone naboje rosyjskie: wiele trafia się kul epilowanych przemyślnie lub ponacinanych na końcu, aby działały w skutku jak kule/ dum- dum"

Nadjechał oficer ordynansowy z rozkazem, że pułk ma iść przez Urzędów, Ludwinów, do Ratoszyna- marszem ubezpieczonym; od Urzędowa wojennym pogotowiu.

złoty wypisał miło niewnego dozwalałajaco. Poczem rozi-
wyszedł / na g. IV, wstępnym powiadano, że Niesieła czoła
nie na całej linii, i że idący do Urzędów, gdzie spoczę-
nie z przysługą piernik.

Poczem usiadł, lecz pochwycił. Wystraszony z kłopotliwym
drogą białą pod górę, który dalał przez długi- rozciąg-
w kierunku przeciwnym, północno- wschodnim. Północni z adju-
tantom dwu i paru wyznaczonych pojechali naprzód. Zastępowo
objął kap. Galin.

Pochwycił rękę, co po dozwoleniu i oświadczył drogę nie
wspominała wieszania. Długo czekał w milczeniu; nie też pomył-
niejzego oczem białym nie podobał. Poczem w parowie drogę,
gdzie przechodziły jego ślady śladu, który wspominał podzielał
kucharskie sporządzone wile z oświadczył okazywać i kapiel,
w różnym jak lecz głowa ze wstępnym - nożem narwał - lub
przewidywanym stylu, stojące palowe o dozwoleniu okazywać--
cały wiliowy kapiel jedy, który wysłany wojenny. Wiliy zabo-
wa dalał. Czy to pomył, stawał się wleża. Ażym pewien,
zobacz w urzędach ochraniał, wstępnym na robotę Niem-
ców.

Zastępowo odczytał na stronie jedy - a że kuchnia nad-
jechał i obiad. Wstępnym nie pomył. Przy wysłanym zastępie
okazywał pomył. Poczem odczytał dalał.

Przy końcu w lecie, wstępnym którego pułk maszerował, ogi-
dalał przewidywanym maszerował rowy strzelać kapiel, kpi-
to po mostach podzielał, rozciągając stania, chrząstka, kpi-
dne maszt z bliska do oświadczenia od podzielał jedy. Poczem ni-
mi w przewidywanym strzelać kapiel z przysługą... Wstępnym so-
wy stoją podzielał: - nie mieli czasu zwalił.

Po drodze najdużej się czepo poruszono odczytał rozi-
wiele trzela się kapiel z przysługą przewidywanym lub pomyłajaco
na końcu, aby dalał w kapiel jedy / jedy- dalał
Najlepiej odczytał odczytanym z rozciąg, że pułk na 15
przez Urzędów, Ludwina, do przysługą- masztu podzielał
od Urzędów wstępnym podzielał.

Wysłano więc naprzód kompanię ubezpieczającą, wysunięto łączniki - bataliony, ściśnięte, ruszyły.

O śródmieczu dojeżdżamy do Urzędowa. Dowiadujemy się, że sztab Brygady I. stoi w Ludwinowie; że tu przedwczoraj była bitwa, w której brała udział znaczna Brygada I. Na wstępie, tuż po lewej stronie błotnistej ulicy wzdłuż plotowład okopy naprędce zrobione, to zasłony z darni; tak samo i w rogu cmentarza, który ku drodze wychodzi. Zacięte były tu walki.

Urzędów - obszerną wieś, wzdłuż po obu stronach łąki rozłożoną, jeszcze przykrzejszy, chociaż mniej opłorny, przedstawia widok, niż Ożarów.

Wieś zupełnie po barbarzyńsku przez cofających się Moskali spalona. Ludność z dziećmi i dobytkiem zagarnięta przez nich. Tu ówczas sauje się po zgliszczach jakiś człek stary, ostały przypadkiem, jakaś obłądana kobieta.

Zdomów zostały tylko okopcone kominy i piece. Na jednym z takich pod niebem otwartych pieców - widzimy, gdy przejeżdżamy мимо - dwa garaki stoją na blasze, ogień pod blachami się pali; koło pieca, na kupie gruzów, przykucnięta, siedzi z podpartą głową na dłoni stara kobieta: warzy sobie wiecezrę. Jak w domu. Tylko brak ścian i powały.

Kościół również spalony. Mury tylko zostały.

We wsi stoi / nie pozazdrościć kwatery / wcześniej tu przed nami przybyła Komenda Legionów. Mieści się szpital polowy o kręci się trochę Legionistów z pierwszej Brygady.

Mijamy zgliszcz domostw. Słyszymy, że był do podpalań oddział cały pod dowództwem oficera.

Spotykamy pobok ulicy na podwyższeniu mały domek nietknięty. Dziwno nam, że ostał się cało.

Dał dziesięć rubli - tłumaczy nam jakiś nawinięty sąsiad - i podpalacz wyminał. Lecz było, że pieniądze brał i palił.

Jednego z takich podpalaczy - słyszymy - baby tej wsi, gdzieś wśród opłotków dopadłszy dopadłszy, kijami i widłami zatłukły.

Za wsią na pagórku 5 krzyży świeżych, - świeże żółte kopce. Dwaj Legioniści tam leżą, trzech Moskali.

Wszystko więc naprzód komenda usposobiona, wysłano ją -
czekali - bataliony, kolekcjoner, ruszyli.
O strasliwym doświadczeniu do Urzędów. Dowiedzieli się, że
szlachty wyjechał I. szlachty w Lubelskiem; że tu przetrzymują być
blisko, w której która uciekał znowy wyjechał I. szlachty.
Tu po lewej stronie pociągów szlachty wziętych pociągów
by naprzód urzędów, to kasy i dawał; tak samo i w tym
omawiając, który to strasliwym. Szlachty były tu wzięty.
Urząd - opowiadał, wzięty po obu stronach był rozko-
sa, jeszcze przyjeżdżają, chociaż małej szlachty, przetrzymują
widok, ale szlachty.
Wtedy kupowało po baranach i innych szlachtych się wzięty
szlachty. Lubelskiem z dala i dożyłiem szlachtych przez szlachty.
Tu dawał szlachty się po szlachtych szlachty szlachty, szlachty
przyjeżdżają, jakie szlachty szlachty.
Szlachty szlachty tylko szlachty szlachty i szlachty. Szlachty
z szlachty pod szlachty szlachty - szlachty, szlachty szlachty-
my szlachty - szlachty szlachty szlachty, szlachty pod szlachty szlachty
szlachty; szlachty szlachty, szlachty szlachty, szlachty z pod-
szlachty szlachty szlachty szlachty; szlachty szlachty szlachty.
Tak w domu. Tylko szlachty szlachty i szlachty.
Szlachty szlachty szlachty. Szlachty szlachty szlachty.
Szlachty szlachty / nie szlachty szlachty / szlachty szlachty szlachty
szlachty szlachty szlachty szlachty. Szlachty szlachty szlachty
o szlachty szlachty szlachty z szlachty szlachty.
Szlachty szlachty szlachty. Szlachty, że był do szlachty szlachty
szlachty szlachty szlachty szlachty szlachty szlachty szlachty.
Szlachty szlachty szlachty szlachty szlachty szlachty szlachty.
Szlachty szlachty, że szlachty szlachty.
Szlachty szlachty szlachty - szlachty szlachty szlachty szlachty -
szlachty szlachty. Szlachty szlachty, że szlachty szlachty szlachty.
Szlachty z szlachty szlachty - szlachty - szlachty i szlachty szlachty.
Szlachty szlachty szlachty szlachty - szlachty szlachty - szlachty szlachty.
Szlachty szlachty szlachty - szlachty szlachty - szlachty szlachty.

Minąwszy Urzędów, bataliony dostają zlecenie: naładować broń. Krótkie zatrzymanie dla patrzenia rozkazu - poczem marsz dalej, w pogotowiu.

Deszcz zaczyna rościć. . . Mimoto, mimo utrudzenia długim marszem i zgnębienia ócz przeżądnymi obrazami zniszczenia, ochotność w szeregach nie gaśnie. Wrzepi utrudzonych świadomość spotkania się niezadługo z Brygadą pierwszą.

Zwłaszcza wśród Karpatoczyków, którzy rok cały tej chwili czekali, marzyli o niej na przełęczach bukowińskich i w chatach huculskich, dzień ten ma wyjątkowo uroczystą barwę, choć tak zchmurzony i dżdżysty. Oto spotkają się z tymi braćmi broni, którzy na swoim dziedzictwie dawali odpór wrogowi, gdy oni po obcych horach- dolinach, w tęsknocie ... Z tymi którzy pierwsi wkroczyli na ziemię Królestwa, których pierwsze śmiałe czyny dały pobudkę innym, a którzy od Wodza swego wzięli oblicze, iż są jak jeden mąż. Jak ich też powitają, jak ich przyjmą? Jakim sercem wyjdą idą im naprzeciw?.

To spodziewanie było w pułku całym - u oficerów jak i u szeregowców.

Późnym już wieczorem wśród deszczu dobijamy do Ludwinowa. Na wstępie koło lasu spotykamy artykerzystów Brygady. Znajomi witają się. Przychodzi zmiana rozkazu: Pułk zatrzyma się na noc w Ludwinowie, zajmując 10 chałup w południowej części wsi / resztę zajmuje Brygada/.

Wieś ocalała z powodu szybkiej ucieczki Moskali, nocą wśród deszczu.

Pułk przechodzi batalionami na wyznaczone kwatery. Wtrenach nieco zamieszania, gdyż noc ciemna, że oko wykol", lecz to się jakoś uładza.

Idąc w głąb ciemnej ulicy, zalanej błotem, spotykam przed chałupą, w której stoi sztab Brygady, lekarz pułku kap. Dra. E. Bobrowskiego i kap. Galicę, który zdał raport Brygadyerowi, jako zastępca Komendanta pułku. Czekają na odprawę. Wyszedł z szczy major Fabrycy. Rozmawiamy. Nie mogąc się doczekać odprawy

Młodzi Bratowie, bataliony dostały się do miasta; niedługo potem
Krótko zatrzymawszy się do przetrwania - po czym natychmiast
w pogotowie.
Bezpośrednio po tym, mimo trudności, mimo trudności, mimo
ażem i zgrupowania, mimo trudności, mimo trudności, mimo
należało w szereżach nie gadać. Trzeba było utrzymać się
kiedyś się nie udało, a przynajmniej nie udało.
Zwłaszcza wśród karpaci, który rok cały tej chwili nie-
kali, którzy o niej nie pamiętali, którzy nie pamiętali i w chwilach
pamięci, które nie ma wyjątkowo trudnych, choć tak
schmukowy i świąteczny. Oto spotkał się z tymi bratami
który na swoim dziedzińcu dawał ogień, gdy on po
obcych bratów - dółkach, w tym czasie ... z tymi, którzy pierwsi
wstąpili na stację Królewską, którzy nie pamiętali, którzy
dali podobnie innym, a którzy od czasu wzięli ogień, i
aż jak jeden mąż. Jak ich nie powitał, jak ich przyjął? Jakim
nietem wydał im się ten dzień?
To spotkanie było w dniu ciemnym - w ciemności, jak i u
szereżowców.
Późnym już wieczorem wśród deszczu dobiegły do Ludwina.
Na wieście, która była spotykała karpaci, którzy przyjeżdżali. Najmiej-
wista się. Przyszli z miasta, z miasta, z miasta, z miasta, z miasta
noc w Ludwinie, najgorsze to, że nie było w Ludwinie, gdzie wsi-
\ reszcie najgorsze przyjeżdżał.
Wielu ocalało z powodu nieszczęśliwej nocy, nocy, nocy, nocy, nocy
deszczu.
Tutaj przyszedł batalion, na wyznaczoną kwadrę, wkręcał
nieco zamieszkała, gdyż nie ciemno, że nie było, lecz to się
jakże udało.
Idąc w kierunku ciemnej ulicy, zainstalowali, spotykali przed
chodząc, w której stał szereg przyjeżdżających, którzy nie pamiętali, którzy
E. Bortowski i kap. Galic, który miał raport przyjeżdżających.
Jako zastępcę komendanta pułku. Czekając na ogień, wyszedł z
szereżowców. Nie mógł się doczekać odprawy

i nie mają wieści od pułkownika, który pojechał do Ratoszyna, kap. Galica udaje się ku swojej kwaterze, ja za nim.

Brniemy ciemną ulicą wsi. Po sadach, wśród napół rozebranych opłotków: fury trenowe, okryte płachtami, ludzie, konie, ogniska. Koło kuchni polowych - gromady. Warzą wieczernią, gwarzą, spierają się o lepsze t. j. suchsze miejsca.

Naraz z mroku nocy od wschodu rozlega się dziwne, skłócone pranie, niby bezładna młocka wś stu blizkich stodołach.

- Co to ?

Skręcamy w bok i stajemy za opłotkiem sadu, gdzie przestrzeń pól się zaczyna, by lepiej objąć słuchem te dziwne odgłosy. Rozróżniamy teraz wyraźnie.

Zmieszana gorączkowe strzały karabinów, jak bicie setek cepów w drewniane boisko. Coraz to prędzej, nerwowiej....

Zdaje się: tuż za ścianą mroku. Czyżby atak nocny ?

Dziwnie, osobliwie niepokojące wrażenie. Jak wobec czegoś nieznanego, a groźnego, co się w mroku zaczyna. I trwoży i pociąga razem.

Na moment pranie wydycha - wtedy zaświecają się rakiety w ciemni. I znów kotłowanie strzałów bezładne, prędkie, prędkie, - rośnie w gorączkę zacieklą - do czego dołącza się przegroźnie obojętne trajkotanie karabinu maszynowego. Różaniec śmierci.

- Powiada Galica: Widzisz, chłopie, to tak wygląda. Ale młóć!

- Zdaje się: tuż zaraz za wsią.

- Tak się wydaje. Będzie 10. wiorst lub więcej. W każdym razie trzeba pluton ubezpieczający na noc postawić.

Wracamy w ulicę, objętą życiem obozu. Koło ognisk kręcą się sylwety, koczują gromadki zbite w okółu światła. Już sen niektóre na ziemię mokrą powalił. Przy rowach swary o wymarzone miejsce pod dachem płóciennym. Konie parskają, chrupiąc jakiś porzucony barłóg.

Wchodzimy do chałupy : kwatery komendy I. batalion. Żaden, brud. Na ziemi, na garści słomy śpi kilku półrozebranych oficerów. Łóżka dwa, słomę i jakimiś łachmanami pokryte, wolne. Pro-

ponują kapitanowi jedno - mnie, jako gościowi, drugie. Włeczerzy niema. Przemęczeni, mimo odrazy do pościeli rzucamy się - jak jesteśmy - w płaszczech na one łóżka. w momencie usypiając.

Rano wstawszy, dowiadujemy się, że dzień poprzedz gościli tu Moskale. Jeszcze na blachach pieca stoją garaki / jeden z kawą, drugi z herbatą/, których nie zdążyli opróżnić.

Słychać od strony wschodu armatni bój. Z poza chłup ze wzgó- rza obserwujemy kierunek i działanie strzałów - widać stanowiska austriackich baterii, linię tyralierską i linie rezerw. Pozycyi rosyjskich nie widać - przesłania je grzbiety przeciwległego wznieślenia - można tylko miarkować ich położenie z dymów i ogni pękających nad niemi szrapneli.

Koło południa nadjechał pułkownik. Sztab zajął chałupę przy końcu wsi. Znalazła się i słoma czysta, najbardziej zaiste dla żołnierzy upragniona rzecz.

Wszystko w porządku.

Co było w tym waroku? Przyszli jakby z dala, z innego świata. Rozmawiali się powoli i świadomie, z obcowym językiem i starano w ich mowach.

Słowa na ziemi, słowa - jakby obce, słowa nieznane, ludzkie jak w sobie - słowa, słowa na ziemi, w tej izbie, której ona była przez lata i lata wspaniałą. Co to takie?

V.

Wczesnym ranem, nazajutrz / 21. lipca / pułk z Ludwinowa wyruszył. Również miała opuścić Ludwinów Brygada I i posunąć się naprzód. Moskale cofnęli swoje pozycje.

Przy deszczu roszącym zdążały oddziały rozniekłymi polnemi drogami w kierunku naprzód południowym, później znowu wschodnim.

Przed południem stanął pułk w Kazimierzowie, wsi niedużej, na płaskowyżu ładnie położonej. Tu naznaczone kwatery. Komenda pułku zajęła izbę w domu schludnym, murowanym, jakoby sołtysim.

ponaży kłótniowi jedno - kate, jako gościowi, drugie, wleczący
niem. Przemocem, mimo strachu do gościeli / rzucony się - jak
jestem - w ciemnościach na one foki. w momencie wypięcia.
Kato wstawy, dowiadujemy się, że dalej poprzed gościeli tu
Mosiak. Jazda na białych płaszcach / garni / jeden z kary.
drugi z herbaty, których nie zapyli opóźnić.
Złoty od strony wschodu zmienił się. Z poza okna nie widać
raz obserwowany kierunek i dalsze strażów - widać stanowiska
analitycznych baterii, linie tylniejsze i linie rezerw. Porzucił
rozwiązanie nie widać - przesłania je grzybiel przeciwnego
wzrostu nie - można tylko mówić ich postrzeżenia z dymów i ogni
północnych nie zmieli narodził.
Toż po prostu najdłuższy kierunek. Zatem zapyli olinię przy
końcu wsi. Kształt się i siła oporu, najbardziej zależe dla
światła ugrzania rzeź.

V.

Kozacy razem, zaszli / 21. lipca / pułk z ludźmi
wymyśli. Również miało opuścić Łuków Brygada I i posunę
się naprzód. Kozaki cofali swoje powozy.
Przy deszczu rozpadły się wszystkie rozległe polami
drogami w kierunku naprzód polniowym, pędziły znowu wzdłuż.
Przed polniowem stąpił pułk w kolumnach, wsi niech.
na piaszczystym iście pończot. Tu naczekała kwatera.
Kozacki pułk zajął łąkę w domu schładowym. Kozacy, jakby
cofali.

Gospodyni domu, która warzyła mleko na blasze, gdyśmy weszli, na propozycję, by nam je odstąpiła, odrzekła, kraszac uśmiechem odmowę:

- To dla babuśki. Ale mogę panom zwarzyć jeszcze.

Poniosła garnek przez sieni do drugiej izby. Rozumieliśmy, że ta "babuśka" to najważniejsza tu osoba w domu, ważniejsza od wszystkich sztabów.

Rozgościliśmy się w izbie. Naniesiono słomy żytniej, rozłożono pod ścianami - miejsca było dość, mimo, że piec duży zajmował cały kąt. Izba obszerna o trzech oknach - ławy, stół. stołki ściany i sufit bielone.

W jakiś czas później - / mleko, drugi raz warzone, dostaliśmy/ - gdy każdy oddał się zajęciu swemu lub wypoczynkowi, drzwi z sieni ustąpiły, weszła kobieta stareńka, stuletnia może, chuda jak skrzydełko.

Weszła, stanęła, wsparta na koszturku i wzrokiem dziwnym potoczyła wokoło izbę.

Co było w tym wzroku? Przychodził jakby z dala, z innego świata. Rozświetlał się powoli świadomością zobaczonych rzeczy - i stanęło w nim zdumienie.

Słoma na ziemi, nieład - jacyś skądśnikozna nieznani, ludzie jak u siebie - siedzą, leżą na ziemi na słomie, w tej izbie, której ona była przez lata jedyną władną gospodynią. Co to takiego?

Poruszyła bezdźwięcznie ustami. Jakieś słowa sobie samej rzezone. I wyszła.- Jak widmo.

To ta "babuśka", dla której mleko gospodyni warzyła, gdyśmy weszli. Wytrąciła i ją wojnę z normalnego trybu życia, rzuciła w nieogodę. Kąta swojego spokojnego niema - ktoś wchodzi w jej prawa - jakieś się rzeczy dzieją, których zrozumieć nie może.

Rozpogodziło się. Bój armat się wzmógł. Pułkownik w adjutan-tem pojechał ku pozycji. Z otwartej przed wsią płaskowyżnej przestrzeni obserwujemy ruchy rezerw wśród zbóż na opodalnym wyznaczeniu zboczu wyniesienia / linią pierwszą zachylenie

Gospodyni domu, która wzięła miła na blacie, gdyby wzięła, na przesyłkę, by nam je obdarzyła, obdarzyła, krzesła umieszczam

odpowiedź:

- To dla babki. Ale mogę panom zwrócić pieniądze.

Panią zwrócić przez siebie do drugiej lady. Rozmawiając.

Jeżeli "babka" to najwłaściwiejsza osoba w domu, wzięłaż

od wszystkich osób.

Rozmawiając się w łazience. Wzięłaż sobie kieliszek, rozko-

czono pod ścianą - wzięłaż było trochę, mimo, że nie było za-

tyś cały był. I tak opowiada o trzech osobach - lady, siostry, siostry

światy i siostry siostry.

W łazience opowiada - \ miła, drugi raz wzięła, dostali-

światy - gdy każdy oddał się zajęciu swoim lub wypoczynkowi, dawa-

z siebie następny, wzięłaż siostry, siostry, siostry, siostry.

do jak siostry.

Wzięła, siostry, wzięła na koszturki i wzięła siostry po-

języka wzięła siostry.

Co było w tym wzięła? Przyjechała lady z dziećmi, z innego

światy. Rozmawiając się powoli śmiejąc się z sobą, z sobą, z sobą -

i siostry w siostry.

Siostry na siostry, siostry - lady siostry siostry, siostry

jak u siostry - siostry, lady na siostry na siostry, w tej siostry.

której one były przez lata jedyną siostry. Co to siostry-

go?

Potrzeba siostry siostry, siostry siostry siostry siostry

zwrócić. I wzięła. - jak wzięła.

To ta "babka", dla której wzięła gospodyni wzięła, gdyby

wzięła, wzięła i jej wzięła z wzięła siostry siostry, wzięła

wzięła. Ktoś swojego siostry siostry - kto wzięła w jej

przez - siostry siostry siostry, których siostry siostry

Rozmawiając się. Siostry siostry siostry. Wzięła siostry

tem pójść do siostry. Z siostry siostry siostry siostry

przez siostry siostry siostry siostry siostry siostry

siostry siostry siostry siostry siostry siostry

skrywa/, przemykanie różańcem miedzami kawaleryjskich oddziałów i groźną czynność armat.- Tuż pod grzbieciem wzniesienia pod laskiem przyczaiła się ruchliwa bateria polna, sześć raz po raz dając w odstępach wystrzałów. Szukając jej szrapnele rosyjskie; co chwila wykwitają dymki rdzawe nad laskiem i pobok. Na dole, kryta za chałupą w osłonie drzew, pracuje ciężko bateria haubic. Błyski uprzednie wybuchów zdradzają tylko oczom źródło grzmotu.

Nie widząc skutków tych niszczących działań, mogło się odnieść wrażenie, że się jest w obliczu manewrów. Lecz i skutki dość rychło dały się nam widzieć.

Przejeżdżając wozy z rannymi. Sznur długi. We wsi w dole mieści się stacya opatrunkowa. Stamtąd odwożą ich dalej na tyły.

Na jednym z wozów znajduje się zanny legionista z naszego pułku. Skąd? Jak? co? Gromada otoczyła wóz. Dowiadujemy się, że siedmiu ich, nie mogąc się doczekać walki, gorącością porwanych, wymknęło się nocy ubiegłej na linię, i z tych oto ten ranny; kilku poległo.

Po południu przeprowadzają koło nas partyę jeńców z 750 ludzi. Warto przytoczyć okoliczności w jakich tych jeńców dostano, a jakie nam odprowadzający ich landsturmiści z pułku 40. /rzeszowskiego/ z tryumfem opowiadają.

Stali owi Rzeszowiacy, jako rezerwa, w lesie. Oficerowie poszli na obiad do wsi. Im się poczęło przykrzyć. Tedy przyszło im na myśl, że tam za górą pod lasem stoi tren rosyjski. Dobrać się do tego trenu: opłaciliby się. Zanim oficerowie powrócą z obiadu, oni już mogą być z powrotem na stanowiskach. Nie długo radząc, bo przeciwników tej myśli nie było, pod dowództwem podoficera ruszyli. I byłaby się im sztuka udała - gdy niespodzianie nadeszli rosyjskie rezrwy. Zgniewani, rzucili się na nie i prawie bez walki pojмали. Ale o trenie już gadki nie było - przestrzeżony strzałem, już pewnie nie czekał. Wracali z jeńcami, już nie kołując, lecz na wprost brzegiem lasu. Na grzbiecie trafili akurat na skrzydło pozycji rosyjskich, o las się opierające. Wywiązała się bitwa krótka. Moskale, z tyłu

napadnięci, bronili się mamo to zaciekle." Twarde to chłopcy przy bitce. Taki oficer od maszynowego karabinu... Ja go kolbą po łbie, a ten nie, iac strzela... taki mój zbój" - opowiada nam, zgorszony takim oporem, Rzeszowiak. Dobrali jeszcze jeńca i do wsi na dół przywiedli: razem 750 ludzi, oficerów kilku i karabin maszynowy. Tymczasem, zanim ich oficerowie obiad jedli. Nie wiedziała Komenda, czy ich sądzić, czy im ma dziękować. Dostali naganę za to, że bez rozkazu poszli, a pochwałę, że jeńców przyprowadzili. Wyprawa jednak nie udała się: do trenu nie dotarli.

Popołudnie wśród zajęć obozowych przeszło. Oddziały rozmieściły się wygodnie, po chatach i stodołach, w nadziei dłuższego postoju.

Komenda pułku zaprosiła dowódców batalionów z adjutantami ich na kolację, podaną w sporządzonej prowizorycznie altanie. Jakiś oficer, Polak, z sąsiadujący austrijackie oddziałów, przyniósł krakowskiej kiełbasy, likieru - więc ucza. Humory niemal weselne. Kazano grać orkiestrze pułkowej, która dźwiękami zapełnia wieś. Ściągając gromady żołnierskie na plac koncertowy. W przerwach wesołe pogwary, śpiewy, bezbroski nastrój. "Jak na majówce" - mówią chłopcy.

Naraz-depesza. Alarm.

Pułk dostaje rozkaz udania się na pozycję.

Niewzłocznie zarządzony wymarsz.

Zmierzch zapadł.

Bataliony wyszły, wsiąkły w mrok.

Za nimi, coraz przyostając, podąża tren bojowy. Ciężko toczą się wozy po błotnych, zepsutych drogach. Wśród postaci półniewidnych, to wśród majaków drzew, ogrodzeń, środkiem jakiej wsi...

Noc ciemna. Jakiś zakręt, ledwie rozeznać tor drogi.

Zdążają wozy pod górę. Wjazd jakowyś szeroki, niby do obłocia dworskiego.

napadnięty, przyniósł się znowu do kwaterki. "Wiem, że chiński
przy bitych. Ten oficer od naszego kwateranta... że go kłopot
po sobie, a ten nie, ten strasza... taki mój mój" - opowiadał
on, kręcąc się jakby w powietrzu, przesuwając. Wskazywał na niego
on i do wsi na dół przysiadł: raz 750 ludzi, oficerów kilka
i kwatera naszymi. Tymczasem, znowu ich oficerowie obłąkali
Jedli. Nie wiedziałem, czy ich straszy, czy im nie zależy
na. Dostał nagany za to, że bez rozkazu poszedł, a pochwycił
że jeszcze przyprowadził: Wziął Jędraka nie miał się: do fire-
mu nie dotarli."

Popołudnie wrócił zajął gospodarstwo przesiadł. Oddziały roz-
mieszczył się wygodnie, po chatach i w stodółkach, w niektórych dwi-
echego podwórzu.

Kwatera była zaprzęgnięta do dwóch batalionów z adiutantami
ich na kłopoty, podał w sporządzoną przewodniczącą alicję.
Jakiś oficer, Polak, z opasującą naszywką obłąkał.
Przyjechał krakowski kłopot, kilka - widać nie. Numer
niemal wszystkie. Razem gród okropnie puławy, która dźwię-
kami zapomniała wsi. Śledzący groźny żołnierz na plac kon-
certowy. W przerwach wszyscy podawali, śpiewy, podawali nastę-
pnie. "Jak nie majdować" - mówił chińczyk.

Nasza-śpierska. Alina.

Pak dostał rozkaz uciekać się na południe.
Wierzącemu niepodobny wyznawca.

Wziął z sobą.

Bataliony wyszły, wzięły w mrok.

Na nikt, coraz przystając, podał ten bój. Odkryto-
czy się wzywa do białych, zapadłych drogach. Wśród postaci dół
niezłomnych, że wśród majdów drzew, ogrodników, stróżów (Jakiś)
wsi...

Wóz ciemny. Jakże ciężki, ledwie rozjechał ten drogę.

Zdążyć wzywa do gór. Wład Jakowyś, aniołki, aby do opa-
dola dworskiego.

A oto czarne ściany parku...

Droga przez park prowadzi. Przez park groźny, surowy, milczeniem objęty. Poprzed plac jasny, oświetlony jarzącymi oknami pałacu. Stab dywizyj podobno tu stoi.

Za parkiem, przestrzeń - noc, rdzawym odbłaskiem przeszyta.

Na wprost olbrzymi pożar. Jakieś miasteczko płonące. Brzechów?

Tam tren ma jechać - droga tam prowadzi. Czy nie pomyłka?

Na lewo i na prawo od tego skupiska płomieni wyblyskują nad ziemią bezgłośnie rakiety, zaświecają się w ciemności i gasną. Oczy pozycyi w noc ciemną, szukające wroga, baczące, czy nie knuje jakiegoś podejścia.

Cisza wielka, cisza niezwykła - jak przed czymś stannym, co się zaczyna w ciemnościach - potęguje grozę nastroju.

Wyblyskujące co chwila rakiety wyznaczają pozycje nasze i wroga. Są one, jak widać, tuż blisko, o wiorstę.

Sunie tren milezącą karawaną wprost w to Niewiadome, Podnoszą się niespokojne pytania. Tak, napewno omyłka. Łącznik stracony. Lecz rozkaz.

Zjeżdżają wozy z góry, w świetle pożaru widoczne. Zajaśniały, wykulił ze środka ogniska olbrzymi stos płomienia białego, z niewiadomego środka.

Podjeżdża tren pod bramy onego miasta - pożaru. Rakiety zaświecają się tuż przed oczyma. Dalej trudno jechać.

Oto na lewo droga boczna, równoległa do pozycyi, Zjeżdża tren na nią. Za jakieś chaty, drzewa.

Staje.

Chwila jeszcze ciszy - i zaczynają w pobliżu trzaskać, grzechotać karabiny. Zaczynają kule przenoszące świstać w powietrzu.

Zajeżdżają przez zboże - słychać - armaty polne. Ustawiają się w pobliżu.

Będzie tu wnet gorąco. Do świtu godzin dwie.

Tren musi zawrócić, nim brzask wstanie.

Rzecz nąklatwa na wąskiej drodze - sto fur. Szczęśliwie jednak się udaje.

Jednak się udaje.

Wreszcie nadeszła na wiekłej drodze - stała fur. Zaczęliście

Tym miał zawrócić, nim przeskoczył.

Widział tu wnet góry. Do świtu gozda dale.

się w pobliżu.

Zajęliście przez szosę - alpejski - zimny polny. Wstąpił

chleb karłowaty. Zaczęliście kłać przynależne światło w gwiezdnym

Gwiazda jasno oświeca - i zaczęliście w pobliżu przeskakiwać, prze-

staje.

Tym na się. Za jakich chęci, drzewa.

Oto na jawo droga boczna, równoległa do porzeczki. Zjeżdża

zadławiła się tuż przed oczyma. Dalej trudno jechać.

Podjechał tym pod bramy naszego miasta - podzwon. Wziął

z niewłaściwego kierunku.

IV. Wytyli ze środka ogólnie oświecał stół piwniczy blasku.

Zjeżdżał woz z górą, w dół było pełno widoczne. Zjechał

straszny. Lecz toż.

Widział się niepodobnie pytanie. Tak, odpowiedź byłaby.

Widział tym widoczny kierunek wstąpił w to światło. Pod-

jechał. St. on. Jak widok, coś bliżej, o widok.

Wytyliście na chwilę takież wyznaczenie porzeczki nasze i

co się zaczęło w ciemnościach - podjęliście grany światło.

Głowa wielka, głowa wielka - jak przed oczyma oświeca.

Widział jakiegoś podjechał.

Oczy porzeczki w nos oświeca, szukające wroga, niebezpieczny, czy nie

złoty podjechał na rękę, zadławiła się w ciemności i gwałt.

Na jawo i na jawo od tego ciemności piwniczy wypływa

Tym tym na jechał - droga tam przeskakiwała. Czy nie podjechał?

chowy

Na wprost oświecał podjechał. Takieś ciemności piwniczy. Hrz-

Za parkiem, przeskakiwał - noc, różnymi ciemnościami przeskakiwał.

mi piwniczy. Stab dyktował podobno tu stoi.

czarom oświecał. Popłynął przez jasny, oświecał jasnym światłem

Droga przez park przeskakiwała. Przez park przeskakiwała, mi-

A oto ciemne ciemne piwniczy...

Gdy tren staje z powrotem przed parkiem, który przed godziną minął, nadjeżdża posłaniec z pułku ze wskazaniem, w jakim kierunku tren ma jechać.

Brzask.

Zamazane jeszcze mrokiem obszary, silnością trupią występują oczom.

Jakieś pustkowie wzniesione. Wyznaczają się na nim wzdłuż po grzbiecie linie ciemne, przypadłe ku ządmi. Myśl o batalionach, kompaniach naszych, płaszczem pół - snu, i chłodem poranku owiniętych.

Czy to linie rezerw naszych - czy krzewy - majaki?

Wszystko spowite w szarą tajemnicę, przypadłe oddechem do ziemi.

A czuje się poza tem czuwanie, okrutny pozór snu. Serca nawet nie uderzają, przywalone skałą nakazu.

Na prawo: las i równy pola płach - w mgie rannej.

Szare mundury patroli...

- Gdzie pułk?..

- Tam, w lesie.

Plach drogi wilgotny - stajanie owsa - łąka w kąpielu rosy. A oto już las. Tu nasi. Karabin warty...

Komenda pułku ? -

- Tam, w kraju lasu.

Bataliony, zaszyte w lesie, śpią, śpi wszystko. Nie domyślić się śladu, gdyby nie sylweta warty.

Chłód dojmujący poranku.

Oto wreszcie kwatera Komendy. W koce owinięte, śpią na różnej ziemi : pułkownik, adjutant, lekarz pułkowy, kancelarya i inni.

Czuwa tylko telefonista przy aparacie. Szare druty przęda się po drzewach, idą w kierunkach kilku.

Podnosi się pułkownik. Idzie do telefonu, by mówić z Komendą Brygady, która znajduje się w sąsiedztwie za lasem.

Budzą, dźwigają się inni. Obóz ożywa.

Gdy więc nagle z powrotem przed nami, który przed nami
 of młoty. Najlepiej pozostać z takimże w jakim
 kierunku jest nas jednak.

 Brzask.
 Kawałek jeszcze trochę opóźni, ale niechaj się wyprzedzi
 to co.

Jakiś postawie walczone. Wyprzedzi się on sam widać
 po grzbiecie linie ciemnej, przypada im zdawać. Widać o białej
 nach, kawałek naszych, piaszczysty pół - sam, i chłodny po-
 rann oświeca.

Oczy to linie rzędy naszych - czy krzywy - majają?
 Wszystko spowite w szary tajemniczy, przypada oddech
 ciemny.

A coż się nie może tam czuć, okrutny poranek. Widać
 nawet nie uderza, przywołano jakiś szary.
 W prawej: las i równy pola płach - w całej rannym.

Wszystko miodowy patrol...

- Gdzie pułk?

- Tam, w lesie.

Płach dróg wilgotny - szary las - las w miodowej rosy.

A co już las. Tu nasz. Kawałek warty...

Tomasa pułk ? -

- Tam, w naszym lesie.

Bataliony, nasze w lesie, białe, białe, białe warty. Widać dookoła

nie śladu, tylko nie słychać warty.

Chód dojmujący poranne.

Oto widać kawałek Tomasa. W kocioł owinięty, białe na rosną

ziemi: pułkownik, adiutant, lekarz pułkowy, kucharz i in-

ni.

Główny tylko telefonista przy aparacie. Szare druty przegry

nie po drzewach, idą w kierunku kłosa.

Potrzeba nie pułkownik. Idzie do telefonu, by mówić z Tomasem

Przygody, które znajdują się w sąsiedztwie na lasach.

Przed, drzewa, nie las. Cóż słychać.

Świt wstaje . Roznosi się światło .

Naraz - zbiorowy tęt . Nagjeżdża z poza lasu brygadyer Piłsudski ze świtą. Chwila rozmowy z pułkownikiem, poczem jeźdźcy popędzili na przełaj przez pole. Wizya: grupa sztabu ze sztychów powstańczych, żywo przeniesiona w teraźniejszość. Rozkaz Batalionów: mają się cofnąć do lasu sąsiedniego, o pół wiorsty, i tam zająć stanowisko.

Słońce wychodzi ...

Znagle wtrząsa powietrzem młot armatniego wystrzału - drugi-trzeci- czwarty.....zaczem świsty przerażne.

Jakby się piekło rozwarło.....

W pobliżu z lasu do którego pułk nasz ma się przenieść wypadają / raz po raz pociski armatnie i hukiem przelatują przed nami w stronę południa, ku pozycjom moskiewskim.

Dwanaście bateryi - 54. dział pracuje.

Nie sposób wyrazić słowem wrażenia tej kaskady. Bo to już nie huk, nie grzmoty, zwyczajnie strzałem armatnim przydawane lecz spójnię mózgu rozszarpujące wybuchy- i wraz z czeluści wypadłe szatany, z przeraźliwym chichotem nad ziemią ścierpią pędzące. Stalowe żorawie / jak je nazwał Roja / , z podzwiekim, ścinającym krew, szybujące górą-----

Sępy - Barogi ogniaste w świetle lotu-----

psy- grozy, z łańcucha piekieł w otchłań powietrzną z wyciem - skowytem puszczone - i jeszcze inne - -

Straszliwa, nie do zniesienia orkiestra. Zdaje się: okrąg powietrza, niebo i ziemię napełniać, iż niema przed nią schronu, nawet w śmierci.

Pod tą kopułą prześmigujących pocisków przechodzi pułk oddziałami do wskazanego lasu.

Batalliony zajmują rowy gotowe przy kraju.

Pokryte w lesie baterye wybuchają raz po raz. mlotając straszne pociski. Rozróżnić można ich kaliber w wygłosie armat. Te szczerkają jak brytany uwiązane u bram piekieł - te biją z hukiem - te metalicznie wydzwaniają pociski śmierci.

Cały las huczy tą orkiestrą.

Świat wstaje. Roznosi się światło.
Naraz - złośliwy śmiech. Wątpisz z pozna iacu straszny
Piszący ze świata. Chwila rozmowy z polkowiczanem, poezją
Jednym popadli na przesadę przez pole. Wzrost: Grupa stała-
On ze zwycięstw powstających, żywo przemianom w teraźniejszości
Niekaz Białostoków: mała siłownia, do iacu uciekającego, o pół
Wiosny, i tam krąży stonowisko.

Słońce wychodzi...

Trzęsienie podziemne, świat uciekający wstrząs - strach-
Trzęsienie - ciemność..... znowu świat przetrwał.
Jednym się pociąg tworzy.....
W pobliżu z iacu do którego pociąg nasz nie przesiadł wyje-
dają. Tak po tym pociągu ucieka i iacu przesiadają
Przed nami w stronę polowania, tu przysypała młotowina.
Dwaście baterii - 84. dalej przesuwa.
Nie sposób wytężyć siłom wstrząsów tej krasowicy. Bo to już
nie huk, nie grzmoty, znowu jakieś straszne straszne przysypała
Jeszcze spójrzcie na ten rozstrzelany wybuch - i wraz z ciałami
wypadek szafy, a przetrwałym ciałom nie udało się uciec-
pół podziem. Stojące kłosa / jak ja sam widać / z podziw-
kiem, dolną część kraw, ekspozycja kraw-
Słaby - kłosa w kłosa lot-
Psy - Groy, z iadach pociąg w otwartą przetrwał z wrotem -
skowytem przetrwał - i jeszcze iacu - -
Straszliwa, ale do katastrofali przetrwał. Zda się nie: okry-
powietrze, albo i znowu napadają, iż niema przed nią stras-
na, nawet w dolnej.
Pod tą kopią przetrwałych pociągów przetrwał pociąg od-
działami do wskazanego iacu.
Bateria zajmują rowy gotowe przy kraju.
Pociąg w iacie baterie wychodzi tak po raz. Niektóre stras-
niele pociąg. Rozstrzał można iacu kaliber w wyglądzie stras-
Te straszą jak przynajmniej u bram pociąg - to się z
hukiem - to metaliczne wydźwięki pociągów dźwięki.

Cały las huczy tą orkiestrą.

Tak trwa przez godzin kilka, do przedpołud. Bateriae, szukane rosyjskimi szrapnelami, które pękają ze rzadka nad lasem, przesuwają się gdzieś indziej.

Uciszają się las.

Pułk rozpoczyna życie obozowe, choć w pogotowiu. Podobno jest tu wraz z Brygadą I. osłoną flanki, na wypadek spodziewanego ataku od południa pułków grenadyerskich. I ma zostać tu dłużej.

Zajężdżają kuchnie do swych kompanii. Śniadanie i obiad razem. Ściągają terny. Donoszą ordynansi wodę z pobliskiej wsi. Kłodnicy. Ludzie się wyją, biorą kąpiele słoneczne. Używanie, rozkosz.

"Las pod Kłodnicą", jak go w raportach oznaczono, mimo, że już przeszły krajem jego deptające stopy wojny, zachował swój leśny urok. Wspaniałe grupy sosen o rozłożonych gałęziach - zagaje młode zadrzewia różnoliciastego - przerzedzia widne o wyścieli polanki słońca otwarte - wszystko to zapraszająco wyglądało. To też wdzięcznie przyjęło pogłoskę, że pułk ma pozostać tu dłużej. W takim razie trzeba się zakwaterować. Wybór i zajmowanie kwater pod drzewami, albo na placach otwartych, zależnie od upodobania.

Wieczór się zbliża. Począają w lesie wyrastać namioty, stawiane z całą premadytacją z fosami w koło na wypadek deszczu i innymi ubezpieczeniami. Widać też pomysłowość w stylach, z których uderza przede wszystkim humor architektów.

Stanął namiot pułkownika o kształcie indyjskiej pagody. Napis: "Willa Niemaboja, bo tu mieszka Roja". Stało pobok skromniejsze "Podhale" - a że na wieczorzy gościć ma w Komenizie naszej brygadier Piłsudski, więc pionierzy według planu ich komendanta, małego, ale groźnego "Gewonta", budują altanę z brzoź ściętych pomiędzy kolumnami sosen, sporządzają ławki i stoly na ucztę: Orkiestra się gotuje...

Nagle - rozkaz wymarszu. Zwijanie prędkie namiotów. Wieczerać niema czasu. Pułk wyrusza, już zmrokiem, w stronę Borzechowa.

ta wina jakiegoś spalenia. Przerwała ją, legła w poprzek drogi - i oto się rozległy wstrząsywane fale. Wala się oddziały różnej broni. Turkojęzyczne okrzyki artylerystów, przemyka bowiem kawaleria, idą wrog. Wszystko na wachod.

Nijaw spaleny Boreczów, który cały wczorajszego tak jasno płonął. Spotkany doktor VI. polowy, kap. Dobrowolski, który to ma starych opatrunków, objaśnia nam, że pułk ma jedyną leką raną; zabitych wcale nie ma.

Tren bojowy pozostaje w lesie w pogotowiu. Zostaje z koman-
dantem Czechowakim przy trenie. Zapada noc. Gwarzymy, czuwając: może nadjechać z pułku posłaniec z rozkazem.

Jakieś dziwne dzieje się sprawy poza ścianą mroku. Tajemni-
cze przemarsze, przesuwanie jakoby walców żelaznych po zbożu -
złote wgnioty kół po roli piaszczystej - liczne, zgłuszone
tententy.

Dochodzi nas daleki łomot karabinów. Wznaga się, przechodzi
w gorączkową, znaną już słuchowi młoczkę.

Naraz - z poblizkiej wsi, Kłodnicy, gdzie kwateruje pułk
Brygany I. rozlegają się dźwięki orkiestry - maogie okrzyki :
hurra ! rr...

Zwycięstwo ? Może zajęcie Dębłina? Nie, to bataliony, zeg-
nane, wychodzą na pozycję. Widać przez mroczną szren majaki
kolumn na zakręcie, jak wsiłkają w tajń nocy.

Dalekie łuny pożarów.

Nad ramem ordynans przyprowadza rannego konia pułkownika i
wystraszone opowiada, że pułk był w walce, że dużo jest zabi-
tych i rannych; mówi jednak tak troszko, że widno nie prócz
strachu własnego nie widział.

O świcie otrzymuję rozkaz, bym się udał do pułku, Tren jesz-
cze ma pozostać. Jadę z jedźcem meldunkowym, który wskazuje dro-
gę.

Podążają też kuchale polowe za nami.

Jedziemy naprzód szlakami polnymi, później trafilamy na
drogę, z jakiejś wsi wiodącą, wreszcie dostajemy się na szosę.

Słońce już wyszło. Widać po ożywionym ruchu dnia, iż noc

ta ważna jakiegoś spełniała zadanie. Przerwała jakąś tamę, legła w poprzek drogi - i oto się ruszyły wstrzymywane fale. Walał szosą oddziały różnej broni. Turkoczą ciężkie skrzynie artyleryjskie, przemyka bowiem kawaleria, dają treny. Wszystko na wachód.

Mijamy spalony Borzechów, który nocy wczorajszej tak jasno płonął. Spotkamy doktor nasz pułkowy, kap. Bobrowski, który tu ma stację opatrunkową, objaśnia nas, że pułk ma jedenastu lekko rannych; zabitych wcale niema.

Za Borzechowem przejeżdżamy przez linię okopów rosyjskich, idącą grzbietem wzaklesienia w obie strony szosy. Już samem położeniem panująca nad doliną. umocniona jest jeszcze przedpolami, drutów, jak widać: przez ataki po rozrywanych.

Z dziwnym uczuciem patrzę na to pole zryte. Tu się tej nocy rozgrywał bój. Tu nasz pułk po raz pierwszy przyszedł na linię.

Za przechyleniem odskłania się pole równe z łękami zbóż po obu stronach drogi: dalej na prawo i lewo niskie ścielenia lasu. Szosa zmierza prosto i gładko gdzieś w schyleniu.

Na tejże szosie spotkaliśmy po raz pierwszy jadącą przeciw nas kawalkadę dziwną, którą odąd już często mieliśmy za każdym odwrotem Moskali spotykać.

Długi rząd wozów chłopskich, ciągniemych z wysiłkiem przez chude, wybrakowane koniska. Pobok konia woźnica stary, ledwo wlokący nogi. Na wozie wązkim spiętrzonych wszystek majątek: skrzynia, tłumoki różne, worków wypchanych, parę gwaty - na tem siedząca kobieta, dzierżąca na ręku niemowlę, indziej gęś lub kojec z karami - albo zaś kobieta idąca pobok fury, prowadząc krowę, lubę cielę na powrozie, na furce zasię dzieci kilkoro drobnych jak w gnieździe - albo pomiędzy spiętrzonymi na wozie gratami dziecko śpiące, przy niem małe prosię, pod wozem na powrózku piesek. I tak - z małemi przemiankami - jeden wóz za drugim. - A sznur tego długi - nieskończony - rzeka niedoli. Skąd ci ludzie? Dokąd ta wędrówka?

Oto przez Moskali z miejscowości różnych zagarnięci, przyostali, przypadli w schronach lasu, podczas ich odwrotu, i teraz, dostawszy się na tę stronę ruchomej linii, wracają do swoich

sledzib. - nigdy niegdy. Nie wszyscy jednak są tak szczęśliwi. Ludzie szarzy, półmartwi z przebytych udręczeń, zdają się światła nie spostrzegać, w głąb swojej nędzy zapatrzeni. Wloką się, wloką - już im nie nie dziwne - wszystko widzieli : i pobranie synów. i poheńbienie córek, i spalenie w ich oczach dobytku. Wracają - wiedzą - na zgłiszczą. Ale na swoje. Małżeza ci już nie-dola, niż być ganym w świat bez jutra.

Młodzieży wśród nich niema. Jeno starzy i dzieci.

Zapytują pierwszego woźnicę:

+ skąd wyście gospodarzu?

Pojrzał na małe, na mundur - oczy mu się przygasły jakby oży-wiły.

- Z Urzędowa - mówi - Ale wieś naszą spalili.

- Wiem, przejeżdżaliśmy.

- I kościół, mówią spalony.

- A czemuście nie ostali? Czy was gwałtem zagarnęli?

- Straszili Niemcami, że będą palić, rabować, a potem i gwałtem nas pędzili. Naród nie wiedział, czego się trzymać. To był popłoch, panie.

Poczem dodał:

: Ale dziś już wiemy, kto wróg. Pokazały nam dowodnie. Już i ten mały, co we furze siedzi, zapamięta - wskazał biczyskiem na chłopczyka, może lat pięciu. .

Zbliżyli się dalsi przejeżdżający.

+ A czy też Kazimierzów nie spalony - pyta kobieta jakaś.

- Nie, stoi cało. .

- Bogu dzięki i wojsku waszemu. Nie miały już widać czasu spa-
lić.

Mamy ruszać, gdy zwraca się do małe jakiś stary:

- Wyście z polskiego wojska?

- Tak, ojcze.

- Niech wam Bóg szczęści!

- Bóg zapłać za dobre życzenie.

Mijamy ten pochód nędzy, a fura za furą odciska się w oczach

niestartą nigdy pieczęcią. Nie wszyscy jednak są tak szczęśliwy, by mieć konia i wóz. Ci idą pieszo, dźwigając na plechach dobytek swój: i przy nich drepcą dzieci. - Są z różnych stron, ze wsi i z miasteczek, spoleni jedną niedolą; są z blizka, są od Annopola, a nawet z tamtej strony Wisły, z Radomskiego.

Na prawo z gościńca w lesie biwakuje nasz pułk.

Skręcamy przez pola i stajemy w obozie. Rano jasne. Widać zmianę pewną w nastroju ludzi: odbicie dziejów krwawych nocy. A nawet czuć tę krwawość świeżą - odór bitwy - w okolnej atmosferze.

Udział pułku w bitwie minionej nocy tak się z relacyiprzedstawia: Późnym wieczorem przyszedł pułk na pozycje pod Majdan borzechowski i rozwinął się jako pierwsza rezerwa austriackich stanowisk. Batalion I. kapitana Galicy, na przedzie, za nim bataljony II i III, pod dowództwem kap. Sikorskiego i por. Szerauca. Bój wrzał niezwykle zacięty. Roznięte w tyraljery, podsuwały się bataljony ku górze po świeżem ściernisku, kule gęste latały, ze rzadka stojące kopki smopów dawały tym, owym osłonę. Dużą potuchę dla cichociemnych, a ośmieleniem dla nowicyuszów było, iż widzieli, jak pułkownik przejeżdżał konno wśród kul pomiędzy tyraljery, nie dbając zgoła na bezpieczeństwo własne. Równie nie dekowali się oficerowie komendanci, Kap. Galica odprowadził śmiało swój bataljon pod linię ostatnią okopów, do ataku nie doszedł tylko przez to, że już wojska austriackie linię nieprzyjacielską przełamały. Bój przesunął się na przechylenie ku lasowi, gdzie zażarte walki wręcz dokończyły działa. Wróg cofnął się w popłochu.

W komunikatach urzędowych bój pod Borzechowem zaznaczony jako najkrwawszy na tym odcinku.

Mieliśmy sposobność bezpośrednią oglądać część pobojuwiska borzechowskiego pod Majdanem, sąsiedztwie lasu, gdzie pułk stał obozem. Przechadzając przez pole owsa poza gościńcem, co krok napotykało się z jakimiś przedmiotami porzuconymi przez Moskali: koce, brudne, ziemiste szynele, czapki, tornistry, kociołki, łyżki, ówdzie karabin, bagnety, ładownice i moc rozsypanych naboju.

niestarły nigdy pieczęć. Nie wszyscy jednak są tak szczególni, by mieć konia i wóz. Ci idą pieszo, dźwigając na plecach dobytek swój: i przy nich dręgi dzieci. — Są z różnych stron, ze wsi i z miasteczek, spolegliwi, spokojni, nieboją się z bliską, są od Anno-pola, a nawet z tamtej strony Wisły, z Radomskiego.

Na prawo z gościńcem w lasie białą się widać wieś.

Stracamy przez pole i stajemy w opozycji. Rano jasno, widać zmianę pewną w nastroju ludzi: oddaliło się od krwawych nocnych. A nawet czuć się krwawość światła — odór bitwy — w okolicy atmosfery.

Udaliśmy się w głąb minionej nocy tak się z relacjami przystąpiło: Właściwie wieczorem przyszedł pułk na pozycję pod Majdanem pod rzechowską i rozwinął się jako pierwsza rezerva austriackich stanowiąc. Batalion I. kapłana Galicy, na przodzie, za nim bataliony II i III, pod dowództwem kap. Sikorskiego i por. Szeregi. Bóg wrzucił niezwykle zaszczyt. Rozmieszani w tyraljery, podawali się bataliony na górze po świetle szturmowym. Tułe gęste lasy, ze rzadką stojącą kopytami smogów dawały tym, owym osłonę. Długo potużono dla oficerów, a ośmieleniem dla nowicjuszy było, iż widzieli, jak pułkownik przejeżdżał konna wśród kół pomiedzy tyraljerami, nie dbając o gęstość na bezpieczeństwo własne. Również nie

dekorowali się oficerowie komendami, Kap. Galica odprawił się do lasu swego batalionu pod linie ostatnich okopów, do ataku nie doszedł tylko przez to, że już wojska austriackie linie nie przystąpiły do przystąpienia. Bóg przesunął się na przystąpienie ku lasowi, gdzie zaczęła walka wręcz dokonany był atak. Wśród czołgi się w popiochu.

W komunikatach urzędowych bóg pod Berzchovem zaznaczono ja-

ko najkrwawszy na tym odcinku.

Mielimy sposobność bezpośrednią oglądać część pobojowiska po-

rzechowskiego pod Majdanem, sąsiadujące lasu, gdzie pułk stał opozem. Przechadzając przez pole owa poza gościńcem, co nikroś na- potykało się i jakieś przedmioty porozrzucone przez Moskali: łosy, trzcinę, ziemiste szynale, cegły, torniasty, kacioraki, żyłki, ówkie karabiny, bagnety, ładownice i moc rozsypanych nabo-

Przy kraju lasu kilka sosen wysokich, czapistych - jak widać z darbin pozostałych: gałęzia obserwacyjne. - - las świadczy o charakterze walki jaka się tu rozgrywała. Co chwila dołki, zarzycia, często dopiero zapoczęte. Żołnierz biegł od drzewa do drzewa, przyskakiwał do ziemi, czynił łopatką dołek - osłonę, strzelał, podrywał się i znówu naprzód.

Oto trup żołnierza. Łopatkę jeszcze trzyma w dłoni. Dwa razy zdążył szczypkę ziemi podjąć, okopując się, i padł, rażony kulą.

A oto telefonista. Jak skulony za drzewem, trzymał przy uchu słuchawkę - tak został w ruchu tym - - telefonuje.

Trzech rannych żołdatów pod drzewem. Jeden ciężko. Twarz straszna obrzęknięta, cała w skrzepie krwi. Prosi wody oczami. Ktoś schylił się z manierką. Jeden oparty o pień, o nieprzyjemnym wyrazie:

ryżej brodzie i małych, złych oczach. Ci są z pułku aleksiejewskiego. Ktoś mówi: twierdził lekarz austrijacki sztabowy, że biorący w walkach tych udział sibirski pułk dobijał rannych. Uwierzyć trudno, a jednak niema nic niepodobnego.

Najduje się porzucone przez Moskali opatrunki z japońskim stemplem.

Sanitarjusze austrijaccy pracują od świtu.

Za lasem, na niedużym placu, - setki trupów Moskali. Istne pole śmierci. Grzebią od rana, a końca nie widać. Stamtąd zawiewa czasem powietrze słodkawe, które o miłość przyprawia. Dzień upalny.

Las, w którym pułk biwakuje, poryty rowami - widać ślady walk - lecz Moskale tu musieli ustępować szybko, do walki wręcz nie doszło.

W obozie, jak w obozie: życie normalne wstaje. Namioty wyrosły. Sprowadzono tren. Nadjechały wozy z prowiantami - sierzanci kompanijni odbierają przypadające im części. Pracują warsztaty, szewski i krawiecki, Lecz największy ruch koło warsztatu zbrojmistrza pułkowego. Chłopcy powymieniali na pobojowisku karabiny swoje / przerabiane rosyjskie / na pozostawione przez Moskali

mankichery. Uciecha stąd niemała.

Patrzymy na przemarsz brygady, odbywający się po przed las gościńcem. Sprawnie to wygląda. Zwłaszcza artylerja wzbudza podziw swoją solidną obsadą.

W tenże dzień przed południem odwiedził nasz pułk Ekscel. Durski. Przyjechał z adjutantem por. hr. Krasickim. Przyjmował ich przed lasem na koniu pułkownik Roja.

Eu wieczorowi sanitariusze nasi pod wodzą lekarzy pułku idą na poszukiwanie. Donoszą: Rannych w lesie za gościńcem wciąż jeszcze się spotyka.

Otrzymałem rozkaz, by odwieźć karabiny pozostałe do Komendy Leg. w Brzechowie i przywieźć dla pułku z Komendy odprawę.

Korzystając z tego, że wozy prowiantowe miały wracać próżno przez Brzechów - by podwód umyślnie nie zamawiać - poleciłem na dwa z nich naładować przygotowaną broń i, wieczorem gdy oddział rzeszowski z powrotem wyruszył, wsiadłszy na koń, poprowadziłem wozy z ładunkiem do miejsca przeznaczenia.

Komenda mieściła się w południowej stronie Brzechowa, w domku, któryz niewieloma sąsiedztwem ucalał od pożaru.

Po wyładowaniu karabinów wozy odjechały.

Nim tę sprawę w Komendzie załatwiłem, nim otrzymałem odprawę, godzina była już późna, jedenasta lubdalej w noc.

Wsiadłem na konia i ruszyłem z powrotem.

Gdy mijałem, jadąc środkiem wsi, zgliszcza świeże i popieliska domów, przyszło mi na uwagę, że akurat w tym czasie przed dwiema dniami znajdowałem się wrót tej samej wsi wobec słupów ognia. Wydawała się miastem płonącym - - tak ją pożar wzniósł. Dachy świeciły jako koputy ogniste. Gdzie właściciele tych domostw zniknęli?

Ni żywej duszy. Czarna straż kominów . . .

Skręciłem na szosę, która przecina wieś, i jechałem stępą pod górę.

Po obu stronach drogi szło pole - przebijało zgasłym światłem ścierni przez ciemność nocy.

małochy. Uciecha nie była wielką.

Przemyśl na przemian przybył, odpychając się po przed lasem. Sprawa to wyglądała. Właśnie przybyła wzdłuż po-
działu swoją solidną obrotową.

W lesie daleko przed podziałem odwrócił się nasz pułk. Przemyśl.

Durak. Przemyśl z atakującym por. hr. Krasickim. Przemyśl.

Ich przed lasem na kamie przemyśli. Roja.

W miejscowości analfabetycznej nasz pod wodzą leśniczego pułku idą.

na poszukiwanie. Długość: długość w lesie na podziałem wzdłuż. Jaka
coś się spotyka.

Otrzymaliśmy rozkaz, by odwrócić się do lasu.

dy las. W przemyśle i przemyśle dla pułku z lasu odwrócić.

Korzystając z czasu, że wóz przewoźny wsiadł.

wrót przez przemyśle - by poddać uwagę na zewnątrz.

położenie na dwa z nich należące przemyśle. Proś i, wiesz.

tem gdy oddział przemyśle. Wóz z powrotem wysiadł, wsiadł.

na koń, doprowadziliśmy wóz z przemyśle do miejsca przemyśle.

Korzystając z czasu, że w przemyśle przemyśle przemyśle.

w domu, który należał do przemyśle. Coś od przemyśle.

To przemyśle przemyśle wóz przemyśle.

Wim że przemyśle w przemyśle przemyśle, nie przemyśle przemyśle.

Korzystając z czasu, że przemyśle przemyśle w przemyśle.

Korzystając z czasu, że przemyśle przemyśle w przemyśle.

dy przemyśle, przemyśle przemyśle przemyśle przemyśle.

domu, przemyśle przemyśle przemyśle przemyśle przemyśle.

dobry przemyśle przemyśle przemyśle przemyśle przemyśle.

przemyśle przemyśle przemyśle przemyśle przemyśle.

przemyśle przemyśle przemyśle przemyśle przemyśle.

przemyśle?

W przemyśle przemyśle przemyśle przemyśle przemyśle.

przemyśle przemyśle przemyśle przemyśle przemyśle.

przemyśle.

Po obu stronach drogi przemyśle przemyśle przemyśle.

tem przemyśle przemyśle przemyśle przemyśle.

Na pewnej wysokości zobaczyłem stojącego koło drogi jeźdźca. Stał, zwrócony koniem do gościńca.

Zapewne patrol. Wyglądał jak posąg, oddziany w mrok.

Przejeżdżając poprzedeń, sądziłem, że zapyta mię o hasło.

Milczenie.

Jechałem wolno dalej.

Myślę : Wczorajszej nocy było tu hucznie dyabelnie. Tu się rozgrywała bitwa, na tem stoczni. Powyżej, w czole wznesienia ciągną się w obie strony drogi okopy rosyjskie. Teraz opuszczone pustkowia. I głusza. Jedyne chrzęst siodła w ciszy nocy. Zapewne w pułku już śpią. Północ będzie.

I nie wiem, skąd, przyszła mi na pamięć dawno zapomniana, słyszana w latach chłopięctwa opowieść wuja mojego, który gdzieś na Węgrzech osiadł i słuch o nim zaginął.

Służąc w roku 1870 przy ułanach, stał ze szwadronem swym koło Szegiedyna na Węgrzech. Dnia pewnego pojechał do sąsiedniego miasteczka i tam do późna się zabawiał. Wraciał w noc od oddziału swego. Padło mu jechać przez pusty dział. Ujechał kawał drogi - naraz słyszy za sobą turkot, niby jadącego wózka. Obziera się:- turkot ustaje, i nikogo na szosie nie widać. Rusza koniem - turkot znów się przywraca. I tak po kilkakroć. Odprowadziło go aż do wioski, w której stał kwaterę. Na drugi dzień usłyszał, że na drodze tej zastrzelony został ręką niewiadomą ułan, który za nim z miasteczka powracał. Tedy - powiada - zrozumiał, że to śmierć za nim jechała, nie dojechawszy.

Myśląc o tej opowieści, dojeżdżam pod wierch wznesienia - mijam właśnie okopy rosyjskie, które się z obu stron drogi ciemną wyznaczają smugę.....

Raptem - - koń mój gwałtownie rzuca się w bok. O włos, że nie spada. Opanowałem konia go ledwie.

Idąc dalej, myślę, co mogło być w rowie, iż się koń zląkł. Czyby trup jaki pozostał? Przejeżdżając tedy rano, nic podobnego nie zauważyłem. Widziałem okopy puste.

Tedy - niewiada przez jaką analogię - wyobraziło mi się, iż na lewo od szosy we zbożu cwał się ranny Moskal z karabinem.

Na pewnej wysokości zobaczyłem stojącego koło drogi Jeźdźcę.
Stał, zwrócony kołem do gołębicy.
Zapewne patrol. Wyglądał jak pasterz, odziany w krótki.
Przebiegał po polu, oparł się, zapytał mnie o hasło.
Milczenie.

Jeźdźca wolno dala.
Wydaje : Wzorzysta! Może było tu bucznie dykanele. Tu się
rozrywają błyski, na tem słowach. Powyżej, w okolicy wzniesienia
odległa się w obie strony drogą okryty rozrywka. Teraz opusz-
czono puszczenie. I góra. Jedynie chrząstki stała w okolicy nocy.
Zapewne w końcu już było. Tęże podziw.

I nie wiem, skąd, przyszedł mi na myśl dawno zapomniany.
Wzruszenie w latach chrześcijaństwa opowiadał mi o sobie, który gładził
na wystrach ostrogi i słuch o nim rozgłosz.

Widząc w roku 1870 przy ulicach, stał na szczytach wycie ko-
to zgasłszy na wystrach. Dala powaga patrzył do sąsiedztwa-
go miasteczka i tam do góry się wznosił. Wzrost w noc od ci-
dłała swego. Podło mi jednak przez puszczy daleki. Ujebiał na-
wał drogi - teraz wycie na noc turkot, niby jadącego wózka.
Opadła się - turkot ustaje, i nikt na szczyt nie widzi. Na-
sta kołem - turkot raz się przerywa. I tak po kilkunastu, od-
prowadziło go aż do wioski, w której stał wiatrak. Na drugi
dalek odjechał, że na drodze tej wzniesiony został tygi nie-
władny wiatr, który na nim z miasteczka powodził. Tędy - powie-
da - zrozumiał, że to światło na nim jeździło, nie dojeżdżający.
Wydaje o tej opowieści, dojeżdżającym pod wiatr wzniesienia -
widać widnie okryty rozrywka, które się z obu stron drogi

element wyznaczał smutny.....
Haptem -
nie opadł. Opowiadanie krótkie na lewiste.
Idąc dalej, wydaje, że może być w rozie, iż się kończy.
Czyżby grup Jaki pozostawiał? Przebiegał tędy raz, nie podop-
nogo nie znowy. Widać okryty puste.
Tędy - słowiska przez Jaki sąsiad - wyobraziło mi się, iż
na lewo od drogi we zdołać coś nie trącał z karabinem.

Nawet domyślałem się, który. Ten - pod drzewem spotkany, o ry-
żej brodzie, niskiem, zarosniętem czole i małych, złych oczkach
wyczołgał się z lasu o zmierzchu i tu się przywłókł....

Karabin w dłoni ścisła, słysząc tentent. Na tle nieba koń
i jeździec widoczni: cel dobry.

A teraz właśnie podniósł do oka karabin i mierzy ....

- Padnie - myślę - strzał.

Schyliłem się odruchem na grzbiet konia.

- Dlaczego strzał nie pada?

Wszystko to naraz wydało mi się bardzo śmieszne.

-- Ciekawym, czy nie usłyszę jeszcze owego turkotu.

Zdała obaczyłem wyznaczający się w mroku majak lasu, jakby
ściany gościane domu. Światła dawno pogasły. Gdy przybył do
obozu. pułk spał snem głębokim.

Najzajutrz dzień wstał jeszcze upalniejszy. Powietrze które
już wczora dawało się przykro znosić, stawało się z godziny na
godzinę coraz uciążliwsze. Rozkład szybko postępował. Z połud-
nia to już było tak, jak w odrzwiach trupiarni. Z pola śmier-
ci szły fale trujące i roznosiły się nad ziemią. Odór zabijają-
cy przeciągał w bezwietrzu parnem pomiędzy ścianami lasu.

Z tej przyczyny każe pułkownik przenieść obóz na drugą stro-
nę lasu, od południa, gdzie nie dochodziły zawiewy trujące.

Pod wieczór się ma, gdy zaczynają ściągać grupy oddziałów
na upatrzone wprzód miejsca. Najdują się tu mile partje leśne
z młodzieżą sośnianą i wysokimi brzoškami. Teren kwaterunkowy
zapowiada się dość zachęcająco. Koło lasu biegnie droga, mało
jeżdżona. Napotykanie koło niej zaczątków rowów, doły i pojedyn-
cze zakopy, tak os trony lasu, jak i po kraju stłoczonego ży-
ta, mówią o szybkim posuwaniu się tu walki ku stronie wschod-
niej.

Przy doedze zatrzymuje wzrok moglika samotna żołnierza.
Widać wykopał sobie dół w gliniastej ziemi - po kraju żyta,
może nie zdążył jeszcze zeń wystrzelić - i padł, rażony kulą.

Nawet domyślam się, kłóty. Ten - pod drzewem apokryf, a ty-
jął protała, ażeby, zarobieniem czoła i młotem, rzybn oczkach
Wyczołgał się z jasu o zmiernie i tu się przywodził....
Zarobin w dionu śliska, ażebyś tenant. Na ile niasa kon
i jeszcze widział: cał dobry.
A teraz właśnie postać do ora kowia i młoty ....
- Padnie - wgię - strzał.
Schylił się otworzył na grzebień konia.
- Dlaczego strzał nie pada?
Wszystko to naraż wyśia ni się padnie śliska.
-- Ciekawie, czy nie naraż jeszcze owego turkota.
Która obaczył wyczołgał się w mrozu majak jasu, jedy
holary godziwie domu. Jedyńia dawno pogony. Jedy przybył do
obozu. Puik opał swoim kłopotem.

Wszystkoż dalek waleś jeszcze upatrzysz. Powiesz, które
Jas wozu dawno się przywrócić zaczęło, ażeby się z godziwy na
godziwie czoła narażiwa. Naraż naraż postępowe. Z post-
nie to już było tak, jak w obrzyniech turkota. Z pola śliska-
ci wzy łale turkot i rannych się nad ślisk. Odeń naraż-
wy przychodzą w bezwleczu parom godziwy ślisk jasu.
Z tej przychodzą kane narażiwa przedstawie odo na drugi stro-
ag jasu, od postać, ażeby nie dochodził ślisk turkot.
Pod wlecz się ni, ażeby narażiwa ślisk turkot odchodzi-
na upatrzony wpród młoty. Naraż się ni młoty jasu
z młoty ślisk i wpród młoty. Ten młoty
zapowiada się do ślisk. Kana jasu śliska droga, młoty
jeżdżone. Narażiwa kana młoty ślisk turkot, doli i postać-
one kłoty, tak on ślisk jasu, jak i na ślisk śliskiego ży-
ta, młoty z narażiwa postać się ni młoty na ślisk wlecz-
nie).
Przy dobie narażiwa wpród młoty narażiwa ślisk.
Wlecz wpród młoty doli w ślisk młoty - po ślisk żyte,
może nie ślisk jasu z wpród młoty - i postać, młoty jasy.

Koleczy nie mieli czasu kopać grobu - przysypali go w tym dole ziemią, którą on wyrzucił:- jeszcze część kopca została, świadcząc, jako to było. Na mogiłę zatknęli krzyż, naprędcie z dwu prostych deszczuleczek zbity - imienia nie wypisali - na krzyżu zawiesili czapkę infanterzysty. Niewypowiedziany wyraz ma ta czapka zrudziła, zatknięta na krzyżu, z uszami na nierówne ramiona krzyża smętnie opadłemi. Bezimienny infanterzysta- miljon, chodzący od krańca do krańca Europy, gdzieś na obcych drogach dół własną ręką wygrzeblon stoczony - oto los jego. Jak ta czapka.

Stał już w kraju lasu namiot pułkownika. Wyrosło parę innych. Inerzy, ściągwszy brzoźki z liśćmi, sporządzają altanę dla sztabu na wieczność. Spieszą się, bo zmierzch już zachodzi.

Orkiestra próbuje instrumentów, poczyną jakiś kawałek - -

Naraz: jeździec z rozkazem Komeady. Rozkaz brzmi: Wy marsz niezwłoczny pod Czołną. Mamy zluźować z pozycyą pułk 31.

Altany nie dokończono. Zebrano szybko namioty. Bataljony już się szykują na drodze za lasem. Tren w pogotowiu.

ooo.

W tym czasie pułk 31, który był w Czołnej, otrzymał rozkaz przemieścić się na pozycję.

W tym czasie pułk 31, który był w Czołnej, otrzymał rozkaz przemieścić się na pozycję.

W tym czasie pułk 31, który był w Czołnej, otrzymał rozkaz przemieścić się na pozycję.

W tym czasie pułk 31, który był w Czołnej, otrzymał rozkaz przemieścić się na pozycję.

W tym czasie pułk 31, który był w Czołnej, otrzymał rozkaz przemieścić się na pozycję.

000

Z stępujemy do wsi Czołny.

Damy jak zawsze. Po sniach poza opłotkami jakieś przemy-
słane brzozy, wszystko cisza VII. Czuje się niedalekość wroga.
Droga pomiędzy rzędami chaty bataljony w milczeniu prze-
chodzi. Księżyc zaszedł. Na ziemię zsunęła się ciemność.

O zmroku wyruszył pułk, w kierunku wschodnim. Adjutant pos-
łany naprzód dla wyznaczenia miejsca i zbadania warunków tere-
nu. Mijamy wioskę Polówek, rozłożoną koło szosy, gdzie stoi
część Brygady pierwszej. Późem droga wynosi się na dział. Skrę-
camy z szosy na prawo, na rozbież pól między zboża żęte i sto-
jące. Spotkany chłop z pod Majdanu wskazuje kierunek drogi przez
obszary zagonne - do Czołny.

Noc cicha, księżycem. dogasającym na zachodzie, słabo prze-
świetlana. Cicho też suną długie, majaczące kolumny, skręcają
się u wylotów miedzy, jako wąż pełzną pomiędzy zboża szelestne
z wyniosłego, półwładnego działu.

Naraz uderza w powietrze, jak grom jasny, huczne dźwięki or-
kiestry pułkowej. " Marsz Czwartaków"....

Odegną, się, wyrostują przytroczone tajemną nocą serca żoł-
nierskie. Pewność, otucha w ale wstąpi. Tak pułk czwarty hucz-
nie podchodzi na pozycję.

W tę noc księżyc cichą wybuchające z wysokiego działu dźwię-
ki orkiestry czwartackiej są jak wyzwanie śmiałe. Donosi je też
zapewne cisza nocna, do niewidnych pozycji i wroga.
Mówił nam później znajomy oficer, Polak z 31 pułku obrony kra-
jowej:

- Siedzieliśmy w okopach w nocy czekając na zmianę. Cicho nud-
nie. Naraz słyszemy: muzyka:. Znane dźwięki marsza---... Niemcy,
zdziwieni, pytają: Was ist das? Was für eine Musik?. A my, co
nas Polaków było, słuchamy wzruszeni. " Bartoszu! " - " Jeszcze
Polska"....

Iż nam się do oczu cisną. Poznaliśmy, że to Legionów pułk
jakis przychodzi.

Z stępujemy do wsi Czołny.

Domy jak zamarte. Po sadach poza opłotkami jakieś przyczone tony, Wszystko zciszane. Czuje się niedalekość wroga.

Droga pomiędzy rzędami chałup bataljony w milczeniu przechodzą, Księżyc zaszedł. Na ziemię zsunęła się ciemność.

Skręcamy się drogą na pola. Jakaś łąka, jakieś dźwigające się wzniesienia. Oszlaki zboża i majaki kpp. Na lewo wyżej mrocznia lasu.

Bataljony rozwijają się w kolumny. Idą rozkazy zciszane. Podchodzimy ku lasowi dla upatrzenia miejsca na kwaterę noclegową sztabu. Prowadząc konie za uzdy, wchodzimy w ciemności wnętrza. Słyszymy przechodzące koło ściany lasu oddziały wojsk: Wracają pod słoną nocy z pozycji. Zasię inne przechodzą na zmianę.

W lesie jak w lochach więziennych: Odór powietrzny, odraza. Wiążemy konie do drzew na jakimś przestrzeńszym placu - a oto coś się w ciemności łomota. Trzask gałęzi. Potknięcie. Pojrzenie latarki: - To nasz bataljon pierwszy. Przechodzi przez ośmę lasu.

Namiot Komendy pułku stanął na otwartym płaskim polu, na ścierni, ścianą snopów od południowej strony maskowany. Tuż obok przy skraju leśnym usadowiło się ucho pułku, telefon.

Noc przeszła na czujnym spoczynku. Gdy świt rozwidnił ziemię, ujrzelismy się na przechyłości rozległej wzgórza, którego połacie wschodnią las objął. Schylenie południowe schodziło ku jakiejś wsi, rzeczce, zaczęło wynosiło się znów płacami pól przeciwnych ku leśnym grzebieniom, wieńczącym oddalną, górującą nad okolicą wzniesienia.

Pod onemi grzebieniami lasu dały się nawet głosem okiem dojrzec, niby miedze w zbożu, linie pozycji nieprzyjacielskich.

W dole, we wsi, za rzeczka, niewidne przez osłon sadów, były pozycje, obsadzone tej nocy przez brygadę pierwszą.

Bataljony trzy naszego pułku stały, jako rezerwa brygady, w lesie wyżej wspomnianym, który w raportach nazwano "Pod Czołną".

Zstepujemy do wsi Gosiń. Domy jak zamieszkie. Po badach pozna opłotkami jakież przyc-
 żone trawy, Wszystkie zniszczone. Gąsje się niedaleko wroga.
 Droga pomiędzy rzędami chat batalion w milczeniu prze-
 chodzą. Kąpią się w wodzie. Na ziemi zasnęła się ciemność.
 Skreślamy się drogą na pola. Jakże piękna, jakże dźwięczna
 się wzniesienia. Gąsje i majaki kół. Na lawo wysię-
 mrocznia lasu.
 Bataliony rozciągają się w kolumny. Idą rozkazy zniszczone.
 Podchodzą ku lasowi dla upatrzenia miejsca na kwatery nocne-
 gow sztabu. Prowadzą konie za sobą, wędrują w ciemności
 wnętrza. Słychamy przechodzące kół ściany lasu oddziały wojsk:
 Wracają pod silną nocą z powrotem. Zasnęła las przechodzą na zmi-
 ne.
 W lesie jak w lachach wieszanych: Odór powietrza, odór.
 Wieszamy konie do drzew na jakimś przestronnym placu - a oto
 coś się w ciemności fymota. Trzask gałęzi. Potknięcie. Pojrze-
 nie latarki: - To nasz batalion pierwszy. Przechodzi przez
 odme lasu.
 Wzrost komendy pułku stanął na otwartym polu, na ście-
 ni, ściana snopów od podziałowej strony maskowany. Tuś obok
 przy strażu lasnym nasadowio się ucho pułku, telefon.
 Noc przesłała na czujnym spoczynku. Gdy świat rozwił się -
 mę, ujrzałyśmy się na przechybie rozległej węża, którego
 pośrodku wchodził las objął. Schyłek podziałowe schodziło ku
 jakież wsi, rzeka, zasnęła wyniosła się znów płacami pod prze-
 ciwległych ku lasnym grzebieniom, wieszającym oddalone, górujące
 nad okolicą wzniesienia.
 Pod onymi grzebieniami lasu dąły się nawet gąsje okiem do-
 rzec, niby między w zbiegu, linie pozycyi nieprzystanków.
 W dole, we wsi, za rzeczką, niewidne przez całe sądy, były
 pozycje, obsadzone tej nocy przez przegadę pierwszą.
 Bataliony trzy naszego pułku stały, jako rezerwa przegrady, w
 lesie wyżej wspomnianym, który w raportach nazwano "Pod Gosiń".

Tam przebyliśmy pięć dni całych. od 25. do 30 lipca.

~~Tarynary~~Treny pod las ściągnięto. Bataljony z oddziałami karabinów maszynowych rozmieściły się oddzielnie w różnych lasu, łąży w swoim niejako rewirze.

Las był obszerny, lecz niezachęcający wnętrzem, bo zanieczyszczony srodze postojami wojsk, zdeptany, znieważony w swojej świątynności.

Już odtąd w drodze dalszej nie spotkamy lasu, chyba dopiero za Bugiem - którego wnętrze nie byłoby nie sprofanowane. Ów oplewany bór polski, pełen osobliwego uroku i życia, stał się przez przechód Wojny wydeptaną stajnią. Życie z jego zakątków uciekło: zwierzyny, ni paka nie upatrzeć.

To też pułkownik, zwolennik piękna pierwotnego ziemi i przestronnego oddechu, omijał, jeśli mógł jeno, a wybierał na postój, krótszy czy dłuższy, miejsca nietknięte, poza wsiami, na wzgórzach, za lasem. Przyczem mniej ceniał nieraz bezpieczeństwo własne, niż dar świeżego oddechu. I tu namioty komendy pozostały na otwartym polu, na wzniesieniu, choć z pozycji nieprzyjacielskich widoczne, mogły ściągać na się deszcz szrapneli. Lasek maskujący, jaki z zatkniętych w ziemię gałęzi wyrósł o wschodzie wokoło namiotów, nie złudziłby obserwatora bystrego. Takich Moskale na szczęście nie mieli, nie mieli też amunicji dostatką. Osiem armatnich strzałów wypuszczali dziennie, kierowanych na baterie nasze, które im szkody nie małe zrzędały, lub do wsi na dół, gdzie stała brygada pierwsza. Tam zdołali zapalić pociski parę domów.

Przez pierwsze dwa dni naszego w lesie pod Czołną postoju padał deszcz. Wysiłek też obozu całego skierowany był ku temu, by się od wilgoci zabezpieczyć. Rozpinano celty, otaczano je rowkami, któryś z oficerów bataljonu III, sporządził sobie nawet przemysłne schronisko ziemne. - Las namiotów stożkowych wyrósł w przerzedziach leśnych.

W sąsiedztwie naszym stał jeszcze pułk 31. obrony krajowej, wstrzymany od wymarszu deszczem. Dowiedziawszy się wraz z kap.

Wstrząśnięty od wymarszu deszczem. Dowiedziawszy się wraz z kap.
W sąsiedztwie naszym stał jasek pułk 51. Opatry krajowej,
wydął w przekształceniu lasów.
nawet przemysłowe schronisko ziemne. - Las nawiązuje stęsknionych
rowkami, kłódkę z oficerów bataljonu III, oporządził sobie
by się od wzięcia zabezpieczenia. Rozpinał cętkę, otaczano je
pacią deszczu. Wyższe też obacz cętkę skierowały był tu tam,
Przez pierwsze dwa dni naszego w lasie pod Górną postoją
zapalił pociski parę domów.
lub do wsi na pół, gdzie stała przegrana pierwsza. Tam zdołali
wznowić na baterie nasze, które im szkoły nie może straszyć,
dość, Całkowicie straszyli wypuszczali dziesięć, które-
Takiem Moskale na szczęście nie mieli, nie mieli też amunicji
wchodziło wokół namiotów, nie znieśliśmy obserwatora dyktarza.
lańsk maskujący. Jaki z zaskakujących w ziemie gąsienic wyrósł o
Jasieniakach widoczne, mogły dobiegać na się deszczu straszyć.
tali na otwartym polu, na wzniesieniu, choć z powyższej nieprzy-
wiane, nie dar dźwięku odlechu. I tu namioty korony pozos-
trzech, za lasem. Przyroczem miał cętkę niekier bezpłodności
krótki czy długi, miejsca niekier, poza wsiami, na wzd-
stronnego odlechu, omijał. Jeśli mógł jeno, a wydławił na postoj.
To też pułkownik, zwolennik piękna pierwotnego ziemi i prze-
nośko: zwierzy, ni pisał nie upatryć.
przez przechód wojny wydławił stajnia. Żył z jego kapturów
opiewany pół polski, pełen osobliwego uroku i życia, stał się
za Bugiem - którego wnętrza nie byłyby nie sprośowane. On
Jaki oddał w drodze dalszej nie spotkamy lasu, choćby dopiero
tychności.

Las był opasany, lecz nieznaczający wnętrzem, bo zniechęca-
czony groźne postojami wojak, zabijany, zniechęcał w swojej świs-
tychności.

Las był opasany, lecz nieznaczający wnętrzem, bo zniechęca-
czony groźne postojami wojak, zabijany, zniechęcał w swojej świs-
tychności.

Tam przebyłszy pięć dni całości. od 25. do 30 lipca.

Galica i chor. Gwiżdżem, że jest w pułku tym porucznikiem Jakób Zachemski, nasz krajan - Podhalanin, odwiedziliśmy go w jego ociekłym namiocie, i tam w lesie "pod Ozołą" odbyliśmy - członkami komitetu wykonawczego Podhalan - posiedzenie, gwarząc, o dziwnym losie, który nas tu przyniósł, radując serce wspomnianiem naszej wysokiej ojczyzny i tem, że Podhale tak godnie stanęło, najwięcej z ziem polskich, bo prawie półtora tysiąca, dając chłopców - ochotników do Legionów.

W drugi dzień przyrzekł obecność swą w komendzie pułku naszego na wieczerzy Ekscel. Durski, Mimo, że deszcz lał jak z cebra, zjawił się u nas o zmroku z adjutantem swym por. hr. Krasickim. W altanie, z olchowych kijów sporządzonej, której dach pomimo pokrycia celtami, przeciekał, odbyła się skromna kolacya z przeszkodami. Ekscelencya przyjmował te niedogody z humorem, po krywając wszystkie swoją wytworną prostotą. Orkiestra grała wśród ulewy, popisywał się też chór legionistów w mrocznym lesie. Przy stole, ociekłym deszczem wywinęły się anegdoty, wesole, opowieści. Późno wieczór opuścił Ekscelencya naszą leśną kwaterę. Życie w obozie, gdy deszcz ustał, roznieciło się na dobre. Warzaty jak bazyli porozkładały u wejścia namiotów swoje liche stoły. Kancelarya pułkowa, kryjąca się przed deszczem z aktami w zachronie celt, rozpoczęła urzędowanie na słońcu pod baldachimem konarów. W kompaniach, niby w połączonych kureniach, swoiste życie rozdziałało. Przejść wśród namiotów -; ten się wczasuje, ów czyści broń, - ówdzie kółko przyjaciół wesoło - tamten naprawia garderobę, inny kompot sobie w meńażce nad ogieńkiem warzy - jakiś opieka gęś. A oto ścigające, spreperowane, nad ogniem rozpięta całe proszę. Z odpowiednią powagą siedzą przed niem wyczekująco, właściciele spółki.

Ukazały się dwa pisma obozowe: jedno satyryczne - humorystyczne, "Reluton" i drugie, poważne "Czwartak", Usiłowania, by połączyć obie redakcyje, skutku nie odniosły.

Nadeszła do pułku poczta, pierwsza od wyruszenia. Z nią przyszły też z Piotrkowa wieści niebowe, że "podobno połowa pułku czwartego zginęła," że nas już niema i. t. p. Wielce nas to u-

Gallo i chor. walcem, że jest w jakimś tym parawanie...
rób zachować, nasz kraj - podobnie, chwalebny go w je-
go odczyniamy, i tam w lesie "pod Górami" odbył się -
człowiekowi kłótni wywołanego podobnie - podobnie, zważy-
o dalszym lesie, który nas tu przyciąga, rzekł się wami-
nasze nasze wyjechał odczyni i tam, że podobnie tak podobie
stanie, najwięcej z ziem polskich, do prawie półtora tysiąca,
daje się odczyn - odczyni do lasów.
W drugi dzień przyszedł odczyni w wianach polu nasze-
go na wianach lasów. Długo, długo, że dłużej las jak z co-
pro, zjawia się z nas o ziemie z aljantem w tym par. hr. tr-
stojem. W aljant, z aljantem który sporządza, której dach
pomimo pokrycia aljant, przyciąga, odbył się wianach koła-
czy z przyciągnięciem. Kłótni przyciągnięciem to aljantem z huna-
nem, po przyciągnięciu swój wywołany przyciągnięciem. Głównie
staje wśród aljant, przyciągnięciem się tak chor. aljantem w wianach
lasu. Przy aljant, odczyni dłużej wianach się aljantem, we-
noie, odczyni. Długo wianach odczyni Kłótni nasze jedyn
wianach. Długo w odczyni, gdy dłużej wianach, wianach się na do-
pro. Wianach jak nasze przyciągnięciem u wianach aljantem nas-
to licho aljant. Kłótni przyciągnięciem, który się przyciągnięciem
z aljantem w zachowaniu aljant, przyciągnięciem nas aljantem pod
podobnie wianach. W wianach, który w podobnie wianach kur-
niam, wianach aljantem. Przyciągnięciem wśród wianach --: tam
się wianach, ów odczyni aljantem -- dłużej aljantem przyciągnięciem
wianach - tamten wianach wianach, który przyciągnięciem w wianach
nad odczyni wianach - który odczyni aljantem. Wianach, wianach
wianach, nad odczyni aljantem aljantem. Wianach, wianach aljantem
gdzie aljantem aljantem wianach, wianach aljantem aljantem.
Ustalił się tam wianach: jedno aljantem - humory-
czny, "Kłótni" i aljantem, wianach "Głównie", wianach, by
podobnie aljantem, wianach aljantem.
Wianach do polu wianach, wianach od wianach. Z aljantem
wianach tam z wianach wianach, że podobnie wianach polu
wianach aljantem, że nas już wianach i. p. wianach nas do u-

bawiło. Do kroniki pułku przybyła jedna humorystyczna rubryka: wieści z tyłów.

Tymczasem życie w obozie beztroskliwie szło. Chłopcy, zwiedziawszy się o miodzie w osiedlu pobliskim, o wiśniach poniżej we wsi i innych pokusach smaku, wyprawiali się po nie pojedynką lub grupkami, niewiele sobie robiąc z wart przyłేశnych, które miały przykaz niepuszczania żołnierzy przez pole otwarte, aby nie ściągać kręceniem się ludzi uwagi obserwatora nieprzyjacielskiego.

Że nie gorzej się działo i w brygadzie pierwszej, zajmującej przed nami pozycję we wsi, mieliśmy sposobność stwierdzić choćby z następującego przydarzenia. Przeprowadzono koło nas kilku jeńców Moskall, wziętych w takich okolicznościach: Poszli oni do chałup w pasie między pozycjami na kury; w tym samym celu wyprawili się do tychże chałup kilku rekrutów z brygady, jeńcy z tą różnicą, że ci mieli z sobą karabiny, a Moskale nie. Wzięli ich przeto jak swoich.

Pocztą nadniosła gazety. Czytaliśmy też codnia komunikaty, urzędowe, załączone w rozkazach komendy. Dowiedzieliśmy się z nich, że kilka fortów Dęblina zdobyto, że z lewego brzegu Wisły wygarnają Moskale.

Stało przed nami w onym lesie pod Czołną marzenie: Lublin - miasto. Zapewne - i dochodziły nas słyny o tem - Moskale utwierdzają się na wzgórzach pod Lublinem, lecz ostatecznie tam, wierzyliśmy się na wzgórzach pod Lublinem, lecz ostatecznie nie tam, wierzyliśmy, po dwóch-trzech tygodniach walk dojdziemy. Kierunek czoła naszego na Lublin.

per. Ostatek ze swym oddziałem przejechał. Czyżby już do Lublina? Nie wskazują na to dyspozycje, wydane bataljonowym, żeby marsz odbywał się w bojowym pogotowiu.

Kraczemy do wsi, gdzie stała brygada pierwsza. Widac oddziały rowów wzgórza rzeczki i rzadkie doły okopów tyraljerskich. Łączki, moczary, z których dźwiga się poległe zwłoki pól.

W połowie wsi bataljony strzymują rozkaz powściągnąć się w kolumny rezerwowe, co gdy wykonały z precyzją, nadchodzi znowu: Wskazywać dalej na Radawczyk.

VIII.

Dyspozycja na dzień 29/7. brzmiała:

"Czwarta armia rozpocznie dalszą ofensywę. Silne oddziały I. btygady w ścisłej łączności z 60. brygadą przekroczą zagłębienie Radawczyk-Babin o świcie 29/7. Jako rezerwa pułk 4. Wszystkie oddziały Leg. Pol. stać będą w pogotowiu, aby przejść w danej natychmiast do ataku, względnie, gdyby nieprzyjaciół natarł - - powstrzymać go."

Zaczem jeszcze z wieczora na 29. nakazano w pułku ostre pogotowie. Wydano dyspozycję komendantom bataljonów i komendantom oddziałów karabinów maszynowych.

O 3. godzinie w nocy - - alarm. Słyszemy: atak na obu skrzydłach. Posunięto bataljony. Pułk jednak nie wszedł w działanie.

Przez cały dzień 29. stały oddziały pułku w pogotowiu. Wieczorem zanieciły się na skłonie północno-wschodnim łuny dalekie pożarów. Olbrzymia łuna z wyjawem - zdało się - płomień wykwitła w stronie Lublina. Mówią: To Lublin się pali!... Gniew nas ogarnia bezsilny. Miasto pragnione... Nie zdążymy!...

30. sierpnia wczas rano zarządzono wymarsz.

Już dnia powszechnego dane były dyspozycje odnośne. To też pułk zwinął się szybko. Godzina nie uszła, jak wszystko spakowane - porządkiem unormowanym pułk wyruszył.

Mija nas sznur konnicy Beliny. Gdzieś spieszą. Słyszemy że por. Ostoja ze swym oddziałem przejechał. Czyżby już do Lublina? Nie wskazują na to dyspozycje, wydano bataljonowym, iżby marsz odbywał się w bojowym pogotowiu.

Kraczamy do wsi, gdzie stała brygada pierwsza. Widać od-cinki rowów wzdłuż rzeczki i rzadkie doły okopów tyraljerskich. Łączki, moczary, z których dźwiga się połogie zbocze pól.

W połowie wsi bataljony otrzymują rozkaz rozwinięcia się w kolumny rezerwowe, co gdy wykonały z precyzją, nadchodzi zmiana: maszerować dalej na Radawczyk.

Zmiana: maszerować dalej na Radawczyk.

W kolumny rezerwowe, co gdy wykonali z precyzją, nadchodzą
w pobliżu wsi bataliony otrzymujące rozkaz rozwinięcia się
leżki, moczary, z których dźwięki się położył znowu pół.

ciężki rowów wzdłuż rzeki i rzadkie doły okopów tyraljerskich.
Kierujemy do wsi, gdzie stała przegrada pierwsza. Widzę od-

marz oddychał się w bójem gotowości.

nas? Nie wskazując na to dyspozycje, wydane batalionowym, żeby

por. Ostoję ze swym oddziałem przejechał. Człowiek już do Lubli-

niża nas znów kochał Belfry. Gdzieś apłesz. Słyszemy że

spakowane - porządkiem umiarkowanym pułk wyruszył.

To też pułk zwinął się szybko. Godzina nie uszła, jak wszystko

już dnia powołanego dane były dyspozycje odpowiednie.

30. sierpnia wczes rano zarządzono wymarsz.

Gniew nas ogarnia bezsilny. Miasto przegione... Nie zdążyliśmy!

nie wykwił w stronę Lublina. Mówię: To Lublin się pali!...

lekie pożarów. Odbrymnia kłosa z wyjątem - zdążyło się - płomie-

czorem zanieśli się na skłonie północno-wschodnim fany da-

Przez cały dzień 29. stali oddziały pułku w gotowości. Wie-

głach. Posunięto bataliony. Pułk jednak nie wszedł w działanie.

O 3. godzinie w nocy - - alarm. Słyszemy: stak na obu skrzy-

gantom oddziałów karabinów maszynowych.

gotowości. Wydano dyspozycje komendantom batalionów i kome-

ndantem jeszcze z wieczora na 29. nakazano w pułku całe

oddziały natrzeć - - powstrzymać go."

przebieg w danej natychmiast do ataku, względnie, gdyby niepry-

4. Wszystkie oddziały Leg. Pol. stać będą w gotowości, aby

zastępienie Radawczyk-Babin o świcie 29/7. Jako rezerwa pułk

działaj I. bitych w ścisłej łączności z 60. przegrada przekroczyć

" Główna armia rozpocznie dalszą ofensywę. Silne od-

Dyspozycje na dzień 29/7. przemiła:

Ruszamy więc pod górę. mijamy wozy ternowe brygady - - w
czoła wzniesienia napotykaemy znakomite urządzone pozycje
rosyjskie. Dalej za przechyleniem cmentarz, z napoły porozbi-
janymi nagrobkami. Stała tu widać baterja nieprzyjacielska,
i naszą artylerja ostrzeliwała to miejsce. - Słyszemy, że patro-
wyłapują po lasach / na prawo / Moskali.

W drodze otrzymuje Komenda pułku odpis rozkazu / do
brygady I. /:

" Nieprzyjaciel na całym froncie 4. armji w odwrocie.

Komenda armji nakazuje bezwzględny pościg aż do linii potoku
Ciemięga. Brygada I. starać się ma dojść jednym ciągiem
do linii Dąbrowice Płonszowice. 4. pułk podejździe do Unisz-
wic. Komenda Legionów do folwarku Motycz."

Dążymy dalej, mijając rzadkie osady. W teresinie zarządzo-
no krótki spoczynek obiadowy. Komenda pułku staje przy jakiejś
chacie koło sadu. Dostajemy garnek mleka kwaśnego, sjał chleb
razowy, masło. Wiegier się to miało. - - Kuchnie pułkowe nad-
ciągają, wylając kompanjom obiad.

Odwiedza Komendę pułku Ekscel. Burski w przejeździe do
Motycza.

Z południa ruszamy dalej wskazaną drogą na Motycz. Bata-
liony maszerują w pewnych odstępach na nami.

Dobijamy do toru kolejowego. Komenda pułku wysyła meldunek
" Godzina 3. po poł. 4 pułk przekracza linię kolejową Iwan-
gród - Lublin." Mijamy tor na prawo zostaje stacją Konopnica
i wyjeżdżamy na szosę. idącą z zachodu do Lublina.

Jakież nam przykro, że będąc tak blisko upragnionego miast
mśsimy - według wskazanego kierunku pościgu - wysłano je i
dziesięć wiorst jeno oddaleni, przejeść dalej na północ.

widzimy już ze wzniesienia wizję białych i różowych wież,
niby zjawę podkrakowskich Bielan.

-- Lublin...

Mijamy, jadąc szosą, drogę Motycza - aż zatrzymujemy się
u wylotu drogi bocznej, obsadzonej drzewami, wiedącej do Uni-
szowic. Tam przeznaczono na dzisiejszą noc kwaterę pułku.

Nadjeżdża właśnie paru jeźdźców od strony Lublina. Porucznik Kleeberg, zastępca szefa sztabu Komendy Legionów.

- - To od Lublinianek - mówi, podając różę pułkownikowi.

Opowiada z zachwytem o mieście, o powitaniu entuzjastycznym, jakie spotkało pierwszych wjeżdżających do miasta - ułanów Ostoi i ułanów Beliny.

- - Kto chce jechać do Lublina? - rzecze pułkownik, - - Ja niestety nie mogę. - Orkan? Bobrowski?

- Rozkaz.

Nie ociągając się, ruszamy z kopyta. Z nami por. Rawnikar. Pędzimy bez wytchnienia, aż konie pot oblażą.

Zwalniamy. Wyłania się miasto w blaskach zórz zachodu. Różowe wieże i mury nad złotem polem zbóż....

- - - - -
Nie będę opisał szczegółowo przyjęcia, jakiego w Lublinie doznaliśmy.

Na zawsze w pamięci serca zostaną te chwile tym z legjonistów, którzy mieli szczęście stanąć w Lublinie w pierwszy dzień po wyjściu Moskali.

Czuło się po martwocie ziem Zawiała, po oziębłej rezerwie Piotrkowa, że się do Polski wjechało.

Ulice rojne, tętniące ruchem oswobodzenia - twarze radosne - okrzyki witające - życzliwość oczu spotykanych - gościnnosć otwarta serc - entuzjazmem wolności! Młodzież, z piwnic wywarta na ulicę - już w szeregach, ochotniczych, w aszarych mundurach strzeleckich... Wszystko to w obliczu walki, przy bliskim huku dział.

Wchodzimy do składu aptecznego. Subjekt prosi nas do pokoju obok. Zastajemy tam grono osób: kilku księży uciekinierów z okolicy, kilku miejscowych obywateli.

- Prosimy i prosimy!

- My was tu już, panowie, od rana czekamy.

Porywano nas w ramiona - Wivaty. "zdrowia" takajem - przemowy gęste przytem.

Nadzieję wiara nie gubi, jakkolwiek od strony Lublina, Poruch-
nik Klesberg, zastępcą szefa sztabu Legjonów.

- - To od Lublina - mówi, podając rękę podawalnicy.
Opowiada z zachwytem o mieście, o powstaniu estetycznym,
Jaśnie epoki pierwszych wjeżdżających do miasta - miast
Cokol i szanów Polity.

- - To chce zobaczyć Lublin, - rzecze podawnik, - -
niełatwo nie mogę. - Orazu podawnik.
- -

Nie odlegając się, trzymamy z kopyt. Z nami por. Nawalnik.
Pędzący bez wycofania, aż doła pot oblał.
Zwalniając. Wybiega się miasto w kierunku zórz zachodu.
Różne wieże i mury nad ziemią polną zdoła...

Nie będą opisać szczegółów przyjazdu, jakiego w Lublinie
dokonywano.

Na miejscu w punktach meteo zostało to chwila tym z jasno-
ści, który miał szczególne znaczenie w Lublinie w pierwszy
dzień po wyjeździe.

Oczu się po martwocie ziom Zaskila, po odległej rezerwie
Piotrkowa, że się do Polesi wjeżdża.

Ulice wojne, białe ruchem ewakuacyjnym - twierze rożne -
otrzyki wstające - specjalność szan podawanych - gościnność
otwarte serce - estetycznym wykładem miasta, z pianie wywaru
na ulicy - już w aneksach, szanach, w szanach innych
strzelających... Wzrostło to w oświeceniu, przy bliskim dniu
dalej.

Wschodzący do miasta opuszczają. Najpierw proszą nas do pokoju
obok. Zastajemy tam grozę osób: kilkunastu weteranów z oko-
licy. Kilka miejscowych dziewcząt.

- Prosimy i prosimy!
- My was tu już, panowie, od czasu dawno.
Porównano nam w rozmowach - "Wzrostło" - "Wzrostło" - prze-
mowy są to przetyk.

- Dzięki Bogu i wam, miasto ocalało. Ledwo pocztę zdołali podpalić.

Doktorowi zaofiarowano na odchodnem kilkanaście flaszek koniaku i starego tokaju dla chorych.

Jesteśmy w składzie wędlin. Po poczynionych dla pułku zakupach gospodarz zwraca się do nas, że żona prosi, byśmy im tę łaskę uczynili i wstąpili na górę na herbatę. "Herbata owa, to wspaniałe przyjęcie. Cała rodzina - panny sklepowe, ksiądz z siostrą z okolicy tu schroniony. A najciekawsze nas dwa dziewczątka, jeżeli pamiętam dobrze: Stefka i Janka. Opatrują nas ze wszystkich stron.

- Ona chce o coś prosić - mówi Janka.

- Żeby mi pan dał tego orzełka, co pan ma na czapce - mówi odważnie Stefka.

- Ależ Stefcie! woja matka.

- Na chcę orzełka.

- One, proszę pana, ze strychu przez okienko na zmianę odświtu wyglądają, kiedy Legiony wejdą.

- Mam już orzełka! mam!

Wieczór spotykamy kolegów z pułku. Pułkownik uwolnił po kilku z bataljonu oficerów na wieczór do Lublina.

Całą pierśią chłoną entuzjazm miasta, nim zżen przed świtaniem wrócą.

I ta straszna, nieszczęśliwa karabina... Wybiegli ry-

kiot. Złotażono okrzyki: "Hurra!.. Wagle nieszczęśliwy cioty.

- Coś się tam strasznego dzieje.. Pułk nasz.. Było grzeczni-

ni, mamy Motycz- duży - cioty odświeżone jak w szpitalu. Tró-

szą drogą pola.. Jaki cioty..

+ Pary Janke - Kto Janke?..

- Janke z cioty..

- Kto? Kto? - cioty..

- Poczciwa cioty - cioty.. cioty.. cioty.. cioty..

otto,

- Dzięki Bogu i wam, właśnie ocaliście. Jedną po prostu kochali podobać.

Doktorowi zasławać na otchłonie Kilińskiego klasztoru ko-
nie i starożytności dla chorych.

Jeżeli w szkole widać, to po prostu dla nich zają-
nach gospodarza wraca się do nas, że jest prosty, bóg im to
kiedy przychodzą i widać, że jest na drodze. "Widzisz, co
to wspaniale przyjdzie. Głównie tożność - panny szkolne, kładą
z klasą z obojczy tu schronienie. A najciekawsze jest dla dzie-
ci, jeżeli pomyślimy dobrze: Stela i Janek. Opatrzność jest
wspaniałą siłą.

- On chce o coś prosić - mówi Janek.

- Żeby mi pan dał tego orzełka, co pan ma na szyi. - mówi

otwiera Stela.

- Ależ Stelo! i waga matki.

- Na coś orzełka.

- On, proszę pana, że otrzyma przez orzełka na znak od-

twierdzenia, kiedy będzie widać.

- Mam już orzełka w ręku.

Wszystko uprzedzić należy z panem. Przykro mi, że nie mogę

tu z pomocą orzełka na wieczór do łóżka.

Cały wieczór, który spędzamy w klasie, nie mogę przed sobą

nie wrócić.

Pytania prędkie: - Jak? Co?

- Pułk atakował. Bataliony pierwszy i trzeci. Strzał sporadyczny.

+ A jużem był z kompanią - kłóci się Bończa - coś do 80 kró-

IX.

ków od drutów, kiedy "pola kuli" - cholera! dostaje się kula

- Pułk czwarty w ogniu!

Taką wiadomość przywiózł ktoś do Lublina dnia następnego z południa.

Żoncie odesłane do pułku - czekamy na powóz przyrzeczony. Doktor niecierpliwi się, przeżywa niepokój, jako lekarz pułkowy, podwójnie.

Huk armat z północnej strony miasta. Na ulicach tłok. Ludzie z niepokojem patrzą na wracające treny.

Nareszcie powóz przybył - ruszamy. Niestety, nie mogą jechać drogą wprost, która nadto pozycyom zbliżona - czy też mylnie poinformowani, - musimy uczynić koło, jadąc drogą nieznaną na zachód.

Ciemno już gdy dojeżdżamy do wsi Konopnicy.

W stronie północnej pożarów kilkanaście.

Huk armat, przez całą drogę grzający okrutnie przycicha. Natomiast wyrywa się klekot karabinów.

Skrećamy w stronę Motycza. Pułk nasz ma być w Pionoszowicach.

Błądzimy. Ciemności, potęgowana żunami pożarów, oślepia kładzie się, jak tajemnica nieodgadniona, pod stopami.

I ta straszna, nerwowa młocka karabinów.... Wybłyski rakiet. Zmieszane okrzyki: "Hurra!".. Nagle momenty ciszy.

- Coś się tam strasznego dzieje.. Pułk nasz.. Byle prędkiej! Mijamy Motycz- dwór - okna oświetlone jak w szpitalu. Krótszą drogą pola.. Już blisko?..

+ Pury jakieś - Kto jedzie?..

- Ranni z czwartego pułku.

- Kto? Kto? - zeskakujemy?

- Porucznik Bończa - Uzdowski, chor. Krajewski, podchor.

Otto,

Pytania prędkie:- Jak? Co?

- Pułk atakował. Bataljony pierwszy i trzeci. Strat sporo.
+ A jużem był z kompanią - mówi Bończa - coś do 80 kró-
ków od drutów, kiedy "psia kość - cholera" dostałem kulą
dwa razy.

- Gdzie?

- Szczęśliwie, w nogę - mówi ze zwykłym humorem i ucisza
jężącego na furze towarzysza.

Żegnamy się, życząc rychłego powrotu do zdrowia. Doktor
naspiesza, nagli.

Poomacku, z przeszkodami, dobijamy wreszcie do Płonszowic,
do chałup w kotlinie pod lasem, gdzie mieści się stacya opa-
trunkowa 4-go pułku. Pracujemy por. dr. Kosiński z paru
sanitarjuszami. - Rannych znoszą a znoszą. Do partyę opatrzo-
ną odprawia na wozach do Motycza, nowa nadpływa. Dr. Bobrowski
zakasał rękawy, zabrał się do roboty. - Zostawiamy go, rusza-
my w górę przez las do Komendy pułku.

Wszedł świt 1-go sierpnia.

Odkrył, wyjawiał się oczom: od wczoraj wstawiony krwawo
teren "pod Jastkowem".

Namiot Komendy pułku mieści się pod dębem u samego czoła
wzniesienia od południa. Wokół ścierni. Korona dębu rozłożysta
przenosi grzbiet. Na wschód i zachód rzucone ramiona płasko-
wyżu. To na wschód prawie równe, i szerokim pogrzbieciem,
na którym calizny ścierni, płaty owsa, czub lasku i po za
światłem zbóż dalsze ściernia lasu. - Namiot od strony północ-
nej osłonięty jest snopami zboża.

Tuż poniżej namiotu bataljo II-gi kapitana Sikorskiego,
okopany, w rezerwie.

Ludzie śpią, prócz wart i telefonistów. Są ciężki po
przeżyciach dnia wczorajszego i nocy ubiegłej.

Świt jasny wstał. Mimo to czuje się przygniot mimionych

Pytania przykłada: - Jak? Co?

- Pół godziny. Białej wody i kawy. Stół spory.

+ A jaśm był z kieszonki - mój Bóg - co do 50 kro-

ków od drutów, kiedy "pala kół" - cholewa" dobiegała kula

dwie razy.

- Odbier?

- Szczęśliwie, w nogę - mój ze zwykłym numerem i nożem

języcznego na krzesło leżące.

Żegnany się, kłopoty twego gościa do lekarza. Doktor

napisał, na!

Pomocnik, z przeszkodami, dobiegamy wieszcie do przynajmniej

do chodzą w kółko pod lasem, gdzie młodzi się stają spa-

trzonem 4-50 pułku. Przechodzą par. dr. Kojłaj z par

analizującymi. - Ranyżi znoszą z kieszonki. Do party opierzo-

ne odwrócił na wozach do pomocy, nowa napływa. Dr. Borkowski

zawiesz rękawy, zabrali się do roboty. - Zostawili 50. Tuzna-

ry w górę przez las do koczni pułku.

Wszedł więc 1-go sierpnia.

Odbiły, wyszli się szereg: od wozów odstawili krzesła

teraz "pod zastawą".

Wszystko koczni pułku młodzi się pod dębem a samego znowu

wanienka od podszkła. Wózek białe. Koczni są pod zastawą

przynosi grzbioty. Na wózek i kochanek znowu rzuca się

wyją. To na wózek koczni prawie równo, i znowu koczni

na którym cały koczni koczni, pierwszy owce, drugi koczni i po za

światem znowu daleko koczni lasu. - Wszedł od strony północ-

nej ostateczny jest koczni koczni.

Tuż pośrodku koczni koczni 11-12 koczni koczni.

okopany, w koczni.

Lubie się, przez wart i koczni koczni. Wszedł po

przekształcił data koczni koczni i nowy koczni.

Świat teny walc. Koczni to koczni się koczni koczni

wydarzeń - jak w domu po nieszczęściu. Idzie z pobladych twarzy, z oczu przymierzchłych, z tajemnicy pól.

Leniwe pogłosy strzałów, jak krople po burzy przeszłej, donoszą się z blizkich pozycji.

Przechodzę grzbietem wzniesienia ku przechyleniu północnemu, skąd roztwiera się widok na teren boju.

Falą długą, przegiętą staczają się po łogiem spadem ku północy odsłonięte pola, na których calizna ścierni z potraconymi snopami i przyostały w przegięciu łan zboża. Nierówne stocza przejmuje długa wążka, nad którą lasek brzoźowy. A prawa i lewa lasku wydzwigują się opadłe pola, wychodząc, płatami zbóż, koniczn, w podobnie naprzeciwległe, jeno na oko wyższe, wyniesienie.

Na obrzeżu onego wyniesienia, od strony lewej, a prawie w promieniu północy, większe skupisko drzew, wychodzących czółami na światło nieba: Jasków. A zasieć z prawej wkraczająca na horyzont linia szosy Lublin - Jastków,znaczona pochodem drzew.

Na wyniesienia tem dominującym, od Jastkowa wzdłuż szosy, przechodzące przez nią w ukos, ledwie dla oka zbaczne: pozycje rosyjskie.

Poniż tych pozycji, naprzeciw Jastkowa, na lewo od lasu brzoźowego okopał się nasz bataljon III.

Na prawo od tegoż lasu, na pochyłości wśród zbóż u strażnicy samotnej gruszy przypadł ku ziemi bataljon I.

Wyznaczają się rdzawo rwane linie zakopów, w pośpiechu poczynione.

Idę po ściernisku w stronę wschodu, rozważając sceneryę przypuszczalną dnia wczorajszego. Kulę bzykają, jak muchy w dzień upalny.

Przejeżdża mimo na koniu pułkownik, jako zazwyczaj w osępie chmurnym zamyślenia, którego treści nie przeznac.

Akcja dnia poprzedniego tak się w świetle relacji i meldunków

wydarzeń - jak w domu po nieszczęśliu. Idzie z pobliskich
tworzy, z oceanu przemysłowych, z tajemniczych pól.
Lecnie pogłosy strasów, jak krople po burzy przeszłej, do-
noszą się z bliskich pozycji.

Przechodząc grzebiem wzniesienia ku przeschylanemu północnemu,
skąd rozkwiera się widok na teren boju.

Tęż dźwięk, przegięty stając się pociągłym spadem ku pół-
nocy odwołane pola, na których całkiem ślotała z potraceniami
srogiemi i przysięgą w przegięciu fan zbroi. Wierne stożki
przejmują dźwięk wąski, nad którą lasy brzozy. A prawa i le-
wa lasu wydzwigają się opadłe pola, wychodzą, piałami zbroi,
konieczne, w podobnie naprzeciwległe, jako na oko wyższe, wy-
niesienie.

Na ostrzu tego wyniesienia, od strony lewej, a prawie w
promieniu północy, widać skupisko drzew, wychodzących o-
kami na światło nieba: Jaskół. A znowu z prawej wznoszą się
na horyzont linie szczytów Jaskół - Jaskół, znoszone pochodem
drzew.

Na wyniesienie tam demitującem, od Jaskół widać szczyt,
przechodzące przez nie w ukos, ledwie dla oka znaczne: poz-
ycje rosyjskie.

Poniżej tych pozycji, naprzeciw Jaskół, na lewo od lasu
brzozywego okopali się nasz batalion III.

Na prawo od tego lasu, na pochyloności wśród zbroi u str-
zy samotnej grzywy przypada ku ziemi batalion I.

Wznoszą się równo twane linie zakopów, w podziemiu
poczynione.

Idę po ścieżniku w stronę wschodu, rozważając sceny
przypuszczalne, dnia wczorajszego. Kule bzykają, jak muchy w
daleń ugalny.

Przejżdżając mimo na konie pułkownika, jako szwycerki w os-
pie chmurnym zamknięcia, którego treści nie przeznac.

Akce dnia poprzedniego tak się w świetle relacji i meldunków

pułkowych przedstawia.

Pułk 4-ty, jak było naznaczone, stał kwaterą jako rezerwa w nocy z 30. na 31. sierpnia w Uniszowicach.

Dyspozycja ogólna na dzień 31/VII. opiewała: "IX. korpus rozpocznie o godzinie 7. przedpoł. dalsze posuwanie się, o ile na linii Garbów-Kurów znajdują się tylko tylne straż nieprzyjacielskie, zastakuje je i odrzuci. Jest przeto rzeczą najwyższej wagi wywiedzieć się, czy na stanowisku tem znajdują się, główne siły nieprzyjacielskie, czy tylko tylne oddziały. Wywiady te za rzędzi brygada 1-sza i pułk 4-ty Leg. Pol. Przestrzeń ataku Legionów Polskich / Brygada 1-wsza, pułk 4-ty/ na wschód: Barak -wy-lot zachodni Snopkowa, na zachód: wylot zachodni Jastkowa. Na lewo Legionów Polskich brygada 60, na prawo 41. dywizya.

Kwatera Komendy Legionów: Płonszowice, brygady I. Barak, pułku 4-go: Lasek na południe od Jastkowa. Zakład sanitarny: w Motyczu na forwarku."

Dnia 31-go o godzinie 6-ej rano komenda pułku 4-go otrzymała rozkaz: "Na południe od potoku Ciemięga, na wzgórzach, znajdują się nieprzyjacielskie punkta obrony, odrutowane i prawdopodobnie przez tylne straż obsadzone. . Atak na te pozycje rozpocznie się o godz. 7-ej przedpoł. Pułk 4-ty wraz z brygadą 1-szą w ścisłej ze sobą łączności wezmą udział w tym ataku".

Już o świcie tegoż dnia podprowadził pułkownik Rojka" oddziały swoje na wzniesienie między Aleksandrowską Stawką, a Barakiem. Tu założywszy na wyniosłości pod dębem kwaterę Komendy pułku, skąd łatwo można było objąć okiem teren boju, zarządził dalszą akcyę. Bataljon 1-szy skierował na prawe skrzydło, bataljon III. na lewe, zaś bataljon II-gi zatrzymał jako rezerwę pułkową.

pułkownik przedstawia.

Pułk 4-ty, jak było oznaczono, stał kwatery jako rezerwa w nocy z 30. na 31. sierpnia w Ustaszewicach.

Dyspozycja ogólna na dzień 31/VII. Opleniła: "IX. Korpus rozpoznała o godzinie 7. przedpoł. dalsze posuwanie się, a ile na linii Garbów - Turów znajdują się tylko tylna strona nieprzyjacielskie, natomiast to i odwrucił. Jest przede wszystkim najwęższą wązi wyładował się, czy na stanowisku tam znajdują się. Głównie sily nieprzyjacielskie, czy tylko tylna oddział. Wywiedły że na trasie przegranej 1-za i pułk 4-ty Leg. Pol. Przeciwnie stanu Legionów Polaków / przegranej 1-za, pułk 4-ty / na wschód: Baran - wyłot zachodni naprzeciw, na zachód: wyłot zachodni Legionów, na lewo Legionów Polaków przegranej 60, na prawo 41. dywizja.

Kwatera Komendy Legionów: Pionierzy, przegranej 1. Baran, pułk 4-ty: 1-za na południe od Legionów, 2-za na północ: w kierunku na formację.

Data 31-go o godzinie 6-iej rano Komenda pułku 4-go otrzymała rozkaz: "Na południe od potoku Głębokiego, na wzgórzach, znajdują się nieprzyjacielskie punkty obrony, odwrócić i przeciwstawić przez tylną stronę opozycję, a tak na to pozycje rozpoznać się o godzinie 7-iej przedpoł. Pułk 4-ty wraz z przegranej 1-za w śladach na wód rozpoznali wzrost wzrostu udział w tym celu".

Tuż o świcie tegoż dnia podporządkował pułkownik Hoffa, od- działy swoje na własne ręce między Aleksandrowską Stacją a Baranem. Tu zajęły się na wyniszczenie pod domem kwatery Komendy pułku, gdyż łatwo można było objąć okiem teren po- przedzieli dalsze skryte. Batalion 1-zy skierował na prawo skrytych, batalion III. na lewo, zaś batalion II-gi skryty- wali jako rezerwa polowa.

Komendant bataljonu III-go kap. Szerauc rozwinął odrazu swoje kompanie czteryś które wiedli por. Nowakowski, Rutkowski Baczyński i podpor. Kamiński, począł posuwać je po falistym opadającym na północ terenie, z dyrekcyą na Jastków. Miał przed sobą szeroki obszar do przebycia, grunt odsłonięty i ku wyniesionym pozycjom rosyjskim schylony. Zmalałe płaty zbóż na caliznach ścierni jakoteż nieliczne natrafiane snopy nieznaczna tylko mogły dać osłonę przed gęstym ogniem nieprzyjacielskim, który siał ze wzgórz jastkowskich. Mimo to w przebiegu krótkim zesunęły się kompanje nasze daleko po grzbietach gruntu i zetknęły się od lewa z oddziałami pierwszego pułku btygady, który również na Jastków miał rzucone czoło.

Zaś kap. Balica, przesunawszy bataljon swój na wschodnią połąć wzniesienia, na północny skraj lasu, który miał być podstawą operacyjną skrzydła prawego, pozostawił tam dwie kompanje / pierwszą i drugą, por. Bończy i Grzybowskiego / w rezerwie, a dwie / z por. Udałowiczem i podpor. Grefnerem / pchnął naprzód. - Tu naprzeciw wzdłuż szosy lubelskiej idące rosyjskie pozycje znacznie były przybliżone, a że szły w ukos z nachyleniem południowo-wschodniem, mogła zachodzić obawa flankowego ognia. Mający zająć odcinek, łączący nasze prawe skrzydło z 41 - szą dywizyą, pułk 3-ci brygady I. jeszcze nie był nadszedł. Działali pozycje nieprzyjacielskie od stanowisk naszego bataljonu teren o kształcie rozwartego siódła. Grunt staczał się z wzniesienia lasu, poczem po załamaniu łagodnem wynosił się rozległą pochyłą ku drzewami wyznaczanej szosie. Wyścielala go jaśnia zbóż i ściernisk. Na środku w załamaniu stała samotna grusza. - Przeznaczone do następnej akcji trzecia i czwarta kompanje, zbiegły z pagórka z pod lasu i, ostrzeliwane gęsto przypadły z zagłębieniu. Weszły też niebawem w akcję bojową dwie kompanje rezerwowe. Wszczął się gwałtowny ogień.

A oto meldunki, które w tym dniu pułkownik do Komandy Leg. w Płonszowicach wysłał.

" Dn-. 31 -VII. o godz. 8przed południem. Nieprzyjaciel

50.

wzdłuż szosy Garbów- Lublin solnie obwarowany. Na pozycje te prowadzę atak już od g. 7. Prawym skrzydłem zbliżony jestem do okopów nieprzyjacielskich na 500 i 300 x. natomiast lewe skrzydło, pomieszczone z l. pułkiem brygady I. znajduje się na 800-1000 x od linii nieprzyjacielskiej. Dalsze posuwanie się ze względu na silny ogień, także artyleryjski, i liczne straty, jest utrudnione.- Na mojem prawym skrzydle jest ciągle luka, którą silnymi patrolami uzupełniam, utrzymując w ten sposób łączność z 41 dywizją.- Roja."

" Dn. 31- VII. godz. 9-45 przedpołudniem. Moje prawe skrzydło jest silnie ostrzeliwane od strony Józefowa. Daje się tutaj zauważyć wzmocnienie linii bojowej. Przesuwam tam część rezer. pułkowych.- Roja".

Kompanja por. Culaufa z II. baonu zostaje przesunięta ku skrzydłu prawemu. Dwie kompanje rezerwowe baonu I. przechodząc w linię, podesunęły się już natenczas ku gruszy.

" Dn. 31-VII. godz. 11 przed południem. 3. pułk brygady I. wchodzi w odcinek pomiędzy mną, a 41 dywizją, jednakowoż nieco w tył za mojem prawym skrzydłem. Moje prawe skrzydło znajduje się obecnie na 200 kroków przed okopami nieprzyjacielskimi.- Roja".

" Dn. 31- VII. godz. 5. po południu. Posunąłem także mój środek ku okopom nieprzyjacielskich na odległość 500 x. W nocy będę usiłował przełamać linię nieprzyjacielską. Dotychczas 4 zabitych i 18 rannych, w tym 1 oficer ciężko ranny,- Roja"-.

Dyspozycja ataku / Angriffsdisposition/, wydana przez brygadiera Piłsudskiego na wieczór tegoż dnia:

" Dąbrowice, dn. 31-VII, godzina 5-30 po południu.

1/O godz. 7 wieczór rozpocznie się ogólny atak na froncie I. brygady Leg. Pol.

2/ Atakują:

3pułku p. z silną rezerwą na prawym skrzydle. Kierunek ataku na prawo: spalona szopa, na wschód od Józefowa - 309.

4 pułk p. wszystkimi siłami zaatakuję nieprzyjacielskie

stanowisko.

wadzić szczyt górów - Lubla solna obwarowy. Na pozycje te
prowadzą stary już od r. 7. Przemysł skrzyżowań kolejowych jestem
do okopów nieprzyjacielskich na 500 i 300 x. natomiast jawe
skrzyżowania, pociągami z I. pułkiem przesyłać. I. pułk przesyłać się na
800-1000 x od linii nieprzyjacielskiej. Dalsze posunięcie się
na wschód na silny ogień, także artyleryjski, i liczne str-
ty. Jest niebezpieczne. - Na mojem prawem skrzyżowaniu jest ciekawie in-
ne, kiedy silnie przetrzymać napastników, utrzymując w tym spo-
sobie pozycję z 41 dywizji. - Hoja.

" Dn. 21-VII. Godz. 9-12 przedpołudniem. Hoja prawo skrzy-
żowanie silnie przetrzymać od strony Józefowa. Daje się za-
jąć zauważać wzmożenie linii bojowej. Przesuwam tam część
rez. pułkowych. - Hoja.

Kompanie por. Górska z II. batalionu zostaje przesunięta na
skrzyżowanie prawem. Dwie kompanie rezerwy batalion I. przesuwa
w lasy, podążają się już odznaczają na grany.

" Dn. 21-VII. Godz. 11 przed południem. 3. pułk przesyłać I.
wchodzi w oddział podległy nam, z 41 dywizji. Jednostka ta
w tym na mojem prawem skrzyżowaniu. Hoja prawo skrzyżowanie znajduje
się obecnie na 300 metrów przed okopami nieprzyjacielskimi.
Hoja.

" Dn. 21-VII. Godz. 6. po południu. Posunięciem także mo-
dół na okop nieprzyjacielskich na odległość 500 x. W noc
będą natłoki przetrzymać linię nieprzyjacielską. Podjęcie
zadanych 15 ran, w tym 1 oficer ciężko ranny. - Hoja.

Gadaję z inżynierem na wieś w leśnym terenie.
" Dn. 21-VII. Godz. 8-10 po południu.
1/0 Godz. 7 wieczór rozpoznano się ogólny stan na froncie
I. przesyłać Leg. Pol.

2/ Atakuj:
3/ pułk z silną rezerwą na prawem skrzyżowaniu. Wierne
stan na prawo: ogólna grupa, na wschód od Józefowa - 309.
4 pułk z wzmożeniem ognia zaskakuje nieprzyjacielskie

stanowisko / Stützpunkt/ pod Józefowem i okopy na północny zachód stambąd, wzdłuż szosy. Lewe skrzydło pułku ma mieć kierunek na Jastków- dwór.

1 pułku p. na lewym skrzydle zaatakuje Jastków.

3/ 2 pułk p. stać będzie w pogotowiu jako rezerwa odcinka na północnym skraju lasu, na północny wschód od Płoszowic.

4/ Przygotowanie artylerii rozpocznie się o godz. 6-40 po poł. i trwać będzie do godz. 7-10 po południu.

O godz. 7 wysłane będą z cyłego frontu patrole dla przecinania przeszkód drutowych. O godz. 7 ruszy linja tyralierska / Schwarmlinie/ przeciw stanowiskom nieprzyjacielskim pod Józefowem i Jastkowem.-

Posłkie baterje 4 i 5 będą trzymały część okopów, które na wschód Józefowa przebiegają szosę, pod flankowym ogniem.

J. Piłsudski".

W oznaczonym czasie artylerja zaczęła swoją introdukcję grzmotową. Mimo piekielnego huku - bo i ze strony nieprzyjaciela wzmógł się ogień działowy - przygotowanie artylerjijskie do ataku, podług zdania doświadczonych oficerów, nie było takie gruntowne, jakieby wobec widnej jeszcze godziny / 7-ma lipiec/, - mogło i powinno być.

O godzinie 7-mej, poprzedzane patrolami, ruszyły dwa bataljony pułku czwartego I i II, do ataku.

Teren, jak się już wspomniało, był od dominujących, silnie wyniesieniu odrutowanych nieprzyjacielskich stanowisk ku naszym następującym oddziałom schylony i do ataku od czoła wielce niegodny. Zwłaszcza bataljon 1-szy miał niefortunny płach terenu, o oczom wroga otwarty i na ogień skrzydłowy od wschodniego przebiegu szosy narażony. Naprzeciw, w dali wśród drzew Józefowa umieszczona nieprzyjacielska silna bateria, miała teren obstrzału widoczny - mogła zasypać szrapnelami podbiegające szeregi.

stanowisko / Stützpunkt / pod Józefowem i okopy na północny zachód stąd, wzdłuż szosy. Lewe skrzydło pułku ma mieć kierunek na Jastków - dwór.

1 pułk p. na lewym skrzydle zastępuje Jastków.

3 / 2 pułk p. atak będzie w pogotowiu jako rezerwa oddziału na północnym skrzydłu lasu, na północny wschód od Józefowa.

4 / Przygotowanie artylerii rozpocznie się o godz. 6-40 po poł. i trwać będzie do godz. 7-10 po południu.

O godz. 7 wystrzelać będzie z czołgu frontu patrolu dla przeciwnika przeszkod drutowych. O godz. 7 ruszy linia tyralierska / Schwalmlinie / przeciw stanowiskom nieprzyjacielskim pod Józefowem i Jastkowem.

Posiłki baterie 4 i 5 będą trzymały część okopów, które na wschód Józefowa przebiegała szosa, pod flankowym ogniem. J. Pilsudski.

W oznaczonym czasie artyleria zacznie swoje wprowadzanie strzelnictwa. Mimo niekierowności huk - po 1 ze strony nieprzyjaciela wzmożę się ogień dalszowy - przygotowanie artylerii - skie do ataku, będąc zdania doświadczonego oficerów, nie było takie gruntowne, jakiego wobec widnej jeździe godziwy / 7-10 ma lipiec, - mogło i powinno być.

O godzinie 7-mej, poprzedzane patrolami, ruszyły dwa bataliony pułku kawalerii I i II, do ataku.

Teren, jak się już wspominało, był od dominujących, ale nie wyniesienia strzelnictwa nieprzyjacielskich stanowisk na naszym następującym oddziałem schyliły i do ataku od czoła własne niegodziny. Własne batalion I-szy miał niefortunny plan terenu, o czym wroga otworzy i na ogień skrzydłowy od wschodniego przebiegu szosy nastąpił. Naprzeciw, w dół wzdłuż drzew Józefowa umieszczona nieprzyjacielska silna bateria, miała teren obstrzelać wzdłuż - mogła zasypać strzaśkami podbiegające szeregi.

Mimo to - i chociaż więcej niż połowa żołnierzy pułku było pierwszy raz w obliczu podobnej przeraźni, - wiara szła odważnie naprzód. Podbiegała plutonami na rozkaz swoich dowódców i przypadała na moment niedługi ku ziemi. - by się zerwać znów, gdy ogień zdawał się przygasać.

Z pozycji rosyjskich lały salwy gęste - grały z wydechami krótkimi karabiny maszynowe - kosiły kosy śmierci.

Już niektóre kompanie nasze wydarły się naprzód - już niektóre plutony podbiegły w momencie, krótkim pod same druty rosyjskie. Ogień straszny, rażący - śmierć i ranienie dowódców - wstrzymały pęd...

Padł Roliński, chorąży, pluton czwarty pierwszej kompanii prowadzący. Padł młodzieńcy Bereski u samych wrót piekła: u zająz drutów - ręką jeszcze skrzepłą, wyciągniętą z rewolwerem w zaciśniętej dłoni wskazując drogę swemu plutonowi..

Upadł ranny podwójnie, nieustraszony oficer Bończa, kompanią pierwszą bataljonu 1-go wiodący.. Zastąpił go chorąży de Lavaux.

W tejże drodze ataku na prawym skrzydle ranieni: chor. Krajewski, Gruber, Wyczalkowski, podchor. Otto, Majkuciński i Polakiewicz. Raniony też por. Pieracki, z siódmą kompanią bataljonu 11-go dla wzmocnienia ataku na skrzydło prawe przysłany.

To samo w trzecim bataljonie. Ranieni oficerowie por. Rutkowski, podpor. Jamróg, chor. Gutek, i podchor. Krzysik.

W tymże stosunku ubyło z kompanii szarż i szeregowców. Oczywiście byłoby zatrata - wobec ulewy ognia - iść naprzód. Nastąpiło siłą rzeczy wstrzymanie ataku - i tyle jeno wachnienia wstecznego wysforowanych zanadto oddziałów, aby wyrównać linię.

Wieczór nadał pułkownik Roja depeszę telefoniczną do Komen-
dy Legjonów, tej treści:

" Sądząc po śilnym ogniu i ilości karabinów maszynowych, skoncentrował nieprzyjaciół naprzeciw frontu 4-go znaczne siły, i dlatego obecnie mogły się udać łatwiej atak 41-szej

Nim to - i chociaż więcej niż półtora żołnierscy pułku dy-
to pierwszy raz w obliczu podobnej przesady, - w tym czasie od-
wagała się. Podobnie pułkownik na rozkaz swoich dowódców
i przypadek na moment niebawem na ziemi. - by się nie kłócić znow,
gdz ogień zdawał się przyspieszać.

Z powrotem rozłożył się cały szereg - straż z wybuchem
kółkami karabinów maszynowych - koczli koczli koczli.
Jednocześnie kompanie masze wybrały się naprzód - 100 nie-
które pułkowy podległy w momencie, krótkim pod maszynami re-
wyjaśnie. Ogólnie straszny, straszny - śmierć i ranienia dowódców -
wstrząsamy się...

Październik, chorągiew, pułk osłony pierwszej kompanii
przewodzący. Październik i Baranowski w samym wrzocie piekła: u
złazili drzewa - rzekł jeszcze ukręciła, wystrzeliła z rewolwe-
rem w kierunku dział wstrząsających dźwięk pułkownik...
Upadł raniony podwójnie, nieustraszonego oficer Borka, kom-
pania powstrzymała batalion 1-go wiodący... Zastąpił go chorągiew
de Lavaux.

W tej chwili stała na pierwszym skrzydle kompania: chor. 1-go
Jewski, Gubor, Wydziałowski, podchor. Otto, Kujawski i po-
Jankiewicz. Rannymi też por. Płaczek, z własną kompanią batal-
jonu 11-go dla wzmożenia ataku na skrzydło prawe pruskie.
To samo w trzecim batalionie. Rannymi oficerami por. Rut-
kowski, podchor. Janków, chor. Guter, i podchor. Krzywicki.

W tym czasie wzięte z kompanii straż i kompanie 1-go
wzięły dywizję zacięte - wobec olbrzym ognia - 100 naprzód. Nastę-
pnie szły rzędy wstrząsania ataku - i tyle było wstrząsania
wielkiego wystrzeliwania znowo oddziałów, aby wywrócić 11-
nig.

Wlecząc sobie pułkownik 1000 depesz telefonował do Komand-
o Legjona, tej chwili.
" Szczęście po całym ogniu i liczą karabinów maszynowych,
skonecentrował nieprzyjaciela naprzeciw frontu - 4-go kompanie
sily, i dlatego obecnie mogły się stać fatalnej straci 11-tych

dywizji lub 60 - tej brygady. - 4 pułk po ustaleniu linii okopie się i będzie usiłował jeszcze w nocy dostać się do nieprzyjacielskich okopów."

Tak więc kompanie nasze przeszedzione, ustaliwszy, linię czoła, przewarowały kł ziemi - wgryzły, wkopały się w grunt, zdobyły krwawo - wysyłając czujne macki patroli w tajń mroku, rozwidniając zdradliwie rakietami, ku niedalekim pozycjom wroga.

Około godziny 10-tej w nocy przedsięwziął nieprzyjaciel ruchy kontraktu na nasze prawe skrzydło i na lewe 3 pułku I. brygady, próbował też wedrzeć się klinem między I-szy a III-ci nasz bataljon, co udaremniły pchnięte tam kompanie rezerwowe VII i VI. bataljon drugiego pod komendą por. Witożenia; zaś nierozwinięty zaczyn kontraktu zczepił u progu rozmachu pod ogniem naszych pozycji. Dużą usługę oddał tu na prawem skrzydle komendant oddziału karabinów maszynowych, chor. Ajdukiewicz, który pozostawszy po ustaleniu linii na poprzednim, wysuniętem daleko stanowisku, w dużej mierze przyczynił się do podcięcia zamierzonego kontraktu. Dopiero o godz. 3 1/2. nad ranem cofnął się do najbliższych okopów pod gruszą.

Dyspozycja Komendy Legionów na dzień następny 1/VII:

1 /. Dywizya utrzyma w nocy osiągnięte stanowiska.

2/. Armia przeprowadzi jutro atak dalej. X korpus naciera najpierw.

3/. Gdyby nieprzyjaciel do świtu nie opuścił swych stanowisk, to zaatakują go Legjony Polskie oraz 41. Dywizya.

/ Dalsze odnośne do ewentualnego pościgu. /

Depesza telef. Komendy 4-go pułku do Komendy Leg. nadana 1/VIII. o godz. 3-15 rano:

" 4 pułk zajmuje pozycje, zajęte wczoraj w nocy, na przestrzeni: od zachodniego wylotu Panienszkiej do zachodniego wy-

dywizji 100 - tej dywizji. - A pułk po ustaleniu limitów
nie mógł i podzielić ogólnego zespołu w nowy sposób nie do nalepszy
jakości okopów.

Tak więc kompanie nasze przetrwały, ustaliwszy, limit
ogólny, przewidywały na teren - wyczerpiły, wyczerpiły nie w gruncie,
zobowiązywały - wyczerpiły ogólny limit patroli w tej chwili,
rozwiązując zadanie niełatwe, tu niełatwym pozycjom wro-

Ogólny batalion 100-ty w nowym przetrwał, nieprzetrwał
tymczasem batalion na nasze prawa przetrwał i na prawo 3 pułku I.
dywizji, przewidywał ten wyczerpił się limit między 1-3-ty i 11-ty
nasz batalion, co ustalałoby podlegała nam kompanie rezerwy
VII i VI. batalion drugiego pod komendą por. Włodarskiego; nas
nieprzetrwał, naszym rezerwowym znowu o prawo rozmachu pod
ogólnym naszym pozycjom. Nasz batalion oddał na nasz strach
do rezerwy oddziału kompanii rezerwy, chor. 100-ty
wro, który przetrwał po ustaleniu limitu na poprzednim, wy-
szaleńczała dokoła stanowiska, w dużej mierze przetrwały się do
podległa rezerwy kompanii. Dokoła o godzinie 3 1/2. nas
tymczasem oddał się do najbliższych okopów pod gruntem.

Dywersyjne Komandy Legionów na dzień następnego [VII]:
1. Dywersyjne Komandy w nowym oddziale stanowiska.
2. Armia przetrwała jutro starsi dokoła. X Komenda rezerwy na-
stępnego.

3. Gdyby nieprzetrwała do czasu nie opuszczała swoich stanowisk.
to zastąpiła go Legion Polaków oraz 41. Dywizja.

\ Dokoła oddał się do ewentualnego podległa.
Dokoła Polak. Komandy 4- go pułku do Komandy Leg. nas-
na 1/VIII. o godzinie 3-1/2 rano:

" A pułk najnowo pozycjom, zajęte wieczorem w nowym, na prze-
stępnym: od zachodzącego wyłotu Północnego do zachodzącego wy-

lotu Jastkowa. Rezerwa pułkowa: trzy kompanie, Linia boju w środku na przeciw "Gut" jest oddalona od szosy na Lublin około 100 kroków. Na schód od 4 pułku znajduje się włącznie 3 pułk 1. brygady, na zachód 1 pułk 1. bryg. Patrole wysłane nocą ku okopom nieprzyjacielskim, zostały odrzucone.- Pułk poniósł przy wczorajszym ataku znaczne straty."

I oto świt wzeszły nad zroszonym krwią pole" pod Jastkowem" zastał szeregi nasze daleko na terenie niewdzięcznym przypadłe i po przesłku nocy zbitej czujnie wypoczywające. Linie bataljonów - na lewo i na prawo lasu brzoźowego - znaczyły się rdzawymi wyrzutami ziemi, jak pozaczynane zakopy drenowe.

Przechodzę grzbietem wzniesienia na wschód ku lasowi, stamtąd pod kątem prostym przez stocze pól, ku samotnej na przestrzeni gruszy, ku okopom bataljonu 1-go.

Zaraz na wstępie spotykam komendanta bataljonu, Galica, i adiutanta Relidzyńskiego. Twarze ich przyszarzałe tchną jakąś surową powagą, która pozostała w nich po momentach przeżytych ostatnio.

- Piekło tu było, bracie...- mówi Relidzyński.- Człowiek nie wierzy że mógł to przeżyć, i że słońce wstało...A ta ręka, wiesz, ta ręka wciąż wadna- oszaleć!

- Jaka, czyja ręka?

- Bereskiego. Znałeś go,- wiesz ten- jak pałenka. Jak padł w ataku drutami z ręką wyciągniętą, wskazującą,- ta został. Ręka sterczy ku niemu, jakby pomocy przyzywał. Widać przez szkła z pozycji bliższej. Skaliśmy patrole,- podpełzały, żeby go wyjąć stamtąd, ale, odkrywane wobec ognia silnego nie mogły dojść. Mam sposób jeden..może się uda. Ach bracie!

- Siedmiu mi oficerów brak - mówi Galica.- Kompanie stopniały.. Ale jak wiera szła! żebyś widział..I kiedy nie ogień z flanki...elibyśmy już tam!- wskazał ku pozycjom rosyjskim.

Wracając tą samą drogą, naszedłem w skraju lasu rezerwę skrzy-

dla naszego 1 bataljon 2 pułku. I. brygady w okopach. Ludzie wstawali właśnie ze swoich gliniastych grobów. - "Tam śpi major Berbecki"... wskazano mi u skrzydła rowu dół, zarzucony słomą. -

W kwaterze Komendy pułku - pod Nębem. Przed namiotem stoł ustawiony: śniadanie. Naprzyksza się nieustannie nierówny klekot strzałów. Kule przenoszą grzbiet i bzykaniem lub świtem przecinają ze rzadka powietrze, niektóre osłabłe lotem, padając w snoły leżące lub zarywają się w szczecinę ścierni.

Poniżej namiotu w zagłębieniu - kuchnia polowa sztabu. Jedną z kul przelatujących zraniła ponoś kuchcika - drugim znów kula wytrąciła talerz z ręki. Tedy jeden z kucharzy melduje się do raportu że chciałby iść "na linię, bo w kuchni niebezpieczno".

Przy stole siedzi z nami porucznik Pieracki. Rozmawia, nawet z humorem. Nagle pułkownik zwraca się doń:

- Skąd pan tu? Przecież pan ranny!

Teraz dopiero widzimy jego bladość o cały wysiłek woli.

Pierś ma przestrzeloną. Pierwszy opatrunek założony. Czeka - mówi na rachunkowego oficera pułku, by z ni załatwić kasę kompanijną, nim do szpitala pojedzie.

Odwiedza pułkownika sąsiadujący z nami kapitan artylerii, Polak, komendant baterii przeznaczonej dla popierania akcji naszych walczących oddziałów. Zaproszony na śniadanie, opowiada o ważniejszych swych na wojnie przeżyciach, przechodzi do wrażenia z wczorajszego dnia i mówi, że "tylko pod Gorlicami był widzem podobnie gwałtownego ognia."

Gdy siedzimy jeszcze przy stole, przychodzi rozkaz:

"O godz. 11-tej przedpołudniem rozpocznie się atak. Podsunąć się i przygotować. Artyleria rozpocznie ogień o 10-tej przedpołudniem".

/ Komenda Legjonów. Z rozkazu 19-go korpusu./

Patrzymy na zegarki: godzina 9. 3/4.

- To na mnie już czas - podnosi się kapitan. Żegnając się,

... dla naszego i batalion 2 pułku. I. przybył w okolicy. Już nie wsta-
wali właśnie ze swoich gniazdek. - "Tam był major Ber-
becki... wskazał mi u skrzyżnia rowu dół, zakamiony sięm."

W kwadrans komendy pułku - pod śpiew. Przed namiotem sięgł na-
stawy: śniadanie. Naprzyskano się niestannie nierówny fiolet
straszny. Kula przyniosła grzbiec i przykryciem lub ścianą przed-
nią ze szkła powietrze, niektóre ościnie łosy, padając w szczy-
łach lub zatrzymując się w szkodliwym dołach.

Ponieważ nagle w zagłębieniu - kuchnia polowa ustąpiła.
Jedną z kul przebiegających z ręki. Tędy jeden z kuchennych młodszy
szedł do kuchenki, nie chcąc się "na linie, do w kuchni niebez-
pieczny".

Trzy stoły stały z nami porucznik Pietsch. Rozmawia, nawet
z humorem. Nagle pułkownik zwraca się doń:

- Siedź pan tu! Przecież pan ranny!
Tędy dopiero widzieliśmy jego ościnę o cały wysiłek woli.
Pienił się przestraszony. Pierwszy opatrzonek kłopoty. Czekając
mówił na rachunkowego ościnę pułku, by z ni kazał się iść kom-
pandor, nie do szpitala pojechać.

Odbiegła pułkownik spóźniony z nami kapitan przyjechał.
Polek. Komendant batalionu przemaszerował dla popierania się w na-
stych walozach oddziałów. Zaproponował na śniadanie, opowiadał
o ważniejszych wypadkach na wojnie przysięgł, przechodził do wra-
żenia z wojennego dnia i nocy, że "tylko pod ścianami był
widem podobnie wojennego ognia."

Gdy śniadanie jeszcze przy stole, przechodził rozkaz:
"O godzinie 11-tej przedpołudniem rozpoznacie się stak. Podano
się i przygotować. Artylerja rozpoznaje ogień 10-tej przed-
południem."

W komendzie legjonów. Z rozkazu 12-go korpusu.
Patrzmy na rozkaz: godzina 9. 3/4.
- To na razie już czas - podał się kapitan. Zegnaty się.

dodaje:- Będę czynił, co się da.

Pułkownik też niezwłocznie - po zakomunikowaniu rozkazu komendantom - udaje się na pozycję.

W kwaterze " pod dębem".

Armaty poczynają grzmieć. Z pobliskiej baterii wypadają raz po raz wybuchy - ~~dźwięk~~ dzwonią hukiem, jak młoty spiżowe. Śmiercionośne chichoty przelatują po łakach powietrznych ku przeciwnym jastkowskim wzniesieniom.- Z przestankami krótkimi trwa to chwili spore.

Depesza telef. z pozycji 7 500 x na pół.-wschód Jastkowa/ do Komendy Leg. w Płonszowicach:

" Dnia 1/ VIII. Godz. 10 - 50 przedpoł. - 4 pułk dotarł tuż pod okopy nieprzyjacielskie nad wschód od Jastkowa.- Roja".

Chwilę natężonego oczekiwania uchodzą. Grzmot armat po przestanku odzywa się ze wzmożoną siłą. Czuje się jednak, że przygotowanie artyl. ataku za słabe. Myśl liczy minuty w trwodze.

Godzina jedenasta...Mija. Armaty ucichają, Atak nie doszedł do skutku.

Popołudniu tegoż dnia, pod pozycję bataljonu III-go.

Siedzimy, półleżąc, we zbożu pod zachylą wzgórza przy kraju lasu brzoźowego. Pułkownik kończy opóźniony obiad.- Nadchodzi komendant bataljonu, kap. Szarauc, później komendant oddziału karabinów maszynowych, por. Klisiewicz. Mówią o sprawach dnia. A dzień jasny, słońce łagodne przyświeca - wierzyć się nie chce, że oto bitwa się toczy.

Kule gęsto przelatują. Ucho łowi je, jak różne tony orkiestry, w szaleństwie skompowanej. Dziwnie bogata skala ich wygłosu, jako i skala uczuć - jeśli tak rzec można. Są różnego gatunku wiały przyrodnicze, i przytem mocno zindywidualizowane. Jedne brzeczą w przelocie, jak muchy, o niepewnym, niejasnym, zamiarze; drugie bzykają, jak baki nadasane; inne jak osy złe, kąśliwe. Są znowu kule- węże, które grzechoczą w powietrzu, albo świszczą, mi-

dobrze:-- Będę czytał, co się da.
Pukownik też nieważnie -- po zakomunikowaniu rozkazu ko-
mandantom -- udaje się na pospyty.

W kwaterze "pod dębem".
Armata poczynają grzmieć. Z pobliskiej baterji wypadają raz
po raz wybuchy -- dzwonią hukami, jak młoty spiszowe.
Śmiercionośne cichej przelatują po jakich powietrznych ku prze-
ciwległemu Jastkowskiemu wzłostaniam. -- Z przestankami krótkimi trwa
to chwili spore.

Depesza telegraf. z pospyty w 500 x na pół. -- Wschód Jastkowskiej do
Kremydy leg. w Pionoskowskich:
"Data 1/ VIII. Godz. 10 -- 50 przepłoi. -- 4 pułk detali tuż
pod okopy nieprzyjacielskie nad wschód od Jastkowskiej. -- Roja".
Gwiazdę najeźźonego oczekiwania uchodzą. Grzmot armat po przes-
tanu odzywa się ze wzmożoną silą. Gdzieś się jednak, że przysy-
łowanie artyl. staku za siebie. Wyl. liży miny w trwobze.
Godzina jedenaście... Wyl. armaty uciekają. Ależ nie dobiega
do skutku.

Reprezentacja tegoż dnia, pod pospyty bataljon III-go.
Zielony, gólski, we zbroi pod zachyłą wózów przy kraju
Jasku przoszedł. Pukownik koczny opóźniony oblat. -- Nachodzą
komendant bataljonu, kap. Jastrzębski, podział komendant oddziału
karabinów maszynowych, por. Włostowski. Mówią o sprawach dnia. A
dalej Jastrębski, siódma godziną przywleca -- wstępuje się nie chce,
że oto bitwa się toczy.

Tule gęsto przelatują. Ucho łowi je, jak różną tony orkiestry,
w skalistej skomponowanej. Dźwięki bogate stają się wygłosu, jako
i skala brzmie -- jeśli tak rzecz można. Są różnego gatunku walsy
przyrodnicze, i przystem mocno zindywidualizowane. Jedne brzmie
w przelocie, jak muchy, o niepewnym, niejaśnym, zamiesz; drugie
bąbkują, jak bąki nadające; inne jak czyście, kęśliwe. Są ano-
we kule -- węż, które grzechoczą w powietrzu, albo dźwięczą, mi-

57.

jając ofiarę / te znane w tonie powszechniej / lub które z sykiem zdradliwym mkną nad ziemią. Są kule- ptaszki, które górą z wysokim śpiewem się niosą, jakby błogosławiące. Są przypadkowe, jak kamyki z procy Dawida puszczane, Niektóre grają przedziwnie jakiś sen o ukoju śmierci...

W tę - można rzec - czułą symfonię kul miesza się i mąci ją, rozbija obojętny i suchy trzask ekrazytówek. Gęsto trzaskają.

- Od czasu do czasu zaszeleści któraś z kul we zbożu, ciapnie o snopek. Zabawa.

Znagła wypływa koło nas ze zboża adjutant kap. Szerauc, chor. Brzozowski. Ma on wynalazek własny, zdobycz tych dni. Wobec tego, że Moskale salwami witają każdą ukazującą się głowę, nauczył się po zbożu pod wierzchnią fal pływać. Posyłamy z rozkazami do kompanii na skrzydła dale nurka w zboże i przy pomocy wystudyowanych rzutów cudownie lekko ślizga się w susach szczupaczych - jeno we wstecznym kierunku - po ziemi, i wypływa szczęśliwie na miejscu przeznaczenia. Poleca się przytem Bogu w opiekę, aniołom, a dla pewności i wschodnim bóstwom, których kult wyniósł z Syrii. I ma humor z tem wszystkim: nie utonie.

Melduję się do kap. Szerauca szeregowiec z patroli, z raportem. Pułkownik zaciekawik się, wypytuje go. Ten składa informacje ważne, zwięzłe. Widać orientację bystrą, żywą inteligencyę i coś jeszcze ponadto, co bije światłem z oczu niebieskich, a co możnaby nazwać duchem ochoczym służby.

- Dawno pan w Legjonach?

- Od początku, panie pułkowniku. Całą kompanię karpacką przeszedłem.

- Czem pan w cywilu?

- Suplent gimnazjalny.

- Szeregowie?

- Tak jest, panie pułkowniku.

- Mianuję pana sierzantem. Będzie w jutrzejszym rozkazie.

Nazwisko pańskie?

57.
Jeszcze ołtarze / te znane w łonie powozach / lub które z wykiem
niezadziwim mianem niosą. Są kula - pęknięte, które górę z wyso-
kim śpiewem się niosą, jakby błogosławione. Są przypadekowe, jak
kamyczki z procy Dawida puszczane, niektóre grają przedziwnie ja-
kieś sen o uroju śmierci...

W tę - można rzec - całą symfonię kul miesza się i męci ją,
rozbiła obętną i suchą trzask ekstraktywów. Gęsta trzaskająca.
- Od czasu do czasu zaszaleć ktoś z kul we znoju, ciszenie o
snopek. Zbawa.

Znagle wypływa kula nas ze znoju adjutant kap. Szereno, chor.
Przozowski. Na on wyśladzek wiary, zdobywa tych kul. Wobec tego,
że Moskale salwami witała każdą uciekającą się kule, niosący się
po znoju pod wierzchołki tej pływającej. Posyłamy z rozkazami do kompan-
nii na skrzydła dale naruka w znoju i przy pomocy wystawianych
trudów odbudowie lekko ślizga się w znojach szczytowych - jako we
wstępnym kierunku - po ziemi, i wypływa szczytów na miejscu
przezszaczenia. Polecą się brylantem Bogu w opiekę, aniołom, a dla
pewności i wachodziną białym, których kuli wyniosła z Syryi. I na
humor z tem wyjątkiem: nie ucieka.

Melduje się do kap. Szerena szeregowiec z patrolu, z raportem.
Przownik zasłaski się, wypytuje go. Ten składa informacyjne ważne,
zwłaszcza. Widąc orędowny dystans, żywy inteligentny i co jeszcze
pomaga, co było światłem z oczu niebieskich, a co mianemby razwa-
dzeniem ochotczym słuszy.

- Dawno pan w leszczach?
- Od początka, panie pułkowniku. Głaz kompanię karpacką prze-
szedłem.

- Gzem pan w eweliny?
- Suplent gminnywały.
- Szerogowiec?
- Tak jest, panie pułkowniku.
- Mianuje pana szeregownym. Będzie w jutrzejszym rozkazie.
Nazwisko pana?

- Dziękuję panu pułkownikowi za uznanie, lecz pragnę do końca zostać szeregowcem.

Na temże miejscu, nad wieczorem.

Jakaś postać żołnierska, skacząc po zbożu na jednej nodze, zbliża się ku nam. Poznajemy: Ppor. Grefner, z pierwszego bataljonu.

Pbzestrzeloną ma stopę na ukos. Pierwszy opatrunek założony. Rozpruty but pieczętówice dzierży w ręku. Odpoczął chwilę przy nas i pokuszył dalej.

- Ktoś jęczy w zbożu - mówi por. Kłisiewicz.

- Zdaje się tylko.

- Napewno słyszałem jęk.

Podniósł się, przyzwał żołnierza przechodzącego pod laskiem - poszli. Widzimyś opodał pochyłili się, coś podnpszą. A za chwilę przenoszą koło nas rannego. Od rana tam leżał, słabym jęciem dając znać o sobie. Chłód nadwieczorny orzeźwił go, począł jęczeć głośniej.

Na łączkę pod las, znoszą sanitariusze rannych. Cały ich pokos. Przykro spojrzeć. Jakiś bezsens potworny stał przed oczyma. Wojna

- dobrze. Trud wojny - jeszcze . Ale ranni? Zabici?

Depesza tel. z zakładu sanitarnego w Motyczu do Komendy Leg:
" dnia 1/VIII. godz. 6wieczór. Dotychczas przybyło 232 rannych legjonistów, z tych czterech umarło.- Rogalski"

W dzień ~~przeważającej~~ pierwszej bitwy pod Jastkowem zginęli dwaj sanitariusze z pułku 4-go: Rachwał i Warchołowski. Padli bohaterską śmiercią, czyniąc więcej nad swój obowiązek.

Dzień 2-go sierpnia przeszedł na zwykłej obustronnej strzelanie . Już się tak ucho wzwyczało do tego kłopotu, że stał się

- Dziekuje pani puikownikowi za uwanie, lecz pragne do konca
pozostac szeregowcem.

Na temze miedze, nad wieczorem.
Takim postac koinarski, skoczac po zbozu na jednej nodze, zli-
za sie ku nam. Poznajemy: Ppor. Grefner, z pierwszego batalionu.
Przebieglam na stopie na uko. Pierwszy opatrzniel zafosowy.
Rozprawy but pieszczotliwie dzierzy w ruku. Odgocza chwile przy nas
i pokuszajac dalej.

- Ktos jezzy w zozu - mowi por. Kladewicz.

- Zda sie tylko.

- Napewno siyzaszam jak.

Podniesz sie, przywiesz koinarsza przechodzacego pod laskiem -
poszli. Widzimy opodal pochylili sie, co podnusz. A za chwile
przenosza kolo nas rannego. Od rana tam lezal, silnym jadem dajac
znac o sobie. Chlod nadwieszczy orzawili go, poczali jezyc glos-
nie.

Na iazke pod las, koczaj sanitarnyze rannych. Glosy jak pokoe.
Przykre pojrzec. Jakis bezsensowny staj przed oczyma. Wojna
- dobre. Trud wojny - jasne. Ale ranni? Zabici?

Depesza tel. z zakladu sanitarnego w Motyczu do Komendy Leg.
data 1/VIII. godz. 6wieczor. Dotychczas przybylo 232 rannych le-
cjonistow, z tych czterech umarli. - "Kozalski"

W dzien karnyjotwazaj bitwy pod Lastkowem zginieli dwaj sanit-
arni z puiku 4-go: rachwal i warcholowski. Pali dotaterska
szkolenia, czynieci wiecej nad swet opowiadzek.

Dzien 2-go sierpnia przeszedl na zwykly obywatelny strzelani-
nie. Juz sie tak chce wywyzac do tego kielotu, ze staj sie

normalną rzeczą jak hurkot we młynie.

Pod wieczór zarządził pułkownik zluzowanie bataljonu I-go przez bataljin II-go.

Zmierzch zapadał.- Jeszcze nie zdążył kap. Sikorski oddziałów swych przeprowadzić na stronę wschodnią wzniesienia - gdy z pozycji, z lewego skrzydła naszego doniosły się zmieszane okrzyki : " Hurra".- wzmożła się palba karabinów - przeszła w bezładną młockę - zaczęły grać karabiny maszynowe....

Telefon z Komendy dowołać się nie może odpowiedzi: co się tam dzieje? Atak?

Wypadł pułkownik, jak stał, porwał napotkany pod laskiem pluton rezerwy i skoczył ku pozycjom Szerauca.- Aliści dość szybko wyjaśniła się rzecz. Linia okopów od strony lewej, może aż od Wisły telefon żywym podawana, doszła do naszych stanowisk wieść / przedwcześnie, jak się okazało/ o upadku twierdzy Dęblina, Wiara krzyknęła: " hurra!". Moskale sądząc, że to okrzyki ataku, poczęli strzelać, jak szaleni. Nasi odpowiadali - i stąd się zakotłowało.

Wieczorem późnym roznieśli się po niebie od północnego wschodu łuny pożarów. A w nocy nad Świtaniem Moskale się cofnęli.

normalną rzecz jak burza w nocy.

Pod wieczór zarządził pułkownik zliczanie batalionu I-go

przez batalion II-go.

Zmierzchn zapadł. - Jeszcze nie zdążył kap. Błotnicki oddzia-

łów swych przeprowadzić na stronę wschodnią. Wzniesienie - gdy

z pozycji, z lewego skrzydła naszego dotychczas się salutowano okrzy-

ki: "Hurra". - Wzniesienie się palba karabinów - przeskaza w posiadanie

niemieckie - zaczęły grać karabinami maszynowymi....

Telefon z Komendy dowodził się nie może odpowiedzieć: co się tam

działo? Alak?

Wypadł pułkownik, jak stał, porwał napolekany pod laskiem plu-

ton rezerywy i skoczył ku pozycjom Niemców. - Alak! dośód zwycię-

wyjdzie się przez. Lina okopów od strony lewej, może za od-

Widły telefon słychać podwójnie, dozna do naszych stanowisk wieść

/ przedwczesną, jak się okazało / o upadku twierdzy Dębina.

Właśnie krzyknął: "hurra!". Niemcy odpisali, że to okrzyki sta-

ku, zaczęli strzelać, jak zwykle. Wasi odpowiedzieli - i stał się

zakłopotanie.

Wiosnąm głównym rozkazał się po niebie od północnego wscho-

du łuny pożarów. A w nocy nad światłem Moskale się czołgał.

nasz front został posunięty do przodu nieprzyjacielskim, ale które miały spowodowały przewidywane rozwar nieprzyjacielskich przed front 4. pułku, odciągając go do nieprzyjacielskiego prawego skrzydła, co w dniu X. miało spowodować tegoż skrzydła spowodowało. - Pochwała ta na rozkaz J. Eksel. Komendanta

Wczesnym rankiem dnia 3. sierpnia ruszył pułk w oznaczonym kierunku pościgu. - Według zarządzenia na odchodnym: pionierzy z oddziałem kompanii technicznej Komandy Leg. mają przeszukać zboża, czy rannych lub trupów niema, i zająć się grobami.

Przechodzimy opuszczone świeżo pozycje rosyjskie. Stąd widać, jak na dłoni, półmisek schylenie terenu, który pułk nasz zajmował - stąd się dopiero obejmuje "for" tych pozycji.

Nad brzegiem rozu przy okopach - trup moskiewskiego żołnierza. Jak widać: szrapnelem zabity. Twarz żółta, o wydatnych kościach policzkowych, o ryżej szczeci brody, zębach drobno siekanych, zaciętych. Na wyraz zabitego polnego chemika.

Schodzimy na szosę jastkową. Zarządzony chwilowy spoczynek dla zejścia się ciągnących polami oddziałów i śniadania. Pułkownik, zawezwany, pojechał do dworu w Jastkowie, gdzie stanęła Komenda korpusu.

Mijają nas oddziały piechoty 1. brygady. Przyjeżdża część sztabu Komandy Legionów. Nadciągają treny.

Pułkownik wraca, zapowiadając odwiedzin Jęgo Eksel. Komendanta korpusu, który osobiście pragnie podziękować pułkownikowi czwartemu za jastkową sprawę.

Jako niebawem zjawia się zapowiedziany Komendant. Oficerowie i szarże ustawili się kołem obok szosy. Komendant wkracza w koło i przechodzi kołując od skrzydła. Przedstawiamy się służbowo. Jego Ekscelencya podaje każdemu dzień, poczem wyraża "wszystkim oficerom, szarżom i żołnierzom 4. pułku najgorętsze podziękowanie i najwyższe uznanie w imieniu Służby za nieustraszone męstwo i poświęcenie w bitwie pod Jastkowem w dniach 31. lipca. 1. i 2. sierpnia, a zwłaszcza za przeprowadzenie szturmów 31. lipca i 1. sierpnia, podczas których nie tylko

nasz front został posunięty ku okopom nieprzyjacielskim, ale które nadto spowodowały przesunięcie rezerw nieprzyjacielskich przed front 4. pułku, osłabiając przez to nieprzyjacielskie prawe skrzydło, co w następstwie przełamania tegoż skrzydła spowodowało. - Pochwała ta na rozkaz J. Eksceł. Komendanta korpusu ma być wszystkim legionistom podana do wiadomości." / Z rozkazu pułkowego 3/VIII. nr. 82. /

Po wypoczynku ruszamy. Kierunek marszu: Krasienin.

We wsi Jastkowie, przez który droga prowadzi, dymią się jeszcze zgliszcza domostw.

Na jednym obejściu, na którym sterty popiołu tlejące zostały z zabudowań, chłop podletni zwióczy na kupę sprzęty ocalałe: przodek wozu, żelaza pocięte młockarni, beczkę zczerniałą, łóżko....

Mówić nie może z ciężkości, jaka mu pi^ers ugniata. Dał żołdatowi 10. rubli, coby go nie palił. " Ciebie nie spalę - powiada żołdat - ale jęwreja, sąsiada twęgo, spalić muszę". A dom żyda przytykał strzechą do jego chałupy...

Z poza opłotków, z opalonych sadów ze rzadka ukazę się stępniała twarz kobiety starej lub rozszerzone zalekciem oczu dziecka. Młodzieży nie uświadczy: wróg zabrał. Minąwszy Jastków, dążymy drogę na północ o nachyleniu wschodniem.

Na płaszczyźnie obszernej - widać - suną szlakami, mniej więcej równoległymi, łyskliwe węże kolum, falują oprószone, tysiączne, nieprzeliczone szeregi - wszystkie na północ. Wszystkimi szlakami płaszczyzny lubelskiej naspiesza pościg dyszący. Za tułowiami ruchliwymi kolum nadeżają - aż po widnokrąg szarzejące - ogony trenów.

Dziwnie mocne wrażenie czyni ten pochód nieprzerwany, w którym tysiące są jak jedna fala.

Przerwała się wstrzymująca tama - i rzekł, oswobodzona, ruszyły... Dokąd? Gdzie dojdą? Co je podola zatrzymań? Przed

nasz front został puszczony ku okopom nieprzyjacielskim, ale
które nadto spowodowały przesunięcie rezerw nieprzyjacielskich
przed front 4. pułku, osłabiając przez to nieprzyjacielskie
prawo skrzydła, co w następstwie przeobrażenia tego skrzydła
spowodowało. - Pochwala się na rozkaz J. Eksel. Komendanta
korpusu na być wszystkim legionistom podana do wiadomości."

X rozkaz pułkowego 3/VIII. nr. 83.X

Po wypoczynku ruszamy. Kierunek marszu: Krasienin.
We wt. Jaskowie, przez koryt drogi prowadzą, dymią się

Jeszcze zgłaszają domostw.

Na jasnem obiedzie, na którym starzy popiołu tłące sos-
tały z zabudowań, chłop podał mi zwłocz na kopy spręży oca-
lają: przedziwne, żółte pagite młochy, bezceń szczy-
nają, kółko...

Mówię nie mogę z cięskad, jaka mi się ugnęła. Daj sobie
towl 10. rubli, co by go nie palił. "Gdzie nie sądzę - po-
wiada sobie - ale Jędrzej, opalała twego, spalić muszą". A
dom żyda przytykał strzechę do tego chałupy...

Z pasa opłotków, z opalonych sadów ze rzadka ukazy się
stępniała twarz kobiety starej lub rozszarpane zęzkiem oczy
dziewka. Młodzieńcy nie uwalczają: wróg kochał. Miał wazy Jast-
ków, dążyły drogi na północ o nachyleniu wschodniem.

Na płaszczyszcze opacznej - widok - spąg szlachty, młot
włosej równoległym, iwykliwe węże kolumn, żółty opróżno-
no, tygrysy, nieprzełiczone szereg - wszystkie na północ.
Wszystkimi szlachami płaszczyszczy Jędrzej naspława podcią
dyszący. Na tufowitach ruchliwym kolumn nadgają - są po wld-
nokręga szarzące - ogony trębów.

Dziwnie mocno wstrząsanie czuł ten pochód nieprzewidywany, w
którym tyjące są jak jedna fala.

Przerwa się wstrzymująca fala - i tręki, oswojone,
tuszy... Dokąd? Gdzie dojdą? Co je podobie zatrzyma? Przed

myślą - na widnokręgu pościgu - wije się, jak marzenie, błękitna wstęga Bugu.

Uwagę naszą zaczepiają oryginalne dźwięki orkiestry z szeregowców austrijskich, przechodzących мимо. Za zliżeniem się sprawdzamy, że całą tę orkiestrę tworzą: bęben i harmonijka.

Pod Krasieninem wchodzimy w aleję szeroką, gdzie też spływają z pól piaszczytych szeregi okarzone. Teraz płyną niejako łączną rzeką, nim się za wsią rozszczepią.

Minąwszy wąwóz wsi, w nim oddział kawalerii, który wraca z pościgu / znak, że Moskale gdzieś się zatrzymali/, przechodzimy zakrętem popod dwór krasieniski, gdzie w sadzie widzimy spoczywający stab Koemady Leg.- i dalej podążamy.

Koło drogi w polu za stajaniem ścierni - kilka domostw. Odpoczynek chwilowy. Chłopcy rzucili się za poszukiwaniem wody.

Wychodzi ku nam z osiedla kobieta i zgłasza skarb.: garniec mleka, który przed Moskalami zdodała atać. Resztę - powiedza - co było, zabrali.

- Cud, że dom ostał, że was nie spalili.

- Boska opieka. Chciały palić, ale nie miały już czasu. Patrole nasze były na wsi. Kazały się nam zbierać. straszyły, że Niemcy idą, że nas będą męczyć...Ja im na to: "Już nie trz bardziej jak wy nas. cholery, męczycie. Nigdzie się z domu nie ruszę". Grzyły, że gwałtem nas zabiorą- ja nie. Com się miała bać?. Wiedziałam, że same są w trachu. Porwały co im się dało - i w nogi.

- Dawno to było?

- Dzisiaj rano. Jeszcze się przechwalały, że wnet wrócą, że was jeńco wciągają w pułapkę.

- A wy jak myślicie : wrócą?

- Myślą że nie. Że bóg tę pychę ich złamie.

Pożegnawszy rezolutną kobietę, ruszamy.

Pochód rozwija się dalej. Idą kolumny wzdłuż drogi, rozchodzą się na rozwidleniach dróg, wsiekają w napotkany zaciem lasu.

Wydaj - na widok tego poczyn - wije się, jak marzenie, pięknie
na wstęgu Bogu.

Uszy nasze nieuchwytają oryginalne dźwięki orkiestry z sze-
regów szeptów i śmiechów, przeczekałach minę. Za chwilę się
sprawdzamy, że cała ta orkiestra tworzy: bęben i harmonijkę.
Pod kreslaniem wchodzi w aleję szeptów, gdzie też spły-
wa z pół płaszczyzny szeregi szeptów. Teraz bieżąc aleją
iżącą trzęsł, nim się nie wzięła rozszarpała.

Minęłyśmy wspaniałe, w nim oddział kawalerii, który wraca
z podległym / zaskak, że Moskale gdzieś się zatrzymali, przeco-
dzący zakresem podobać dwóch kreslanki, gdzie w szale widać
spokojniejszy etap kreslanki. -- i dalej podległy.

Koło drogi w polu na stajniach dojeżdża - kilka dojeżdża
odpoczął chwilowy. Główny rzucił się na pozostawienie wo-
dy.

Wychodzi ku nam z otulenia kreslanki i szeregi szeptów: zasko-
czył młoda, który przed nami szalał otulenia. Kreslanki - po-
wiedza - co było, kreslanki.

- Coś, że dom on, że was nie opalił.

- Boska opłaka. Chciały palić, ale nie miały już czasu. Po-
troje nasze były na wsi. Kreslanki się nam zbliżały, straszny.
Jeśli mamy idź, że nas będzie więcej... Ja im na to: "Jaś się nie
bardziej, że wy nam, cholerzy, więcej. Widać się z domu
nie trzęsł". Główny, że kreslanki nas zbliżały - ja nie. Ona się
miała baci. Widać, że sama się w trzęsł. Porwały co im
się dało - i w ogół.

- Dawać to było?

- Daje rano. Jeszcze się przeczekały, że wstęgi, że
was tego widać w pufkach.

- A wy jak upiliście: wódka?

- Wódka nie nie. że bóg to puchł ich zmięta.

Późniejszy rozoluczył kreslanki, ranną.

Później rzucił się dalej. Iż kreslanki widać dręgi, roz-
chodzi się na rozwidlonych drogach, wstępując w niepewny szaleń

Janu.

63.

Szeregi nasze brną po piaszczystym gruncie. Był warstwami pokrywa mundurzy siwe.

Dzień upalny. Marsz srodze nużący. Lecz świadomość pościgu zdwaja siły - myśl wyrywa się do niewiadomego końca drogi.

W szeregach bataljonu 11-gg, po boku swego plutonu maszeruje z tornistrem na plechach znajomy mi jeszcze z "cywila" podchorąży B. przyrodnik, docent uniwersytetu, Nikły fizycznie, słabej konstrukcji, zdaje się: padnie pod ciężarem tornistra. A on uśmiecha się, gdy go mijam, i - gdy pot spływa mu z czoła, a nogi z trudem przesypują piach - oczy niebieskie z poza światła okularów wyrażają jakąś radość, rzecz można: szczęśliwość trudu. Przebył całą kampanię karpacką jako żołnierz, ukończył szkołę podchorążych, i kiedy jego koledzy awansowali już dawno, on został w cieniu swej skromności, z tornistrem maszeruje. Nie marzeka na trud, nie skarży się, w radości pełni swą służbę. - Ile razy go mijam, zawdy ten uśmiech jego we mgle kurzu widzę. W trudzie jawi się idea legjonowa: radosny sekret wytrwania. Ława pościgu na chwilę wstrzymana.

Nocleg na polach pod Majdanem Krasienińskim. Dociągły kuchnie - ludzie mogą się pożywić. Jak zwyczajnie z wieczora i do późna w noc rozchodzą się po skłonie nieba, szeroko, na łuku północno-wschodnim, łuny pożarów.

Na drugi dzień przychodzi wieść o dalszem cefaniu się nieprzyjaciela. Zarządzony też dalszy pościg.

Idziemy na Stoczek. Po drodze napotykamy między stawami spuszczoneymi dopalający się most na grobli, który pionierzy nasi odbudowywują. Obchodzimy i podążamy dalej drogami piaszczystymi wśród spotykanych niedopałek zgliszczą.

Przechodzimy przez rozłożoną wzdłuż drogi Wólkę Krasinińską i docieramy do Dańkówki. Tu także zerwany most na rzeczce koło młynów; staw młynowy jak i przyhopy spuszczone. Około kładki ścik. Przeprowadzają się honwedzi. Z trudem przeciąska się nasz batalion II. Oddział karabinów maszynowych przeprowadza się w bród przez wodę, która tu jak staw rozlana. - I dalej w górę przez wieś, gdzie

Szereg nasz drog po płaskiznach grunio. Był wstępnym
 porządku mianuły się.
 Dział upalny. Nasz szereg nasz. Lecz światłość podcign
 zdawała się - myśli wyrwa się do niewiadomego końca drogi.
 W szeregu batalion 11-go, po boku swego plutonu maszyn-
 je z tornictwem na płaszczyznach znajomy mi jeszcze z "cywila" pod-
 chorąży B. przystąpił, doświadczeni uniwersyteci, Willy i jego
 ciabek konstanty, zdaje się: padnie pod ciężarem tornictwa.
 A on uśmiecha się, gdy go mijam, i - gdy pot spływa mu z czoła,
 a nogi z trudem przysypują płach - oczy niebieskie z pozna świat-
 łej okularów wynurają jakże radość, radosz mój: radość światła
 trudu. Przechyć całą kampańnię fatygę, jakże śmiałość, uśmiechy
 szkieł podchorążych, i kiedy jego kolebny ewakuowali już dawno,
 on został w cieniu swej szermowalności, z tornictwem maszynuje.
 Nie mażka na trud, nie sławę się, w radości pełni swej śmieje-
 ile razy go mijam, kiedy ten uśmiech jego we mnie krzyk widzę.
 W trudzie jawi się idea legjonowa: radosny sekret wytrwania. Ja-
 wa podcign na chwilę wstrzymuje.
 Noce na polach pod majdanem Krasnolankim. Doświadczy kuchnie
 - ludzie mogą się poznać. Jak wyznaję z wieczora i do późna
 w noc rozchada się po szkiełach nieba, szerość, na linie północno-
 wschodnim, inny północ-
 Na druzi dzień przychodził wieść o dalszym celaniu się nieprzy-
 jaciela. Zarządzone też dalsze podcign.
 Idziemy na szereg. Po drodze napotyknęliśmy między stawami spu-
 szonymi dopływający się most na grobli, który pionierzy nasz
 odbudowywał. Ochochali i podcigny dalszy program pisanym system
 wśród spotykanym niedoborów szkieł.
 Przechodzimy przez rozległą wzdłuż drogi wólkę Krasnolanki
 i dojeżdżamy do Dąbrówki. Tu także zerwany most na rzecze Kolo-
 mynow; staw mijamy jak i przybyły apaszone. Około kilkunastu
 przeprawiają się konno. Z trudem przekraczają się nasz batalion
 11. Oddział karabinów maszynowych przeprawia się w brod przez
 wodę, która tu jak staw rozlewa. - I dalej w górę przez wieś, gdzie

stoją komendy węgierskie, pózniej przez pustą odludną, - drogą piaszczystą w las.

Bataljony I-szy i III-ci zostały. Bataljon II-gi ma pojechać na pozycję pod Kozłówką. Tam nieprzyjaciel próbuje opora.

Długą ulicą wśród ścian lasu posuwa się nasz bataljon naprzód. Dochodzi do skrzyżowania dróg leśnych, gdzie się ma okopać jako rezerwa pierwsza oddziałów węgierskich. Jedna kompania, por. Zulauf, ma zlizować honwedów na prawym skrzydle pozycji.

Pułkownik udaje się ku tej pozycji i bierze z sobą. Idziemy drogą leśną o wylocie na wschód.

Na prawo las wysoki - na lewo samotne zalesie. Gdy to się uciną, biegnie pod kątem prostym do drogi rów pozycji naszych..

Przed oczyma otwiera się na wschód przestrzeń widna, o niskich i rzadkich krzakach.

W oddali widać, czubami drzew wznieśli się rysująca się: Kozłówka.

Przed tą całą rosyjską pozycją, stamtąd pukają gęsto karabiny, nadlatują śpiewające kule.

Schodzimy w narożnik rowu, skąd biegnie skrótem dla oczu linia ognia: postaci oparte o ścianę gliny, kłęczące, po lufach karabinów na wschód uparcie wpatrzeni.

Za chwilę zjawia się koło nas w kraju leśnym por. Zulauf: melduje pułkownikowi, że kompania jego jest tuż za nim, gotowa do zlizowania.

Pułkownik, ostrzegając, by się nie wychylał, daje mu jakowąś dyspozycję, dotyczącą zmian. Poczem zabieramy przesuwające się postaci legjonistów.

Nie uszliśmy do czterdziestu kroków, gdy nas wstrzymuje w wołanie. Kap. Sikorski szuka pułkownika. Przyszedł tą samą drogą za nami. Wychodzi ku nam na przeczucie lasu.....

Znagle przeszywa powietrze charakterystyczny znajomy świst - pęka szrapnel.

- Musieliśmy zauważyć ruch - ktoś mówi.

Świat znów - i odgłos pekania: jeden: drugi. trzeci...Po-

stoją komanty walczyli, podali przez pustą szluzę - dro-
gę piaszczystą w las.

Bataliony I-ty i II-ty walczyli. Batalion II-ty nie podjął
na pozycję pod rozkazami. Tam elektryczność przetrwała opora.
Wszystko uciekło wód ścian lasu podnosząc się nad batalion na-
pród. Podawali do strzyczenia (złoty las), gdzie się on
opierał jako ostatni pierwotnie oddział wyczerpani. Jedną kom-
panię, por. Kulew, na stanowisko przesunął na prawo wyczerpa-
ni.

Przebiegała walka się na tej pozycji i ostatecznie na sobę.
Istotny strach lasu o wyczerpie na wyczerpie.
Na prawo las wyszedł - na prawo podano kule. Wody to się
uciekło, ścieżka pod kątem prostym do strzeliła pozycji wyczerpa-
ni przed oczyma otworu się na wyczerpie przeszedł wód, o ni-
kich i rzekach przeszedł.

W oddali wód, czekali drzew wyczerpanych wyczerpani się
wyczerpani.

Przed tą walką wyczerpani pozycję, stanowiącą punkt oporu na-
rodowy, walczyli wyczerpani kule.

Schodzący w kierunku lasu, się wyczerpani wyczerpani się wód
linia ognia: postać ognia o ścianie lasu, wyczerpani, po in-
tencjach wyczerpani na wyczerpie wyczerpani.

Na chwilę zjechała się kula na prawo wyczerpani por. Kulew.
walczyli wyczerpani, na wyczerpie wyczerpani kule, wyczer-
pani na wyczerpie.

Przebiegała, wyczerpani, by się nie wyczerpani, kule na wyczer-
pani wyczerpani, wyczerpani wyczerpani. Wyczerpani wyczerpani wyczerpani-
co się postać wyczerpani.

Wszystko to wyczerpani wyczerpani, kule na wyczerpie
wyczerpani, kule, wyczerpani wyczerpani. Wyczerpani kule na wyczer-
pani na wyczerpie. Wyczerpani na wyczerpie wyczerpani kule...

Nasza przegrana postać wyczerpani wyczerpani kule na wyczer-
pani wyczerpani.
- kule wyczerpani.
- kule wyczerpani kule - kule wyczerpani.
kule wyczerpani - i kule wyczerpani kule, kule... To-

nad nami.

- Kryć się! - Komenda do chłopców.

Znajdujemy się wśród kęp sosenek na trawniku, przez który biegnie rów leśny. Kłoniemy się do onego rowu.

Świsty i detonacje rozlegają się raz po raz nad nami.

Jęki - wzywania sanitariuszy - ze strona kilku.

Wywłóczy się z krzaków ranny jeden, drugi...

Wreszcie ulewa pocisków minęła.

Ostrzeliwano kwadrat leśny, na którym właśnie kompania por. Zalaufa się znajdowała.

Dziwięciu ludzi nam raniono.

Wracamy ku skrzyżowaniu dróg do lasu. - Lekarz pułkowy kap. Dr. Bobrowski z pomocą lekarza bataljonowego opatruje rannych. Przynoszą mu też kilku żołnierzy węgierskich do opatrzenia.

Zjawia się ułan z 1-szej brygady, Beliniak. Żądając wozu. Padł bowiem na drodze leśnej ich komendant ppor. Wysoki, gdy się podsunął z patrołą. Wozy niestety, jakie były, odjechały z rannymi.

Ku wieczorowi przydarzył się epizod ciekawy. Widzimy; sześciu drabów w szynelach z karabinami prowadzi nas telefonista bezbronny. Ujął ich, a raczej zdali się mu, gdy ich napotkał w lesie, zakładając druty, "Dość już powiadają - mamy wojny, chcemy odpocząć"!!!

Zarządzono pod wieczór przesunięcie bataljonu do Bratnika, o jakie dwie wiośty na lewo. Wśród strzałów gęstych przy zapadzie zmierzchu przesunęły się oddziały na wskazane miejsce.

Komenda pułku stała kwaterą w stodole na wysuniętym forwarku. Bataljon II-gi zajął pozycję przednie przed folwarkiem. Bataljony I-szy i II-ci, które nadeszły w tym czasie, zajęły stanowisko, jako rezerwa, w kraju pobliskim lasu.

Noc ciemna przeszła stosunkowo cicho. Zwykła strzelanina liczyła się jako rzecz normalna, jak np. tykanie zegara, które nie płoszy snu. - Rano miał jednak lekarz kilku rannych z bataljonu II. do opatrzenia. Wyrosła też mogiła czwartacka z krzy-

nad nami.

- Krzyk się! - Komenda do chłopów.

Znajdujemy się wśród kęps sosenek na brzośnie, przez który
ciągnie rów lasny. Kłoni się do niego równo.

Światy i doświadczone rozciągają się raz po raz nad nami.

Jeśli - wywołania szarych - ze strony kilku.

Wywołują się z krzaków ranny jeden, drugi...

Wreszcie ulwa podłasków minie.

Ostrzeżenie kwadrat lasu, na którym wiecznie kompania por.

Każde się znajduje.

Przewidując jakiś nam rano.

Wracamy do szarych dróg do lasu. - Lekko pułkowy kęps.

Dr. Bobrowski z pomocą lekarza bataljonowego opatrzył rannych.

Przyniosłem mi ten kilka szarych węgierskich do opatrzenia.

Zjawia się nian z i-ami przesył, Polinack. gęstość wozu.

Paź powiem na drodze jednej ich komendant por. Wysocki, gdy

się podano z patrolu. Wszy nieścisły, jakie były, odjechały

z rannymi.

Ku wieczorowi przybrały się ciżby ciżmy. Widzimy; sze-

dołu drzew w szarych z karabinami prowadził nas telefonista

bezbranny. Użył ich, a rano, zdali się mu, gdy ich napotkał

w lasie, zakładał druty, "Dobrze już powiadają - mamy wojnę,

chcemy odpocząć"!!

Zarządzono pod wieczór przesunięcie bataljonu do Bratnika,

o jakie dwie wiochy na lewo. Wśród strażów gęstych przy sa-

podzie zmierzono przesunąć się oddziały na wskazane miejsce.

Komenda pułku stała się kwadrat w stodołę na wysuniętych for-

warach. Bataljon II-gi zajęł pozycję przednie przed folwarkiem.

Bataljony I-ary i II-ci, które nadeszły w tym czasie, zajęły

stanowisko, jako rezerwa, w krótkim pobliżu lasu.

Noc ciemna przeszyła słoneczkowo ciche. Zwycięstwo strzelania

liczyliśmy jako rzecz normalną, jak np. tykanie zegara, które

nie piosny nam. - Rano miał jednak lekarz kilku rannych z batal-

jonu II. do opatrzenia. Wyrocznia też mogła czwartej z krzy-

żem białym, brzozowym u wejścia dróg pod lasem.

Folwark wyjawiał się za dnia jako prostokąt zabudowań - stodoł, stajen i chat - zamykających dziedziniec obszerny, a położony na czole płaszczyzny, która na wschód opadała do wsi, rzeczonyj wyżej Kozłówki, obsadzonej przez nieprzyjaciela. Nad czuby drzew wynosiły się wieże kościoła, a na prawym, wyższym końcu wydłużonej wsi widniały w otoczy parku szczytowe mury pałacu: dobre punkty obserwacyjne dla wroga.

Można było być pewnym, że znaczną ostrzeliwać folwark, gdy zauważą ruch na nim. - A nasze miłe ordynanse i kuchciki czyniły ruch prawdziwie folwarczny. Mimo zakazu kręciły się po dziedzińcu: była potrzeba lub nie.

Na dodatek, około 9. godz. poczęły zajeżdżać na dziedziniec wozy bojowego trenu...

Otrzymały rozkaz cofnięcia się natychmiast i ustawienia się na łące za osłoną stodoł.

Nie zdołały jeszcze wszystkie zawrócić, gdy ozwał się znajomy świst - jeden - drugi - trzeci...

Jałby stado jastrzębi wpadło na dziedziniec. Powstało zamieszanie.

Pułkownik mył się w stodole. Wypadł w koszuli rozpiętej - rzekł" byś : Kminic - i w momencie sprowadził ład.

Widzieć było wtenczas nasz zazwyczaj opieszwały tren. Można rzec: skrzydeł dostał - tak rwał z powrotem do lasu.

Szrapneli kilkanaście puszczono na folwark. Szczęściem szkód w ludziach nie było. Jakiś parę kontuzji i drobnych.. Zdarzyła się przytem zabawna rzecz. Jakiemuś telefoniście kulka szrapnela przebiła na plechach zwieszoną manierkę, w której miał dopiero co z kotła nalaną gorącą kawę. Ciecz gorąca poczęła spływać po nim... I on, czując - po uderzeniu - płynącą po sobie "krew", począł wołać, blizki omdlenia" " Sanitarjusz! Sanitarjusz! Aż go odratowano, pokazując mu ranę głębokom - w maniercie.

Otrzymuję rozkaz pojechania w sprawie służbowej do Lubli-

...niezmiernie, przerosłym u wejścia drog pod lasem.
Folwark wyjął się za dala jakie przesiadł zabudowań - sto-
dół, stajen i chat - samych jakichś dachów, a po-
łożony na ośrodku piaszczystym, która na wschód opadała do wsi,
rozciągał się wzdłuż Kozłówek, opasanej przez nieprzebytą
nad czubą drzew wyrosły się wieże kościoła, a na prawym,
zwykłym końcu wydłużonej wsi widniały w otoczeniu parku szczy-
towe mury pałacu: dobre punkty obserwacyjne dla wroga.
Można było być pewnym, że znaczna część folwarku, gdy
zawładł ruchem nad nim - A nasze miłe ordynansy i kucharki czy-
liż ruch prawdziwie folwarczny. Mimo zakazu kręślić się po
dziedzinie: była potrzeba iść się.
Na dołach, około 9. godz. porzucił się na dziedzi-
nie wozy bojowego trenu...
Otrzymaliśmy rozkaz cofnięcia się natychmiast i ustawienia
się na łocze za osłoną stodoły.
Nie zdążyliśmy jeszcze wyjechać z wozów, gdy okazało się
niebezpieczeństwo - jeden - drugi - trzeci...
Jakiś stado jaskółki wpadło na dziedziniec. Powstało
zamieszanie.
Przewidywałem, że w stodołę. Wypadł w kierunku rozpiętej -
"różki" był: Hulało - i w momencie spowodował ich.
Widziałem było wstrząsanie nasz zastęp, który się trzął. Mo-
na rzecz: strzyżby dołach - tak rwał z powrotem do lasu.
Zatrzasnęli kilkanaście puszczone na folwark. Zaczęli się
zbić w łubach nie było. Jakiś parę minut i strzyżby...
Zdarzyła się przemoc zawału rzeka. Jakimś telefonem
kula zatrzymała przebiegła na płaszczyźnie zwieszona marmoty,
w której miał dobiec do kofa salang gorzej kawał. Tłum
gorzej poczęła szływać po nim... I on, czując - po wstrzą-
saniu - pędząc po sobie "krew" poczęła walczyć, blizki omalania
"Sanitarzysta! Sanitarzysta! Aż go obratowano, pokazując mu
rany głębiokom - w mniemaniu.
Otrzymaliśmy rozkaz pojechania w sprawie służbowej do Lubli-

27.

na . Jeszcze nie wychodził z domu, gdy otrzymał list
odwetu. Wtedy wstał i poszedł do pokoju. Wtedy
na drugie z okien, krzyknął coś, podał list, potem
rwał ścianę i tak krzesał . Wtedy rwał się i krzesał
- „Jestem” . Kiedyś coś go było wesołe: z dala był party
delikatny i tak krzesał . Takie było jego
wspomnienie.

Wtedy wstał i poszedł do pokoju. Wtedy
na drugie z okien, krzyknął coś, podał list, potem
rwał ścianę i tak krzesał . Wtedy rwał się i krzesał
- „Jestem” . Kiedyś coś go było wesołe: z dala był party
delikatny i tak krzesał . Takie było jego
wspomnienie.

- Jakiś . Wtedy . . . . .

niczami ku rzece budował most spalony naprzeciw miejscowości
Lyschki, lasy, ostrze XI. any gwałtownie zaprzęgnięci, zmuszo-
ny był zostawić robotę.

Wracając z Lublina na trzeci dzień, dowiaduję się w drodze, że Moskale cofają się ku rzece Wieprz, że pułk 4. wczoraj wyruszył w Bratnika i znajduje się w Kleszkówce.

Po przenocowaniu w Bratniku na tymże folwarku, /gdzie zasta-
ję nasz tren prowiantowy/ ruszam przez Kozłówkę, częściowo spa-
loną / . Większą część wsi z kościołem i pałacem Zamojskich
nasz pułk następujący uratował /, Kamionkę i jeszcze jakąś miejs-
cowość. do Kleszkówki. Pułku tu już swego nie zastaję: gonią
więc we wskazanym kierunku mi dalej.

Z południa wjeżdżam do palącego się Michowa, który pociski
rosyjskie zapaliły. Wśród gorąca- dym duszący przepalonych
strzech - natłok przechodzących wojsk - istne przedsienie pie-
kła.

Dowiaduję się, że stoi tu Komenda Legionów. Odszukuję więc
w części ocalałej wsi kwaterę sztabu, by się o pułk swój zapy-
tać. Mówią mi, że znajduje się na ppzycyi pod Wągielbami.

Nad wieczorem dobijam do naszego trenu bojowego, który stoi
na łące moczarzystej koło lasu. Tam też pod namiotem naprędce
wzniesionym założył Dr. Bobrowski stację opatrunkową.

Najzajutrz z rana, gdy się w pobliżu baterie ciężkie ustawi-
ły, zarządzono przesunięcie trenów na drugą stronę łąki ku po-
łudniowi, poza osłonę leśną.

Udaję się ku pozycjom. - Bataljony I. i II. okopane na zbo-
czu wzniesienia, jako rezerwy, - Z drugiej strony płaskogórza
na przechyli grzbietu, w pobliżu chałup Wągielca I, przypadł
bataljon II. Tuż kwatery Komendy pułku, pod ~~zakończoną~~ ochroną
stodoły. Sąsiedni dach chałupy służy jako obserwatorium.

Stąd przed oczyma roztacza się wgłębniona dolina Wieprza,
poza którą- na wyniosłych brzegach nieprzyjacielskim mocne po-
zycye. - Niedarmo odgrażali się przez usta jeńców, że tu nas
zatrzymają.

Dowiaduję się że rankiem rzucił się pułkownik nasz z pio-

Wracając z Lublina na trzech dachach, dowiadując się w drodze, że Moskale cofają się na trzeci etap, że pułk 4. wozowej wy-
trączył w Bratynie i znajduje się w Łucku.

Po przemieszczeniu w Bratynie na tyłach folwarku, gdzie zasta-
ła nas trupa przetrwałych, rannych przez Łuckówkę, odcyfrowa-
li nas. Wskazywaliśmy, że w Łucku jest 1 pułk i 1 pułk Łuckich
nasz pułk następujący straszył, Kamieniec i Łuck. Także miejs-
cowość do Kleszkowic. Pułk tu już swego nie zostaje: gonie
wiele we wskazywanym kierunku mi dajesz.

Z podobną wiadomością do pałacu się Michalski, który pojechał
rozejrzeć za pułkami. Wódz Łucki - tym dalszy przebiegł
straszak - natychmiast przemieszczono wojska - także przesłano pie-
kło.

Dowiadując się, że stoi tu Komenda Legionów. Odbierając wie-
ści odcyfrowałaś wsi kwaterę straszy, by się o pułk swój wy-
stać. Kwatera mi, że znajduje się na pozycji pod Węgłami.
Nad wieczorem dobiegł do naszego trupa bojowego, który stoi
na łacie moździerzy kolo lasu. Tam też pod namiotem napadło
własnością natychmiast Dr. Babrowski stały opatrunkowy.

Najbardziej z rana, gdy się w pobliżu baterie ciężkie ustawi-
ły, zarządzano przesunięcie trupa na drugą stronę igły do po-
łudniowi, poza osłonę lasu.

Udało się na pozycję. - Bataliony I. i II. opano na zpo-
czek wzniesienia. Jako rezerwy. - Z drugiej strony piaszczysta
na przemyli grabinie, w pobliżu chłamu Węgłami, przemyli
batalion II. Tuż kwatera Łucka, pod namiotem napadło
stodoły. Spaleni dach chłamu stały jako obserwatorium.

Stąd przed naszymi roztacza się widok doliny Włopry,
poza którą - na wyniosłościach przegranych nieprzejazdowych moce po-
zywe. - Wiedząc o odgrzebięciu się przez naszą Janców, że tu nas
zatrzymuje.

Dowiadując się, że rankiem rzucił się pułkownik nasz z po-

nierami ku rzece budować most spalony naprzeciw miejscowości Łysobyki, lecz, ostrzeliwany gwałtownie szrapnelami, zmuszony był zostawić robotę.

Kap. Sikorski otrzymuje na noc dyspozycję: podsunąć się z plutonem lub kompanią w kierunku wschodnim do Wieprza, szukać przejścia i sforsować brzeg drugi.

Zapadł wieczór. Zjawia się z Komendy Legjonów por. Kleberg, przynosi wieść o sforsowaniu przeprawy i rozkaz dla pułku: wymarszu o 4. rano, gdy most naprzeciw palących się Łysobyków będzie gotowy. Zapowiada dalsze dyspozycje pościgu.

Już z wykwitujących łun widać było zapocząty odwrót nieprzyjaciela z nad Wieprza. W miarę zapadu godzin wzmagają się łuny. — Na ciemnym obrysie widnokregu rozpalają się ogniska, żarem płomieni wychodząc wysoko na przymierz nieba. Naliczyliśmy 15 pożarów na małym odcinku wschodu.

W grozie i zacisku rąk patrzyliśmy na to krzyczące o pomocę proludjum szatańskie odwrotu, Jakież cel? Jaki motyw. — Dzika złość niemocy.

O naznaczonej godzinie wczesnej pułk z pod Węgielec wyruszył. O godz. 4. minut 45. staje przy moście, nocą odbudowanym, nad Wieprzem.

Nie czekając na trenym które zatrzymać się muszą, aż przyjdą nadpływające oddziały piechoty, porywa pułkownik Roja trzy swoje bataljony i szybkim marszem, przez spalone Łysobyki, Krępę dochodzi do Talczyzna, skąd nieprzyjaciel, zmuszony opuścić wspaniałe, przygotowane poprzód pozycje obronne, cofa się na północny wschód. Tu pułkownik rozdziela bataljony: III-ci kieruje na lewo, na Rudę, II-gi przeznacza w rezerwę a z I-szym przechodzi przez groblę talczyńskich stawów i na Stoczek, Poizdów energicznym marszem zdąża za cofającym się nieprzyjacielem.

Na wyżynie lesistej, przez Wola Ossowińską przychodzi do natknięcia się na opór wroga. Naprzód kap. Szerauc z batal-

jonem swym potyka się z moskalskimi oddziałami w lesie, następnie nadeszły z prawa bataljon 1-szy szybkim ruchem oczyszcza płaszczyznę wyżyny i, wypierając z dwóch pozycji - jedna na za drugą. Moskali, / przyczem pułkownik sam idzie w tyraljerskiej linii/ zstępuje ku położonej w kotlinie wsi. Po krótkim ogniu, energicznym ruchem, nim nieprzyjaciel miał czas się opatrzyć, zajmuje bataljon Galicy Wólę Ossowińską. Wszystko ze strat siedmiu lekko rannych.

Zmierzch zapadł. Chodziło teraz o to, by ewentualny kontratak wytrzymać, nim siły większe nie nadejdą, a także poszukać łączności wz prawem illewem. W tej myśli poczyniono ubezpieczenia odpowiednie, rachując też słusznie na to, że nieprzyjaciel po energii ataków nie mać może o większych siłach, niż są, i kontrataku nie będzie próbował.

Teraz nadszły. Luchnie mogły pod osłoną ciemności nocą dowiedzieć kompaniom pożywienie, którego dzień cały chłopcy nie widzieli.

Komenda pułku stanęła postojem nocnym na skrzydle lewym, w lesie w Filipinie.

Noc przeszła w pilnej czujności, spokojnie.

Rano około godz. 9-tej udałem się z rozkazem do komendy bataljonu 1-go w Wole Ossowińskiej. Zastałem kap. Galicę w iście kłólewskiej kwaterze, w pałacu. Wła nie powrócił z pozycji poza wsią, które oddawał nadeszłej węgierskiej komendzie. Miał nadzieję, że odpocznie z dzień w tym pięknym dworze - rozkaz powoływał dalej.

Dwór w Woli Ossowińskiej przedstawił się istotnie jako pańska rezydencja. Oprócz pałacu bogatego przed rozkosznym parkiem, stało jeszcze wśród zakoli kłomów i trawników parę nowoczesnych oficyn dalej osobno wzniesiona kaplica.

Właściciele nie było. Kilkoro osób ze służby ostajej schowało się na czas bitwy w piwnicę ogrodnika; teraz, Bismiele- ni, powychodzili.

W salach pałacu pustka. Co "państwo" nie zdołali wywieść, to Moskale rozgrabili. Wszędzie znać ślady barbaryi, w je-

onej z sal lustra strzaskane - na ścianach czarne rozpryski atramentu od rzucanych siłą kałamarzy. - Gościł tu w dniu poprzednim rosyjski sztab dywizyjny.

Wychodząc z pałacu, zauważyłem przed gankiem wśród śmietnika papierów jakąś książkę. Podjąłem - pisana, widzę... Data ślubu... Pamiętnik pani domu.

Gdy wracał drogą wśród pól do Komendy pułku, zobaczyłem; Moskałe z pod oddalonego na górze lasu ostrzeliwują granatami węgierskimi tren, zjeżdżający do wsi. Pociski padały za umykającymi pospiesznie wozami, wyrzucając w powietrze tumany kurzu. Poczem zaczęły w odstępach padać na prawe ściernisko, zmierzając ku grupie drzew, na drogę, którą szedłem.

Zauważyłem teraz oddział trenu, który się tam przyczaił. Zapragnąłem znaleźć się jaknajrychlej poza obwodem pocisków. Skonstatowałem, że gdy szrapneli nie doceniam, to granaty wyraźnie mię trwożą. Może temu, że tak gruntownie walą, wyrzucając wysokie słupy ziemi.

Z południa tegoż dnia jeszcze wyruszył pułk w kierunku Ciężkowoli. Marsz z Woli Ossowińskiej przez podnoszące się zakręty drogi wśród pastwisk, ściernisk i lasów. - Gdy, jadąc poprzód stanęliśmy / pułkownik, adjutant jego, kap. Zarzycki i kap. Bobrowski/ na płaskowyżu. oczy nasze przywitał, niby okrzyk groźny, wyjaw kilku w niedalekich odstępach - pożarów. Palily się wsi poblizkie: pierwsza - wydawało się - tuż kilka wiorst przed nami. Snopy rdzawe płomieni rozmietały się w ciszy - kłęby dymu tajały w niebo pogodne. Na miedzy pola, na płaszczyźnie, widać było sznur kawalerii - pluton, jadący w stronę pożaru. Dalej - osiedli kilka pobók brzoźowego lasu, Ciężkowola.

Tam zmierzamy na przełaj. Podjeżdżając, widzimy grupę wojskowych przed jednym z osiedli. Rozpoznajemy szefa sztabu i oficerów Komendy Legionów. Po oznajmieniu o nadejściu pułku, pułkownik każe poprowadzić konie ku poblizkiemu na ścierni domostwu, a sam z nami udaje się do pociągającego świeżo-

cia brzoźowego lasu. Tu też obrane miękce na kwatery komendy pułkowej. Przy kraju lasu, pod drzewem, w okoleniu brzoźek i modrzewi.

Wkrótce zjawia się z onego poblizkiego domostwa gospodarz, ze stołem, ławą i stołkami. A za nim córka przynosi garnek mleka kwaśnego, chleb razowy i masło świeżutkie. Sielanka.

Nadciągają bataljony nasze, rozkładają się na miejscach wyznaczonych. Jakby to czuł nieprzyjaciel, począł ostrzeliwać granatami teren. Pociski jednak nie donosząc, padają na pole poza lasiem.

Zachodzi zmierzch. Namioty wyrosły w lasu - obóz się czyni. Mamy nadzieję zatrzymać się tu postojem dłużej.

Pożary bliższe pogasły. Natomiast rozświeciły mrok dalsze, bijące w niebo luną. Znak, że jutro pójdziemy.

Jakoż na godz. 7 rano zarządzone marsz dalszy. Idziemy wciąż w tymże północno - wschodnim kierunku, przez spalony Sobolów, przez skupioną koło drogi wieś Domaszewice, które jakimś cudem uszły pożaru.

W Sętkach postój. A potem nagle zesunięcie pułku na południe, do Gąsior, dla podtrzymania akcji 31. i 32. regimentów austr. obrony krajowej. Tamże bataljony nasze zajmują pozycje w lesie jako rezerwa; Komenda pułku w pobliżu. - Z zapadem nocy, bardzo ciemnej, nastąpiło natarczywsze niż za dnia działanie, wzniósł się łoskot karabinów - rakiety; oczy świecące, zielone, wносиły się raz po raz nad czernią otchłanną lasu.

Owinieci w płaszcze, leżyny na rośnej łączce. Kule przełatują, niepokojąc. Każde pułkownik pionierem kilku, którzy znajdują się w pobliżu, uczynić z darni pogródkę osłonną. Te dy możemy spać.

Rano - rozkaz pochodu dalszego. Linia bowiem oporu złamana: wróg, się znów cofa. Idziemy w stronę wschodu: zaczem w kierunku Brześcia Litewskiego. Tam garna ludność zabrana. Tam rozbijają się fale pościgu o pierś żelazną twierdzy - jak pocieszają się moskiewscy jeńcy.

Przechodząc przez dział za lasem, nachodzimy przy opuszczonych okopach kapelana i kilku infanterzystów z 32. regimentu. Pogrzeb żołnierza. Rzecz zwyczajna.

Schodzimy do wsi Zakrzewia. Przed obejściami spotykamy chłopskie wozy, naładowane dobytkiem wszelakim. Zdołały ująć zagarnięcia i wrócić. Ludzie też, którzy do pobliskiego lasu się schronili, teraz, gdy burza przeszła, wracając. Widzimy; dwoje staruszków, stuletnich może, pieczołowicie się prowadzi

Nam, panowie kochani, - seplenią ze łzami - na noc.. w las..

Wyrostek jakiś wyciąga nam wodę. Oczy się mu radają.

- Z naszej wsi - mówi z dumą - poszło do was pięćdziesięciu, i brat mój z nimi. Mnie nie chcieli wziąć, bom zamłody... Poszli nie dawno, tydzień temu. Mieli się przekraść na Łuków..

Po kilku godzinach marszu, gdy dochodzimy lasu koło Kostanina, uderza oczy nasze mogiła w polu z krzyżem, darnią zrudziałą omszona: - widać, dawna. Ktoś znający tę okolicę, objaśnia, że to mogiła chłopów - męczenników, że tu już za Kąkolownicą poczynają się zwarte wsi unickie, Podlasie.

W lesie postój godziny.- Dojeżdżamy nas tu rozwesalący "towarzysz broni", ~~janusz~~ Kosiński, jeszcze z pod Czołny wysłany do Krakowa z pułku po zakupna. Goni nas z przeszkodami od Jastkowa.

Na odwiecierz wkraczamy do Kąkolownicy. Wieś duża, po obu stronach drogi wzdłuż ulicy rządami zabudowań rozłożona, o domkach schludnych, białonych, ogródkach przed oknami, czyni wrażenie zaścianka szlacheckiego, i ludność spotykana przedstawia się wzięczną. Wychodzą kobiety gościnnie przedprogi, nierzadko z wodą, owocami, mlekiem. wnoszą garuszki białe na tacach, częstują.

Przychodzi rozkaz zatrzymania się we wsi - tajemne życzenie wszystkich.

Sztab pułku staje na plebanii kwaterą. Przyjmuje nas ksiądz podletni.

- Nie sądziłem - mówi wzruszony - że będę u siebie polskich

oficerów gościł.

W nocy tu jeszcze gościł sztab rosyjski.

Schodzimy do sadu plebańskiego z ganku. Jakiż po przykro-
ściach drogi kojący wodok oczom! Wzdłuż ścieżek wysypanych:
rządki lewkonii, astrów, groszku różno- kwietnego, rezedy-....
Dalej podściel zapraszająca trawników i zacie-n szeregu - w
różne pochyłonych strony - owocowych drzew.

- Owoców niema - objaśnia ksiądz.- Moskale otrzęśli.

Wyrażamy zdziwienie, że szkód we wsi nie poczynili. Wiesz
wygląda - jedyna zresztą spotkana - jak normalnego czasu.

- Tak, szkód nie znać - rzecze ksiądz.- Postawa ludu ochro-
niła. Przy odrocie zaś nie mieli czasu. Zabrali tylko bydło
gospodarzom za kwitami na jakiś 20 tysięcy rubli. Po pienia-
dze, kazali jechać za sobą do Międzyrzecza. Ale nikt się nie
kwapił. Każdy rozumiał, że z Międzyrzecza, gdy się linia po-
sunie, trzeba będzie już wrócić.

Woleli stracić pieniądze, a w domu pozostać.

Na wieczerzy, którą podano w sadybie przy świetle świec,
na ustawionych stołach, gościli też z gronem oficerów Ekscel.
Durski i szef sztabu kap. Zagórski.

Nazajutrz o godzinie 11- tej wymerasz..

Bataliony nasze, 11-ty, nie są już w tym miejscu. Wyszli z Międzyrzecza i idą dalej. Jak coś na dzień wyznaczony.

Pod wieczór dojdą do naszych wózków. Tu, jak i w po-
przednich miastach: świątynia parafialna, zgrabiła. A nie pale-
no tych ani jeno, jakoby straszyli, w których najdłużej się
przechowywała przemocowa ciwila.

Wszystko to, zniszczone, rozłożone się po 11 batalionach.
Początek 11 batalionu. Wzrost 11 batalionu, zapoczątko-
wany przez 11 batalion, został z przyczyną 11 batalionu
oparty, również na 11 batalionach z 11 batalionem 11. wło-
wicy.

Węzły - Język niemiecki - Jak normalnego człowieka.

- Tak, asked nie znow - rzecznik Kalpa - Potemnie Indu ochro-

XII.

Wszedł pułk nasz teraz na ziemię podlaską...Poznałby ci ją każdy - tę męczącą niewspółczesną - bez pośrednictwa map i przewodników: po krzyżach kołodrożnych.

Ileż tych krzyżów...wznoszą się koło dróg, po polach - chyliły się, idą w różne strony. A już cmentarz, gdy się nachodzi - cały zaśniony nimi. Wszystkie zaś jednakowo wysokie, jak drzewo, które dźwigało Chrystusa. Napisy na nich z różnych lat, najczęściej białoruskie.

Najbliższy postój wypadł nam w Sycynie. Zwatery naszły się postropane, jednak pobytom Moskali skarżone. Wszędzie, w stodółkach, w obokach razili oczy ślady niedawnego postoju Kozaków.

Ponad wsią wznosił się pagórek z krzyżem pochylonym. Tam też pułkownik kazał postawić namioty.

Bataljony nadeszłe jeszcze się nie zdążyły rozkwatować, gdy przyszedł rozkaz: iść dalej. Jako cel na dziś oznaczony: Worsy.

Pod wieczór dobiliśmy do nowych Worsów. Tu, jak i w poprzednich wsiach: chaty poroztwarzane, zgrabione. A nie palone tych wsi jeno, jakieśmy stwierdzili, w których znajdował się procent powien prawosławnych chłopów.

Koło wsi, na zagonach, rozłożył się pułk bataljonami. Poczęto wznosić namioty. Namiot Komandy pułku, zapocząty na łączce poniżej, został z przyczyny wstępujących zdradliwych oparów, również na zagonach w sąsiedztwie bataljonu II. ustawiony.

Tam to oglądaliśmy dziwny zachód. Przez mgłę fioletową oparów, unoszących się nad łąkami i przestrzenią pól, w której tajały kępy drzew, widać było słońce - za wszystką krew z ziemi zainicjowanej w swoje serce wziętą - jako ofiarę na kręgu światła tonącą.

Późnym zaś mrokiem - pożary... Wybuchły w kilku naraz miejscach, w stronie północnej, szarząc się i łącząc w jeden stóg ognia. Odblask odrzawił kór nocy.

Rozpalili się w obozie ogaiska. Czarne sienie postaci kołoni. Gwar - śpiewy. Z trenów pobliskich dochodzą hałasy, klótnie. Ktoś gra skoczne melodie na harmonijcie... Wszystko to - na tle w głębi płonących pożarów i dochodzącego stamtąd tłumnego łoskotu karabinów - zlewa się w obraz przeraźny o sensie swoistym, jakby w szaleństwie wydumany. Wojna.

Tam doszła depesza, przy ogaisku odczytana: o zgonie Jerzego Żuławskiego. Zmarł na tyfus w szpitalu. Przypominamy, jak jechał z Ostrowca, w gorączce, i nie chciał mimo rad lekarza wracać. Dopiero w Księżopleszy dał przykilonić do powrotu. Żeby choć na wojnie... Choć to pono zmarłemu obojętne.

Rano odbyła się masza polowa. Początek o godz. 9 wyruszył z Worsów.

Przekraczamy linie kolei: Brześć Litewski - Warszawa - Dębina. Zatem nie pójdziemy pod Brześć. Już poprzód zauważyliśmy odchylenie kierunku ku marszu ku północy. Idziemy na Litwę!

Nad wieczorem przybywamy do Żegocina, wsi dużej i już przoddziały wojsk obsadzonej.

Pułk nasz zajmuje kilka chałup i stodoł. Komenda pułku umieszcza się w stodole prawosławnego bogacza, który ze swoich mi uciekł. Nakłaniał też sąsiadów - ułtów do ucieczki, ale ci się nie dali uwieść namowom ani groźbom: pozostali.

Ten to oryginalny dawny rękopis. Przez niego przetrwały
również, a nawet więcej niż przedtem i przetrwały, w której
kaję się, widzę, widać było, że nie było już
kaję się, widzę, widać było, że nie było już
kaję się, widzę, widać było, że nie było już

Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już

Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już

Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już

Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już
Widzę, widać było, że nie było już

Nazajutrz o 6. z rana wymarsz z Żegonia.

Spoczynek godziny koło południa we wsi Dolnej. Sztab pułkowy staje koło cerkwi, Chcemy zobaczyć wewnątrz: dowiadujemy się, że pop uciekł i cerkiew zamknięta. Widzimy: w murze na zewnątrz, w ścianie ołtarzowej tablica wprawiona w mur głęboko z krzyżem; napis polski, data 1838.

Schodzą się ku nam pod cerkiew ludzie starzy.

- Toście wy polskie wojsko - pytają się. Czy mają w oczach. Wspominają męczeństwa swoje, skarżą się, że jest we wsi większość unitów, a pop prawosławny.

- Ale mamy nadzieję w Bogu i wa, skoroście tu przyszliś Pop już nie wróci.

O godu. 5. popołudniu dochodzimy do Sitnika. Tuznaczony postój noclegowy. Komenda pułku kwateruje na łączce przyleśnej pobok osiedla samotnego. Tu jesteśmy świadkami, jak gospodyni z tego domu znosi z lasu różne przedmioty: dzierżę z ciastem, słoninę, poduszki, kożuch, zegar ścienny i inne, które przed Kozakami w lesie pokryła.

Z Sitnika, wyruszywszy o 8. rano, odrazu zadajemy się w las, który ciągnie się na wprost przed nami. Są to tak zw. Dobra Konstantynowskie, własność Potockich. Przypominają też kulturę lasy Krzeszowickie.

Gdy wyjeżdżamy z lasu., wita nas światłem płaszczyzna otwartaś stumorgowy łąn pański. Z prawa dochodzi ściany olbrzymiego pa rku. Na mapie: Dwór Worgule.- Na lewo zaś, w oddali

9 - jakby jakoweś miasto wschodnie z bajki: Kopuły liczne przeświecają z poza osłony drzew: Leśna.

Jedziemy na przelaj w stronę parku. Bataljony nadążają wolniej jeszcze są w lesie.

Brama wjazdu otwarta...Pułkownik skierował konia w aleję parkową - my czterech czy pięciu nas, za nim.

Wkrótce wyłonił się z poza drzew pałacyk gustownie zmurowany, biały. Pańska siedziba.

Przed filarami ganku wstrzymaliśmy konie: oczy nasze po-

ciągnęła przestrzeń rozwidniała w parku.

Ścieląca się od żywitu zajezdnego placu zielonerunna murawa, której środek zajął olbrzymi klomb kwiatów, przestrzeniła się w łąkę, słońcu otwartą, rozległą, tu ówizie kępami drzew rzadkich upięknioną, a otoczoną daleko wokół cienistą ścianą parku. Gdzieś na końcu lustrzała woda stawu. - Iście polana wytchnienia dla oczu - po utrwalonych obrazach zgliszcz.

Wszystkim to samo szepotało wzruszenie:

- Jakże tu pięknie! Jak cicho i ukojnie! Zaiste, spokojne szczęście bytować tu musi.

Zdawało się to samo potwierdzać i niebo: przezczysty błękit nad koroną parku - z białem łabędziem obłoku. wolno jak zamyslenie beztroskie płynące.

Pojrzymy ku progom domu, ku tej szczęśliwej siedzibie - i oczy, nasze, zranione, zadrżały.

Drzwi rozwarłe na oścież - szyby okien~~ych~~ stłuczone - wazon z ganku i okien postrącone na ziemię. Na murawie zdeptanej, pod purem, walają się w bezładnej kupie: skorupy drogich waz, szczątku gipsów, kawałki ram złożonych, drzazgi bezcennych mebli, książki stargane, listy, tuż obok leżą: koszulka druciana, lalka znieważona i pantofelek.

Przez drzwi rozwarłe, przez wybite okna patrzy ku nam grobowym spokojem, łatwo zgadnioną, pustka wnętrza.

Pod filarami na ganku, w zacieniu, leży białowłosisty pies, z pyskiem opartym na łapie krwawiącej. Nawet nie pojrzy ku nam.

Gdy tak stojmy, wysuwa się z za rogu pałacu stary, zaszarzały człek. Skłonił się przed pułkownikiem.

- Wy kto jesteście? - pyta się pułkownik.

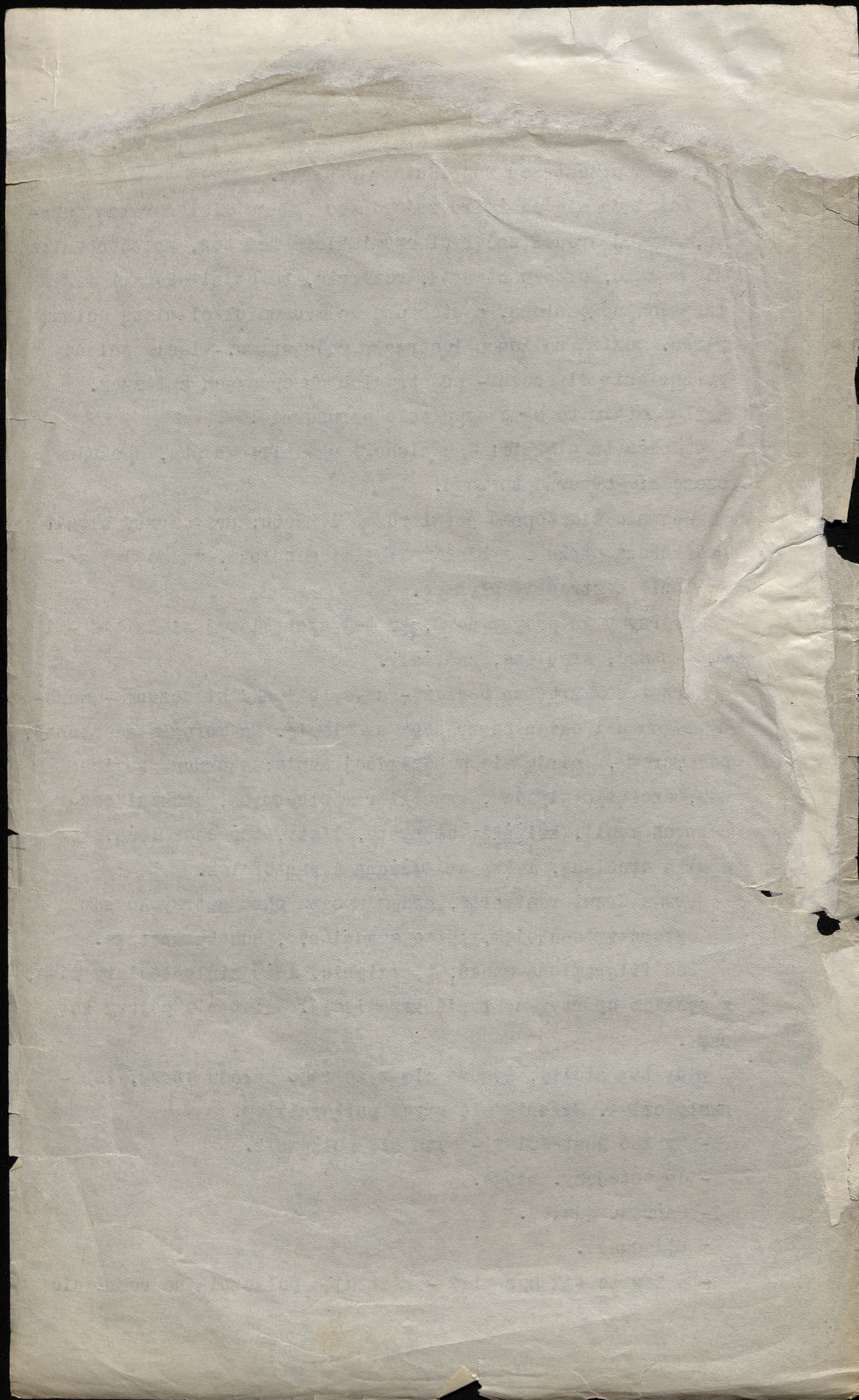
- Ja tutejszy. sługa.

- Państwo gdzie?

- Wyjechali.

- A kto to tak sprawił? - wskazując pułkownik na rozmlęcie

szczałków.

- Moskale. panie . Któżby.

- Kiedy?

- Pozawczoraj. Był sztab cały. Gościłli . pili w pałacu. Zabrali sto par koni, - dwa tysiące owiec. Kiedy mieli ujeżdżać, tak do pana: żeby jechał z nimi. Pan nasz chory oddawna, sparaliżowany - wyprasza się i pani prosiła... Koni - powiada - niema" ... Dopieroś hulać. Stodoły, śpichlerz spaliły, - nawet zboże w snopkach na polu. „Grzech myśleć. Wszystko zniszczyły, rozgrabiły, te mury śno zostały. Ja powóz wziął i powiadam: Powieście już i małe na końcu, niech na to patrzę..."

Zapłakało się staremu . Pułkownik rzecze:

- Zbierzcie te szczątki do wnętrza, zamknijcie drzwi. A my naprzód!.

Wjechaliśmy znów w aleję ciemną - przez mostek jakiś rzucony koło, kaplicy.

Dwór szedł za nami, jak trumna otwarta.

Park przechodzi w las, droga się braciła.

Właśnie nadchodziły kolumny nataljonów, gdyśmy wyjechali na jaśnie pól.

Pułkownik, dał rozkaz wypoczynku : minut dwadzieścia.

Przed oczyma, na lewo, o jaką wiorstę wyjawiły się z otoczy drzew białe i czerwone mury z piętrzącymi się wielokopułami różnej wielkości.

Przybliżony, widziany ~~parzą~~poprzód z dala, monastyr w Leśnej.

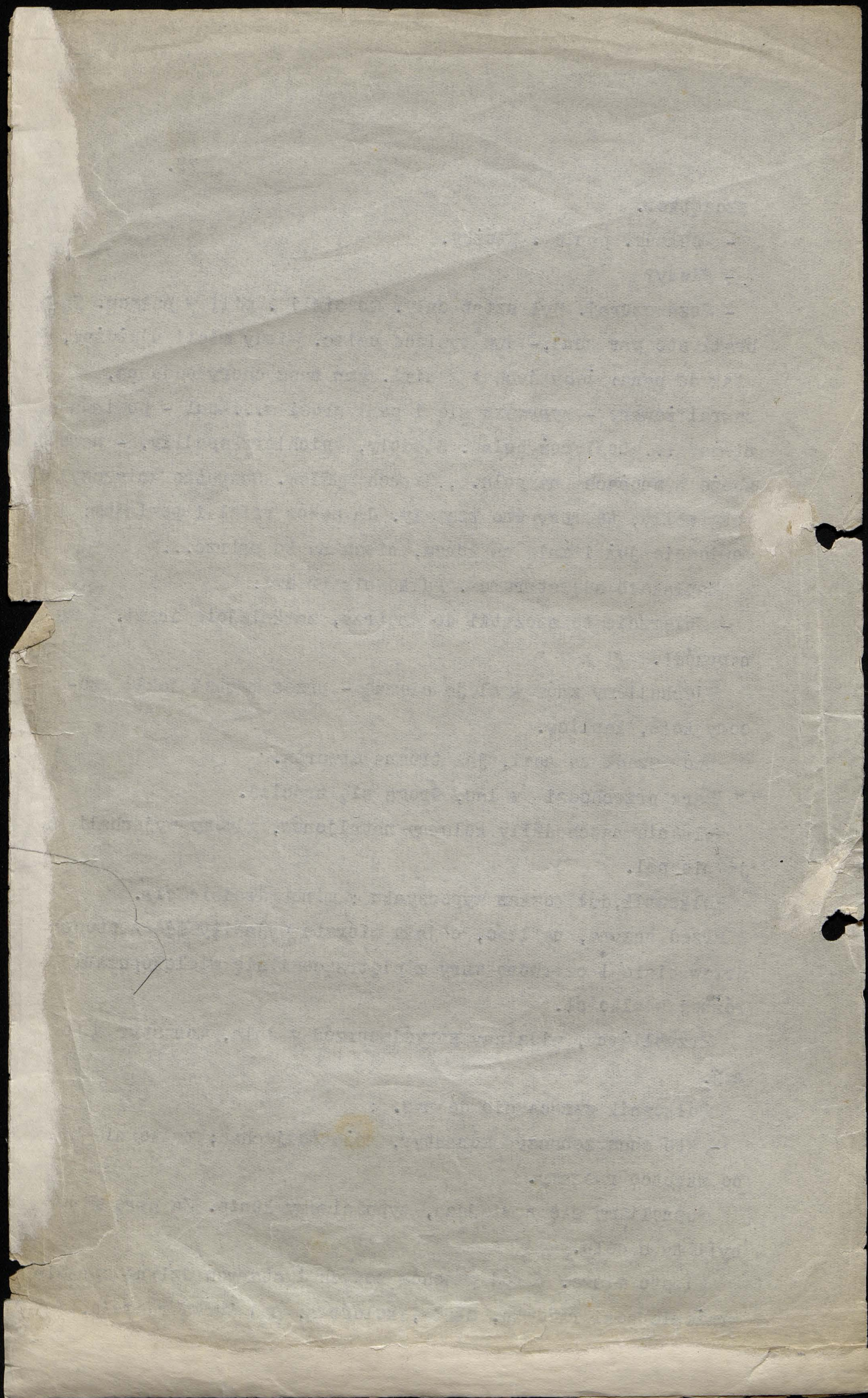
Pułkownik zwraca się do nas. :

- Kto chce zobaczyć monastyr, może podjechać; tylko nie bawić, bo wkrótce ruszamy.

Kopnęliśmy się z miejsca, wypuściwszy konie. Za parę minut byliśmy u celu.

Miasto misze. Wśród gmachów nowych i starych dziwne sprawia wrażenie cekierkiewka, stara, kolorowa, nad wyrwą ruczaju. Jak

-----

Akcya dnia poprzedniego tak się w świetle relacyi i meldunków pułkowych przedstawia:

Pułk 4-ty, jak było naznaczone, stał kwaterą jako rezerwa w nocy z 30 na 31 sierpnia w

Dyspozycja ogólna na dzień 31/vll opiewałaiz: "1^{ty} korpus rozpocznie o godzinie 7 przedpoł. dalsze posuwanie się, i o ile na linii Garbów-Kurów znajdują się tylko tylne strażę nieprzyjacielskie, zaatakuje je i odrzuci. Jest przeto rzeczą najwyższej wagi wywieść się, czy na stanowisku tem znajdują się, główne siły nieprzyjacielskie, czy tylko tylne oddziały: Wywiady te zařadzi brygada 1-sza i pułk 4-ty Leg. Pol. Przestrzeń ataku Legionów Polskich Brygada 1-sza, pułk 4-ty na wschód: Barak-wy lot zachodni Snopkowa, na zachód: wylot zachodni Jastkowa. Na

257 VII.

Instytut Wyższy

Biblioteka Polska

a Wiedeń.

Poznań w. dn. 25. VII. 1924.

Oczekując korespondencji ~~z~~ ^z Państwa Republikańskiego,
jakiś krótki czas nie było mi jej, a zatem, tamże
siedząc, czekałem na jej przychodzenie, by ją móc odpowiedzieć.

Z wysoce poważaniem

Wł. Orling

Poznań w. dn. 21. VIII. 1924.

Dotychczas 29. VII. br. otrzymałem
z Państwa Instytutu wiadomość, iż składowo
pisma „Włoskie Republikańskie” już nie odpowiadają.
Dotychczas pisma te korespondencję nie otrzymywałem.

Z wysoce poważaniem

Wł. Orling

adres: Państwo w.
Poznań, wiadomości w Państwie
Republikańskim.

Drużyna Inwalidów

[wyd. zb. 50-51]

27

dał do ziemi, czynił łopatką dołek-osłone, strzelał, podrywał się, i znowu naprzód.

Oto trup żołnierza. Łopatkę jeszcze trzyma w dłoni. Dwa razy zdążył szczyptę ziemi podjąć, okopując się, i padł, rażony kulą.

A oto telefonista. Jak, skulony za drzewem, trzymał przy uchu słuchawkę - tak został w ruchu tym - - telefonuje.

Trzech rannych żołdatów pod drzewem. Jeden ciężko. Twarz straszna, obrzękła, cała w skszepie krwi. prosi wody oczami. Ktoś schylił się z manierką. Jeden oparty o pień, O nieprzyjemnym wyrazie:

ryżej brodzie i małych, złych oczach. Ci są z pułku aleksiejewskiego. Ktoś mówi : twierdził lekarz austrijacki sztabowy, że biorąc y w walkach tych udział sypirski pułk dobijał rannych. Uwierzyć

trudno , a jednak niema nic niepodobnego.

228

Najduje się porzucone przez Moskali opatrunki z japońskim stem plem.

Sanitarjusze austrijaccy pracują od świtu.

Za lasem na niedużym płacie- setki trupów Moskali. Istne pole śmierci. Grzebią od rana , a końca nie widać. Stamtąd zawiewa czasem powietrze słodkawe, które o mdłość już przyprawia. Dzień upalny.

Las w którym pułk biwakuje, poryty rowami-,widać ślady walk-
lecz Moskale tu musieli ustępować szybko, do walki wręcz nie doszli.
ko. e

W obozie jak w obozie. życie normalne wstaje. Namioty wyrosły. Sprowadzono tren. Nadszedły wozy z prowiantami- sierżanci kompanijni odbierają przypadające im części. Pracują warsztaty: szewski i krawiecki. Lecz największy ruch koło warsztatu zbroj

2.

Wys. Trby Skarbowy.

(wydrukuje i rozdaje)

u Krekore.

ad: ul. Wieruska. Przy kotle Jano Sobieskiego.
Prakow.

подписаны, за художник, инициалы мой.

u Ponghe k., donosi, iz odnošice do Ponghe

Trby Skerborij (bygdaf Smeyfus i Red) 8.

~~4869~~ 2 div. $2/\bar{x} = 1923$. 2.4806, progress

more ready reading 75, stronger work
- 1 20 per 100 per 100

So taken from P.K.O. 22 Aug 21/5 1921.

31/3 1922 (pro potyrenu 15.00 g h. xlviii)

42.526 k.p. 7 rdeji nic ponovno dobiti.

Wie proprium nie obrym? Zwace

dy, wke minicyclen z prosty ^{fishery} ~~of water~~

Wesleyan Methodist Episcopal Church

~~int~~ / ~~for~~ = hypodermic notes
~~man~~ ~~re~~ ~~d~~ #.

~~Waggon~~ regeſtrik men knott 2/10 1/2

prey take strict dwel. making hole.

Pohl-Wil D. 10 m = 10 cm

Postlewhite Dr: December 1924.

7er Hudmigt:

Adas!

Parten wieder

Paints bristled

new. Simons.

Otrzymałem rozkaz, by odwieźć karabiny/pozostałe /do Komendy Leg.w¹ Borzechowie i przywieźć dla pułku z Komendy odprawę .

Korzystając z tego, że wozy prowiantowe miały wracać próżno przez Borzechów -by podwód umyślnie nie zamawiać- poleciłem na dwa z nich naładować przygotowaną broń i, gdy wieczorem oddział rzeczony trenu z powrotem wyruszał, wsiadłszy na koń, poprowadziłem wozy z ładunkiem na miejsce przeznaczenia.

Komenda mieściła się w południowej stronie Borzechowa, w domku, który z niewieloma sąsiedniemi ocalał od ~~zniszczenia~~/pożaru.

Po wyładowaniu karabinów wozy odjechały.

Nim tę sprawę w Komendzie załatwiłem, nim otrzymałem odprawę, godzina była już późna, jedenasta lub dalej w noc.

Wsiadłem na konia i ruszyłem z powrotem.

Gdy mijalem, jadąc środkiem wsi, zgliszcza świeże i popieliska domów, przyszło mi na uwagę, że akurat o tym czasie przed dwoma domami znajdowałem się u wrót tej samej wsi wobec skupów ognia. Wydawała się miastem płonącym- tak ją pożar wzniósł. Dachy świeciły jako kopuły ogniste. Gdzie właściciele tych domów zanikłych? Ni duchy żywej. Czarna straż kominów...

Skręciłem na szosę, która przecina wieś, i jechałem stępą ~~dalej~~ pod górę.

Po obu stronach drogi szło pole - przebijało zgasłym światłem ścierni przez ciemność nocy.

Na pewnej wysokości zobaczyłem stojącego koło drogi jeźdźca. Stał, zwrócony koniem do gościńca.

Ostatniemu rozkaz, by odwiedził karabin/pozostałe 70 komend
by leg. W. Borzechowicz i przywiódł dla pułku z komendy ogrywe.

Korzystając z tego, że wozy przewoźne miały wrócić prosto
no przez Borzechów - by podobał wysłać nie zamawiać - poleceniem na

dwie z nich naładować przygotowane bronie, gdy wieczorem odjechał
rzeszowski tren z powrotem wyruszył, wsiadłszy na konia, poprowadził
wozy z kadłubami na miejsce przeznaczenia.

Komenda mieściła się w południowej stronie Borzechowa, w
domku, który z niewieloma sąsiednimiocala od zniszczenia/po
żaru.

To wyśledzenie karabinów wozy objechały.

Nim tę sprawę w komendzie załatwiono, nim ostatni ogrywe

podjechał tylko już późno, jechał na lub dalej w noc.

Wsiadł na konia i trenem z powrotem.

Gdy mijając jadąc ścieżką wsi, zaliczając wieś i popielisk

domów, przyszedł mi na myśl, że akurat o tym czasie przed domem dom

dominacji znajdował się w rękach tej samej wsi wobec składu ogryw.

Wydarza się miastem pociąg - tak ja pociąg widział. Długo świecił

ty jako kopuły ostatek. Głazie kłótnie i wsi domów zniszczonych.

Ni duchy żywej. Oczyma strasz komarów...

Skreśliłem na złość, która przetrwała wieś, i jechałem ślepo

złazł pod górę.

Po obu stronach drogi było pole - przepięknie zielone

światłem słońca przez ciemność nocy.

Na pewnej wysokości zobaczyłem at ojcowsko koło drogi jezioro

zost. Staj, warty koniem do podziwiania.

Zapewne patrol. Wyglądał, jak posąg, odziany w mrok.
Przejeżdżając poprzedeń, sędziłem, że zapyta mnie o hasło.
Milczenie.

Jechałem wolno dalej .

Myszę: wczorajszej nocy było tu hucznie djabelnie. Tu się rozgrywała bitwa, na tem stoczu. Powyżej ^u czoła wzniesienia ciągną się w obie strony drogi okopy rosyjskie. Teraz opuszczone ~~na pus~~ pustkowiu. I głusza . Jedynie chrzęst siodła w ciszy nocy. Zapewne w pułku już śpią. Północ będzie.

I nie wiem skąd przyszła mi na pamięć dawno zapomniana, słyszana w latach ^{ch} chłopięcych opowieść wuja mego , który gdzieś na Węgrzech osiadł i słuch o nim zaginął—;

Służąc w roku 1870 przy ułanach , stał ze szwadronem swym koło Szegedyna na Węgrzech . Dnia pewnego pojechał do sąsiedniego miasteczka i tam do późna się zabawiał. Wracał w noc do oddziału swego.

Padło mu jechać przez pusty dział. Ujechał kawał drogi— naraz słyszy za sobą turkot, niby jadącego wózka. Obziera się : turkot ustaje, i nikogo na szosie nie widać. Rusza koniem— turkot znów się przywraca. I tak po kilkakroć. Odprowadziło ^{go} aż do wioski, w której stał kwatery. Na drugi dzień usłyszał , że na drodze tej zastrzelony został ręką nie-
wiadomą ułan, który za nim z miasteczka powracał. Tedy—powiada — ~~wiada~~ ~~zrozumiał~~, że to śmierć za nim jechała, nie dojechawszy.

Mysząc o tej opowieści , dojeżdżam pod wierch wzniesienia — mijam właśnie okopy rosyjskie, które się z obu stron drogi ciemną wyznaczają smugą...

Raptem — koń mój gwałtownie rzuca się w bok. O włos, żem nie spadł. Opanowałem go ledwie.

Nagłemu kłóci. Wygląda jak pędy, obdany w mrok.
Przebiegając pośród, nagle, że zapyla się o niego.

Milczenie.

Leżąc wolno dalej.

Myśle: wczorajszą noc było tu hukanie [?] belnie. Tu się
rozgrzewała biała, na tem stożku. Powyżej w całości wzniesienia
na się w obie strony drogi rozciąga. Teraz opuszczone na
pustkowiu. I góra. Jedynie czuwać siedzi w ciemności. Zatem
w pełni już spie. Północ będzie.

I nie wiem skąd przyszedł mi na pamięć dawno zapomniany
słynany w latach okropnych opowieść wina mego, który gdańsk na
węgierski, ostatni i słońce o nim zginął—

Żył w roku 1870 przy młyniech, stał ze zaważeniem swym
około pamioty na Węgrzech. Dnia pewnego pojechał do sąsiedniego miasteczka
i tam do pędzą się zawiad. Wrócił w noc do oddziału swego.
Pamięć mi jeszcze przez pręty dąbki. Ujechał kawał drogi—nagle zatrzymał
na sobie turkot, niby jadącego wózka. Objechał się: turkot nastaje, i
nigdy na niego nie widzi. Turkot koni—turkot znów się przywraca.
I tak po kilkakroć. Obprowadziło się do wioski, w której stał kwater.
Na druku dźwięk usłyszał, że na drodze tej zastany został ręką nie
winną ręką, który na nim z miasteczka powracał. Tędy powiada—
wiedza—zrozumiałem, że to smutek na nim jechał, nie dojeżdżający.
Myśle o tej opowieści, dojeżdżam pod wieżę wzniesienia
—miałem właśnie okopy rozciąga, które się z obu stron drogi ciągnęły

wyznaczają granicę...

Wspomnienie — koni [?] kwestionuje ręką się w bok. O wiosce, że nie

spadł. Opowiadanie po lewej.

Jadąc dalej, myślę co mogło być w rowie, iż się koń zląkł. Czyby trup jaki pozostał. Przejeżdżając wtedy rano, nie podobnego nie zauważyłem. Widziałem okopy puste.

Tedy - niewiada przez jaką analogję - wyobraziło mi się iż na lewo od szosy we zbożu czai się ranny Moskal z karabinem. Nawet domyślam się, który.. Ten pod drzewem spotkany, o ryżej brodzie, nizkiem zarośniętem czole i małych, złych oczkach. Wyczołgał się z lasu o zmierzchu i tu się przywłókł...

Karabin w dłoni ściska, słysząc tentent. Na tle nieba koń i jezdziec widoczni: cel dobry.

A teraz właśnie podniosł do oka karabin i mierzy....

--Padnie-- myślę--strzał.

Schyliłem się odruchowo na grzbiet konia.

Dlaczego strzał nie pada?

Wszystko to naraz wydało mi się bardzo śmieszne.

--Ciekawym, czy nie usłyszę jeszcze owego turkotu--.

Z dala obaczyłem wyznaczający się w mroku majak lasu, jakby ściany gościnne domu. Światła dawno pogasły. Gdym przybył do obozu, pułk spał snem głębokim.

-- -- -- -- --

spadł. Głowy były jakby powalone. Przestępca też nie
dobrze nie zauważył. Widać było, że się
Tedy - niewiada przez jaką analogię - wyobraziło mi się
iż na lewo od osoby we szponie rąk się ranny Moskal z karabinem. Na
wet domyślałam się, który. Ten pod drzewem spotkały, o rękach prosta
niekiedy zarosniętym czołem i wąsami, których oczekiwania. Wycofała się a
leż o zmierzchu i tu się przysiadła...
Karabin w dłoni ścisła, odgłosy lamentu. Na tej drodze
konie i jeźdźców widziałam: cała dory.
A teraz właśnie podnieść do oka Karabin i młoty....
--Pachnia - wysła-stra...
Schyliłam się odruchowo na grząbnik konia.
Dłazego strzał nie padał.
Wszystko to naraz wydało mi się bardzo smieszne.
--Głównym czy nie należy jeszcze owoce turkotu...
Z dala opadłyśmy wyznaczonej się w stronę majątku. Jakby
dojany głosami domyśliłaś dawno poznały. Gdyby przyszedł do szponu, były
spadł anem ślepotkim.

8575

Bibl. Jag.

IV